

(57)

CUMHURİYET DÖNEMİNDE
ÖĞRETMEN, YÖNETİCİ, DENETMEN
YETİŞTİRME GİRİŞİMLERİ

Keral URAS

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yönetmeliğinin
Eğitim Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Malatya

Eylül, 1989

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma, Jürimiz tarafından Eğitim Anabilim dalında (Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi ve Planlaması) BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Üye _____

Üye _____

ONAY

Yukarıdaki İmzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../1989

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Cumhuriyet Döneminde, uygulamada görülen politikalar dışındaki öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme girişimlerinde, konuya nasıl bir yaklaşım gösterildiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Temel dokümanlar olarak seçilen Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları ve Hükümet Programları'nın konuya bakış açıları ayrı, ayrı incelendikten sonra, aralarında tutarlılık ve koşutluk olup olmadığı, yoruma dayalı olarak araştırılmıştır.

Eğitim sistemimizde geleneksel olarak yer alan üç temel eğitimci, öğretmen, yönetici ve denetmendir. Bu üç unsur, birbirleri ile karşılıklı olarak etkileşerek, eğitim sisteminin verimini etkilerler. Bu nedenle, içlerinden sadece birinin yetiştirilmesini konu edinen araştırmalarda diğer ikisinin etkisini gözden kaçırma tehlikesi söz konusudur.

Ülkemizdeki uygulamada, öğretmen; yönetici ve denetmenin kaynağı durumunda olduğundan, yapılan araştırmalar "öğretmen" üzerinde yoğunlaşmış, öğretmen yetiştirme de nicelik ve nitelik sorunu, her dönemde, üzerinde en çok tartışılan temel eğitim sorunlarından biri olagelmıştır. Ancak, yapılan çalışmaların, görünürdeki uygulamalar üzerinde odaklaştığı, bu uygulamayı etkilemesi beklenen sosyal, siyasal ve ekonomik planlamaların soruna nasıl bir

yaklaşım gösterdikleri konusunda yeterince araştırma yapılmadığı görülmektedir.

Öğretmen yönetici ve denetmen yetiştirmeyi birlikte konu alan ve çeşitli planlamaların konuya yaklaşımını topluca sunan bir araştırmanın yokluğu, böyle bir çalışmaya girişmenin temel nedeni olarak belirtilebilir.

Her araştırmada olduğu gibi, bu araştırmada da, pek çok kişinin emeği söz konusudur. Bunların birkaçını burada anmak, bana mutluluk verecektir.

Kaynaklara ulaşmada sağladığı yardımlardan dolayı, Fırat Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd.Doç.Dr. Ali Güler'e, değerli görüş ve düşünceleriyle bana yardımcı olan, katkıda bulunan, bölümümüz öğretim üyelerine ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Gerek lisans ve yüksek lisans eğitimimde, gerekse tez çalışmamın her aşamasında benden yakın ilgi ve desteğini esirgemeyen, hoşgörüsü ve sabrı ile bana çalışmalarında güç veren, yüreklendiren, örnek eğitimciliği ile çalışmama çok büyük katkılarda bulunan danışmanım Prof.Dr. Mustafa Aydın'a sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tüm öğrenim yaşantım boyunca hiçbir özveriden kaçınmayan, her türlü sorunumu benimle içtenlikle paylaşan anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum ve bu ilk çalışmamı onlara ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM	
I GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	12
Alt Problemler	13
Sayıltılar	13
Sınırlamalar	14
Yöntem	14
II CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖĞRETMEN, YÖNETİCİ DENETMEN YETİŞTİRME	16
Öğretmen Yetiştirme	16
İlköğretime Öğretmen Yetiştirme	18
Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme	26
Ortaokullara Öğretmen Yetiştirme	26
Liselere Öğretmen Yetiştirme	27
Öğretmen Yetiştirmedeki Bugünkü Durum	30
Yönetici Yetiştirme	32
Denetmen Yetiştirme	39
Denetim Sistemi ve Denetmen Yetiştirme Politikaları İle İlgili Yasal Düzenle-	

	<u>Sayfa</u>
meler	45
İlköğretimde Denetim	45
Ortaöğretimde Denetim	48
İlköğretim Müfettişi Olabilmek İçin Aranılan Nitelikler	52
Ekanlık Müfettişi Olabilmek İçin Aranılan Nitelikler	54
III İLGİLİ DOKÜMANLARIN İNCELENMESİ	58
Millî Eğitim Şûraları	58
Birinci Millî Eğitim Şûrası	59
Öğretmen Yetiştirme	60
Yönetici Yetiştirme	66
Denetmen Yetiştirme	66
İkinci Millî Eğitim Şûrası	70
Öğretmen Yetiştirme	71
Yönetici Yetiştirme	75
Denetmen Yetiştirme	75
Üçüncü Millî Eğitim Şûrası	76
Öğretmen Yetiştirme	76
Yönetici Yetiştirme	85
Denetmen Yetiştirme	86
Dördüncü Millî Eğitim Şûrası	87
Öğretmen Yetiştirme	88
Yönetici Yetiştirme	100
Denetmen Yetiştirme	100
Beşinci Millî Eğitim Şûrası	102
Öğretmen Yetiştirme	104
Yönetici Yetiştirme	111

	<u>Sayfa</u>
Denetmen Yetiştirme	112
Altınca Millî Eğitim şûrası	115
Öğretmen Yetiştirme	117
Yönetici Yetiştirme	118
Denetmen Yetiştirme	119
Yedinci Millî Eğitim şûrası	120
Öğretmen Yetiştirme	121
Yönetici Yetiştirme	139
Denetmen Yetiştirme	139
Sekizinci Millî Eğitim şûrası	143
Dokuzuncu Millî Eğitim şûrası	143
Öğretmen Yetiştirme	144
Yönetici Yetiştirme	145
Denetmen Yetiştirme	145
Onuncu Millî Eğitim şûrası	145
Öğretmen Yetiştirme	146
Yönetici ve Denetmen Yetiştirme	152
Onbirinci Millî Eğitim şûrası	155
Öğretmen Yetiştirme	156
Yönetici Yetiştirme	174
Denetmen Yetiştirme	179
Onikinci Millî Eğitim şûrası	188
Öğretmen Yetiştirme	189
Yönetici Yetiştirme	194
Denetmen Yetiştirme	195
Kalkınma Planları	196
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	197

	<u>Sayfa</u>
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	198
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	201
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	203
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	204
Yıllık Programlar	206
1962 Yılı Programı	206
1963 Yılı Programı	207
1964 Yılı Programı	208
1965 Yılı Programı	209
1966 Yılı Programı	210
1967 Yılı Programı	211
1968 Yılı Programı	211
1969 Yılı Programı	212
1970 Yılı Programı	213
1971 Yılı Programı	214
1972 Yılı Programı	215
1973 Yılı Programı	215
1974 Yılı Programı	217
1975 Yılı Programı	219
1976 Yılı Programı	220
1977 Yılı Programı	220
1978 Yılı Programı	221
1979 Yılı Programı	222
1980 Yılı Programı	223
1981 Yılı Programı	223
1982 Yılı Programı	224
1983 Yılı Programı	226

	<u>Sayfa</u>
1984 Yılı Programı	227
1985 Yılı Programı	228
1986 Yılı Programı	229
1987 Yılı Programı	231
1988 Yılı Programı	235
1989 Yılı Programı	240
Hükümet Programları	242
Okyar Hükümeti	242
I. Bayar Hükümeti	242
Peker Hükümeti	243
II. Menderes Hükümeti	244
I. Koalisyon (VIII. İnönü) Hükümeti	244
II. Koalisyon (IX. İnönü) Hükümeti	244
IV. Koalisyon (Ürgüplü) Hükümeti	245
I. Demirel Hükümeti	245
II. Demirel Hükümeti	245
I. Erim Hükümeti	246
Melen Hükümeti	246
Irmak Hükümeti	247
IV. Demirel Hükümeti	247
II. Ecevit Hükümeti	248
V. Demirel Hükümeti	248
III. Ecevit Hükümeti	249
I. Özal Hükümeti	249
II. Özal Hükümeti	249
IV BULGU, YORUM VE ÖNERİLER	251
Bulgular	251

	<u>Sayfa</u>
Birinci Alt Problemle İlgili Bulgular	251
Birinci Millî Eğitim Şûrası	251
İkinci Millî Eğitim Şûrası	252
Üçüncü Millî Eğitim Şûrası	253
Dördüncü Millî Eğitim Şûrası	253
Beşinci Millî Eğitim Şûrası	254
Altıncı Millî Eğitim Şûrası	255
Yedinci Millî Eğitim Şûrası	256
Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası	257
Onuncu Millî Eğitim Şûrası	258
Onbirinci Millî Eğitim Şûrası	258
Onikinci Millî Eğitim Şûrası	261
İkinci Alt Problem İle İlgili Bulgular	262
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	263
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	263
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	263
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	264
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	264
1962 Yılı Programı	265
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar	265
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar	266
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar	266
1978 Yılı Programı	267
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar	267
1984 Yılı Programı	268

	<u>Sayfa</u>
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar	269
Üçüncü Alt Problem ile İlgili Bulgular	270
Dördüncü Alt Problem ile İlgili Bulgular	276
Yorum	280
Öneriler	292
ÖZET	293
KAYNAKLAR	295
EKLER	302
EK-I : Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda Bölge Öğretmen Okullarının son Üç-Sınıfında Uygulanılması Önerilen Ders Dağıtım Çizelgesi	302
EK-II : Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda Eğitim Enstitülerinde Uygulanılması Önerilen Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	303
EK-III : Onuncu Millî Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Modeli	304
EK-IV : Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Öğretmenlik Formasyonu Programı	305
EK-V : Öğretmenlerin Uymak Zorunda Oldukları Millî Eğitimin Temel Amaçları	306
EK-VI : Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Bir Öğretmen Yetiştirme Programında İçerik Kategorilerinin Ağırlığı	308
EK-VII : Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Öğretmenlik Meslek Bilgisi Programında Yer Alması Önerilen Dersler	309
EK-VIII: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Öğretmen Yetiştirme Modelinin Eğitim Kademelerine Göre Esasları	311

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>TABLO</u>		<u>Sayfa</u>
1	XI. Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Dört Yıllık Lisans Programı.	168
2	II. Beş Yıllık Kalkınma Planına Göre Lisans Seviyesinde Öğretmen Okullarında Gelişme.	199
3	V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Ulaşılması Öngörülen Öğretmen Hedefi.	205
4	Hükümet Programlarının Öğretmen Yetiştirme Konusunu Ele Alma Durumları.	271
<u>ŞEKİL</u>		
1	XI. Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen İçerik Kategorilerinin Düzenlenmesi.	166
2	XI. Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen İçerik Kategorilerinin Ağırlığı.	167

KISALTMALAR

B.Y.K.P: Beş Yıllık Kalkınma Plânı.

M.E.B: Millî Eğitim Bakanlığı.

M.E.G.S.B: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı.

M.E.Ş: Millî Eğitim Şûrası.

M.Ş: Maarif Şûrası.

Y.Ö.K: Yüksek Öğretim Kurumu.

Y.P.T: Yıllık Program Tasarısı.

Y.P: Yıllık Program.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma konusu hakkında bilgi verilmekte, problem ve alt problemler tanımlanarak, sınırlılıklar ve yöntem açıklanmaktadır.

Problem Durumu

Çağımızda yaşanan hızlı teknolojik değişimler, günümüz toplum yapısını da etkilemekte, bu değişme ve gelişmelere ayak uydurmak, giderek, ulusların başlıca sorunu haline gelmektedir. Her yeni buluş, günlük yaşama katılan her yeni teknoloji toplumların eğitim gereksinimini biraz daha artırmakta ve eğitimin toplumsal yaşamdaki önemini daha belirgin kılmaktadır.

Bugüne dek eğitimin bir çok tanımı yapılmıştır. Eğitim; "genel bilginin ve çevreye karşı olan anlayış ve uyumun artması" (Bursalıoğlu, 1982, s.338), "bireylerin, toplum standartları, inanışları ve yaşama tarzı elde ettikleri bir süreç" (Akyüz, 1981, s.58), "bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamı" (Tezcan, 1981, s.4) dır. En yaygın kabul gören tanımıyla

eğitim; "bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kkasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sũreci" (Ertũrk, 1982, s.12) dir.

Yukarıda sıralanan değişik tanımların ortak noktası; bireydeki davranış değişmesidir. Gerçekten de, eğitim, bir yandan bireyin bilgi dũzeyine artırırken, diğer yandan, toplumda varolan yaşama biçimlerini aktararak, bireyde davranış değişmesi meydana getirir.

Eğitimden beklentiler, toplumdaki topluma değişmekle birlikte, tũm toplumların eğitime yũkledikleri ortak gũrevler de vardır. Bursalioğlu, bu gũrevleri; sosyal, politik ve ekonomik gũrevler olarak gruplandırmaktadır. Eğitimin sosyal gũrevi, çocuğa, toplumsal kũltũrũn tũm unsurlarını olduğu gibi aktarmak değildir. Kũltũr içinde yer alan olumsuz ve gũnũn koşullarına uymayan unsurların elenmesi de eğitimin gũrevevidir. Bu nedenle eğitim, toplumsal kũltũrũ hem korur, hem de değiştirir. Eğitimin politik gũrevi, devlet sistemine karşı çıkan birey sayısı arttıkka, devlet gũcũnũn azalacağı, yıpranacağı açıktır. Bu açıdan bakıldığında, devletin varlığını koruması, sũrdũrmesi ve gũçlendirmesi için eğitim, önemli ve etkili bir araç olarak gũzũkmektedir (Bursalioğlu, 1982, s.55).

Eğitim ile ekonomik kalkınma arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Eğitim, ekonomiye temel ũretim un-

surunu; emeği sağlamaktadır. Ekonomik etkinliklerin, her geçen gün, daha nitelikli insan gücüne gereksindiği günümüzde, insan gücünün eğitilmesi, ekonomik kalkınmanın odak noktasını oluşturur (Adem, 1981, s.32-33). Çünkü; kalkınmanın gerçekleşmesinde etkili olan ekonomik unsurların kullanımı insan becerisine bağlıdır ve insan, bu beceriyi eğitim yoluyla kazanır. Siyasal bilimci Coleman'a göre, eğitim, ekonomik kalkınma düzeyi ve derecesini gösteren önemli ölçütlerden biridir (Kaya, 1984, s.11). Yine, Kaya'nın eğitim ekonomisti Schultz'dan aktardığına göre; eğitime yatırılan para miktarı arttıkça, üretimde de büyük artışlar göze çarpmaktadır (Kaya, 1984, s.13). Bu görüşlerden hareketle, toplumların ekonomik kalkınma düzeyleri arttıkça, eğitime duyulan gereksinimin arttığı ya da eğitim düzeyleri yükseldikçe, ekonomik kalkınma hızlarının da yükseldiği söylenebilir.

Eğitim, ekonomik öneminin ötesinde, toplumsal yaşama biçim veren, toplumların sosyal ve siyasal geleceğine yön veren en önemli etkenlerden biridir. Bugün, ülke yönetiminde söz sahibi olanlar, dünkü eğitim politikalarının ürünü olduğu gibi, yarın söz sahibi olacak yeni kuşak da, bugünkü eğitim politikalarının izlerini taşıyacaktır (Kaya, 1984, s.290). Bir ülkede, siyasal, ekonomik, hukuksal, alanda ne denli yenilik yapılırsa yapılsın, vatandaşlara, ne denli hak ve özgürlükler tanınırsa tanınsın, insan unsurunu, her an ilerleyen uygarlığın gerektirdiği biçimde eğitilmedikçe, tüm çabalar bir girişimden öteye gitmeyecek-

tir (Koçer, 1987, s.3).

Eğitim, bu temel işlevlerini yerine getirirken, diğer toplumsal sistemlerden etkilenir. Diğer bir deyişle, toplum yapısı içindeki sistemler, eğitimin işlevlerine yön verici etkide bulunurlar. Bu da doğal bir olgudur, çünkü; diğer toplumsal sistemlerin, işlevlerini etkili bir biçimde gerçekleştirmeleri, eğitim sisteminin kendi işlevlerini etkili bir biçimde yerine getirmesine bağlıdır (Aydın, 1988, s.128).

Toplumların yaşama ve gelişmesinde, yarınının biçimlenmesinde bu denli önemli olan eğitim, her zaman ilgi ve dikkatlerin odak merkezinde yer almıştır. Çünkü; eğitim, insanlar için hizmet sunarken, insanların kendilerinde de değişimler yaratır. Bu nedenle, toplum, eğitimi, daha özelden de, bir eğitim kurumu olan okulu ve çocukta oluşan değişimleri ilgi ve kuşkuyla izler. Güç grupları, kendi görüş, değer yargısı ve amaçları doğrultusunda, eğitim politikasını etkilemeye çalışırlar (Aydın, 1988, s.124). Bu, eğitimin toplumsal öneminden kaynaklanan doğal bir sonuçtur, çünkü; "daha iyi bir yaşam" kavramı, durağan olmayıp, sürekli değişen, aynı zamanda, gruplara, hatta bireylere göre değişebilen, göreceli bir kavramdır. Daha iyi bir yaşam arayışı sürdüğü sürece, bunu gerçekleştirecek olan eğitimi etkileme çabaları da sürecektir.

Eğitim, içerisinde pek çok unsurun rol aldığı ve

karşılıklı olarak etkileştiği karmaşık bir süreçtir.

Toplumların daha iyi bir gelecek yaratma çabalarında umut bağladığı, bu nedenle de, sürekli daha nitelikli hale getirmeye çalıştığı eğitimin temel unsuru öğretmendir.

Etkili bir eğitim için, eğitim sisteminde yer alan ögeler arasında uyum önkoşuldur. Karagözoğlu'na göre; bir eğitim sisteminin üç temel ögesi olan öğrenci, öğretmen ve eğitim programlarından birinin, istenen niteliklerden yoksun olması, eğitim sürecini etkiler ve verimi düşürür. Ancak, öğretmen ögesi, diğer ögeleri çok daha fazla etkileme gücüne sahiptir (Karagözoğlu, 1987, s.34). Bu nedenle, öğretmenin niteliği ve yeterliği, eğitim sürecini en çok etkileyen etkenlerden biridir.

Bir eğitim sistemi ne denli mükemmel olursa olsun, uygulayıcı durumunda olan öğretmen gerekli niteliklere sahip değilse, sistemin başarısızlığa uğraması doğal bir sonuç olarak gözükmektedir (Işıksoluğu, 1987, s.25). Öğretmen, sınıfıçi etkinliklerdeki bilgi, beceri ve yeteneği, kişilik özellikleri, insan ilişkilerindeki yeterliği ve davranış biçimleriyle eğitim ortamının başarısını etkiler (Aydın, 1984, s.49). Bu nedenle, öğretmenin niteliği ile eğitimin niteliğinin aynı olacağı söylenebilir.

Nitelikli öğretmen yetiştirme, tüm eğitim sistemlerinin en başta gelen sorunudur, çünkü; eğitim amaçlarının gerçekleşme derecesi, öğretmenlerin mesleki yeterliklerine doğrudan bağlıdır. İyi yetişmiş, nitelikli öğretmenler, kötü bir eğitim sisteminde bile mucizeler yaratabileceği gibi (Akyüz, 1982, s.275), iyi yetişmemiş bir öğretmenin neden olacağı zararlar, dar sınırlar içinde kalmayıp, kuşaklar boyu sürer (Kavcar, 1986, s.21).

Uzmanlık gerektiren meslekler, ancak, bu alanda öğrenim görmüş bireylerce doldurulduğunda beklenen sonuçların alınması mümkündür. Öğretmenlik, amaçların ve politikaların saptanması, program geliştirme, denetim, rehberlik, eğitim teknolojisi gibi eğitim sürecinde yer alan boyutlardan biridir. Eğitim sisteminin işgörülerini etkin bir biçimde yerine getirebilmesi için, bugün artık herbiri bir uzmanlık alanı olan bu boyutlarda çalışan kişilerin, bu alanda eğitim görmüş uzmanlar olmaları zorunluluk haline gelmiştir (Kaya, 1984, s.9).

Öğretmenliğin, toplumun gelişip kalkınmasında önemli görevler üstlenen eğitim sisteminin en stratejik ögesi olduğu, yeni kuşakların biçimlenip yetişmesinde etkin bir rol oynadığı düşünülürse, öğretmen yetiştirmenin rastlantılara bırakılamayacağı ve herkesin öğretmen olamayacağı açıktır.

Öğretmen yetiştirme ve bununla ilgili politika-

ların saptanması devletin görevidir. Devlet, ne tür niteliklere sahip bir öğretmen, eğitim sisteminin amaçlarını gerçekleştirebileceğini, bu niteliklere sahip olacak öğretmenin nasıl seçileceğini ve yetiştirileceğini açık ve kesin olarak saptamak ve bu ilkeleri yasal temeller üzerine oturtmak zorundadır. Çünkü; öğretmenlik, devletin en başta gelen görevlerinden biri olan halka eğitim olanaklarının sunulmasında araç olan bir meslektir. Devlet, kendi eğitim görevini ne denli önemsiyorsa, öğretmenlik mesleğine de o denli önem vermek zorundadır (Başaran, 1987, s.13).

Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimize bakıldığında, öğretmen yetiştirme politika ve modellerinin sık sık değiştirildiği ve bir arayış içinde bulunduğu görülmektedir. Öğretmen, eğitim sistemindeki yeri ve önemi nedeniyle, her dönemde, üzerinde en çok konuşulan, tartışılan konu olma özelliğini yitirmemiştir. Ancak, ne var ki, bu sık sık değiştirilen ve sınama-yanılma yoluyla oluşturulmaya çalışılan politikalar, soruna bir çözüm getirememektedir. Nicel ve nitel yönden "öğretmen yetiştirme" konusu hala, ülkemiz eğitim sisteminin en başta gelen sorunlarından biridir. Türk Ocağı Merkez Heyeti tarafından düzenlenen I. Milli Eğitim Sempozyumu'nda, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarı "400 bin öğretmen çağdaş eğitimden uzak" derken (Güneş Gazetesi, 25 Ekim 1986, s.6), ve Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı "öğretmen açığının kapatılmasının imkansız olduğu" nu ifade ederken (Güneş

Gazetesi, 31 Ekim 1988, s.3), Cumhuriyetin kuruluşundan 65 yıl sonra bile, öğretmen sorununu ne nicel, ne de nitel yönden çözemediğimizi vurgulamaktadır.

Bu başarısızlığın nedenlerinden biri, öğretmen yetiştirme sorununun tek başına ve sistemin diğer ögelerinden soyutlanmış olarak ele alınması olabilir. Öğretmen yetiştirmeye ilişkin, yapılacak her çalışma, "yönetici yetiştirme" ve "denetmen yetiştirme" konularıyla birlikte ele alınmalı ve sorun, bir bütünlük içinde görülmelidir. Çünkü, öğretmen yetiştirme bir amaç değil, eğitim sisteminin işgörülerini yerine getirmesinde ve saptanan hedeflere ulaşılmasında bir araçtır. Amaç, eğitim sürecinin geliştirilmesi ve etkin bir öğrenme-öğretme ortamının yaratılmasıdır. Bu ise, süreçte rol oynayan tüm unsurların gelişmesiyle olanaklıdır (Aydın, 1987, s.243).

Eğitim sürecinde yer alan eğitici personelden öğretmen, yönetici ve denetmen, sürekli birbirleriyle ilişki içinde olan, birbirlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilen, görev alanları, rol beklentileri birbirleriyle bağlantılı olan ve bir rol seti oluşturan işgörenlerdir. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme politikasında yapılacak bir değişiklik, yönetici ve denetmen yetiştirme politikasıyla birlikte ele alınmalıdır (Seçkin, 1986, s.36).

Yeni kuşakların, çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanık olarak yetişmesi, öğretmenlerin eğitim-

deki gelişmelerden haberdar olmalarına bağlıdır. Öğretmenlerin hem bu gelişmeler doğrultusunda yeterlik düzeylerinin arttırılması, hem de, eğitim sürecinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde, mesleksel rehberliğe gereksinimleri vardır. Öğretmene, karşılaşacağı eğitsel problemleri çözmesinde yardım edecek, önerilerine güvenebileceği kişilerin olması, öğretmeni eğitim ortamında daha yeterli kılacaktır. Bu rehberlik görevi, çağdaş eğitimde yönetici ve denetmene verilmektedir (Öz, 1986,s.11).

Öğretmenin süreç içindeki başarısı, büyük ölçüde, yönetici ve denetmenin başarısına, etkin bir eğitim ortamı için gerekli düzenlemeleri yapmalarına, gerekli önlemleri almalarına bağlıdır (Aydın, 1984, s.124). Bu nedenle, ne öğretmen, ne yönetici, ne de süreçte yer alan diğer unsurların tek başına ele alınarak yetiştirme veya yeterli kılma çabaları, eğitim sisteminin bir bütün olarak gelişmesi için yeterli olmaz. Eğitim sisteminin verimini düşürecek iç sürtüşmeleri önleyebilmek ve eğitim sistemi ile ulaşılmak istenen hedeflere ulaşabilmek için öğretmen yetiştirme politikası, yönetici ve denetmen yetiştirme politikaları ile birlikte ele alınarak, oluşturulmalıdır (Seçkin, 1986, s.36). Çünkü; yönetici ve denetmen, öğretmene rehberlik görevini üstlenen kişiler olarak, öğretmenin mesleksel başarısını, dolayısıyla, eğitim sisteminin başarısını etkileme gücüne sahiptir.

Öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirmenin önemi, ülkemizde giderek daha iyi anlaşılmakta ve önem kazanmaktadır. Son yıllarda konuyla ilgili araştırmaların artması bunun kanıtı olarak düşünülebilir. Bu araştırmalara bir kaç örnek vermek gerekirse; Cavit Gürsoy'un 1978 tarihli "Eğitim Yöneticiliğinin Türk Milli Eğitim Sistemindeki Konumu"; Aygül Oktay'ın 1984 tarihli "Hizmet İçi Eğitimle İlköğretim Müfettişi Yetiştirilmesi"; H. Feriha (Yılmazoğlu) Akpınarlı'nın 1985 yılında hazırladığı "Öğretmen Yetiştirmede Eğitim Teknolojisinden Yararlanma"; Hasan Şimşek tarafından 1985 tarihinde hazırlanan "Türkiye'de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Sorunu (1948-1985)"; Yücel Gerger'in 1986 tarihli "Öğretmen Yetiştirmenin Planlanması" başlıklı Yüksek Lisans tezleri, Tayyip Duman tarafından hazırlanan 1988 tarihli "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi" isimli Doktora Tezi, Hüseyin Başar'ın 1985 tarihli "Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi"; Ali Balcı'nın 1988 tarihli "Eğitim Yöneticisinin Yetiştirilmesi (Türkiye'deki İlk ve Orta Dereceli Yöneticileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma)" başlıklı çalışmaları, alana gösterilen ilginin örnekleridir.

Konuyla ilgili çalışmaların artması, gelecek için umut vericidir. Ancak, başlıklarından da anlaşılacağı gibi, yapılan araştırmaların, konuya ya öğretmen, ya yönetici ya da denetmen açısından yaklaştıkları, birbirleriyle bağıntılı olan bu üç rolden sadece birinin ele alındığı,

konuya bir sistem bütünlüğü içinde yaklaşılmadığı görülmektedir. Birbiriyle yakın ilişkili olan bu üç rolü, bir sistem bütünlüğü içinde ele almanın daha sağlıklı ve tutarlı bir yaklaşım olacağı düşüncesiyle, bu çalışmada öğretmen, yönetici ve denetmen boyutları, bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

Ayrıca, yapılan araştırmaların, öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme konusunda uygulanmakta olan devletin resmi politikası üzerinde odaklaştıkları görülmektedir. Ancak, Eğitim sistemini düzenleme ve yönlendirme çabaları sadece, uygulamada görülen devletin resmi politikası ile sınırlı değildir. Bu politikanın yanı sıra, diğer toplumsal sistemler de, kendi amaçları ve beklentileri doğrultusunda eğitim sistemini yönlendirmeye ve resmi politikayı etkilemeye çalışırlar. Bu da, son derece doğal bir olgudur. Çünkü; eğitim sistemi, çıktısının niteliği ile diğer toplumsal sistemlerdeki verimi etkiler. Bu nedenle eğitim sisteminin nitelikli ürünler vermesi, toplumun tüm sistemleri için yaşamsal bir öneme sahiptir. Böylesi bir öneme sahip eğitimin ve içinde yer alan unsurların, toplumun siyasal, ekonomik ve sosyal sistemlerince de planlanmaya ve yönlendirilmeye çalışılması doğaldır. Ancak, bu çabalar birbirinden kopuk ve birbiriyle çelişkili bir nitelik gösterirse, resmi politikayı etkileme olasılığı azalır ve kağıt üzerinde kalan bir dilekler dizisi olmanın ötesinde bir anlam taşımaz. Sosyal, siyasal ve ekonomik planlamaların kendi aralarında tutarlılık ve koşt-

luk gösterdikleri ölçüde, devletin resmi eğitim politikasını etkileme gücüne ve şansına sahip olacakları ileri sürülebilir.

Ülkemizde de, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren bu tür çabalar görülmektedir. Geçmişin deneyimlerinden yararlanılması, gelecekteki çabalara ışık tutması ve daha nitelikli öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme çabalarına temel olması bakımından, geçmişten günümüze dek uzanan bu çaba ve girişimlerin bir bütünlük içinde incelenmesi gerekmektedir.

Bu anlayışla, konuya bir sistem bütünlüğü içinde bakılması uygun görülmüş ve araştırma konusu; öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme ile ilgili sosyal, siyasal ve ekonomik planlamalar olarak saptanmıştır. Böylece, bu çalışmanın hem öğretmen, yönetici, denetmen boyutlarının üçünü de kapsamı nedeniyle, konuya yeni bir yaklaşım biçimi getirmesi hem de uygulamada görülen, öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme politikalarının yanı sıra, konuya, farklı sistemlerin yaklaşımını incelemesi açısından, alana iki yönlü bir katkısı olacağı umulmaktadır.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemi; "Cumhuriyet Döneminde, Türk Milli Eğitim Sisteminde, öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme konusunda ne tür girişimlerde bulunulmuştur?" olarak

saptanmıştır.

Probleme bağlı olarak şu alt problemler belirlenmiştir:

Alt Problemler

1- Öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme konuları, Milli Eğitim şûralarında nasıl ele alınmış ve nasıl bir gelişme göstermiştir?

2- Aynı konuya Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarda nasıl yaklaşılmıştır?

3- Cumhuriyet Dönemi siyasal iktidarlarının programlarında konu nasıl ele alınmıştır?

4- Bu kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenen ve savunulan görüşler arasında bir uyum ya da koşutluk var mıdır?

Sayıtlılar

1- Kalkınma planlarının ve yıllık programların, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin resmi öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme politikasını yansıttığı kabul edilmektedir.

2- Siyasal iktidar programlarının, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin, öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirmeye ilişkin politikalarını yansıtmaktadır.

3- Milli Eğitim Şûraları dokümanlarının, kamu sektörünün değişik kesimlerinin öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme konusuna yaklaşım ve görüşlerini yansıttığı kabul edilmektedir.

Sınırlamalar

Bu araştırma, zaman açısından Cumhuriyet Dönemi ile, kaynak açısından, Milli Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Yıllık Programlar ve Hükümet programları ile sınırlıdır.

Ayrıca, bu araştırma, öğretmen, okul yöneticisi ve denetmeni kapsamakta, Milli Eğitim Sistemi'nin diğer kademelerinde yer alan yöneticiler kapsam dışı bırakılmaktadır.

Yöntem

Araştırma konusunun gereği olarak, bu araştırma, bir doküman tarama çalışmasıdır. Araştırma kapsamına giren temel dokümanların yanı sıra, gerektiğinde yardımcı kaynaklara gidilerek betimsel bir çalışma yapılmıştır.

Araştırmada kullanılacak temel bilgileri elde edebilmek için Milli Eğitim Şûraları dokümanları, Cumhuriyet dönemi boyunca iktidar olmuş siyasal partilerin hükümet programları, Kalkınma Planları ve Yıllık programlar incelenmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında, bu dökümanlar .
arasında benzerlik olup olmadığı, alınan kararların tu-
tarlılık ve koşutluk gösterip göstermediği, yoruma daya-
lı olarak araştırılmış, her alt probleme ilişkin bulgular
değerlendirilerek, araştırmanın problemine yanıt bulmaya
çalışılmıştır.

BÖLÜM II

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖĞRETMEN, YÖNETİCİ, DENETMEN YETİŞTİRME

Bu bölümde, çeşitli yazarlar ve yasal düzenlemeler tarafından yapılan "öğretmen", "yönetici" ve "denetmen" tanımları, işlevleri, konuyla ilgili olarak Cumhuriyet Dönemi'nde izlenen politikalar üzerinde durulmaktadır.

Öğretmen Yetiştirme

Öğretmenlik mesleği ve bu mesleği yerine getiren birey olarak öğretmen bazı yazarlarımızca şöyle tanımlanmaktadır:

"Öğretmen; araştırmalar sonucu geliştirilen devletin eğitim politikasını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarından ve araştırmalardan faydalanan, fakat aynı zamanda bu çalışmalara problem sağlayan önemli kişidir" (Varış, 1973, s.48).

Develioğlu da, öğretmenliği şöyle tanımlamaktadır: "Öğretmenlik; devamlı gelişme halinde olan eğitim-öğretim alanına muhteva, metod, araç ve gereç bakımından

yeni ufuklar açan, bilim ve teknolojinin verilerinden devamlı olarak yararlanmayı gerektiren bir ihtisas mesleğidir" (Develioğlu, 1987, s.22).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde de, öğretmenlik; Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği, olarak tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Temel Kanunu, 24.6.1973).

Ülkemizde, Cumhuriyet dönemi boyunca, dönemin genel eğitim politikasını etkin bir biçimde uygulamaya koyacak ve günün koşullarına daha iyi yanıt verebilecek bir "öğretmen yetiştirme" arayışı süregelmıştır. Bugünkü öğretmen yetiştirme sistemimizin, geçmiş deneyimlerin bir ürünü olduğu düşüncesiyle, öğretmen yetiştirmede geldiğimiz noktayı ele almadan önce, Cumhuriyet dönemi boyunca, öğretmen yetiştirme politikalarına kısaca bakmak gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, öğretmenliğe yasal bir meslek konumu kazandırmak için çaba harcandığı görülmektedir. Bu çabaların ürünü olarak, 13 Mart 1924 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu'nun 1. maddesinde; "muallimlik, devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir" denilmektedir (Milli Eğitimle İlgili Kanunlar 1, 1953, s.147). Yine, 22 Mart 1926 ta-

rih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un 12. maddesi ile "maarif hizmetinde asıl olan muallimlikdir" ilkesi getirilmiştir (Millî Eğitimli İlgili Kanunlar I,1953, s.6).

İlköğretime Öğretmen Yetiştirme:

Osmanlı Devleti'nden devralınan Darülmualimler, Cumhuriyetin ilk yıllarında da, öğretmen yetiştirme işlevlerini sürdürdükleri görülmektedir. Nisan 1923'de kurumlar, yerel yönetimlerden ayrılarak, genel bütçe içine alınmış, 46'ya ulaşmış sayıları 20'ye indirilmiş ve öğrenim süreleri, ilkokula dayalı olarak üç yıldan beş yıla çıkarılmıştır (Kaya, 1984, s.186).

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin savaştan yeni çıkmış olması, Balkan ve I. Dünya Savaşı'nın krizi gibi nedenlerle, öğretmen ve öğretmen okulu sayısı çoğaltılamamakta, tersine azalmaktaydı. Bu dönemde öğretmen yetiştirme politikasının en önemli ilkeleri; devlete yük olmayan, yapılmış devrimleri köye yayabilecek ve köyde kalabilecek bir öğretmen tipi yaratmaktı (Koçer, 1974, s.13).

Burada, köylerin eğitim sorununu sayılarla ortaya koymada yarar görülmektedir. Çünkü; bundan sonra incelenecek olan Köy Muallim Mektepleri, Eğitim Kursları ve Köy enstitüleri girişimleri bu toplamsal gereksinimden kaynaklanmış, köylerin eğitim sorununa çözüm getirmeyi amaçlayan çabalardır.

1935-1936 yıllarında Türkiye'nin nüfusu 16 milyon civarında olup, bunun 12 milyonu, yani % 80'i köylerde yaşamaktadır. Köy sayısı 40 bin dolayındadır. Genel nüfusun % 79.6'sı, köy nüfusunun % 89.5'i okumaz yazmazdır. Öğrenim çağındaki 1.800.000 çocuktan, şehir ve kasabalarda okutulamayan çocuk sayısı 132.000 köylerde ise 1.110.000 dir. Yani; şehir çocuklarının % 25'i, köy çocuklarının ise % 75'i, eğitim olanağından yoksun bulunmaktadır. Bu dönemde toplam 6.112 ilkokuldan 4773'ü köylerde dir. O halde; yaklaşık 40 bin köyden 35.227'si okuldan ve eğitimden yoksundur. Yine, 13.750 ilkokul öğretmeninden 6.800'ü şehir ve kasabalarda, 6.950'si köylerde görev yapmaktadır. Bir başka deyişle, şehir ve kasabalarda yaşayan 3.799.000 nüfusa 6.800 öğretmen düşerken, köylerde yaşayan 12 milyonun üzerindeki nüfusa 6950 öğretmen düşmektedir. Ayrıca, 2.252 ortaokul, 1823 ilkokul mezunu vekil öğretmenlerin çoğu köylerde çalışmaktadır. Öte yandan eldeki bu yetersiz öğretmen sayısının artma yerine giderek azaldığı görülmektedir. 1932'de 15 bini aşan ilkokul öğretmeni sayısı, 1935-1936 öğretim yılında 13.750'ye düşmüştür. Öğretmen okulları, yılda, ancak 650-700 öğretmen mezun etmesine karşılık, yılda ortalama 800 öğretmen görevden ayrılmaktadır (Gedikoğlu, 1971, s.15-16).

Köylerin bu ivedi çözüm bekleyen eğitim gereksinimlerine karşılık, şehir öğretmen okullarının verdiği

çok az sayıdaki mezun, kırsal bölgeye uyum sağlayamadıklarından, ilk fırsatta başka mesleklere geçiyor ve köyden ayrılıyorlardı. Bu nedenlerle köylerin eğitim sorunu çözülüyor, gittikçe büyüyordu (Koçer, 1967, s.90).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemize gelip, incelemeler yapan John Dewey, Kühne gibi yabancı eğitimciler, raporlarında, köye göre eğitim verme ve köy öğretmeni yetiştirmenin gerekliliği üzerinde durmuşlardır (Ak-yüz, 1985, s.359-360).

Bu raporlar doğrultusunda, köylerin eğitim sorununu çözebilmek amacıyla, 1926'dan itibaren, öğrenim süresi, ilkokula dayalı olarak üç yıl olan Köy Muallim Mektepleri kurulmaya başlanmıştır (Koçer, 1967, s.90).

Böylece, şehir öğretmen okulu mezunları şehir ilkokullarında, köy ilköğretmen okulu mezunları da, köy ilkokullarında çalıştırılarak, farklı iki kurumda yetiştirilen iki tip öğretmen ile, ülkenin öğretmen gereksinimi karşılanmaya çalışılıyordu. Ancak, Köy Öğretmen Okulu denemesi başarılı olamamış ve 1933 yılında bu uygulamaya son verilmiştir.

1934 yılından itibaren, 19. yüzyılda, Prusya ordusunda denenmiş, askerde eğitilen askerlerden, köylerine döndüklerinde öğretmen olarak yararlanma yönteminin Türkiye'de de denenmesi önerilmeye başlandı. 1936 yılın-

da, bu sistemin ilk deneme uygulamaları yapıldı (Ergün, 1987, s.2). Başarılı bulunan bu denemelerin sonucunda 11.6.1937 tarih ve 3238 sayılı "Köy Eğitimcileri Kanunu" ile eğitimci yetiştirme denemeleri yasallaştırıldı. 24.6.1937 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bu kanunun 1. maddesinde; "nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimcileri istihdam edilir" denilerek, eğitimci yetiştirme amacı açıklanmıştır (Milli Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.60).

1937 yılında, Saffet Arıkan'ın bakanlığı döneminde, Eskişehir'in Mahmudiye Köyü'nde açılan eğitimci kursunda, askerde onbaşı ve çavuşluk yapmış köy gençleri, 6 aylık bir kurstan geçirildikten sonra, nüfusu 400'den az olan köylere ve üç yıllık ilkokullara gönderiliyorlardı. Böylece, öğretmen sıkıntısı biraz hafifletilmek isteniyordu (Akyüz, 1982, s.250).

Köy eğitimci kursları 1946 yılına kadar, yurdun çeşitli yerlerinde açılarak sürmüş ve 8675 eğitimci yetiştirilmiştir (Ergün, 1982, s.171).

Eğitimci yetiştirme sisteminin sürdüğü dönemlerde, aynı amaca yönelik bir başka kurumun, eğitim sistemimiz içinde yer aldığını görmekteyiz. Bu kurum, 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı kanunla kurulan "Köy Enstitüle-

ri" dir. 22 Nisan 1940 tarihinde yürürlüğe giren bu kanunun 3. maddesine göre, Köy Enstitülerine, beş yıllık köy ilkokullarını bitirmiş, sağlıklı köy çocukları seçimle alınmaktadır. Yine aynı maddede, enstitülerin öğrenim süresi beş yıl olarak saptanmıştır (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.64). Kanunun 6. maddesinde, enstitülerin kuruluş amacı şöyle açıklanmaktadır (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.65).

"Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için, bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atelye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler."

Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un çabalarıyla kurulan Köy Enstitülerinde, köylüye her alanda rehberliğin yanısıra, sahip oldukları sağlık memurluğu ve ebelik branşları ile, Türk köylüsünün öğretmen, sağlık memuru ve ebeye kavuşturulması amaçlanıyordu. Eğitim yoluyla köyün, sosyal, siyasal ve ekonomik yönden kalkınmasını amaçlayan köy enstitüleri hareketi, seçkin eğitiminden, halkçı bir eğitime geçişin ilk çabaları olarak görülebilir (Kaya, 1984, s.192).

Köy enstitüleri hareketini, kendisinden önceki ve sonraki öğretmen yetiştirme sistemlerinden farklı kılan ve köy enstitülerinin felsefesini oluşturan üç temel özellik göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi; köy enstitülerinin kuruluş yerlerinin seçimi ile ilgilidir. Köy enstitüleri, üretime elverişli alanları olan köylerin yanında veya ortasında kurulmuştur. Böylece, bu kurumlarla hedeflenen "köylerde altyapı değişikliği" için gerekli ortam hazırlanmış oluyordu. Köyü ve köylüyü etkilemesi beklenen gençlerin, ancak, görev yapacakları ortamlara uygun bir ortamda yetiştirilmeleri halinde, bu amacın gerçekleşebileceğine inanılıyordu. İkinci temel özellik; öğrenci kaynağının seçimiyle ilgilidir. Köy enstitülerine, köyde yaşayan, köy ilkokulunu bitirmiş ve 18 yaşını geçmemiş çocuklar alınıyordu. Köyden gelen çocuk, amaca göre eğitilip tekrar köye gönderiliyordu. Böylece, ulaşılmak istenen amaçla insan unsuru arasında bir uyum sağlanıyordu. Üçüncü ve belki de en önemli özellik, bu okullarda uygulanan eğitim biçimidir. Köy enstitüleri ile, o güne dek eğitim sistemimizde geçerli olan belleğe dayalı, gözlemsiz, uygulamasız ezberleme biçemi terkedilerek, "iş içinde, iş aracılığıyla, iş içinde eğitim" sözüyle sloganlaşan, gözleme, deneye, iş ve üretime dayalı bir eğitim veriliyordu (Tanilli, 1988, s.52-53).

Köy enstitülerinin köye hazırladığı öğretmen, öğrencilerine bilgi aktarmacılığı yapmayacak, bilgi ve be-

ceriyi yaşamlarının bir aracı olarak kazanmalarını sağlayacaktı. Öğretmen, görevi gereği, günün büyük bir kısmını tarlada, işlikte veya köy işlerinde geçireceği için, öğrencilerin kendi kendilerini yönetebilecek yeterliğe kavuşmaları gerekiyordu. Bu da, köy okulunun demokratik bir topluluk olarak düzenlenmesi zorunluluğunu getiriyordu (Esen dal, 1983, s.7).

İlk resmi öğretim programı 1943 tarihli olan köy enstitülerinde, beş yıllık öğrenim süreleri boyunca, 114 hafta "kültür" dersleri, 58 hafta "ziraat" ders ve uygulamaları, 58 hafta da "teknik" ders ve uygulamalar yapılmıyordu. 1947 yılında değişikliğe uğratılan programda kültür dersleri ağırlık kazanmış, diğerleri önemini yitirmiştir. Bu değişiklik, köy enstitüsü felsefesinden ayrılmanın ilk belirtisi olarak kabul edilebilir. 1953'de ikinci kez programları değiştirilen köy enstitüleri, Şubat 1954'te yayınlanan 7254 sayılı kanunla ortadan kaldırılmıştır (Akyüz, 1982, s.252).

Köy enstitülerinden sonra, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü kurularak, bu genel müdürlüğe bağlı, ortaokula dayalı üç yıllık ve ilkokula dayalı altı yıllık ilköğretmen okulları oluşturulmuştur.

1970-1971 öğretim yılında, ilköğretmen okullarının süresi, ilkokuldan sonra yedi, ortaokuldan sonra dört

yıla çıkarılmıştır. 1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, öğretmenlerin hangi öğretim kademesinde olursa olsun, yüksek öğrenim görmüş olmaları gerektiği (Akyüz, 1982, s.243) ve yine aynı kanunun ilköğretimi sekiz yıla çıkarma ve buna uygun öğretmen yetiştirme ilkelerini benimsemesi nedeniyle (Ergün, 1987, s.15), 1974-1975 öğretim yılından itibaren, ilköğretmen okulları "öğretmen liseleri" haline getirilerek, lise dengi bir okul haline dönüşüp, ortadan kalkmışlardır.

1974-1975 öğretim yılından itibaren, Temel Eğitim I. kademe için sınıf öğretmeni yetiştirmek üzere, lise öğreniminden sonra iki yıllık bir öğrenim veren Eğitim Enstitüleri açılmaya başlanmıştır. Kuruluş yılında, öğrencilerini, öğretmen lisesi mezunlarından alan iki yıllık eğitim enstitüleri, 1976-1977 öğretim yılında, 25 bini aşkın kontenjanını doldurmak için, üniversiteler arası seçme sınavında başarı gösteremeyen her türlü lise çıkışlı öğrenci arasından, kontenjanının altı katı aday çağırmıştır. Bu adaylar, o günlerde kamuoyunda büyük yankılara neden olan "mülakat" sınavları ile elenerek, asıl öğrenciler seçilmiştir (Kaya, 1984, s.200).

Bu okullar, yüksek öğretim kurumlarını yeniden düzenleyen 20 Temmuz 1982 gün ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Eğitim Yüksekokulları haline dönüştürülerek, üniversitelerin içine alınmıştır (Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 20.7.1982).

Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme:

Yakın bir geçmişe kadar, eğitim sistemimizde, ortaokul ve liselere farklı kaynaklardan öğretmen yetiştirilmekteydi. Bu nedenle, ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusu iki alt başlıkta incelenmektedir:

Ortaokullara Öğretmen Yetiştirme: Cumhuriyet tarihimizde, orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan ilk okul, 1926-1927 öğretim yılında Konya'da açılan ve sadece edebiyat bölümü bulunan, lise öğrenimine dayalı iki yıllık "Orta Muallim Mektebi" dir. Kuruluşunu izleyen yıllarda Pedagoji, Matematik, Fizik ve Tabii Bilimler, Tarih-Coğrafya Bölümleri de açılan okul, 1927-1928 öğretim yılında Ankara'ya nakledilmiş ve öğrenim süresi üç yıla çıkarılmıştır. 1930'da adı "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" olarak değiştirilmiş, 1933'te ise, Resim-İş ve Beden Eğitimi Bölümleri dışında kalan bölümlerin öğrenim süresi dört yıla çıkarılmıştır. Öğrenim süresi ile ilgili son değişiklik 1935'te yapılarak, tüm bölümler için üç yıl olarak saptanmıştır (Cicioğlu, 1985, s.305-306).

Bu okulla ilgili olarak, ilkokul öğretmenlerini başarılı olmaya güdüleyen bir uygulama, dikkat çekmektedir. Bu uygulama, 1936'da başlatılmış ve üç yıl başarılı ilkokul öğretmenliği yapmış öğretmenlere üç sömestir ders gördükten sonra, ortaokul öğretmeni olma hakkı tanınmıştır (Cicioğlu, 1985, s.306).

Sayıları hızla artan ortaokulları öğretmen yetiştirebilmek amacıyla, 1946 yılından itibaren, yurdun çeşitli bölgelerinde Eğitim Enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. 1978'e kadar, sayıları 18'e ulaşan ve genel olarak "üç yıllık eğitim enstitüleri" olarak adlandırılan bu okullar, 1978-1979 öğretim yılından itibaren "Yüksek Öğretmen Okulu" adını almış, sayıları azaltılmış, programları, lise öğretmeni de yetiştirebilecek biçimde ve dört yıl olarak düzenlenmiştir (Akyüz, 1982, s.246).

Böylece, bu tarihten itibaren, ortaokul ve liselerde görev alacak öğretmenler, aynı kurumlarda yetiştirilmeye başlanmıştır.

Liselere Öğretmen Yetiştirme: 1959 yılına dek, liselere öğretmen yetiştirmek üzere kurulan tek okul olarak, İstanbul'daki Yüksek Öğretmen Okulu'nu görüyoruz. Bu kurumun öğrenci kaynağını, liseyi bitirdikten sonra, üniversitenin fen ve edebiyat fakültelerine giren öğrencilerden sınavla seçilenler oluşturuyor ve bu öğrenciler, Millî Eğitim Bakanlığı adına, parasız yatılı olarak okutuluyordu. Ancak, tüm önlemlere karşın, bu okulun öğrenci sayısı artırılamıyor, bu nedenle de, yeterli sayıda öğretmen yetiştirilemiyordu (Kavcar, 1982, s.198).

Bu soruna bulunan çözüm; öğrenci kaynağını, ilk-öğretmen okullarının en başarılı öğrencilerinden oluşturulacak olan parasız yatılı bir Yüksek Öğretmen Okulu idi.

Ankara'da 1959'da açılan bu okul, yetenekli, başarılı ve nitelikli öğretmen yetiştirme yolunda atılmış sağlam bir adımdı. Çünkü; İlköğretmen Okulu öğrencileri, iki sınavla seçilen, bölgelerinin en zeki çocukları oluyordu (Kavcar, 1982, s.199).

Ancak, bu sistemde karşılaşılan önemli bir sorun, ilköğretmen okulu mezunlarının, üniversiteye kabul edilebilmeleleri için, lise diplomasına sahip olmaları gerekiyordu. Çünkü; ilköğretmen okulları, lise dengi olduğu halde, mezunları lise mezunu sayılmıyordu (Kaya, 1984, s.205).

Soruna getirilen çözüm; seçimin, mezunlar arasından değil, son sınıfa gelmiş öğrenciler arasından yapılmasıydı. 1959'da ilköğretmen okulu son sınıfa gelmiş öğrenciler arasından, fen kolu için seçilen adaylar, Ankara'da "hazırlık sınıfı" adı altında özel bir sınıfta, özel bir programla yetiştirilip, lise bitirme sınavından geçirildiler. Bu sınavı kazanan ve üniversite giriş sınavında başarılı olanlar, yüksek öğretmen okulu öğrencisi oldular. Bu yöntem 1960 yılından itibaren edebiyat kolu öğrencileri için de uygulanmaya başlandı (Kavcar, 1982, s.200). Öğrenciler branş eğitimlerini, ilgili fakültelerde, mesleksel eğitimlerini de, geceleri, Yüksek Öğretmen Okullarında yapıyorlardı (Akyüz, 1982, s.247).

Gece derslerinin verimsizliği, ilköğretmen okul-

larının öğretmen liselerine dönüştürülmeleri nedeniyle yüksek öğretmen okullarının öğrenci kaynağının kuruması ve bu okulların, o yıllardaki öğrenci olaylarından soyutlanamaması gibi nedenlerle, 1978'den itibaren öğrenci alımı durdurularak, Yüksek Öğretmen Okulu uygulamasına son verildi (Akyüz, 1982, s.247).

Yukarıda sözü edilen öğretmen yetiştiren kurumlar dışında, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ile 1975 yılından sonra öğretime başlayan Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu, Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu gibi okullar, Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin öğretmen gereksinimini karşılayan kurumlardı. Bu okullar, kendi alanları ile ilgili lise ve dengi meslek okullarından mezun olan öğrencileri alırlar ve branş öğretmeni olarak yetiştirirlerdi (Kaya, 1984, s.209).

Ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumlar konusunda üzerinde durulması gereken bir başka kurum, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsüdür. Köy enstitüsü mezunlarından istekli olanları öğrenci olarak alıp, üç yıl eğiten Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün kuruluş amaçları; köy enstitülerine öğretmen, köy okullarına başöğretmen ve denetmen yetiştirmek, bölge okullarına yetenekli öğretmen ve köy eğitimi hakkında araştırmalar yapabilecek yetirlikte araştırmacılar yetiştirmektir. İlkokul öğretmenlerine yüksek

öğrenim olanağı sağlayan ve bugün bile çözüme ulaştırılamamış "öğretmen yetiştiren kurumların öğretmenlerinin eğitimi" konusunda, ileri bir adım sayılan bu kurum 1947 yılında dağıtılmıştır (Kaya, 1984, s.210-212).

Öğretmen yetiştirme konusunda, bugün geldiğimiz noktayı ele almadan önce, 1974'te tüm lise mezunlarına yükseköğrenim yaptırmayı amaçlayan hükümet politikası sonucu, 46 bin öğrenci, "Mektupla Öğretim" denilen bir uygulamayla, öğretmen yetiştiren kurumlara kabul edilmişlerdir. Normal bir öğretim süresinde, üç yılda 72 hafta öğretim yapılırken, bu uygulamada, üç yılda toplam 15 hafta kadar öğretim yapılarak, öğrenciler, öğretmenlik hakkını elde etmişlerdir (Akyüz, 1982, s.248).

Üzerinde durulması gereken ikinci yaklaşım, "Hızlandırılmış Programla Öğretmen Yetiştirme" yaklaşımıdır. Özellikle, 1970'li yılların ikinci yarısında artan şiddet olayları, pek çok okulda eğitimin aksamasına neden olduğundan, 1978'de bu zaman kaybını giderebilmek amacıyla, öğrenciler, hızlandırılmış programdan geçirilmişler ve normal öğretim % 25-50'si kadar bir çalışma sonunda uygulama çalışmaları olmaksızın, binlerce öğrenci öğretmenlik hakkını elde etmişlerdir (Akyüz, 1982, s.249).

Öğretmen Yetiştirmede Bugünkü Durum:

Ülkemizdeki askeri ve polis okulları dışındaki tüm yüksek öğretim kurumlarını üniversiter yapı içinde toplayan 2071982

tarix ve 41 sayılı Kanun Hükümündeki Kararname ile, Millî Eğitim Bakanlığınca bağlı bulunan Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulları, çeşitli üniversitelere bağlı Eğitim Fakülteleri ile Eğitim Yüksek Okulları durumuna dönüşmüştür. Bu yasal düzenlemeden sonra, ülkemizde "öğretmen yetiştirme" sistemi, şöyle bir görünüm sergilemektedir:

Değişik illerimizdeki 23 Eğitim Yüksek Okulu iki yıllık bir öğrenimle ilkokullara öğretmen yetiştirmektedir. Ayrıca, yine, Ankara ve İzmir'deki iki yıllık Sanat Eğitimi Yüksek Okulları ile Ankara ve Konya'daki Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulları, eski Sanat Eğitimi Yüksek Öğretmen Okullarının görevlerini, üniversiter bünye içinde yerine getirmektedirler (Ergün, 1987, s.16).

Orta dereceli okullara öğretmen yetiştirme ise, Eğitim Fakülteleri, Teknik Eğitim Fakülteleri, Mesleki Eğitim Fakültesi ve çeşitli fakültelerde verilen öğretmenlik formasyonu olmak üzere, dört ayrı kanaldan gerçekleştirilmektedir. Eski yüksek öğretmen okulları ve eğitim bilimleri bölümleri etrafında oluşturulmuş 17 eğitim fakültesinde, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri verilmektedir. Ankara, İstanbul ve Elazığ'da bulunan Teknik Eğitim Fakülteleri, liselere sanat öğretmenleri yetiştirmektedirler. Ankara Gazi Üniversitesi'ne bağlı olan Mesleki Eğitim Fakültesi ise, bayan sanat öğretmenleri yetiştirmektedir (Ergün, 1987, s.17).

Ayrıca, çeşitli fakültelerden mezun olup da, öğretmenlik yapmak isteyenler, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1979 ve 1980'de belirlediği 6'sı zorunlu, 2'si seçmeli 21 kredilik 8 dersi başararak bir pedagojik formasyondan geçmek ve ortaöğretim kurumlarında kesintisiz üç haftalık bir öğretmenlik uygulamasına katılmak zorundadır (Akyüz, 1982, s.248).

Yönetici Yetiştirme

Yönetim; "toplumsal gereksinmelerin bir kesimini karşılamak üzere, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek görev ve rolleri yapmak için biraraya getirilen güçlerin eşgüdümlemesi, yönlendirilmesi süreci" (Başaran, 1982, s.91), "toplumsal bir örgütte yaşamı yöneltme ve kontrol süreci" (Güçlüol, 1985, s.1), "bir kararın uygulanmasıyla, bir işin yapılmasıyla ilgili toplumsal bir süreç" (Kaya, 1986, s.35), "örgüt bir yapı, yönetimin tümü ise, bu yapıyı işleten bir süreç" (Bursalıoğlu, 1982, s.19) tir.

Bu farklı tanımlarda vurgulanan noktalar, yönetimin;

1- Örgütün amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda, farklı insan ve madde kaynaklarını biraraya getiren ve eyleme yönelten,

2- Girişilen örgütsel eylemlerin, örgüt amaçlarını gerçekleştirici nitelikte olup olmadığını denetleyen ve,

3- Örgütsel yapının işletilmesini sağlayan örgütsel bir süreç, olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsanların, bireysel güçlerini aşan bir amacı ya da amaçları gerçekleştirmek için güç ve eylemlerini birleştirmelerinden doğan örgütlerde (Aydın, 1988, s.9), amaçların gerçekleşmesinin rastlantılara bırakılmaması, sarfedilen emek ve çabaların örgütte enerji kaybına yol açmaması için, örgütsel eylemlerin planlı, eşgüdümlenmiş etkinlikler olması gerekir. Bu yüzden yönetim, her örgütte yaşamsal bir öneme sahiptir.

Yönetim sürecinin örgüt açısından önemi, bizi, yönetici kavramına yöneltmektedir, çünkü; yönetim süreci, yönetici davranışlarıyla şekillenir ve yönetim sürecinden yönetici sorumludur.

Yönetici; "bir örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için, var olan örgüt yapısını ve prosedürü kullanan kişi" (Aydın, 1988, s.209), "gerçekleştirilmesi amaçlanan işlerin yerine getirilmesi için grubu teşkilatlandıran, emirler veren, grup çalışmalarını aynı amaca yöneltip koordine eden, denetleyen, kısaca, sorumluluğu üstlenen kişi" (Yöneticiler Semineri Notları, 1987, s.71) dir.

Eğitim Yönetimi, yönetim biliminin eğitime uy-

gulanması sonucu doğmuş, uygulamalı bir bilim dalı olup (Bursalıoğlu, 1987, s.119), amacı, eğitimle ilgili kuruluş ve okulların amaçlarına ulaşabilmeleri için, insan ve madde kaynaklarının en etkin bir biçimde yerleştirilmesini veya kullanılmasını inceler (Binbaşoğlu, 1983, s.3).

Eğitim yönetiminin daha sınırlı bir alanda uygulanması olan Okul Yönetimi, okulu eğitim politika ve amaçları doğrultusunda yaşatmak, okulun özel eğitim amaçlarını en etkin bir biçimde gerçekleştirmek sorumluluğunu üstlenmiştir (Kaya, 1986, s.37).

"Okul" adı verilen örgütün işleyişinden birinci derecede sorumlu olan okul yöneticilerinin yetiştirilmesi, eğitim sisteminin işgörülerini yerine getirmesi açısından çok önemlidir. Çünkü; yöneticilerin nitelikleri, gösterdikleri yönetsel davranış biçimleri, rehber olmadaki yeterlilikleri, okuldaki eğitim sürecinin iyileştirilmesinde önemli rol oynayan etkenlerden biri olarak görülebilir (Kaya, 1986, s.151).

Eğitim sistemi, kendini çevreleyen sosyal, politik ve ekonomik sistemlerle sürekli bir etkileşim içindedir. Bu etkileşim ağı içerisinde eğitim yöneticisi, örgüt personeli, öğrenci, veli yerel güçler, merkez örgütü gibi farklı kültür düzeylerine sahip unsurlarla ilişki kurmak, onların farklı ve çoğu kez çelişkili beklentilerine, ola-

naklar ölçüsünde yanıt verecek bir yönetim süreci oluşturmak durumundadır. Bu ise, yöneticilik eğitiminden geçmiş, lider yöneticilerin yetiştirilmesi gereğini ortaya çıkarır (Balçı, 1982, s.174). Yönetim bilimciler tarafından da eğitim yöneticileri, bir yandan çevrenin eğitim ve kültür düzeyine etkide bulunan, öte yandan, eğitim-öğretim sürecine çevrenin katkılarını sağlayan bir lider olarak görülmektedir (Kaya, 1986, s.99). Bir yöneticinin aynı zamanda lider olabilmesi için, yasal düzenlemeleri uygulamanın ötesinde, çevresindekileri etkileme güç ve yeteneğine sahip olması gerekir (Aydın, 1988, s.209). Bir başka deyişle, lider yönetici, konumunun verdiği yasal güçten başka, bireysel ikna etme beceri ve yeteneğini de kullanabilen kişidir.

Yönetim Biliminin gelişmesi ve yöneticilik deneyimlerinin birikimi sonucu, yönetici, sadece, varolan prosedürleri uygulayan kişi olmaktan çıkıp, liderlik görev ve sorumluluğunu da üstlenmiştir. Bu ise, "yönetici yetiştirme" konusuna yeni boyutlar eklemiş ve yöneticiden, örgüt prosedürlerini bilme ve uygulama dışında, bir takım yeni bilgi, beceri ve yeterliklerle donanık olması beklenir hale gelmiştir. Çağdaş eğitimde, insan ilişkilerinde beceriklilik, örgüt içindeki grupları ve atmosferi bilme ve anlama, eğitsel sorunları kavrama ve karar vermede yeterlik, çevreyi tanıma ve çevrenin eğitime katkısını sağlamada yeteneklilik, yeniliğe açık bir düşünce yapısına sahip olarak, eğitim sürecini çağdaş bir yapıya kavuşturma gibi ko-

mularda bilgili olması, eğitim yöneticisinin sahip olması gereken nitelikler olarak vurgulanmaktadır (Aydın, 1988, s.136). Güçlüol, bu nitelikleri üç ana grup altında toplamaktadır: Kavramsal yeterlik, teknik yeterlik, insan ve insan ilişkileri alanındaki yeterlikler (Güçlüol, 1985, s.11-12). Eğitim yöneticilerinden, giderek artan ve beklentiler, yöneticilik eğitiminden geçmiş, lider yöneticilerin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Yönetici yetiştirme politikaları, ülkelere göre farklı görünümsergilemekte, bir çok Avrupa ülkesinde konu, üniversiter düzeyde ele alınıp, bu tür konumları getirilecek olanlardan, alanla ilgili belli bir eğitimden geçmiş olmaları istenirken, yöneticiliğin henüz bir bilim dalı olarak yerleşmediği ülkelerde, bilimsel dayanaktan yoksun ölçütlerle, bireyler bu tür görevlere getirilebilmektedirler (Bursalıoğlu, 1986, s.102).

Ülkemizde, yönetici yetiştirme yeni bir girişimdir. Etkili bir öğretimin, öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkinin niteliğine dayandığına ilişkin yaygın inanç, öğretmeni, ilgi ve dikkatlerin odak merkezi yaparken, yöneticinin sistem içindeki yeri ve önemi, öğretmen başarısının yönetici tarafından etkileneceği, büyük ölçüde gözden kaçmıştır.

Türk Eğitim Sistemi'nde yönetici olabilmek için öğretmen olmak yeterli görülürken, bu alanda eğitim görmüş

olma koşulu aranmamaktadır. 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Yasa'nın 12. maddesindeki "maarif hizmetinde asıl olan muallimlik" (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.6) hükmü ile de bu yaklaşım, yasal bir zemine oturtulmuştur. Ayrıca, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda "devletin, eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanan öğretmenlik, böylece, eğitim yöneticisi kaynağını da oluşturmaktadır (Resmi Gazete, 24. 6.1973, s.14574, md. 43).

Eğitim yöneticiliği mesleği, Türk Millî Eğitim Sistemini düzenleyen yasal düzenlemeler içinde yer almaktadır. Öğretmenin eğitimle ilgili her tür konuma getirilebileceğine ilişkin felsefe, ortaya, farklı zamanlarda farklı rolleri üstlenen bir öğretmen-yönetici tipi çıkarmıştır. Yöneticiliğin, öğretmenlerin üstleneceği ek bir görev değil, bir uzmanlık alanı olması ve uzman yeterliği gerektirmesi nedeniyle, atama yoluyla kazanılan yöneticilik yetkisi, yöneticilik konumunun yıpranmasına yol açmıştır (Başar, 1985, s.9). Burada, yönetimde deneyimin önemi yadsınmamaktadır. Ancak, bu deneyim, sınama-yanılma yoluyla kazanılmaya çalışılırsa, örgütte, zaman, madde ve insan enerjisi açısından kayba yol açmaktadır. Yöneticiye yol gösterebilecek, daha ussal olmasını sağlayabilecek bir deneyim, kuramsal bilgilerin uygulamaya yansıtılması sonucu elde edilen birikim olmalıdır (Bursallıoğlu, 1982, s.21).

Öğretmene rehberlik etme görevini üstlenen yöneticinin, öğretmenden daha bilgili olması, bunun yanı sıra, örgüt amaçlarının etkin bir biçimde gerçekleştirilmesinde gerekli olan yönetim süreçlerini çok iyi bilmesi ve uygulaması, yöneticinin yönetimle ilgili bir uzmanlık eğitiminden geçmesini zorunlu kılmaktadır.

6 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe konan "Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Okul Yöneticilerinin Atanmalarına ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönerge" "maarif hizmetinde asıl olan muallimlikdir" diyen ve okul yöneticilerini, öğretmenlerle aynı kapsamda gören 789 sayılı kanundan farklı bir öz taşımamakla birlikte, yöneticiliğe atanmayı bazı esaslara bağladığı için dikkat çekicidir. Bu yönerge ile, okul yöneticiliklerine atanacaklarda aranacak genel nitelikler şu şekilde saptanmıştır:

- 1- Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfından olmaları veya bu sınıfta görev alacaklarda aranacak nitelikleri taşımaları,
- 2- Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfında adaylıklarının kaldırılmış olması,
- 3- Sicil veya teftiş raporları sonuçlarına göre, hizmet süresindeki son üç yıllık genel başarı derecesinin "iyi" olması,
- 4- Memuriyetine engel olacak derecede olmasa dahi (taksirli suçlar hariç) hapis cezasına mahkum edilmemiş olması ve son beş yıllık hizmet

süresi içinde "aylıktan kesme" cezasından daha ağır bir disiplin cezası almamış olması (Tebliğler Dergisi, 6.5.1985, s.2187).

Görüldüğü gibi, okul yöneticiliğine atanmak için, yöneticilik alanında bir eğitim görmüş olmak gerekli görülmemektedir. Ancak, böyle bir yönergenin hazırlanmış olması, gelecekte, yöneticiliğin bir bilim dalı olarak kabul edilmesi ve bu konulara getirilecek kişilerde yöneticilik alanında eğitim görmüş olmaları koşulunun aranması konusunda umut vericidir.

Denetmen Yetiştirme

Her kurum ve kuruluşta bulunan denetim mekanizması, kurumun amaç ve yapısına göre şekillenir. Ancak tüm kurumlardaki denetim mekanizmasının ortak yönleri de vardır. Bu ortak noktalardan hareket eden yazarlardan bazıları, denetimi şöyle tanımlamaktadır;

Denetim; "örgütsel eylemlerin, kabul edilen amaçlar doğrultusunda, saptanan ilke ve kurallara, uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin anlaşılması" (Aydın, 1984, s.1), "kamu yararı adına davranışı kontrol etme süreci" (Taymaz, 1982, s.1) dir.

Eğitim sisteminde denetim; "eğitim ve öğretimin geliştirilmesi, okulun iyi bir şekilde işlemesi için zo-

runlu temel fonksiyonlardan biridir" (Öz, 1985, s.10). Başar da eğitim denetimini şöyle tanımlamaktadır (1985, s.4):

"Eğitim örgütlerinin ve bu örgütlerdeki her türlü işin, amaç, yasa, yönetmelik, emir ve genelgelere uygunluğunu araştırmak, gerektiğinde soruşturma da yaparak, ilgililer için ödül veya ceza önermek, eğitimle ilgili çalışmalarda sapmaları bulup düzeltme ve geliştirme önerileri ortaya koymak; eğitim danışanlarının rollerini daha iyi oynayabilmeleri için yardım ve teşviklerde bulunmaktır."

Eğitim sisteminde bu hizmetlerin tümünü kapsayan sürece denetim, bu hizmetlerden sorumlu olan elemana da denetmen denir.

Bu tanımlardan hareketle, eğitim denetiminin birincil amacının eğitim sürecini geliştirmek olduğu söylenebilir. Denetim, bu amacı gerçekleştirme doğrultusunda; var olan durumu saptama, ulaşılmak istenen hedeflerle var olan durum arasındaki farkı bulma, bu farkı giderici önerilerde bulunma ve önlemler alma etkinliklerinde bulunur (Aydın, 1984, s.1). Bu bağlamda denetim süreci etkinliklerini; tanımlama, değerlendirme ve düzeltme-geliştirme şeklinde gruplamak mümkündür (Başar, 1985, s.14).

Denetim sistemi örgütsel bir zorunluluktur. Sistemin bütünlüğünün sağlanması için alt sistemler arasında kopukluğun önlenmesi veya giderilmesi ve her bir alt sisteme, sistemin amaçları doğrultusunda rahberlik yapılması gerekir. Ayrıca, üretilen çıktının niteliği açısından, çalışma durumunun örgüt amaçları doğrultusunda olup olmadığının değerlendirilmesi sistemin başarısı için büyük önem taşır (Taymaz, 1982, s.37).

Denetim, örgüt açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Çünkü; örgütün varlığını koruyabilmesi ve sürdürülebilmesi, kuruluş nedeni olan amaçlarını gerçekleştirmeyle mümkündür. Bu nedenle örgüt, amaçlarını gerçekleştirme derecesini bilmek zorundadır. Her örgütte bir denetim sisteminin bulunması bu zorunluluğun doğal sonucudur (Aydın, 1984, s.1).

Eğitim denetimi de yapılan eğitsel etkinliklerin, eğitim amaçlarını gerçekleştirici biçimde olup olmadığının saptanması, amaçlardan uzaklaşmış etkinliklerin bulunup düzeltilmesi, var olan yapı ve olanaklarla en üst düzeyde verimin gerçekleştirilmesi amacıyla, eğitim sisteminin doğal ve ayrılmaz bir parçasıdır.

Çağımızın gelişen teknolojisi karşısında, eğitim sistemi de etkilenmekte, gelişen teknoloji ile birlikte çözüm bulunması gereken problemler de değiştiğinden, eğitim sistemi, bu problemlere yanıt verecek biçimde değiş-

mekte, şekil almaktadır. Ancak, eğitim sistemindeki bu değişimler, eğitici personelin de yeniliklere uyumunu gerekli kılmaktadır. Gerek, bu uyumun sağlanmasında, gerekse, eğitim sürecinde eğitici personelin karşılaştıkları sorunları çözüm yolları aranmasında, yönetici, öğretmen, denetmen ve diğer personelin birlikte çalışmaları, birbirlerine yardım etmeleri ve işbirliği yapmaları zorunludur (Taymaz, 1982, s.4).

Yeni kuşakların, çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanık olarak yetişmesi, öğretmenlerin, eğitimdeki gelişmelerden haberdar olmalarına ve bu gelişmeleri öğrenme-öğretme sürecine yansıtmadaki başarılarına bağlıdır. Öğretmenlerin, hem bu gelişmeler doğrultusunda yeterlik düzeylerinin arttırılması, hem de, eğitim sürecinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde, mesleksel rehberliğe gereksinimleri vardır. Çağdaş eğitim anlayışında bu mesleksel rehberlik görevi, denetmene verilmektedir (Öz, 1986, s.11).

Denetmen kendisine verilen bu rehberlik görevini, mesleksel yeterliği ölçüsünde gerçekleştirebilir. Bir başka anlatımla, öğretmenin yetişme ve gelişmesi ile denetmenin mesleksel yeterliği arasında doğrudan ve güçlü bir bağ vardır (Seçkin, 1986, s.18). İyi yetişmiş bir denetmenin rehberlik ve yol göstericilik beceri ve yeteneği artacağından, eğitici personelin başarı ve verimi de yükselir. Böylece

denetmen, grubun verimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyerek, amaçların gerçekleşme derecesini de etkilemiş olur (Bursalıoğlu, 1982, s.171).

Öğretmenin öğretmeni ve yardımcısı olan denetmenin rolü yönetmek değil, desteklemek, yardım etmek ve paylaşmaktır (Seçkin, 1986, s.18). Bu yardım ve rehberlik görevi, doğallıkla, denetmenin öğretmenden daha üst düzeyde bir eğitim görmüş olmasını gerektirir.

Her uzmanlık alanında olduğu gibi, denetim alanında çalışanların da, bir takım mesleksel niteliklere sahip olmaları, görevlerini başarıyla yerine getirmelerinin önkoşuludur. Kaya bu nitelikleri; geniş bir temel eğitim ve genel kültüre sahip olmak, uzmanlık eğitimi görmüş olmak, meslekle ilgili yasal düzenlemelerden haberdar olmak, liderlik niteliklerine sahip olmak, insan ilişkileri, rehberlik ve danışmanlık konularında bilgili ve becerili olmak, şeklinde sıralamaktadır (1986, s.149). Taymaz da, denetmenlerin başarılı olabilmelerini, yöneticilik, liderlik, rehberlik, öğreticilik, araştırma uzmanlığı, sorgu yargıçlığı alanlarında yeterli bir eğitim görmelerine bağlamaktadır (1982, s.4).

Bir eğitim lideri olan denetmen, değişen ve gelişen bir ortamda çalışır. Eğitim sürecinde yer alan personele rehberlik ve liderlik yapabilmesi için bu değişimleri yakından izlemeli, değişme ve gelişmelerin öncüsü ve

değerlendiricisi olmalıdır. Denetmen aynı zamanda, farklı beklentileri olan, farklı kişilik yapılarına sahip, farklı güdülenme düzeyinde ve kendilerini mesleklerinin uzmanı olarak algılayan bir grupla çalışmaktadır. Çalışma ortamının bu özellikleri, denetmenlerin, bir uzmanlık eğitiminden geçmelerini ve belli alanlarda sağlam bir kuramsal yapıya sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bursalıoğlu, denetmenin bilgilendirilmesi gereken kuramları üç grupta toplamaktadır; öğrenme, kişilik ve davranış kuramları; hukuksal ve politik kuramlar, bilgi ve grup dinamiği kuramları; örgüt, yönetim, iletişim ve rol kuramları (1982, s.171-172).

Özellikle, insan ögesinin baskın olduğu örgütlerde, işlerin, amaçlanan nitelik ve nicelikte gerçekleşmesi, büyük oranda, işgören niteliklerine bağlıdır. Eğitim kurumları, girdisi, süreçte görev alan öğeleri ve çıktısı insan olduğu için, işgören niteliklerinin en fazla önem taşıdığı örgütlerden biridir. Eğitim sürecinde yer alan ve nitelikleri ile sürecin niteliğini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilen yönetici ve öğretmenlerin sürekli bir mesleksel yardım ve rehberliğe gereksinimleri vardır. Ancak, mesleksel yardım rastgele yapılamaz. Yol gösterici, yardım edici, değerlendirici durumundaki denetmenin, sistemdeki işgörenlerin görevlerini ve bu görevlerin yerine getirilmesinde kullanılan yöntem, teknik ve düzeyleri iyi bilmesi bir zorunluluktur. Bu ise, denet-

menlerin, görev öncesinde, uzmanlık eğitiminden geçmiş olmaları önkoşulunu getirmektedir.

Ülkemizde, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri, denetim ve denetmenin sistem açısından gerekliliğine inanılmış ve her dönemde, denetim olgusuna ve denetmene eğitim sistemi içinde yer verilmiştir. Ancak, konu ile ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında, özde çok büyük değişiklikler yapılmadığı ileri sürülebilir. Tarihsel gelişim içinde incelendiğinde, Cumhuriyet dönemi boyunca şu düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir:

Denetim Sistemi ve Denetmen Yetiştirme Politikaları ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Cumhuriyet dönemi boyunca, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının, farklı denetmenler tarafından ve farklı yönetmelik esaslarına bağlı kalınarak denetlendikleri görülmektedir. Bu nedenle, konuyu "ilköğretim" ve ortaöğretim" kademeleri için ayrı ayrı ele almak, bugüne kadarki denetim anlayışına uygun bir yaklaşım olacaktır.

İlköğretimde Denetim: 1923 tarihli "İlk Tedrisat Müfettişlerinin Vazifelerine Dair Talimname", Cumhuriyet döneminde, ilköğretim kurumlarının denetimini düzenleyen ilk yönetmeliktir. Ancak, bu yönetmelik, önceki yönetmeliklerden farklı bir yaklaşım ve öz taşımaktadır (Aydın, 1984, s.167).

1927 yılında yürürlüğe giren ilköğretim Müfettişleri Yönetmeliği, Cumhuriyet döneminin ikinci yönetmeliği olup, 47 maddeden oluşmuştur. Yönetmelikte; ilköğretim Müfettişlerinin Görevleri, Teftişe İlişkin Görevleri, Eğitim ve Rehberliğe İlişkin Görevleri, Soruşturmaya İlişkin Görevleri, Görevlerin Yerine Getiriliş Biçimi ve Sonuçları, Diğer Konular, başlıklarını taşıyan 6 bölüm bulunmaktadır. Her ilçede bir ilköğretim müfettişinin bulunması zorunluluğunu getiren yönetmelikte, denetmenler, bölgelelerini yılda dokuz ay denetlemek, istatistiksel bilgiler toplamak, çevrede incelemeler yapmak, Bakanlıkça önerilmeyen kitapların okutulmasını engellemek, öğretmenlerin özlük haklarıyla ilgilenmek, öğretim çağı dışına çıkmış vatandaşlara halk okulları açılması için destek ve yardımda bulunmak ile görevlendirildikleri görülmektedir (Su, 1974, s.61-62).

İlköğretimde denetim hizmeti ile ilgili olarak hazırlanan bir başka yönetmelik, 1962 yılında yürürlüğe konan "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği" dir. 38 maddeden oluşan yönetmelikte; Genel Hükümler, İlköğretim Müfettişlerinin Tutacakları Defter ve Dosyalar, Türlü Maddeler, başlıklarını taşıyan beş bölüm bulunmaktadır. Bu yönetmelikte, öğretmen, eğitimci ve yöneticileri yetiştirmek, mesleğe uyumlarına yardım ve rehberlik etmek, denetmenlerin en önemli görevi olarak görülmekte, İlköğretim Müfettişlerinin atanmasında göz önünde bulundurulacak

esaslar getirilmektedir (Su, 1974, s.63-64).

1963 yılında yürürlüğe konan "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği" öz ve yaklaşım bakımından, 1962 yönetmeliğinden önemli farklılıklar getirmemektedir. Bu yönetmelikte denetmenlere, ek olarak, yazı devrimine aykırı öğretim yapan yerlerin bulunması halinde, bu durumun, bölgenin en büyük mülki amirine bildirilmesi ve ulusal bayramların kutlanması ile ilgilenilmesi görevlerini getirmiştir (Su, 1974, s.64).

Cumhuriyet döneminde hazırlanan ve hemen yürürlükte bulunan bir başka yönetmelik, 1969 tarihlidir. 28 maddeden oluşan yönetmelikte; Genel Hükümler, Görevler, Görevlerin Nasıl Yapılacağı, İlköğretim Müfettişlerinin Kaçınacakları Hususlar, İlköğretim Müfettişlerinin Tutacakları Defter ve Dosyalar, Türü Hükümler, olmak üzere alt bölüm bulunmaktadır.

Bu yönetmeliğin getirdiği önemli yeniliklerden biri "İl İlköğretim Müfettişleri Kurulu" nun oluşturulmasıdır. (İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği, md. 6). Bu nedenle, "Görevler" bölümünde, İlköğretim Müfettişler Kurulu'nun görevlerine yer verilmektedir (İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği, md. 8,9,10).

İlköğretim Müfettişlerinin görevleri, yönetmelikte; Teftiş ve Denetleme, Mesleki Yardım ve İşbaşında

Yetiştirme, İnceleme, Soruşturma olmak üzere, dört grupta toplanmaktadır (İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği, md.11).

1983 yılında hazırlanan "Denetleme Devamlı Yönergesi" Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm eğitim kurumları ile diğer kurum ve kuruluşları kapsamakta ve ilköğretim kurumları ile diğer kurum ve kuruluşları kapsamakta ve ilköğretim kurumları ile öğretmenlerinin, ilköğretim müfettişleri aracılığı ile denetlenmesi sorumluluğu, ilköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanlarına verilmektedir. Ayrıca, bu yönerge ile, yıllık denetim programlarının hazırlanıp, millî eğitim müdürlüğünün onayından sonra uygulanması, denetimler sonunda düzenlenen raporların, millî eğitim müdürlerine sunulması görevleri de, İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanına verilmektedir (Aydın, 1984, s.169).

Ortaöğretimde Denetim: Cumhuriyet döneminde, ortaöğretim kurumlarındaki denetim görevlerini düzenlemeye yönelik ilk döküman, ilköğretimde olduğu gibi, 1923 tarihli'dir. "Maarif Müfettişleri Talimatnamesi" adındaki bu yönetmelik, müfettişlik makamının kuruluşu, müfettişlerin görev ve yetkileri ile teftiş ilkelerini kapsamaktadır. Yine aynı yıl, bir müdür ve on müfettişten oluşan "Teftiş Kurulu" kurulmuştur (Taymaz, 1982, s.13).

1925 yılında hazırlanan "Maarif Müfettişi Umumilerinin Hukuk, Selahiyet ve Vazifelerine Dair Talimatname"

adını taşıyan yönetmeliğin, aynı yıl Konya'da ilk kez toplanan "Maarif Müfettişleri Kongresi" nin ürünü olduğu sınımlanmaktadır. 42 maddeden oluşan yönetmelikte Teşkilat, Vazife ve Selahiyet, Teftişatın Sureti İcrası, Tahkikatın Sureti İcrası, Lâyihalar, Müteferrik Maddeler başlıklı bölümler bulunmaktadır. Yönetmeliğin 1. maddesinde, Teftiş Kurulu; eğitim ve öğretime, ulusal kültüre, kısaca, genel eğitime ilişkin konuları denetleme ve kontrolle görevlendirilmekte, kurulun yapısı, doğrudan Bakanlık makamına bağlı bir başkanla, yeteri kadar Umumi Müfettiş ve Müfettiş Muavininden oluştuğu şekilde açıklanmaktadır. Ayrıca Müfettiş Umumi Muavinliği kurulmuş, görev ve yetkileri ve Müfettişi Umumi olabilmenin koşulları saptanmıştır (Su, 1974, s.19-20).

1926 yılında, 789 sayılı "Maarif Teşkilatı Kanunu" nun yürürlüğe konması ve bu kanunla Maarif Emirliği kurumunun oluşturulması, koşullara uygun yeni bir yönetmeliğin hazırlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Hazırlanan 48 maddelik yeni yönetmelik, Bakanlar Kurulu'nun 17 Ekim 1926 gün ve 4238 sayılı kararı ile yürürlüğe konmuştur (Su, 1974, s.21).

Bu yönetmelik ile, müfettiş yardımcılığı kaldırılarak, müfettişler, Merkez ve Bölge Müfettişleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Merkez Müfettişleri de, kendi içlerinde, Eğitim ve Öğretim Müfettişleri; Yönetim Müfet-

tişleri; Kitaplık, Güzel Sanatlar ve Müzeler Müfettişleri olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmanın temelinde, müfettişleri, göreceikleri işlere ve uzmanlıklarına göre ayırma fikri yattığı halde, bu, uygulamaya yansıtılamamış ve müfettişler, eğitim, öğretim, yönetim denetimleri ve yanı sıra soruşturma işlerini de birarada yürütmeyi sürdürmüşlerdir (Su, 1974, s.22).

Cumhuriyet döneminde, farklı zamanlarda çıkarılan yönetmeliklerle değişikliğe uğratılan Teftiş Kurulu, sistem içindeki yasal yerini, Haziran 1933'te yürürlüğe giren "Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun" ile almıştır. Bu kanunun 10. maddesinde, Teftiş Kurulunun yapısı; müfettiş sıfat ve yetkisine sahip bir başkan ve gereği kadar müfettişten oluşur, şeklinde açıklanmış, başkanın görevleri; teftiş ve araştırma işlerine ait direktif ve emirleri hazırlama, müfettişlerin çalışma yöntemlerini belirleme, teftiş faaliyetlerini izleme, teftiş raporlarını inceleme ve tahlil, sonuçları Bakanlık makamına bildirmek olarak saptanmıştır (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.14).

1949 yılında yeni bir uygulamaya başlandığı görülmektedir. Yurt çapında "teftiş bölgeleri" oluşturularak, Bakanlık Müfettişleri, buralara dağıtılmışlardır. Ancak, 1950 yılında, bu uygulamadan vazgeçilerek, müfettişler, Ankara, İstanbul ve İzmir merkezlerinde toplanmışlardır (Aydın, 1984, s.175).

Yeni gereksinmelere yanıt verecek bir yönetmelik hazırlama zorunluluğu, 1967 yılında, bugüne dek yürürlükte kalan bir yönetmelik hazırlanmasına yol açmış ve bu yönetmelik 30 Eylül 1967 tarihinde 12713 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 71 maddeden oluşan bu yeni yönetmelikte; Görev ve Kuruluş, Müfettişliğe Atanacaklarda Aranacak Vasıflar, Terfi, Öğrenci Müfettişleri, Müfettişlikten Ayrılma, Teftiş Kurulu Başkanının ve Müfettişlerin Görevleri ve Yetkileri, Teftiş Kurulu Başkanlık Bürosu ve Görevleri, Teftiş Kurulunun Çalışma Esasları ve Müfettişlerin Kaçınacakları Hususlar, Teftiş Hizmetlerinin Çeşitleri, Meslek İçinde Yetiştirme, Çeşitli Hükümler, başlıklarını taşıyan sekiz bölüm bulunmaktadır (MEB. Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 30.9.1967).

Yönetmelikte, Teftiş Kurulu'nun görevleri; Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altında olan kurumları ve kuruluşları incelemek ve denetlemek, alınması gereken önlemlere temel olacak araştırmaları yapmak, özellikle, yönetici ve öğretmen ve memurların mesleksel gelişimlerini sağlayacak yardım hizmetlerini yerine getirmek ve gerekli hallerde soruşturma yapmak olarak saptanmıştır (MEB. Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 30.9.1967).

Yönetmelik, teftiş hizmetlerini; genel teftişler, ders teftişleri, sınav teftişleri, yeni açılacak resmi ve özel öğretim kurumlarıyla ilgili incelemeler, soruş-

turmalar, incelemeler ve araştırmalar olarak yedi gruba ayırmaktadır (KEE. Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 30.9.1967).

Denetim sistemini düzenleyen ve yönlendiren yasal düzenlemeleri tarihsel gelişim içinde kısaca inceledikten sonra, bu düzenlemelerin, denetmende ne tür yeterlikler aradığını, bir başka deyişle, kimlerin denetmen olabileceğine ilişkin ne tür düzenlemeler yapıldığını incelemek, eğitim sistemi içerisinde denetmenin yerini saptamak açısından zorunluluk gibi gözükmektedir. Bu nedenle, Cumhuriyet dönemi boyunca, denetmen seçiminde kullanılan ölçüt ve ilkelere kısaca değinmek gerekmektedir.

İlköğretim Müfettişi Olabilmek İçin Aranan Nitelikler:

Cumhuriyet döneminde, ilköğretim müfettişi olmak için gerekli nitelikleri yasal bir zemine oturtan ilk yazılı doküman 789 sayılı kanundur. Bu kanunun 7. maddesinde; Ortaöğretmen Okulu, Ortaokullarla İlk ve Köy Öğretmen Okullarının öğretmenlerini ve ilköğretim müfettişleriyle, Uygulama Müdürlerini yetiştirir, denilerek, ilköğretim müfettişlerinin, Ortaöğretmen Okulu mezunlarından seçileceği hükmünü getirmiştir. (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.4).

Bu konudaki daha ayrıntılı bir düzenleme, 1927 yılında "İlk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi" ile yapılmıştır. Bu talimatnameye göre, ilköğretim müfettişi olabilmek için, ilköğretim okulu mezunu olmak, en az beş

yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olmak, 25 yaşından küçük, 45 yaşından büyük olmamak gerekmektedir (Su, 1974, s.56).

Haziran 1938 tarihinde yürürlüğe giren 3407 sayılı "İlk Tedrisat Müfettişlerinin Muvazenesi Umumiye İçine Alınmasına Dair Kanun'un 3. maddesi ile, ilköğretim müfettişi olabilmenin koşulu, Gazi Eğitim Enstitüsü'nden veya yabancı ülkelerdeki benzer okullardan mezun olmak olarak saptanmıştır (Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I, 1953, s.58).

1945 yılında yayınlanan "İlköğretim Staj Yönetmeliği" nde de, 1938 tarihli kanunda yer alan ilkeler yenilenmekte, söz konusu eğitim kurumlarından mezun olanların stajyer ilköğretim müfettişi olarak atanacakları, staj süresi, staj yerleri, stajyerlerin sorumlu oldukları işler, başarının nasıl saptanaacağı açıklanmaktadır (Su, 1974, s.57).

Cumhuriyet döneminde, ilköğretim müfettişlerinin atanmalarındaki önkoşulları düzenleyen bir başka döküman, 1962 tarihli "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği" dir. Bu yönetmeliğe göre; ilköğretmen okulu mezunu olup, ilköğretim kurumlarında asil öğretmenlik yaptıktan sonra, Eğitim Enstitüsü veya yabancı ülkelerdeki bu okulları denk okullardan birini bitirenler, ilkokullarda en az 8 yıl öğretmenlik veya en az 2 yıl ilköğretim kurumlarında yöneti-

cilik yaparak geçirmiş olmak koşuluyla en az 6 yıl öğretmenlik yapmış olanlardan ve bu görevlerde başarıları saptananlardan, açılan kurslarda başarı gösterenler, Millî Eğitim Bakanlığınca, ilköğretim müfettişi olarak atanırlar (Su, 1974, s.57).

Bu yönetmeliği izleyen 1963 ve 1969 tarihli yönetmeliklerde de, ilköğretim müfettişliğine atanma konusunda, 1962 yönetmeliğindeki ilkeler kabul edilmiştir.

Bakanlık Müfettişi Olabilmek İçin Aranılan Nitelikler:

Cumhuriyet döneminde, Bakanlık Müfettişi olabilmek için gerekli nitelikler, ilk kez 1925 yılında yürürlüğe giren yönetmelik ile saptanmıştır. Bu yönetmeliğe göre, Bakanlık Müfettişi olarak atanacaklarda aranan nitelikler; otuz yaşından küçük, elli yaşından büyük olmamak, kendi uzmanlık alanında yazılmış bir esi çevirmeye yetecek kadar batı dillerinden birini bilmek, herhangi bir üniversitenin bir bölümünden veya bir yüksek okuldan mezun olmak, en az üç yıl genel müfettiş yardımcılığı yapmış olmak veya en az beş yıl eğitim kurumlarında yöneticilikle geçmiş olması koşuluyla 10 yıl öğretmenlik yapmış ve başarılı bulunmuş olmak gerekmektedir (Su, 1974, s.25).

Bu yönetmeliğe göre, Genel Müfettiş Yardımcısı olabilmek için gereken nitelikler, Bakanlık Müfettişlerinde aranan niteliklerden pek farklı değildir. Sadece,

Genel Mufettiş Yardımcılarından yaş sınırı 28-40 olarak, hizmet önkoşulu da, öğretim kurumlarında en az beş yıl öğretmenlik yapmış olmak, şeklinde saptanmıştır (Su, 1974, s.25).

1926 yılında yürürlüğe giren yönetmelik ile, Bakanlık Mufettişlerinin Merkez ve Bölge Mufettişleri olarak ikiye ayrılması, iki ayrı tipte mufettiş seçimini zorunlu kılmıştır. Merkez Mufettişleri de kendi içlerinde Eğitim ve Öğretim Mufettişleri olarak gruplandırılmıştır. Eğitim ve Öğretim Mufettişi olabilmek için gerekli görülen nitelikler; yaşının otuzdan aşağı, elliden yukarı olmaması, uzmanlık alanında yazılmış bir eseri çevirecek kadar batı dillerinden birini bilmesi, herhangi bir üniversitenin bir bölümünden veya bir yüksek okuldan mezun olması ve en az beş yıl süre ile ortaöğretim kurumlarında sürekli olarak öğretmenlik yapmış olmaları gerekmektedir. Yönetim Mufettişi olmak için aranan niteliklerin ilk üçü, Eğitim ve Öğretim Mufettişlerinin seçiminde aranan niteliklerin aynısıdır. Farklılık gösteren 4. nitelik ise Yönetim Mufettişi olacakların ortaöğretim kurumlarında veya Millî Eğitim Müdürlüklerinde ve Bölge Mufettişliklerinde en az beş yıl çalışmış olmaları gerekmektedir (Su, 1974, s.25).

Bölge Mufettişlerinin atanmasında aranan nitelikler; 28 yaşından küçük olmamak, yabancı dilde yazılmış

eserlerden yararlanabilecek kadar bir batı diline sahip olmak, ortaöğretim kurumlarında en az üç yıl öğretmenlik yapmış olmaktadır (Su, 1974, s.26).

1933 yılında yürürlüğe konan 2287 sayılı "Maa-
rif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Ka-
nun" un 26. maddesi ile müfettişlerde aranacak yeterlik-
ler yeniden düzenlenmiştir. Kanunun ilgili maddesinde,
günümüze dek, ilki 1945 yılında 4737 sayılı kanun ile ve
ikincisi 1954 yılında 6389 sayılı kanun ile olmak üzere
iki kez yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Ancak bu dü-
zenlemeler arasında büyük farklılıklar bulunmamaktadır.
Son düzenleme olan 6389 sayılı kanuna göre Bakanlık Mü-
fettişlerinde aranan nitelikler; üniversite veya bir yük-
sek okuldan mezun olmak, en az üç yıllık eğitim kurumların-
da yöneticilikle geçmiş olmak koşuluyla en az sekiz yıl
üstün başarı ile ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik
yapmış olmak gerekmektedir (Su, 1974, s.27).

Bu kısa tarihsel incelemenin sonunda, şu durumun
dikkat çektiği açıkça görülmektedir. Cumhuriyet dönemi
boyunca, öğretmen olacak bireyler için, değişik süre ve
içerikte de olsa, bir hizmet öncesi eğitim aranırken, yö-
netici ve denetmen olacak bireyler için böyle bir koşulun
aranmadığı görülmektedir. Öğretmenlik, yöneticilik ve de-
netmenlik mesleklerinin kaynağı olarak kabul edilmekte ve
öğretmen bir hizmet öncesi formal eğitim gerektiren yöne-

tim ve denetim sorumluluklarını doğrudan atanma yolu ile üstlenebilmektedir. Yönetim ve denetim gerçekten formal bir hazırlık gerektiren uzmanlık alanları ise, ki çağdaş uygulamalar bu anlayışa dayanmaktadır, böyle bir hazırlığa yer vermeyen uygulamaların sağlıklı olmadığı ileri sürülebilir.

Eğitim sisteminin kendinden beklenen işgörürleri gerçekleştirebilmesi, süreç içinde yer alan, sürekli birbiriyle ilişki içinde olan, birbirlerini olumlu ve de olumsuz olarak etkileyebilen, görev alanları ve rol beklentileri birbirine bağımlı olan ve bir rol seti oluşturan öğretmen, yönetici ve denetmenin, mesleklerinde uzman bireyler olarak yetiştirilmelerine bağlıdır. Eğitimin niteliğini belirleyen unsurlar olarak öğretmen, yönetici ve denetmenin yetiştirilmesinin rastlantılara bırakılmayacağı açıktır.

BÖLÜM III

İLGİLİ DOKÜMANLARIN İNCELENMESİ

Bu bölümde, araştırma kapsamına giren dokümanlar, araştırma problemi açısından incelenmiştir. Bu dokümanlardan "Millî Eğitim Şûraları" nda, araştırma problemini oluşturan "öğretmen yetiştirme", "yönetici yetiştirme" ve "denetmen yetiştirme" konuları bulunduğundan, üç alt başlık halinde ele alınmış, diğer dokümanlar da, "yönetici yetiştirme" ve "denetmen yetiştirme" konusuna, sadece, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1986, 1987, 1988, 1989 Yılı Programlarında kısaca değinildiği için, bu dokümanlar alt başlıksız olarak incelenmiştir.

Millî Eğitim Şûraları

Millî Eğitim Şûraları, Türk Millî Eğitimnin sorunlarını saptamak, bu sorunların çözümü ve sistemin geliştirilmesi için öneriler getirmek amacıyla toplanan, Millî Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma organıdır. Ancak, Şûralarda alınan kararların uygulamaya konulması, Bakanın onayı ile olanaklı kılınmıştır. (Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği, 1988, md.4-5).

Millî Eğitim Şûraları, eğitim sisteminin bir bü-

tün halinde ele alınmasında sorunların saptanıp çözüm yollarının araştırılmasında, sorunların kamuoyuna mal edilmesinde ve uygulayıcılara yol gösterilmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Özalp, Ataunal, 1977, s.109).

İlki, 1939 tarihinde toplanan Millî Eğitim Şûraları, araştırma problemimiz ile ilgili olarak incelendiğinde şunları saptamak mümkündür.

Birinci Millî Eğitim Şûrası:

10.6.1933 tarih ve 2287 sayılı kanunla kurulması kararlaştırılan Millî Eğitim Şûraları ilk kez 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplanmıştır.

Birinci Millî Eğitim Şûrası'nın gündeminde şu maddelerin yer aldığı görülmektedir:

- Cumhuriyet Millî Eğitiminin plân ve ilkeleri,
- Değişik öğretim derecelerindeki kurumlara ait yönetmeliklerin incelenmesi,
- Bütün ders programlarının incelenmesi,
- Şûra üyelerinin öneri ve dilekleri (Birinci Maarif Şûrası, 1939, Giriş Bölümü).

Sekiz komisyon halinde çalışan Şûra'da, araştırma problemimiz ile ilgili şu görüşler yer almıştır:

Öğretmen Yetiştirme.- Birinci Millî Eğitim Şûrası, ilköğretimin, nüfusu 400'den fazla olan yerlerde, beş yıl süre ile ve öğretmen aracılığı ile, nüfusu 400'den az olan yerlerde ise, üç yıl süre ile ve eğitimci aracılığı ile verilmesini karara bağlamıştır (I.M.Ş., 1939, s.670).

Üç yıllık eğitim veren eğitimci köy ilkokullarının, bir öğretmenli ve beş sınıflı okullara dönüştürülmesi veya iki yıllık yatılı bölge okulları ve merkezi köylerde açılacak okullar ile üç yıllık köy ilkokullarından mezun olan öğrencilerin öğrenimlerini buralarda tamamlamaları önerilmiştir (I.M.Ş., 1939, s.670).

Eğitimci yetiştirme sisteminin sürdürülmesi, ancak, her on eğitimciye bir gezici başöğretmen verilerek, eğitimcilerin eğitim ve ziraat işlerinde görülen eksikliklerinin giderilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (I.M.Ş., 1939, s.670).

Nüfusu 400'den fazla olan yerleşim birimlerine eğitimci yetiştiren onbir ilköğretmen Okulu'nun, köyde ve şehirde, görevlerini gereği gibi yerine getirebilecek nitelikte eğitimciler yetiştirebilece hale getirilmesinin ve bu kurumların sayıca artırılması gerektiği üzerinde durulmuştur (I.M.Ş.,1939, s.671).

Ayrıca,yeni açılmaya başlanan ve köy çocukları-

na, bütün işleri yapabilecek kişiliği, olanakları vermeyi amaçlayan Köy Enstitülerinin sayıca artırılmaları gerektiği görüşüne yer verilmiştir (I.M.Ş., 1939, s.671).

Ortaokullardaki öğretmen açığının kapatılabilmesi için başvurulan yöntemlerden biri olan "yardımcı öğretmen" kullanımını Birinci Millî Eğitim Şûrası'nda şu ilkelere bağlanmıştır:

- a) Yükseköğretim görmüş olanların kadroya alınması,
- b) İstanbul ve Ankara'da yardımcı öğretmen olupta, öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okullardan başka bir okula devam edenlerin görevden çıkarılması ve bu yolun kesinlikle kapatılması,
- c) Başka bir işte çalışmayan ve görevinde başarıyla bulunan lise mezunu yardımcı öğretmenlerin, Gazi Eğitim Enstitüsünde yeterlik sınavına alınarak öğretmen yapılması,
- d) Açıklanan bu önlemlerle, üç yıl içinde, yardımcı öğretmenliğin, başka bir işte çalıştığı halde, öğretmen gereksinimi nedeniyle orta öğretim kurumlarında ders veren yükseköğretim mezunlarına verilen bir ünvan olması (I.M.Ş., 1939, s.673-674).

Ayrıca, I. Millî Eğitim Şûrasında, ortaokullardaki öğretmen açığının giderilmesi amacıyla şu görüşlere de yer verilmiştir:

1- Orta Öğretmen Okulu, dört yıl boyunca, her yıl üç yüz öğretmen yetiştirecek şekilde donatılmalıdır. Özellikle, derslik ve laboratuvarlarda, iyi öğretmen yetiştirmek için gerekli koşulları sağlamak gerekmektedir. Bunun için, örneğin; sınıfların normalden daha kalabalık olmasını önlemek, laboratuvar ve iş için her öğretmen adayına, en üst düzeyde olanak verecek önlemler alınmalıdır.

2- Öğrencisi az olan okulları, az öğretmenle idare edebilmek ve öğretmenin öğrenci ile daha yakından ilgilenebilmesini, çocuğun gelişimini daha iyi izleyebilmesini sağlayabilmek amacıyla, Orta Öğretmen Okulu öğrencilerini, ortaokullarda iki grup dersi okutabilecek şekilde yetiştirmelidir. Örneğin; türkçe öğretmeni tarih-coğrafya derslerini, matematik öğretmeni, fizik-kimya derslerini okutabilecek şekilde yetiştirilmelidir.

3- Yüksek Öğretmen Okulu kadrosu, binanın durumuna göre en üst dereceye çıkarılmalıdır.

4- İlköğretim denetmeni yetiştiren Orta Öğretmen Okulu pedagoji bölümünü diğer bölümlerle birleştirerek, ilköğretim denetmenlerinin aynı zamanda, ortaokullarda bir ders okutabilecek biçimde yetiştirmeleri sağlanmalıdır.

5- İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakültesi ile Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden beş yıl süreyle her yıl yüz öğrenci mezun olacak şekilde önlem alınmalıdır. Bunun için beş yıl boyunca, 20-30 lira

aylık burs ile her yıl bu fakültelere 150 öğrenci alınması sağlanmalıdır. Gerek Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisinin, gerek burslu öğrencilerin yetiştirmelerine özel bir önem gösterilmesinin, fakülte profesörleri için önemli bir görev sayılması ve öğrenci ile görüşme zamanlarında özellikle bu öğrencilerle ilgilenilmesi gerekli görülmektedir. Burslu öğrenciler için İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda ve Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Pensiyon Müdürlüğünde özel fiesler tutulması ve bunların çalışmalarının, yaşam koşullarının, bu iki kurum tarafından denetlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir (I.M.Ş., 1939, s.674-675).

Şûrada, yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için şu hususların hepsine birden başvurulması gerektiği görüşü yer almaktadır:

- 1- İstanbul Üniversitesinde yabancı dil öğretmenleri için açılan kararlara devam etmek,
- 2- Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde var olan dil gruplarına, çok sayıda burslu öğrenci almak,
- 3- Öğretmen Okulu mezunlarından yetenekli olanları, Alman ve Fransız liseleriyle Erkek ve Kız Amerikan kolejleri gibi kurumlara devam ettirip, okul bitiminde yapılacak bir Türk Dili sınavından sonra, bir sene bu dilli konuşan ülkelere göndererek dönüşte, yabancı dil öğretmeni olmalarını sağlamak. Yabancı dil öğretmenine çok gereksinim duyulması nedeniyle, bu üç yöntem çok

sayıda aday almak gerektiği düşüncesinin benimsendiği görülmektedir (I.M.Ş., 1939, s.673-675).

Yüksek Öğretmen Okulu yönetmeliğini incelemekle yükümlü olan komisyon, aşağıda sıralanan görüşler içinde bir yenileme projesinin hazırlanmasını önermeyi uygun görmüştür:

1- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi, öğretimde Edebiyat ve Fen Fakültelerine bağlı bulunması nedeniyle, Yüksek Öğretmen Okulu yönetmeliğinin öğretimle ilgili olan bölümlerinin, Edebiyat ve Fen Fakülteleri öğretim ve sınav yönetmeliklerinin, düşünülen değişiklikler sonucunda alacakları son şekillere uygun olarak değiştirilmesi,

2- Yüksek Öğretmen Okulu'nun sadece bir pansiyon olmayıp, öğrencisine mesleksel yetenek ve yeterlikle birlikte, bilimsel araştırma bilgi ve alışkanlığını kazandırmak zorunda olan ve bu iki amaca göre, bilimsel bir kimlik kazanmaya çalışan bir kurum olması nedeniyle, gerekli laboratuvarların kurulması ve mevcut liselerden birinin, tercihan okulan yanında bulunan Vefa Lisesi'nin uygulama ve staj lisesi olarak Yüksek Öğretmen Okulu ile işbirliği yapması gibi önlemlerin alınmasına gereksinim duyulduğu, yönetmelik değişikliğinde, bu önlemlerin alınmasını sağlayacak maddelerin eklenmesinin zorunlu olduğu sonucuna varmıştır (I.M.Ş., 1939, s.570).

Şûra'da, Gazi Eğitim Enstitüsü hakkında hazırla-

nan komisyon raporunda, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirme sisteminde bazı değişiklikler yapılması önerilmiştir. Bu değişiklikleri şöyle sıralayabiliriz:

1- İlköğretimde başarıları saptanan öğretmenlerin, sınavla enstitüye öğrenci olarak alınıp, üç sömestir eğitim görmelerinden sonra, ortaöğretim öğretmeni olarak atandıkları ve "B seksiyonu" olarak adlandırılan yöntemin, öğrenciler için çok yorucu olması ve isteklilerin giderek azalması nedeniyle bu yöntemin kaldırılması ve asli öğrenci sayısının artırılması,

2- Yabancı dil öğretmeni yetiştirecek üç yıllık bir bölümün açılması,

3- Bir ortaokulun uygulama okulu olarak seçilmesi,

4- Enstitüden ortaokul öğretmeni olarak mezun olanlardan en az üç yıl başarılı öğretmenlik yapanların, üniversitede, kendi branşları ile ilgili laboratuvar ve derslerine iki sömestir devam ettikten sonra, açılacak sınavda da başarılı olmaları halinde, lise öğretmenliğine kabul edilmeleri,

5- Enstitüye girmek isteyen ilkokul öğretmenlerinin en az üç sene öğretmenlik yapmış olmaları,

6- Enstitünün lise mezunu öğrencilerinin Pedagoji sertifikası almaya zorunlu tutulmaları ve bu öğrenciler için pedagoji dersleri düzenlenmesi önerilmiştir (I.M.Ş., 1939, s.576-577).

Şûra'da, ayrıca, Orta Ticaret okulları ile liselerine öğretmen yetiştirmek için Yüksek İktisat ve Tica-

ret Okulu'nda bir bölüm açılmasının yerinde olacağı görüşüne de yer verilmiştir (I.M.Ş., 1939, s.678).

Yönetici Yetiştirme.- Birinci Millî Eğitim Şûrası'nda, gündem maddelerinin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, "Yönetici Yetiştirme" konusuna ilişkin bir görüş yer almamıştır.

Denetmen Yetiştirme.- Bu Şûra'da, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümüne öğrenci alımını düzenleyen bir yönetmelik hazırlanmıştır. Şûra'da, aynen kabul edilen yönetmeliğe göre, bu bölüme girebilmenin koşulları şöyle saptanmıştır:

- 1- Öğretmen Okulu mezunu olmak ve en az 4 yıl öğretmenlik yapmış olmak,
- 2- "0 yaşından büyük olmamak (İlköğretmen Okulu mezunu olan müfettişlerde bu koşul aranmamaktadır),
- 3- İlköğretim Dairesi sicillerine göre, ilköğretim müfettişliği yapabileceği önceden saptanmış olmak,
- 4- Askerliğini yapmış olmak,
- 5- Yapılacak yazılı sınavda başarı göstermiş olmak (I.M.Ş., 1939, s.568).

Gazi Eğitim Enstitüsü örgütü hakkında hazırlanan komisyon raporunda, denetmen yetiştiren Pedagoji bölümünün iki yıldan üç yıla çıkarılması, eklenen bu bir yıllık sürede denetmen adayına ziraat uygulamaları yaptırıl-

ması ve son sınıfta mezun kabul edilmeleri önerilmiştir (I.M.Ş., 1939, s.576). Eğitim kursları, köy öğretmen okulu ve bir-iki yıl sonra ilk mezunlarını verecek olan köy enstitüsü mezunlarının, köylerde sadece eğitim-öğretim ile uğraşmakla kalmayıp, ziraat, hayvancılık, kooperatifçilik ve el sanatlarına ilişkin bilgi ve becerileri yaymaya çalışacakları, denetmenlerin bu faaliyetlere yabancı kalmamaları için müfettiş yetiştirme süresinin bir yıl uzatılmasının zorunlu olduğu vurgulanarak, bu süre içinde, denetmen adaylarına, bu faaliyetlerle ilgili uygulamalar yaptırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur (I.M.Ş., 1939, s.585).

Şûrada denetim ile ilgili olarak ele alınan konulardan biri de, ilköğretim Müfettişleri Yönetmeliğidir. Hazırlanan komisyon raporuna göre; yürürlükte olan yönetmeliğin, eğitim sisteminde yapılan değişikliklere uygun olmadığı ve gereksinimlere yanıt vermediği gerekçesiyle, yeni bir yönetmelik hazırlanmasının gerektiği ileri sürülmektedir. Ayrıca, hazırlanacak yeni yönetmelikte, müfettişlerin, sadece okulu ve öğretmeni denetleyen, değerlendiren kişi olmaktan çıkıp, kırsal bölge okullarının ve öğretmenlerinin tüm eğitim ve meslek sorunlarını çözümlenebilecek yeterlik ve yetki ile donatılmaları dileğinde bulunulmuştur (I.M.Ş., 1939, s.655-656).

Buraya kadar anlatılanların kısa bir özetini yap-

mak gerekirse, Birinci Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma problemimizle ilgili olarak alınan kararların, daha çok, nicel yönden öğretmen gereksinimini karşılamaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu içerikteki kararların eğitim kademelerine göre görünümü şöyledir:

İlköğretimde, kısa sürede öğretmen yetiştirme yöntemi olan eğitimci yetiştirme sisteminin sürdürülmesine, öğretmen okullarının ve köy enstitülerinin sayılarının artırılmasına, bu okullara daha fazla sayıda öğrenci alınmasına karar verilmiştir.

Ortaokullardaki öğretmen açığının ise, ortaokul öğretmeni olacak öğrencilerin, iki grup dersi okutabilecek şekilde yetiştirilmeleri, ilköğretim müfettişlerinin, ortaokullarda bir dersi okutabilecek şekilde yetiştirilmeleri, başarılı ilkokul öğretmenlerinin, ortaokul öğretmeni olmalarını kolaylaştırma yolları ile kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Öğretmen yetiştirme sisteminde nitelik sorununun da gözardı edilmediği ileri sürülebilir. Bu içerikteki kararların eğitim kademelerine göre görünümü şöyledir:

İlköğretimde görev yapan eğitimcilerin niteliğini yükseltmek, eksiklerini gidermek amacıyla, her on eğitimciye bir gezici başöğretmen verilmesi kararlaştırılmıştır.

Bu dönemde, ilkokullara öğretmen yetiştiren kurumlarda en çok aranan niteliğin, değişik ortamlarda görev yapabilecek türde öğretmen yetiştirmek olduğu görülmektedir. Bu amaçla, öğretmen okullarının, değişik ortamlarda görev yapabilecek nitelikte öğretmen yetiştirebilecek bir yapı ve programa kavuşturulması istenmektedir.

Ortaöğretimde öğretmen açığının kapatılması amacıyla kullanılan "yardımcı öğretmen" lerin, mesleksel formasyondan uzak kişiler olması, bunun da ortaöğretimde niteliği düşürmesi nedeniyle, yardımcı öğretmenliğin belli bir statüye kavuşturulması önerilmiştir.

Yine, ortaöğretimdeki öğretmen gereksinimini karşılamaya yönelik öğretmen yetiştirme yöntemlerinden biri olan "B Seksiyonu" niteliği düşürdüğü gerekçesiyle kaldırılmıştır.

Denetmen yetiştirme ile ilgili olarak alınan kararların, çağdaş bir yaklaşımın ürünü olduğu söylenebilir. Alınan kararlar, denetimin özünün, yargılamaktan uzaklaşp, mesleksel rehberlik olması gerektiğini vurgulamaktadır. Hazırlanacak yeni bir İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği ile bu özün kurumlaştırılması gereği benimsenmiştir.

Yine, denetmen yetiştiren Pedagoji bölümünün öğretim süresinin bir yıl uzatılarak, son senede, denetmen adaylarına ziraat uygulamaları yaptırılmasının öneril-

mesi, Şûra'da denetimin temel ilkesinin rehberlik olduğu anlayışının benimsendiğine bir başka kanıttır.

Denetmen yetiştirme ile ilgili dikkat çekici bir başka nokta, denetmen olabilmenin belirli koşullara bağlanmış olmasıdır. Ancak, bu koşullar arasında, alan eğitimi görmüş olmak yer almamakta, dört yıllık bir öğretmenlik deneyimi yeterli görülmektedir. Bu da, "meslekte asıl olan öğretmenliktir" felsefesinin Şûra tarafından da benimsendiğini göstermektedir.

İkinci Millî Eğitim Şûrası:

15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplanan İkinci Millî Eğitim Şûrası'nın gündeminde şu konular yer almaktadır:

- 1- Okullarda ahlâk eğitiminin geliştirilmesi.
 - a) Türk ahlakının toplumsal ve kişisel ilkelerinin belirtilmesi,
 - b) İlk ve orta dereceli okullarda bu ilkelere gerçekleştirilmesini sağlayacak önlemlerin düşünülmesi ve meslek ve teknik okullarında aynı ilkelerin iş ahlakına da uygulanması,
 - c) Bu önlemlerin programa bağlanması,
 - ç) Ortaöğretim kurumlarındaki toplumbilim ve ahlak dersleri programının sözü geçen ilkeler bakımından incelenmesi,

d) Yüksek öğretim gençliğinde ahlak ilkelerine bağlılığın işlenmesi,

e) Öğrencinin okul dışı durumlarının denetimi sorununun incelenmesi,

2- Bütün öğretim kurumlarında ana dili çalışmalarının artırılması,

a) Türkçe ve özellikle, yazma öğretiminin daha verimli olacak bir hale getirilmesi için gereken önlemlerin saptanması,

b) Okullarda ve resmi, özel yayın alanında yazım birliğini kolaylaştırma yollarının belirlenmesi,

c) Türkçe terimlerin yüksek öğretimde yayılması yollarının kesin bir esasa bağlanması.

3- Türklük eğitiminde tarih öğretiminin yöntem ve araçlar bakımından incelenmesi.

a) İlk ve ortaokul tarih kitaplarının hazırlanmasında bilim ve pedagoji yönünden dikkate alınacak noktaların saptanması,

b) Lise tarih kitaplarının iyileştirilmesi yolundaki görüşlerin belirtilmesi (İkinci Maarif Şûrası, 1943, Giriş Bölümü).

Bu gündem maddeleri üzerinde çalışan İkinci Millî Eğitim Şûrası'nda, araştırma problemimizle ilgili olarak şu görüşlere yer verilmiştir:

Öğretmen Yetiştirme.- Şûra'da, İlköğretmen Okul-

larının birinci sınıflarında okutulan üç, son iki sınıfında okutulan ikişer saatlik edebiyat dersinin yetersizliğine değinilmiş ve bu programla, öğretmen adaylarının, ana dilini gereği gibi öğretebilecek düzeyde yetiştirmelerinin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Ders içeriğinin, öğrenciye, yazınsal bir kültür vermek amacıyla düzenlendiği, ancak, bunun yeterli olmadığı savunularak, ilköğretmen Okulu mezunlarının, ana dilini gereği gibi okutabilecek düzeyde yetiştirilmeleri için şu önlemlerin alınması gerekli görülmüştür:

- 1- İlköğretmen Okulu programlarında Türkçe dersi saatlerinin artırılması,
- 2- Okula alınacak öğrencilerin Türkçe sınavından geçirilmesi,
- 3- Hazırlanacak yeni bir programla, öğrenciye, ilk iki yıl edebiyat bilgisi verilmesi, üçüncü yılda ise, öğrencinin, bir yandan dilbilgisi ve sözdizimi uygulaması, diğer yandan, ilkokul Türkçe kitapları ve çocuk edebiyatı incelemeleriyle ilgilenmesi,
- 4- Türkçe öğretim yönteminin de, bu dersin programı içinde yer alması, diksiyon ve deklamasyona önem verilmesi, el yazısı dersinin program kapsamına alınması,
- 5- Bu okullarda çalışacak Türkçe öğretmenlerinin, böyle bir programı uygulayabilecek yeterliğe sahip olması,
- 6- Son sınıf öğrencilerinin, mutlaka Türkçe sınavına alınması, gerektiği ileri sürülmektedir (II.M.Ş.,1943, s.40-41).

Ortaöğretimde, mevcut programların en iyi biçimde uygulanması ve ana dili öğretiminden beklenen amaçların gerçekleştirilebilmesi için, Türkçe öğretmenlerinin özel bir özenle yetiştirilmeleri gerektiği savunulan Şûra'da, ortaokul Türkçe öğretmenlerinin çok farklı kaynaklardan yetiştirildikleri, bu nedenle, bazı öğretmenlerin mesleki yeterlikten yoksun olduğu dile getirilmiştir (II. M.Ş., 1943, s.41).

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe-Edebiyat Bölümünün programları ve öğretimi, ortaokullara iyi Türkçe öğretmeni yetiştirebilecek yeterlikte görülmekle birlikte, diğer bölümlerinde de Türkçe'ye mutlaka yer verilmesi ve mezun olacak öğrencinin yazılı ve sözlü bir Türkçe sınavından geçirilmesi gerekli görülmüştür (II.M.Ş., 1943, s.41).

Türkçe dışındaki dallarda çalışan öğretmenlerin, kendi derslerini Türkçe dersinin yardımcısı haline getirebilmeleri amacıyla, yüksek öğretim kurumlarının tüm fakülte ve bölümlerinin öğretiminde ulusal dil kültürünün önemli bir konu olarak gözönünde tutulması ve her kurumun yapısına ve öğretim koşullarına göre, öğrenciye öz ve güzel bir Türkçe kazanmasını sağlayacak etkin önlemlerin alınması bir zorunluluk olarak görülmektedir (II.M.Ş., 1943, s.41-42).

Ayrıca, Şûra'da, bilgisi, görev bilinci ve meslek ahlakı kuvvetli, inançları sağlam öğretmenler yetiştirme-

nin, öğrencilere ahlak ve kişilik eğitimi vermek amacıyla alınacak önlemlerin olumlu sonuçlar vermesi için önkoşul olduğu görüşüne de yer verilmiştir (II.M.Ş., 1943, s.141). Çocuklara ahlak eğitimi verecek olan öğretmenlerin, öğretmen okullarına alınacak ortaokul mezunlarından ahlakça en kuvvetlilerinden seçilmesine dikkat edilmesi önerilmektedir (II.M.Ş., 1943, s.116).

Şûra'da, öğretmen sorununun ortaokul ve liseler için henüz çözümlenemediği ileri sürülerek, tarih öğretmenliğinin bir meslek haline getirilmesini sağlayacak önlemlerin alınması önerilmeye değer görülmüştür. Bunun için;

1- Ortaokul ve liselerdeki tarih öğretmenliklerine, sadece bu öğretmenlik için özel yetki veren kurumlardan mezun olanların atanması,

2- Lise mezunlarının bu okullarda yardımcı öğretmen olarak çalıştırılmaması gerektiği görüşü yer almıştır (II.M.Ş., 1943, s.203).

Ayrıca, Şûra başkanlığına verilen ve kabul edilen bir önergeye göre; köy enstitüsü mezunlarının, hiç bir tarihçinin gidemeyeceği ücra yerlere gidecekleri ve oralarında çeşitli tarih konuları ve eserleriyle karşılaşacakları gerekçesiyle, köy enstitüsü öğrencilerinin, bu olaylar ve eserler üzerinde incelemeler yapabilecek şekilde yetiştirilmeleri gerektiği görüşüne yer verilmiştir (II.M.Ş., 1943, s.261).

Yönetici Yetiştirme.- İkinci Millî Eğitim Şûrası'nda, gündeminde yer almadığı görülen, "Yönetici Yetiştirme" ye ilişkin herhangi bir görüş ve öneri bulunmamaktadır.

Denetmen Yetiştirme.- Şûra'da "Denetmen Yetiştirme" ye ilişkin bir görüş ve öneri de yer almamıştır.

Araştırma problemimizle ilgili olarak Şûra'da yer alan karar ve görüşleri kısaca özetlemek gerekirse, şunlar söylenebilir:

Gündem maddelerinden de anlaşılacağı gibi, İkinci Millî Eğitim Şûrası'nın temel konusu, okullarda Türkçe, Tarih ve Ahlâk eğitiminin geliştirilmesi, iyileştirilmesidir.

Bu temel çerçevede içerisinde, öğretmen yetiştiren tüm kurumlarda daha iyi bir Türkçe, Tarih ve Ahlâk eğitimi verebilmeyi amaçlayan kararlar alınmıştır.

Ayrıca, Tarih öğretmenliğinde niteliği yükseltmek için, bu alanda yardımcı öğretmenlerin kullanılması ve Tarih öğretmenliğinin meslekleşmesi gerektiği görüşünün benimsendiği görülmektedir.

Üçüncü Millî Eğitim Şûrası:

2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer başkanlığında toplanan Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nın gündeminde şu konuların yer aldığı görülmektedir:

- Ticaret ortaokulları ve liseleri program ve yönetmeliği,
- Erkek sanat ortaokulları ve enstitüleri program ve yönetmeliği,
- Kız enstitüleri program ve yönetmeliği,
- İstanbul Teknik Okulu yönetmeliği,
- Orta dereceli ve dengi teknik öğretim okullarının öğretmen ve öğreticileriyle ilgili mevzuatın günün gereksinimlerine göre ayarlanması,
- Aile ve okul arasında işbirliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması (Üçüncü Millî Eğitim Şûrası, 1947, Giriş Bölümü).

Bu konuları görüşmek ve tartışmak üzere toplanan Şûra'da, araştırma problemimizle ilgili şu görüş ve öneriler yer almaktadır:

Öğretmen Yetiştirme.- Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, üniversiteler dışında her dereceden okullara şu kurumlardan öğretmen yetiştirilmesi gerektiği savunulmuştur:

- Köy enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü,
- Eğitim enstitüleri,
- Kız ve erkek meslek öğretmen okulları,
- Öğretmenlik sertifikası vermiş olmaları koşuluyla, edebiyat ve fen fakülteleri,
- Mezunlarının, meslek okullarının ilgili alanlarında görevlendirilmeleri koşuluyla, yüksek meslek okulları (III. M.Ş., 1947, s.97).

Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, öğretmen yetiştiren her dereceden okulların yönetiminin tek bir daireye bağlanması uygun görülmüş ve böyle bir dairenin yararları şu şekilde sıralanmıştır: Her dereceden okulların öğretmen gereksinimini topluca gözönünde bulundurabilecek, öğretmen yetiştiren kurumlara her yıl ne kadar öğrenci alınması gerektiğini hesaplayabilecek, ülkenin öğretmen gereksinimini karşılamak için alınması gereken önlemleri düşünüp gerçekleştirecek, bölümleri birbiri ile uyumlu bir eğitim politikası izleyecek, öğretmen yetiştiren kaynakların bizzat kendilerini en iyi öğretmenlerle donatmayı kolayca başarabileceği ileri sürülmüştür (III. M.Ş., 1947, s.105).

Öğretmen yetiştiren kurumlarla ilgili olarak alınan başka karar; her dereceden okullar için öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrolarını, yedek öğretmen deposu olabilecek şekilde genişletmedir. Bunun için; bu okullarda, mümkün olduğu kadar fazla sayıda stajyer veya

yardımcılar olması, bunların yeni kurulacak öğretmen yetiştiren herhangi bir kurumun öğretim kadrosunu derhal oluşturabilmesi önerilmektedir (III. M.Ş., 1947, s.105).

Bu genel nitelikli kararlardan sonra, her kademede okul için öğretmen yetiştirme sorunu ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir.

Şûra'da, şehir ilkokullarına, ilköğretmen okullarından, köy ilkokullarına köy enstitülerinden olmak üzere, ilköğretime iki ayrı kaynaktan öğretmen yetiştirmenin yerindeliği ve ülke koşullarına uygunluğu dile getirilerek, köy enstitülerinin her yıl 3.000 mezun verecek şekilde ayarlanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir. Köy enstitülerinde görev alacak öğretmenlerde, üniversite, Yüksek Öğretmen Okulu ve eğitim enstitüsü mezunu olma koşulunun aranması gerekli görülmüştür (III. M.Ş., 1947, s.98).

Şûra'da, ilköğretimle ilgili olarak ele alınan bir başka konu, ilköğretimin sekiz yıla çıkarılmasıdır. İlkokul ve ortaokul adları altındaki okulların, ayrı ayrı çalışan kurumlar olmasının, sosyal, psikolojik ve pedagojik sakıncaları belirtilerek, 8 yıllık öğrenim veren ve bir bütün oluşturan okul tipine geçilmesi zorunlu görülmüştür (III. M.Ş., 1947, s.99-101).

İlköğretimin sekiz yıla çıkarılması halinde, bu okullarda çalışacak öğretmenlerin yüksek öğrenim görmüş

olmaları gerektiği ve öğretmen yetiştiren kurumların bu yeni tip öğretmeni yetiştirebilecek şekilde yeniden düzenlenmesi, Şûra'da yer alan görüşler arasındadır (III. M.E.Ş., 1947, s.101).

Sekiz yıllık okullarda, müzik, resim-iş, beden eğitimi, biçki-dikiş ve yabancı dil gibi özel bir bilgi, beceri veya yetenek isteyen dersler için ayrı ayrı öğretmenler yetiştirilmesi, geri kalan derslerin ise, bu sınıflarda ders okutan öğretmenlerin tüm bu dersleri okutabilecek biçimde yetiştirilmelerinin öğretim bakımından gerekli ve yönetim yönünden kolaylıklar sağlaması, ortaokulların yurdun her tarafına bir an önce ulaştırılması bakımından yararlı olacağı ileri sürülmüştür (III. M.E.Ş., 1947, s.101).

Açıklanan bu nedenlerde, öğretmen okullarının yüksek dereceli birer "Eğitim Enstitüsü" haline sokularak yeni eğitim ve öğretim esaslarına göre örgütlendirilmeleri, bu enstitülere, olgunluğunu vermiş lise mezunları ile öğretmen okulu mezunlarının alınmaları ve bunların iki yıllık okulların yüksek öğrenim mezunu öğretmeni olarak yetiştirilmeleri önerilmektedir (III. M.E.Ş., 1947, s.102).

Liselere öğretmen yetiştiren kaynakların, Yüksek Öğretmen Okulu, fakülteler ve yüksek okullar olduğu belirtilerek, Ankara'da ikinci bir yüksek öğretmen okulunun açılması gerektiği ileri sürülmüştür (III.M.E.Ş.,1947, s.104).

3400 sayılı kanun, parasız yatılı olarak liseyi bitirenlerin öğretmen yetiştiren okullara yollanmasını emretmektedir. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'na sınavla öğrenci alınmasının bu kanun hükmüyle çeliştiği savunularak, parasız yatılı lise mezunlarının bu okullara sınavsız alınması ve bir kısmının da eğitim enstitülerine gönderilmesinin uygun olacağı belirtilerek böylece, hem kanun gereğince Yüksek Öğretmen Okulu'na alınması gereken öğrencilerin alınmaması sakıncasının ortadan kalkacağı hem de bu öğrencilerin zorunlu hizmet yükümlülüğünden kurtulmalarının önlenmiş olacağı görüşü benimsenmiştir (III. M.E.Ş., 1947, s.104).

Yüksek Öğretmen Okullarında okutulan pedagoji, genel öğretim yöntemi, yabancı dil derslerinin daha etkin bir şekilde okutulması, verilen mesleksi formasyonun güçlendirilmesinin zorunlu olduğu, ilgili komisyon tarafından savunulan görüşlerden biridir (III. M.E.Ş., 1947, s.104).

Mesleksi formasyonlarını sağlayacak önlemleri almak koşuluyla, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Fen ve Edebiyat Fakültelerinde bazı öğrencilere burs verilmesi, öğretmen olmak üzere okutulmuş lise mezunlarının da, burslu ve sınavsız olarak öğrenimlerine devamlarının sağlanması, ticaret liselerinin meslek dersleri öğretmenlerini yetiştirmek üzere, yüksek öğretmen okullarına yetirli sa-

yıda öğrenci alınması, şûrada alınan kararlar arasındadır (III. M.E.Ş., 1947, s.105).

Kız Meslek Öğretmen Okulu'nun, beş yıllık kız enstitüleri öğretimi üzerine üç yıllık öğrenim süresi, hem kültür derslerinin, hem de meslek ve atelye derslerinin arttırılarak 4 yıla çıkarılması uygun görülmüştür. Bu okula öğrenci alımında gözönünde bulundurulması gereken noktalar şûrada şu şekilde saptanmıştır:

Kız enstitülerinin son sınıfına geçen öğrenciler arasından, yetenekleri öğretmenler kurulunca saptanmış olanların bir yarışma sınavına alınmaları, başarılı olanların Ankara'da İsmet Paşa Kız Meslek Öğretmen Okulu'nda açılacak ve enstitülerin son sınıflarına koşut bir eğitim verecek özel bir sınıfta, yatılı olarak bir yıl okutulmaları uygun görülmektedir. Kız Meslek Öğretmen Okuluna alınacakların seçilmesinde isabet oranını arttırmak amacıyla, Kız Meslek Öğretmen Okulu öğretmenlerinin bu özel sınıfta ders vermeleri ve öğrencileri mesleksel ve teknik yetenekleri yönünden daha yakından tanımalarının sağlanması önerilmiştir. Bu şekilde seçilenlerin, yıl sonunda bir giriş sınavına alınmaları, başarılı olanların Kız Meslek Öğretmen Okulu'na öğrenci olarak kabul edilmeleri, başarılı olmayanların ise, kız enstitüsü mezunu oldukları ve hazırlık sınıfında bir yıl parasız okudukları için, zorunlu hizmetlerinin, köy kadınları gezici kurslarında yaptırılması, daha iyi meslek öğretmeni yetiştirme bakımından yararlı ola-

cağı görüşü yer almıştır (III. M.E.Ş., 1947, s.103).

Ayrıca, Şûra'da, ortaokullardaki biçki-dikiş, ev idaresi ve çocuk bakımı dersleri öğretmenlerinin de, Kız Meslek Öğretmen Okulu mezunları arasından atanması, bu derslerin daha yetkili ve bu iş için yetiştirilmiş kişilere verdirilmesi bakımından yararlı ve gerekli görülmüştür. Ancak, ortaokullardaki bu dersler, ayrı öğretmenler gerektirecek kadar uzmanlık gerektiren dersler olmadığından, Kız Meslek Öğretmen Okulu'nda bu öğretmenleri yetiştirmek üzere daha kısa ve ayrı program uygulayan bir şube açmak gerektiği, bu şubeden yetişecek öğretmenlerin, ilkokullardaki aile bilgisi derslerini de alarak, bu derslerin daha yetkili kişilere verdirilmesi ile daha verimli sonuçlar alınacağı ileri sürülmüştür (III. M.E.Ş., 1947, s.103).

Erkek Meslek Öğretmen Okulunun öğrenim süresinin dört yıla çıkarılması, böylece, sanat enstitülerinin kültür derslerinden fizik, matematik, kimya dersleri gibi teknik öğretimle yakından ilgili derslerin öğretmenlerinin bu okuldan da sağlanması konusunda, ilgili dairece yapılan hazırlıklar, Şûra Komisyonunca da uygun bulunmuştur (III. M.E.Ş., 1947, s.103).

Şûra'da, ayrıca, köy enstitülerinin kadın ve erkek sanat dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesi için Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okulu'nda üç yıllık bir öğ-

renim veren özel bir bölüm açılması ve bu bölüme köy enstitüleri tarım dersleri öğretmenlerinin de, aynı yöntemle Tarım Bakanlığı'nın ilgili okullarında yetiştirilmelerinin isabetli olacağı görüşleri yer almıştır (III. M.E.Ş., 1947, s.104).

Ortaokulların, köy enstitülerinin ve diğer orta dereceli okulların müzik, resim-iş, beden eğitimi, yabancı dil dersleri için bir kaç eğitim enstitüsünde, bu branşlara öğretmen yetiştirecek bölümlerin açılması ve sınavla orta dereceli okullara yeterlikli öğretmen alınması yönteminin sürdürülmesi, bu gibileri, yeterlik sınavına hazırlamak üzere eğitim enstitülerinde akşam veya tatil kursları açılmasının yararlı olacağı, ayrıca, lise ve öğretmen okulu mezunlarından, beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek üzere kurslar açılması, şûranın öğretmen yetiştirme konusunda aldığı kararlar arasındadır (III. M.E.Ş., 1947, s.106).

Yürürlükteki yasaların da incelendiği şûrada, ortaöğretim okulları ile bu derecedeki meslek okulları öğretmenlerini ilgilendiren 439,789, 1702 ve 3007 sayılı yasalarla, bu yasalara sonradan eklenmiş olan hükümlerden bir çoğunun bugünkü gereksinimleri karşılayamadığı, bu nedenle yürürlükteki yasaların yeniden gözden geçirilerek yeni bir yasa tasarısının hazırlanmasının zorunlu olduğuna karar verilmiştir. Bu yeni yasa tasarısında; öğretmen ye-

tiştiren kaynakların öğrenim derecesi bakımından farklı bulunması, diğer yandan lise ve dengi meslek okulları ile ortaokul ve dengi meslek okulları arasında öğrenim derecesi açısından fark olması, öğretmenlerin:

- a) Lise ve dengi meslek okullarında çalışan,
- b) Ortaokul (8 yıllık okullar) ve dengi meslek okullarında çalışan öğretmenler olarak iki gruba ayrılması gerektiği görüşü benimsenmiştir.

Ancak, yeni kanunda (b) sınıfına dahil öğretmenlerden başarı gösterenlerin (a) sınıfına geçebilmelerinin sağlanması ve (a) sınıfında bulunan öğretmenlerden bir yeterlik sınavını başaranlara veya doktora sınavını verenlere, veya doçentlik sınavını verdikten sonra lise öğretmeni olarak çalışanlara diğer öğretmenlere göre üstün haklar tanınması gerektiği belirtilmiştir (III. M.E.Ş., 1947, s.106-107).

Öğretmen yetiştirmeye ilişkin, şûrada alınan bir başka karar; meâleğe yeni girecekler için 439 sayılı kanunun 5. maddesinde yazılı olan 20-45 yaş sınırının korunması, ancak M.E.B. örgütü dışındaki kurumlarda öğretmenlik yapıp emekli olanlardan meslek için yararlı görülenlerin yeniden görevlendirilmelerinin olanaklı kılınmasının sağlanmasıdır (III. M.E.Ş., 1947, s.108).

Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, öğretmenliğin,

özel karakteri bulunan bir meslek olduğu belirtilerek, bu meslek elemanlarının belirli kaynaklardan yetiştirilmesi gerektiği, bu nedenle ortaöğretim okulları ve dengi meslek okullarında öğretmenlik yapacakların yüksek öğretim kurumlarında yetiştirilmesi, bu kurumlar dışında yüksek öğrenim yaparak öğretmen olmak isteyenlerin, yüksek eğitim kurumlarında bir meslek sınavından geçirilmelerinin sağlanması gerektiği görüşü benimsenmiştir (III. M.E.Ş., 1947, s.108).

Yönetici Yetiştirme.- Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, Millî Eğitim Bakanlığının yönetici yetiştiren bir kaynağının olması, gerektiği ileri sürülmüş ve bu kaynağın "Yönetken Enstitüsü veya Akademisi" olabileceği belirtilmiştir. Her dereceden okullarda birkaç yıl başarı ile çalışmış, yöneticilik yeteneği saptanmış öğretmenler bu okula alınarak, iki yıllık bir öğrenimden geçirilmeleri ve bu süre içinde yönetsel işler ile ilgili bilgiler verilmesi, öğrenim süresince, öğretmenlerin maaşlarını almaları, mesleki haklarını korumaları, ayrıca bir tazminat almaları uygun görülmüştür. Ayrıca, öğrenimleri boyunca, yılda üç ay, lise müdürlerinin, denetmenlerinin yanında olmak üzere Bakanlığın çeşitli yönetim kademelerinde staj görmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur (III. M.E.Ş., 1947, s.105).

789 sayılı Millî Eğitim Teşkilatına Dair Kanunda yazılı olan "milli eğitim hizmetlerinde asıl olan öğretmen-

liktir" hükmünün, çok geniş bir anlam ve kapsam taşıdığı, bu nedenle okul yönetimlerinde görev alanların sürekli bir konumda bulunamadığı belirtilerek, bu kanun hükmünün yeni baştan ele alınması ve anlamının sınırlandırılması istenmiştir (III. M.E.Ş., 1947, s.106).

Denetmen Yetiştirme.- Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, denetmen yetiştirme konusuna ilişkin herhangi bir karara rastlanmamıştır.

Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, araştırma problemimizle ilgili olarak, özetle şu görüşlere yer verilmiştir:

Öğretmen yetiştiren tüm kurumların yönetimini ve denetimini kolaylaştırmak amacıyla, bu kurumların tek bir daireye bağlanması önerilmiştir.

Öğretmen açığının kapatılabilmesi için, Köy Enstitülerinin her yıl 3000 mezun verecek şekilde planlanması, Ankara'da, lise öğretmeni yetiştiren ikinci bir Yüksek Öğretmen Okulu'nun açılması, olanaklar ölçüsünde, öğretmen yetiştiren tüm bölümlerin ve öğrencilerinin çoğaltılması gerektiği görüşlerine yer verilmiştir.

İlköğretimin sekiz yıla çıkarılması zorunluluğu üzerinde durularak, ilkokul öğretmenlerinin bu yeni durumla uyumlu olarak yüksek öğrenim görmeleri, bu nedenle de,

öğretmen okullarının iki yıllık "Eğitim Enstitüleri" haline dönüştürülmeleri gerektiği görüşü benimsenmiştir.

Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okullarının öğretim sürelerinin bir yıl uzatılarak dört yıla çıkarılması, ortaokul ve lise öğretmenlerinin tek kaynaktan yetiştirilmelerinin kabul edilmesi, ortaokul ve lise öğretmenlerinin niteliğini yükseltme çabaları olarak görülebilir.

Bu Şûra'da, yönetici yetiştirmeye ilişkin çağdaş bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Eğitim yöneticilerinin bir alan eğitiminden geçmeleri gerektiği savunularak "eğitim hizmetlerinde asıl olan öğretmenliktir" felsefesi reddedilmiştir. Böylece, eğitim yöneticiliği, ilk kez bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir.

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası:

22-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu başkanlığında toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nın çalışma programında şu konulara yer verilmiştir:

- 1948-1949 ders yılından itibaren uygulanmaya başlanan ilkokul programının incelenmesi,
- Lise ders konularının dört yıllık örgütlenmeye göre saptanması,
- Yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi,

- Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu kurumunun gereksinimlere göre düzenlenmesi,

- Eğitim ve öğretimde dayandırılan demokratik esasların gözden geçirilmesi (Dördüncü Millî Eğitim Şûrası, 1949, Giriş Bölümü).

Gündem maddeleri bu şekilde saptanan Şûra'da, araştırma problemimiz ile ilgili şu görüşlere yer verilmiştir.

Öğretmen Yetiştirme.- Öğretmenlerin, farklı öğretmen yetiştiren kurumlardan, değişik dereceli okullara öğretmen olarak yetiştirildikleri, ancak başarılı öğretmenlerin yükselme yollarının tamamen kapatıldığı vurgulanarak, başarıları sınav veya kurslarla saptanan öğretmenlerin, üst dereceli okullara yükselmelerine olanak tanınması gerektiği ileri sürülmüştür (IV. M.E.Ş., 1949, s.74-75).

Bu genel değerlendirmeden sonra, her düzeydeki okullara öğretmen yetiştirme sorunu, ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir. İlgili komisyonun, çeşitli düzeylerdeki okullara öğretmen yetiştirmeye ilişkin saptadıkları sorunlar ve getirdikleri çözüm önerileri şunlardır:

İlköğretime öğretmen yetiştiren kurumlar olan İlköğretmen Okullarının programında, ilkokul programında

yapılan değişikliklere koşut olarak değişiklikler yapılmasının gerekli olduğu görüşüne yer verilmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.215).

Öğretmen Okullarının yeni gereksinimlere göre kurulması, örgütlenme sorununun da ele alınmasını zorunlu kıldığı ileri sürülerek, ülke nüfusunun artması, ilkokulların sayısını artırmayı gerektirdiğinden, yeni İlköğretmen Okullarının açılmasının zorunluluk haline geldiği görüşü savunulmuştur (IV. M.E.Ş., 1949, s.215).

Öğretmen Okullarından mezun olan adayların kendi bölgeleri dışında bir yere atanmaları halinde, buraya uyum sağlayamamaları, ilk fırsatta öğretmenlikten ayrılmaları, bu nedenle de, doğudaki öğretmen açığının bir türlü kapatılamaması, Şûra'da önemli bir sorun olarak kabul edilmiştir. Bu soruna, zorunlu doğu hizmetinin çözüm getirmediği, sorunun ancak, birçok ili kapsayan bölge ilköğretmen okullarının açılmasıyla mümkün olduğu ileri sürülmüştür. Bu bölge ilköğretmen okullarına, buldukları çevrenin çocukları alınıp, mezuniyetten sonra da, o çevrenin ilkokullarına atamalarını yaparak sorunun çözümlenebileceği savunulmuştur (IV. M.E.Ş., 1949, s.215-216).

İlkokul programlarının ana konusunu yakın yurt incelemelerinin oluşturduğu belirtilerek, ilköğretmen okulları programlarının da, yakın yurt incelemeleri yapabilecek öğretmenler yetiştirecek nitelikte olması görüşüne yer ve-

rilmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.216).

Yeni ilkokul programına uygun öğretmenler yetiştirilmesine dikkat edilmesi gerektiği vurgulanarak, yeni öğretmen adayına, bir müzik aleti çalmak, resim-iş alanında iyi yetişmiş olmak, bir spor dalında başarılı olmak gibi beceriler kazandırılması gerektiği, şûrada yer alan görüşler arasındadır (IV. M.E.Ş., 1949, s.216).

Şûra'da, kurulması istenen bölge öğretmen okulları kuruluş ve program yönünden ele alınarak incelenmiştir. Bu okulların kuruluşu hakkında saptanan ilkeler,

1- Türkiye, 4-5 bölgeye ayrılarak, her bölgenin gereksinimine göre, büyük merkezlerde bölge öğretmen okullarının açılması ve bu okullara o çevrenin çocuklarının alınması,

2- Öğretim süresi 6 yıl olacak olan bölge öğretmen okullarına, ilkokulu iyi ve pekiyi derece ile bitirmiş çocukların sınavla alınması,

3- Bu okullardan mezun olacak adayların, belirli bir süre için, çevre ilkokullarında çalışmayı üstlenmiş olmaları ve bu süreyi doldurmayanlara diğer bölgelerde görev verilmemesi,

4- Öğretmen okullarının bölgenin en uygun yerinde açılması, bu okullarda görev alacak öğretmen ve müdürlerin ilköğretimde deneyim ve başarısı saptanmış öğretmenler arasından seçilmesine özen gösterilmesi, bu okullarda görev

alacak öğretmenlere, okul çevresinde ev sağlayarak, bu kurumların birer eğitim sitesi haline getirilmesine çalışılması,

5- Öğretmen okullarında, okula bağlı bir uygulama okulunun açılması,

6- Bölge öğretmen okullarınının 9 ay ders ve sınav, 1 ay yakın yurt incelemeleri, geziler yaparak çalışmaları ve belirli gezi süresini tamamlayarak, değerli bir yurt incelemesi ödevini başarmamış olanların okul bitirme sınavlarına alınmaması,

7- Bu okulların haftalık ders saatinin 3 gün altı, üç gün dört saat olmak üzere, toplam otuz saat olması, öğleden sonra kalacak zaman içinde, haftada iki gün, okul yönetimine düzenlenecek bir programa göre, müzik, beden eğitimi, resim-iş, yurt incelemeleri çalışmaları, yabancı dil kurslarının yürütülmesi,

8- Bölge öğretmen okullarından mezun olanlardan en az iki yıl öğretmenlik yapmış olanların, eğitim enstitülerine tercihen alınmalarının sağlanması, şeklinde ifade edilebilir (IV. M.E.Ş., 1949, s.216-217).

Bölge öğretmen okullarınının kuruluşuna ilişkin yukarıda sıralanan kararları alan komisyon, bölge öğretmen okulları için bir de örnek program hazırlamıştır. EK 1'-de gösterilen bu programa ilişkin komisyon kararlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Öğrenim süresi 6 yıl olan bölge öğretmen okulla-

rının ilk üç sınıfında, ortaokul programının uygulanması, diğer üç sınıfın programına da şu derslerin eklenmesi önerilmiştir:

1- Altıncı sınıfta Türkçe dersi yerine Çocuk Edebiyatı dersi,

2- Beşinci ve altıncı sınıflarda birer saat Çocuk ve Gençlik Psikolojisi,

3- Altıncı sınıfta bir saat Millî Eğitimi ilgilendiren kanun ve yönetmeliklerin incelendiği Millî Eğitim Teşkilatı dersi,

4- Altıncı sınıfta bir saat Yakın Yurt Araştırmaları dersi,

5- Son sınıfta Yabancı Dil dersi yerine, yabancı dilde okul ve çocuk kitaplarının incelenmesi,

6- Dört, beş ve altıncı sınıflarda birer saat yazı dersi konulması, ayrıca, beden eğitimi, müzik ve özel öğretim yöntemi ders saatlerinin artırılması uygun görülmüştür (IV. M.E.Ş., 1949, s.218).

Şûra'da, bölge öğretmen okullarının programına ilişkin alınan diğer kararlar da şöyledir:

1- Son sınıfa konan tarih, coğrafya, tabiat bilgisi, fizik, kimya, resim-iş, matematik, müzik derslerinde, ilkokul programının bu derslerle ilgili maddelerinin işlenmesi,

2- Bölge öğretmen okullarının yeni program ve

yönetmeliğini hazırlamak üzere, az sayıda bir komisyonun hemen faaliyete geçerek, öğretmen okulları programının gereksinimlere göre yenilenmesi ve gereksiz maddelerin kaldırılması, önerilmektedir (IV. M.E.Ş., 1949, s.218).

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, ilköğretime öğretmen yetiştirme konusuna ilişkin alınan bir başka karar; köy enstitüleri ile ilköğretmen okullarının birleştirilerek, bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetişmesini sağlamaktır (IV. M.E.Ş., 1949, s.244).

Ortaokullara öğretmen yetiştiren ana kaynak olarak ele alınan Eğitim Enstitülerinde, eğitim ve öğretim ilkeleri açısından ortaokullar ile yakın bir ilişki kurulması, günün gereksinim ve olanakları gözönünde tutularak örgütlenmelerini zorunlu görülerek şu ilke ve kararlar ilgili komisyonca kabul edilmiştir:

İlkokulu tamamlayan bir eğitim kurumu olarak ortaokullarda öğretimin, akademik esaslara göre sınıflandırılmış bir yetiştirme sistemine dayanması, pedagojik açıdan sakıncalı bulunmuştur. Derslerin 8-10 öğretmen arasında bölünmüş olması, hem konuların tam olarak öğrenilmesi ve aralarında bağıntı kurulmasını güçleştirmekte, hem de öğrencinin değişik yönleriyle tanınmasını olanaksız kılmakta olduğu, bu nedenle, belirli derslerde uzmanlaşmaya gidilmeyerek, bilim alanlarında toplu bir görüş kazanmış,

eğiticiliği uzmanlık olarak kabul eden, öğrencileri değişik yönleriyle yakından tanıyan, dersler arasındaki yakın ilişkiyi kurabilen, öğrencilerin, düşünsel, fiziksel ve ahlaksal eğitimleriyle daha yakından ilgilenebilen öğretmenler yetiştirmek konusunda bir yöntem ve anlayış değişikliğine gereksinim olduğu görüşüne yer verilmektedir (IV. M.E.Ş., 1949, s.132-133).

Yetiştirilen öğretmenlerde bulunması gereken nitelikleri bu şekilde saptayan komisyon, nicelik konusunda da şu görüşlere yer vermiştir:

İlköğretimin yıldan yıla genişlemesi, ülkenin birçok yerinde ortaokul açmayı zorunlu hale getirmekle birlikte, açılacak bu ortaokullara yüzlerce öğretmenin atanmasının, hem yönetsel hem de ekonomik yönden olanaksız olduğu dile getirilerek, bir yandan, orta öğrenime devam etmek isteyen vatandaşların gereksinimlerini karşılamanın, diğer yandan ortaokulların ölçülü bir kadro ile idaresi konularının, çözülmesi gereken birer problem olduğu ileri sürülmüştür (IV. M.E.Ş., 1949, s.133-134).

Yukarıda açıklanan eğitsel ve nicel sorunlara getirilen çözüm önerileri şunlardır:

Eğitim enstitülerinin üç yıla çıkarılarak, mesleki bilgilerin ve uygulamanın üçüncü yıla aktarılması önerisi yanlış ve sakıncalı bulunmuştur. Öğretmen adayına

mesleksel formasyonun, alanı ile ilgili bilgilerle birlikte verilmesinin ve mesleksel problemleri yaşayarak çözmeye çalışmasının daha somut ve kalıcı olacağı ileri sürülmüştür. Bu nedenle "toplu dersler- adı altında toplanan derslerin tekrar bilim dallarına göre parçalanmasının doğru olmayacağı, ancak adayların ikinci bir branş için de yetiştirilmeleri zorunluluğu karşısında ve kişisel çalışmalara daha fazla olanak vererek, daha iyi yetişmelerini olanaklı kılmak için Eğitim Enstitülerinin edebiyat, fen ve yabancı dil olmak üzere üç bölüm halinde, iki yıllık bir öğretim süresi üzerine örgütlendirilmesi önerilmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.134-135).

Eğitim enstitülerinin müzik, resim-iş, beden eğitimi bölümlerinin,bağımsız kimliklerini sürdürmeleri ve geniş kadrolu orta dereceli okullarda bu dersleri okutmak üzere öğretmenler yetiştirmesi düşüncesi benimsenmiştir. Ancak, açılacak yüzlerce ortaokula, müzik, resim-iş, beden eğitimi, ev işleri dersleri için öğretmen atama olanaklı görülmediğinden, fen, edebiyat ve lisan bölümlerine alınacak öğrencilerin bu derslerden bir tanesini okutabilecek biçimde yetiştirilmesi görüşüne yer verilmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.135-136).

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, Eğitim Enstitülerine öğrenci seçimi konusu üzerinde de durulmuş ve öğrencilerin seçiminde gözönünde tutulması gereken koşullar;

1- Öğrenci ve mezun olduğu okul idaresi tarafından doldurulan dilekçeli fişlerin bakanlığa gönderilmesi,

2- Bakanlık tarafından derece sırasına göre düzenlenen fişlerin yedek öğrenci kontenjanı ile birlikte enstitülere gönderilmesi,

3- Öğrenci adaylarının, öğrencisi olacakları enstitüde önce bir kompozisyon sınavına, sonra da fen ve edebiyat bölümlerinin özelliğine göre, enstitü tarafından saptanacak bir sözlü sınava tabi tutulması,

4- Yabancı diller bölümüne girecek öğrencilerin o dilde yazılı ve sözlü sınava alınması,

5- Her üç bölüme girecek öğrencilerin seçmiş oldukları ikinci branş dersinden yetenek sınavına alınması şeklinde saptanmıştır. (IV. M.E.Ş., 1949, s.136-137).

Şûra'da, Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin mezuniyet sonrası staj dönemleri üzerinde de durulmuş ve bu dönemde öğrencilerin, mezun oldukları kurum tarafından izlenmesi önerilmiştir. Enstitü yakınlarındaki okullarda yapılacak stajın ilk döneminin köy enstitülerinde, ikinci döneminin orta dereceli okullarda geçirilmesi ve her staj-yere bireysel çalışma planları verilerek, bu çalışmaların enstitü tarafından değerlendirilip sonucun Bakanlığa bildirilmesi uygun görülmektedir (IV. M.E.Ş., 1949, s.137).

İlgili komisyon tarafından hazırlanan ve yeniden uygulanması önerilen Eğitim enstitüleri haftalık ders da-

ğıtım çizelgesi Ek 2'de gösterilmektedir.

Liselere öğretmen yetiştiren kurum olarak ele alınan İstanbul'daki Yüksek Öğretmen Okulu'nun yeterli olup olmadığı, benzer bir okulun Ankara'da da açılması gerektiğine değinilen Şûrada, bu okullardaki eğitimin ana ilkesi olarak, mesleksel formasyonun branş öğretimine koşul olarak verilmesi olduğu görüşü benimsenmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.139).

İlgili komisyonca, Yüksek Öğretmen Okuluna alınacak öğrencilerin öğretim süreleri boyunca yetiştirilmeleri konusu incelenmiş ve konu ile ilgili bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar;

1- Yüksek Öğretmen Okuluna girmek isteyen öğrencilerin sağlık kontrolünden geçirildikten sonra, bilgi düzeylerini ölçen bir sınava alınarak bu sınavda başarılı olanların okula kabul edilmeleri,

2- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin, öğrenim süreleri boyunca bir arada yaşamaları, pedagojik formasyonun oluşumunda önemli bir etken olan mesleksel havanın birlikte teneffüs edilmesi açısından çok önemli olduğu için bu ortamın sağlanması,

3- Her öğrenci için tutulan fişlerle, dört sömes-tir öğrencinin başarı, fizyolojik, psikolojik ve ahlaksal durumunun izlenip bu süre sonunda, okul danışma kurulunun, öğrencinin iyi bir öğretmen olup olamayacağı konusunda ka-

rar vermesi, hakkında olumsuz karar verilen öğrencinin okulla ilişkisinin kesilmesi,

4- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin mesleki formasyonunu oluşturan kuramsal ve uygulamalı bilgiler beşinci sömestir başından itibaren verilmesi, öğrencilerin, okulun bulunduğu şehirdeki üniversitenin pedagoji enstitüsünde kurs, seminer ve uygulamalara katılmaları, ayrıca, pedagoji enstitüsü öğretim elemanlarıyla okulun uygulama öğretmenlerinin ortaklaşa düzenleyecekleri planlara göre ve onların denetiminde okulun uygulama lisesi niteliğindeki yakın bir lisenin çalışmalarına katılmaları,

5- Beden eğitimi, resim, sanat tarihi ve müzik gibi derslerin öğretmen adaylarının öğrenimlerini Güzel Sanatlar Akademisi, Konservatuvar, Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsü gibi kurumlarda yapmakla birlikte, diğer dallarda uygulanan pedagojik formasyonu almakla yükümlü tutulmaları, şeklindedir (IV. M.E.Ş., 1949, s.139-140).

Şûra'da okulun örgütsel yapısı incelenmiş ve öğretim heyeti iki gruba ayrılmıştır. Birinci grubu uygulama öğretmenleri, ikinci grubu konfransiyenler oluşturmaktadır. Öğretim kurulunun nitelikleri üzerinde de duran komisyon, uygulama öğretmenlerinin, deneyimli ve öğretmen yetiştirme konusunda yeterlikli lise öğretmenlerinden alınması, bunların, öğrencileri uygulama derslerine götürmekten başka, okul içinde de sürekli onların yanında bulunarak, lise öğretmenliğine alışmalarında anlayışlı bir rehber olma-

ları gerektiği üzerinde durmuştur. Konfransiyenler, üniversite öğretim üyeleriyle, üniversite dışındaki uzmanlar olarak tanımlanmış ve görevleri, sürekli veya gerek görüldükçe, öğrencilere konferans vermek olarak açıklanmıştır (IV. M.E.Ş., 1949, s.140).

Mezuniyet sonrası staj dönemini mesleksel formasyonun tamamlanmasında önemli bir devre olarak kabul eden komisyon, bu dönemde istenen verimin elde edilebilmesi için bazı önlemlerin alınması gerektiği görüşüne yer verilmiştir. Bu önlemler;

1- Stajyerlerin, yüksek öğretmen okullarının bulunduğu merkezlerdeki liselere verilmesi,

2- Stajın ilk onbeş gününde, değişik liselerle, öğretmen okullarında eğitim, öğretim ve yönetim işlerini gözlemleyip gözlem sonuçlarını uygulama öğretmenleriyle tartışmaları ve görüş alış verişinde bulunmaları,

3- Stajın ikinci devresinde stajyerlerin bir lisede bir öğretmenin yardımcısı olarak çalışmaları ve yeteri kadar ders verip, sınavlarda bulunmaları, sonuçların aynı şekilde tartışılması,

4- Staj sonunda, stajyerin yeterliliğine, yanında çalıştığı lise öğretmeni ve uygulama öğretmenlerinin verecekleri rapora göre, Yüksek Öğretmen Okulu Danışma Kurulu'nun karar vermesi, şeklinde sıralanabilir (IV. M.E.Ş., 1949, s.141-142).

Yönetici Yetiştirme.- Gündem maddelerinden de anlaşıldığı gibi, "Yönetici Yetiştirme konusu, Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda ele alınmamıştır. Ancak, eğitim ve öğretimde dayarılan demokratik esasları gözden geçiren komisyonun raporunda, öğretmen ile birlikte ele alınan yönetici, şûranın eğitim felsefesini yansıtmaması açısından dikkat çekicidir.

Bu komisyon raporunda; öğrencilerle doğrudan ilişki kurabilecek, onların üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler yapacak insanlar olan öğretmen ve okul yöneticilerinin, etkileşim biçimleriyle, okulun, eğitim, öğretim ve yönetimin ruhunu oluşturacaklarından, bu kişilerin, mesleklerinde yetkin bir insan olarak yetiştirilmeleri zorunluluk olarak kabul edilmiş, öğretmen ve yönetici yetiştirilmesinin millî eğitim işlerinin odak noktasını oluşturduğu görüşü benimsenmiştir (IV. M.E.Ş., 1949, s.73).

Denetmen Yetiştirme.- Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda, "Denetmen Yetiştirme" konusunun da ele alınmadığı görülmektedir. Ancak, yine, eğitim ve öğretimde dayarılan demokratik esasları gözden geçiren komisyonun raporunda, denetim sisteminin felsefesi üzerinde durulmuş ve denetim sisteminin, hata arayan anlayıştan ayrılarak yetiştirici bir niteliğe sahip olmasının çok yararlı olacağı, kırtasiye işlerinden çok, eğitim-öğretim ortamını geliştirici bir anlayışın teftiş sistemine hakim olması

gerektiği görüŖü savunulmuŖtur (IV. M.E.Ŗ., 1949, s.74).

Dördüncü Millî Eğitim Ŗûrası'nda, araŖtırmamız-
la ilgili olarak alınan kararları Ŗöyle özetlememiz müm-
kündür.

Bu Ŗûra'da da, öğretmen yetiŖtirme sorununa,
sayısal olarak öğretmen gereksinimini karŖılama ve öğret-
menlerin niteliğini yükseltme aıllarından yaklaŖıldıđı gö-
rölmektedir.

Öğretmen açığını gidermeye yönelik kararlar; öğ-
retmen yetiŖtiren okul ve öğrenci sayısını artırma, bunun
yanı sıra, ilköğretimde, mevcut öğretmenlerin meslekte kal-
malarını sağlamak için Bölge Öğretmen Okulları açma, orta-
öğretimde öğrencileri, ikinci bir branŖta daha ders vere-
bilecek Ŗekilde yetiŖtirme Ŗeklindedir.

Niteliği yükseltmeye yönelik öneriler ise, ilk-
öğretimde; ilköğretmen okulları program ve yönetmeliğinde,
ilkokul programına uygun deđiŖikliklerin yapılması ve ilk-
öğretmen okullarının yeni ilkokul programını uygulayabile-
cek nitelikte öğretmenler yetiŖtirebilmek için önlem alma-
sı Ŗeklindedir.

Ayrıca, köy enstitüleri ile ilköğretmen okulları-
nın birleŖtirilerek, tüm ilkokul öğretmenlerinin aynı kay-
naktan yetiŖtirilmesi, açılması önerilen bölge öğretmen

okullarında görev alacak öğretmen ve yöneticilerin başarılı öğretmenler arasından seçilmesi, bu okullarda uygulanması önerilen ders programında meslek derslerinin artırılması da, niteliği yükseltmeye yönelik çabalar olarak görülebilir.

Ortaokul ve liselerde görev alacak öğretmenlerin niteliğini yükseltmek amacıyla getirilen öneriler ise; öğrencilerin, okula girerken sağlık ve bilgi yönünden elmeden geçirilmeleri, öğrencilerin, okul süresince ve mezuniyetten sonraki staj döneminde izlenerek, başarı ve kişilik özellikleri yönünden iyi öğretmen olup olamayacağına karar verilmesi, biçiminde ifade edilebilir.

Şûra'da, yönetici yetiştirme konusunda bir öneri getirilmemekle birlikte, yönetici yetiştirmenin çok önemli bir eğitim sorunu olduğu dile getirilmiştir.

Denetmen yetiştirme konusunda da somut bir öneri bulunmamakla birlikte, denetim felsefesinin yargılayıcı anlayıştan uzaklaşıp, eğitim ve öğretim ortamını geliştirici bir niteliğe sahip olmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Beşinci Millî Eğitim Şûrası:

5-14 Şubat 1953 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanı

Tevfik İleri başkanlığında toplanan Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nın gündemini şu maddeler oluşturmaktadır.

1- İlköğretim Kanunu Tasarısının incelenmesi ve zorunlu ilköğretimin planlanması,

2- İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi,

3- İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın özellikle:

a) Uzman raporlarından da yararlanılarak, birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde uygulama yollarının saptanması,

b) Ekonomik yaşam bakımından saptadığı hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni önlemlerin araştırılması,

4- Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi,

5- Okul öncesi eğitim ve öğretiminin incelenmesi ve anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi,

6- Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek yeniliğe muhtaç taraflarının araştırılması ve bu konuya ilişkin öneriler,

7- İlkokullarda sağlık konusunda alınması gerekli önlemlerin saptanması. Maddi ve manevi bakımlardan çocuğu

koruyucu mevzuatın incelenmesi ve gerek görülürse yenilenmesi veya yeniden hazırlanacak bir "Çocukları koruma" kanununa temel olacak raporun hazırlanması,

8- İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer konular ve genel olarak ilköğretim sorunları etrafında şûra üyelerinin önerilerinin incelenmesi (Beşinci Millî Eğitim Şûrası, 1954, Giriş Bölümü).

Bu gündem maddelerini görüşüp tartışmak üzere toplanan Beşinci Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma konumuzla ilgili şu görüşler yer almıştır:

Öğretmen Yetiştirme.- Diğer şûralardan farklı olarak, ilk kez bu şûrada, okul öncesi eğitim ve sorunları ele alınmaktadır. Okul Öncesi Eğitim Komisyonu, bu çağ nüfusunun okullaştırılmasına ilişkin çeşitli sorunları ele alırken, bu eğitim düzeyine öğretmen yetiştirmenin, yabancı ülkelere eleman gönderilmesi yoluyla gerçekleştirilmesini önermiştir (V. M.E.Ş., 1954, s.62).

Komisyon raporunda bulunmamakla birlikte, şûra üyelerince önerilen ve rapora eklenmesi kabul edilen bir öneriye göre, okul öncesi eğitimde görev alacak öğretmenlerin yurt dışına gönderilmesinden çok, kız öğretmen okullarında açılacak ana okulu bölümlerinde yetiştirilmeleri gerektiğinin savunulduğu görülmektedir (V. M.E.Ş., 1954, s.74).

İlköğretim kanunu tasarısının incelenmesi ve zorunlu ilköğretimin planlanması konusu üzerinde çalışan komisyon, ana okullarına öğretmen yetiştiren kurumlara daha da kesinlik kazandırmış ve bu okullarda öğretmenlik yapacak bireylerde aranacak koşulların;

a) Öğretmen okullarında veya bu amaçla açılacak özel bölümlerden veya yabancı ülkelerde dengi uzmanlık bölümlerinden mezun olan,

b) Lise mezunu veya kız enstitüsü mezunu olup özel kursları başarı ile bitiren kızlar, olarak saptanması önerilmiştir (V. M.E.Ş., 1954, s.221).

İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi ile yükümlü olan komisyon, ilkokullara öğretmen yetiştirme sistemini şu şekilde değerlendirmiştir:

1- İlkokul öğretmeni yetiştiren kurumların öğrenim düzeyini yükseltmek için, lise öğrenimine dayanan iki veya üç yıllık yüksek okullar haline dönüştürülmesi önerisi, gelecekte gerçekleşecek bir ideal olduğu, ancak günün olanak ve koşullarına uymadığı sonucuna varılmıştır.

2- Yerel koşul ve gereksinimlere göre gerekli esnekliğe sahip olmak üzere, ilkeleri, yapısı, genel özellikleri ve amaçları ortak bir programla birleştirilmiş bulunan, şehirlerde ortaokul öğrenimine dayalı üç yıllık, köylerde ilköğrenime dayanan altı yıllık öğretmen okulla-

rının öğrenim sürelerini ilk fırsatta yedi yıla çıkarılması düşüncesi uygun görülmüş ve hem nicelik, hem de nitelik yönünden istenilen öğretmeni yetiştirmede, bu kurumların en güvenilir kaynaklar olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır (V. M.E.Ş., 1954, s.563).

Komisyonun, ilköğretim elemanlarının meslekte olgunlaşmaları için alınmasını gerekli gördüğü önlemlerden birinin, bölge öğretmen okullarının ve köy enstitülerinin yardımını sağlamak olduğu görülmektedir. Öğretmen yetiştiren kurumları, buldukları bölgenin eğitim merkezi olarak kabul eden komisyon, bu kurumlara öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, meslek içindeki öğretmenlerin olgunlaştırılması görevini de yüklemektedir. Bu görevi gerçekleştirmek için öğretmen yetiştiren kurumlardan beklenenler:

1- Okulda deneme dersleri, konferanslar, sergiler, münazaralar düzenleyerek bunlardan öğretmenlerin de yararlanmasını sağlamak,

2- Mezunları ile sürekli iletişim kurabilecek bir örgüt kurmak,

3- Bölgedeki tüm öğretmenlerin sorunlarını çözmek amacıyla bir danışma merkezi kurmak,

4- Diğer millî eğitim teşkilatı ile işbirliği yapmak,

5- Mezunlarıyla üç yılda bir kongre niteliğinde toplantılar yapmak, şeklinde sıralanmıştır (V. M.E.Ş., s.569).

Yine aynı komisyon tarafından, ilkokul öğretmenlerinin Yüksek Öğretmen Okulu'na veya üniversitelere kabulünde gerekli olan lise diploması için, bazı şartlara sahip adayların doğrudan lise olgunluk sınavlarına alınmaları konusunun Bakanlığa sunulması uygun görülmüştür. Bu adayların sahip olması gereken koşullar:

1- Mezun olduktan sonra, çevresinde doğal, sosyal, ekonomik herhangi bir alanda başarılı bir çalışması danışma kurulları tarafından saptanmış olmak,

2- Mesleksel faaliyetlerinde millî eğitim müdürlüğüne, başarısı onaylanmış olmak,

3- Öğretmen okulundaki olumlu çalışmaları ve davranışları, bu okul öğretmenler kurulu tarafından onaylanmış olmak,

4- En az iki yıl öğretmenlik yapmış bulunmak, şeklinde saptanmıştır (V. M.E.Ş., 1954, s.570).

Ayrıca, başarılı ilkokul öğretmenlerine yükselme olanağı tanımak ve ortaokul öğretmeni ile ilköğretim müfettişi gereksinimini karşılayabilmek amacıyla, eğitim enstitüsü bulunan merkezlerde açılacak akşam ve yaz kurslarına devam eden ilkokul öğretmenlerinin ortaokul öğretmenliği ve ilköğretim müfettişliği için yetiştirilmeleri esası kabul edilmiştir (V.M.E.Ş., 1954, s.570).

Öğretmen Okulları ile Köy enstitülerinin yeni öğretim programı taslağını da inceleyen Şûra, konu ile

ilgili Şu görüşlere yer vermektedir:

1- Uygulama okullarının, her ğretmen yetiştiren kurumda bir an önce ve her bakımdan ğretmen okuluna bağlı olmak üzere, uygulama dersi öğretmeninin müdürlüğü altında kurulması, bu okulların bir yandan ders alet ve malzemesiyle donatılırken, diğer yandan yeterlikli ilkokul öğretmenlerinden kurulmuş bir kadro ile faaliyete geçirilmesi,

2- Ders dağıtım çizelgelerinin, haftalık belirli miktarlara bağlanmış olması, okulun kendi evre ve koşullarına uygun faaliyetlerde bulunmalarına olanak tanımadığı için yıllık ders saatleri tutarının en azı ve en çoğu saptanarak programa esneklik kazandırılması ve öğretmenler kuruluna bu konuda planlama yetkisi verilmesi,

3- Öğretmen adaylarının başarılı ve çevrelerine yararlı birer eleman olmasının uzun süreli uygulamalara bağlı olduğu belirtilerek program taslağındaki "devamlı uygulamalar altı haftayı geçmemek üzere, Kasım ile Mart ayı arasında yapılır" ifadesinin kaldırılıp "devamlı uygulamalar en az bir sömestir boyunca, çevrenin özelliğine göre yapılır" Şeklinde değiştirilmesi gerektiği görüşlerine yer verilmiştir (V. M.E.Ő., 1954, s.574-577).

Öğretmen okulları ve köy enstitülerinin yeni ğretim programı taslağını inceleyen komisyon, taslakta yer alan meslek derslerini (eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, eğitim tarihi, Türk dili ve edebiyatı, sosyal

bilgiler, Tabiat ve Fen bilgisi, Matematik, Millî Savunma, Din bilgisi, Beden eğitimi, Müzik, Resim-İş ve Yazı, Ev İşleri, Tarım, Serbest çalışmalar ve kurslar) tek tek ele alarak, amaç ve içerik bakımından incelemiştir. Ayrıca, bu programın başarıya ulaşması için alınması gerekli görülen önlemler açıklanmıştır. Bu önlemler;

1- Öğretmen okullarının, amaç bakımından herhangi bir orta dereceli eğitim kurumundan farklı nitelikte olması nedeniyle bu kurumlarda görev alacak öğretmenlerin seçiminde bu farklılığın dikkate alınması ve özel hazırlıkta öğretmenlerin seçimi,

2- Öğretmen yetiştiren kurumların bir yönetmeliğe bağlanması ve bu kurumlar arasında iş ve fikir birliğine varılması,

3- Öğretmen okullarında görev alacak öğretmenlerin, hem öğrenme yöntemlerini aktarabilmesinde, hem de dersinin özel öğretimi hakkında bilgiler verebilmesinde gerekli olan pedagojik görüş ve bilgilerini arttıracak sürekli yayınlara gereksinim olduğu gibi bu öğretmenlerin zaman zaman bu konuda birlikte çalışmalarını sağlayacak genel ve bölgesel seminerler düzenlenmesi,

4- Öğretmen yetiştiren kurumlarda rehberlik faaliyetlerine bir an önce başlanması,

5- Öğrenci seçiminde isabetsizliğe düşülerek alınmış öğrencilerin okulla ilişkisinin kesilmesinde okul yönetimlerine ve öğretmen kurullarına geniş yetkiler verilmesi,

6- Öğretmen yetiştirmede program ve öğretmen kadar önemli olan bina ve malzemenin öğrenci sayısına göre ayarlanması, programın olumlu sonuçlar vermesi için gerekli olan özel ders yerlerinin sağlanması, şeklinde sıralamak mümkündür (V. M.E.Ş., 1954, s.591-592).

Beşinci Millî Eğitim Şûrası'nda "İlköğretim kanunu tasarısının incelenmesi ve zorunlu ilköğretimin planlanması" konusunda çalışmakla görevlendirilen komisyon, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "İlköğretim Kanunu" tasarısını incelemiş ve bazı maddelerinin değiştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Bu maddelerden konumuzla ilgili olan 15. maddenin; ilkokul öğretmenliklerine;

a) Öğretmen yetiştiren okul ve kurumları bitirenler,

b) Lise ve daha yüksek okullardan mezun olup da, yönetmeliğinde saptanan mesleki derslerden ve bunların uygulamasından sınav verenler atanır, biçiminde değiştirilmesi önerilmiştir (V. M.E.Ş., 1954, s.221).

Araştırma problemimizle doğrudan ilgili olmasa da, Şûra'da, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimiyle ilgilenilmiş olması dikkat çekicidir. Millî Eğitim Şûralarında ilk kez ele alınan özel eğitime öğretmen yetiştirme konusunda ileri sürülen görüşler, özetle;

1- Özel eğitimin öğretmen gereksinimini bir süre,

deneyimli ve istekli öğretmenler için açılacak kurslarla karşılamak,

2- Daha sonraları, üniversitelerin psikoloji mezunlarını bu alanda kullanmak,

3- Deneyimli öğretmenler arasından yabancı dil bilenleri şurt dışına göndererek bu alanda, yetiştirmelerini sağlamak, şeklindedir (V. M.E.Ş., 1954, s.173).

Gündem maddelerinden de anlaşıldığı gibi, bu şûrada ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmenin yer almadığı görülmektedir.

Yönetici Yetiştirme.- İlköğretim Kanunu Tasarısını inceleyen komisyon, tasarının bazı maddelerinin değiştirilerek kabul edilmesi gerektiği görüşündedir. Bu maddelerden yönetici yetiştirme konusuyla ilgili olanlar, komisyonun önerdiği şekliyle şöyledir:

İlde ilköğretim görevlilerini gösteren 14. maddede "İlköğretim idareciliklerinde öğretmenlik asıldır" denilerek, yönetici kaynağının öğretmenler olması gerektiği görüşü binimsenmiştir (V. M.E.Ş., 1954, s.221).

Tasarının 22. maddesi ile ilkokullara yönetici olabilmenin koşullarını saptayan komisyon, yöneticilerde şu özelliklerin aranması gerektiğine karar vermiştir: En az iki yıl başarı ile öğretmenlik yapmış ve rehberlik-yöneticilik kursu görmüş olmak veya iki yıl başarı ile mü-

dür yardımcılığı yapmış olmak (V. M.E.Ş., 1954, s.222).

Denetmen Yetiştirme.- İlköğretim Kanunu Tasarısı'nın değiştirilmesi istenen bir maddesi de, denetmen olacaklarda aranacak niteliklerle ilgilidir. Tasarınının 27. maddesinde, ilköğretim denetmeni olacaklarda bulunması gerekli görülen nitelikler:

a) En az üç yıl başarılı ilkokul öğretmenliği yapmış olmak koşuluyla eğitim enstitüsü veya denkliği kabul edilmiş yabancı okullardan mezun olmak,

b) İlkokul yöneticileri ile ilköğretim müdürlerinden ve ilkokullarda en az beş yıl başarı ile öğretmenlik yapmış olanlardan, denetmen nitelik ve yeterliğine sahip oldukları yönetmeliğine göre saptananlar bakanlık tarafından atanırlar, denilmektedir (V. M.E.Ş., 1954, s.223).

İlköğretim elemanlarının meslekte olgunlaşmaları için alınması gereken önlemler konusunu inceleyen komisyonun denetim mekanizmasına bakışı dikkati çeken bir başka noktadır. Komisyonunda, ilköğretim denetmenlerinin, öğretmenlerin meslek içinde olgunlaşmalarına yardımcı birer eleman olmaları gerektiği savunularak, çeşitli yollarla, öğretmene yol gösterici, geliştirici bir denetim felsefesinin benimsendiği görülmektedir (V. M.E.Ş., 1954, s.567-568).

Bu şûrada, öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme konusunda alınan kararları kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

Beşinci Millî Eğitim Şûrası, öğretmen yetiştirme konusunda önceki şûralara göre, iki farklılık taşımaktadır. Bunlardan ilki, okul öncesi eğitim ve bu eğitim düzeyine öğretmen yetiştirme konusunun, ilk kez bir şûrada yer almış olmasıdır. Diğer yenilik ise, özel eğitime muhtaç çocukların eğitim sorunlarının ve bu alana öğretmen yetiştirmenin, yine ilk kez bir şûrada eğitim sorunu olarak ele alınıp, tartışılmasıdır.

Şûra'nın, ilköğretime öğretmen yetiştirme yaklaşımı, dikkati çeken bir başka noktadır. Öğretmen okulları ile köy enstitülerini öğretim yönünden birleştirmeyi amaçlayan taslak program ilgili komisyon tarafından incelenmiş ve bazı değişiklikler yapılarak kabulü uygun görülmüştür.

Bu şûrada öğretmen yetiştiren kurumlar, sadece belli bir öğretim süresi içinde öğrencileri eğiten okullar olarak değil, meslek içindeki öğretmenlerin geliştirilmesi ve mezunların izlenmesi görevlerini de üstlenen kurumlar olarak ele alınmıştır.

Başarılı ilkokul öğretmenlerine yükselme yollarının açılması, şûranın üzerinde çalıştığı bir başka ko-

nadır. Bu soruna bulunan çözüm yolları ise, belirli niteliklere sahip öğretmen okulu mezunlarının lise mezunu kabul edilerek, üniversiteye devam etme olanağının tanınması ve acılacak akşam ve yaz kursları ile, başarılı ilköğretmenlerinin ortaokul öğretmeni ve ilköğretim denetmeni olmalarının sağlanması şeklindedir.

İlköğretime öğretmen yetiştirme konusunda, şûrada yer alan bir başka konu, incelenen "İlköğretim Kanunu" tasarısındaki, ilköğretim öğretmeni ile ilgili 15. maddenin değiştirilerek, öğretmenlik kaynağının daha açık ve kesin bir şekilde saptanması önerisidir.

Yönetici yetiştirme konusunda, şûranın getirdiği iki önemli nokta dikkat çekicidir. Bunlardan ilki, İlköğretim Kanunu tasarısındaki 14. maddeye "ilköğretim idareciliklerinde öğretmenlik asıhdır" hükmünün eklenmesi önerilerek, hem yöneticilik kaynağı saptanmış olmakta, hem de bugün bile geçerli olan yönetici yetiştirme felsefesinin temeli atılmaktadır. Bu konuda önemli görülen ikinci nokta; tasarınının 22. maddesinin değiştirilmesini öneren komisyon, bu değişiklik ile, yönetici olabilmenin koşullarını saptamakta ve yöneticiliğe bir ölçüt getirmektedir.

Denetmen yetiştirme konusunda da, şûra, İlköğretim Kanunu tasarısının ilgili maddesinin değiştirilerek, denetmen olabilmenin belli ölçütlere bağlanmasını önermektedir.

Altıncı Millî Eğitim Şûrası:

18-23 Mart 1957 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel başkanlığında toplanan Altıncı Millî Eğitim Şûrası'nın gündemini şu maddeler oluşturmaktadır:

A. Mesleki ve Teknik Öğretim

a) Erkek Teknik Öğretim:

1- Erkek teknik öğretim okulları, özellikle Sanat ve Yapı enstitüleri örgüt ve programlarının yeni gereksinimlere uyumlarının sağlanması, Küçük sanatlar ve endüstri ile işbirliği (Bakanlıkça kurslarda yapılan inceleme sonuçlarının ILO ile UNESCO teknik öğretim uzmanlarının plan ve önerilerinin değerlendirilmesi),

2- Tekniker okulları programları,

3- Teknik öğretimde formasyon ve ünvanlar,

4- Zonfuldak Maden Teknik Okulu'nun gelişimi konusunda Teknik Üniversite ile işbirliği,

5- Formasyon kademelerine göre, ülkenin teknik personel ihtiyacının nasıl saptanabileceği,

6- Mesleki ve teknik öğretim okullarının, çıraklık kurumlarıyla ilişkiye girme şekillerinin tayini. Bir çıraklık kanununda, sosyal ve ekonomik koşullarla ülke eğitimi arasında bulunması gereken ilkelerin saptanması,

7- Şûra üyelerince incelenmesi gerekli görülen diğer problemler ve bildirimler,

b) Kız Teknik Öğretim:

1- Kız Teknik Öğretimin, özellikle kız enstitüleri program ve örgütünün incelenmesi, bu örgütün gereksinime daha uygun bir hale getirilmesi. Enstitülerde sekreterlik, hasta bakıcılık, okul sağlığı asistanlığı vb. bölümlerinin oluşturulması. (Bakanlıkça kurslarda yapılan inceleme sonuçlarının, ILO ve UNESCO ev ekonomisi uzmanlarının kız teknik öğretim hakkındaki raporunun incelenmesi, önerilerin değerlendirilmesi.)

2- Kız teknik öğretim alanında hazırlanan program taslaklarının incelenmesi,

3- Şûra üyelerince incelenmesi gerekli görülen diğer problemler ve bildiriler.

c) Ticaret Öğretim:

1- Ticaret liseleri eğitim ve öğretiminin yeni gereksinimlere uyumunun sağlanması (Bakanlıkça kurslarda yapılan inceleme sonuçlarının ve ICA-New York Üniversitesi uzmanlarının raporunun incelenmesi, tavsiyelerin değerlendirilmesi)

2- Meslek okulları ile genel eğitim okulları programlarında ticaret iş bilgilerine verilmesi gereken yer,

3- Türk klavyesi ve Türkçede stenografi,

4- Şûra üyelerince incelenmesi gerekli görülen diğer problemler ve bildiriler.

B. Halk Eğitimi

- 1- Halk Eğitim Genel Müdürlüğü kurulması hakkında kanun tasarısı projesi,
- 2- Genel bir halk eğitimi programı ilkelerinin saptanması (İlgili dokümanların incelenmesi,)
- 3- Temel eğitim merkezi oluşturma konulu UNESCO Millî Komisyonu raporu hakkında bilgi edinme,
- 4- Şûra üyelerince incelenmesi gerekli görülen diğer problemler ve bildirimler (Altıncı Maarif Şûrası, 1954, Giriş Bölümü),

Bu gündem maddeleri üzerinde çalışmak üzere toplanan Altıncı Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma problemi-mizle ilgili şu kararlar alınmıştır:

Öğretmen Yetiştirme.- Altıncı Millî Eğitim Şûrasında öğretmen yetiştirme konusu dolaysız olarak ele alınmamakla birlikte, komisyon raporlarında zaman zaman kısaca değinildiği görülmektedir. Bunlardan biri ticaret komisyonu raporunda yer alan ortaokullardaki ticaret derslerini verecek öğretmenlerin sağlanması konusudur. Bu konuda komisyonun getirdiği çözüm önerisi; Temel Ticaret Bilgileri dersini okutacak öğretmen gereksiniminin yarısının, birinci yılda, Ankara Ticaret Öğretmen Okulu'nda görevli öğretmenler ve mezun olacak öğretmenler tarafından, yurdun çeşitli bölgelerinde açılacak kurslarla, diğer yarısının da izlenen yılda aynı yolla giderilmesi,

ayrıca, eğitim enstitülerinin her bölümünün programına konulacak derslerle, öğretmen adaylarının bu dersi okutabilecek şekilde yetiştirilmesi, şeklindedir (Altıncı Millî Eğitim Şûrası, 1957, s.186).

Erkek Teknik Öğretim Komisyonu'nca da, Yapı ve Sanat Enstitülerinin öğretmen gereksinimi üzerinde durularak bu gereksinimi süratle karşılayacak önlemlerin alınması istenmiştir (VI. M.E.Ş., 1957, s.204).

Tekniker okullarının meslek dersi öğretmen gereksiniminin Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda alınacak önlemlerle karşılanması, yine aynı komisyon tarafından getirilen önerilerden biridir. Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda alınacak önlemler sonuç verene dek, halen uygulanmakta olduğu gibi iş yeri ve fabrikalarda en az iki yıl deneyim kazanmış mühendislerden ve üç yıl başarı ile enstitülerde çalışmış Teknik Öğretmen Okulu mezunlarından, tekniker okullarına öğretmen alınması önerilmektedir (VI. M.E.Ş., 1957, s.207-208).

Ayrıca, öğretmen yetiştirme konusunun, bu şûrada ele alınması gerektiği halde alınmadığı belirtilerek, şûra üyelerince verilen önergede, Yedinci Millî Eğitim Şûrası'nda bu konunun ele alınması önerilmiş ve kabul edilmiştir (VI. M.E.Ş., 1957, s.316-317).

Yönetici Yetiştirme.- Altıncı Millî Eğitim Şû-

rası'nda "Yönetici Yetiştirme" konusu tek başına ele alınmamakla birlikte, Kız Teknik Öğretim Komisyonunun raporunda kısaca bu konuya da değinilmekte ve kız teknik öğretim okulları yöneticilerinin, iyi yöneticilik formasyonu alabilmeleri için gerekli yetiştirme önlemlerinin Bakanlıkça alınması önerilmektedir (VI. M.E.Ş., 1957, s.308).

Denetmen Yetiştirme.- Yönetici yetiştirme konusu gibi denetmen yetiştirme konusu da, bu şûrada başlı başına bir eğitim sorunu olarak ele alınmamıştır. Ancak, Erkek Teknik Öğretim Komisyonu ile Kız Teknik Öğretim Komisyonu raporlarında konuya değinildiği görülmektedir.

Erkek Teknik Öğretim Komisyonu, merkez örgütü ile okullar arasında iletişimin sağlanabilmesi ve personele rehberlik yapılabilmesi için, mesleki ve teknik öğretimin, bağımsız ve yeter sayıda denetmene sahip olmasını bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu denetmenlerin, denetleme görevlerinin yanı sıra, çevrenin sanayi ve iş hayatı, ekonomi ve genel durumu ile ilgilenmek ve kurulması önerilen Merkez İnceleme ve Araştırma Komitesine gerekli incelemeleri yapmak görevleri ile de yükümlü olmaları gerekli görülmüştür (VI. M.E.Ş., 1957, s.202).

Kız Teknik Öğretim Komisyonu ise, denetmenlerin bu okullarda mesleksel rehberlik yapabilmeleri için bu meslek bölümlerinde yetişmiş denetmen sayısının çoğaltılması ve bunların Meslekî ve Teknik Öğretime bağlı bir ör-

güt olarak çalışmalarının uygun olacağı sonucuna varmıştır (VI. M.E.Ş., 1957, s.307).

Altıncı Millî Eğitim Şûrası'nda problemimizle ilgili alınan kararları özetlemek gerekirse; öğretmen yetiştirme konusunda, komisyonların ana konusunu oluşturan okullarda çeşitli yollarla öğretmen açığının kapatılması ele alınmıştır.

Yönetici yetiştirme konusunda, sadece kız teknik öğretim okulları yöneticilerinin yetiştirilmesine değinilmiş ve bunların iyi yöneticilik formasyonu alabilmeleri için gerekli önlemlerin Bakanlıkça alınması istenmiştir.

Şûra'da denetmen yetiştirme konusuna sadece kız ve erkek teknik öğretim okulları açısından yaklaşılmıştır. Her iki okul türü için de, denetmen yetiştirme yaklaşımının ortak olduğu görülmektedir. Bu yaklaşım, mesleki rehberlik yapabilecek nitelikte denetmenler yetiştirilebilmesi için, denetmenin o alanda eğitim görmüş olması gerektiğidir. Ayrıca, denetmen sayısının çoğaltılması konusu üzerinde de durulmuştur.

Yedinci Millî Eğitim Şûrası

5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu başkanlığında toplanan Yedinci Millî Eği-

tim Şûrası'nın gündemini şu konular oluşturmaktadır:

- 1- Milli Eğitimin temel ilkeleri,
- 2- Genel ve Meslekî ve Teknik Öğretim,
- 3- Öğretmen yetiştirme ve Mesleğin cazip hale getirilmesi,
- 4- Kültür işleri ve Güzel Sanatlar,
- 5- Halk eğitimi,
- 6- Yönetim örgütü (Yedinci Millî Eğitim Şûrası, 1962, s.5-13).

Bu gündem maddelerini tartışmak üzere toplanan Şûra'da, araştırma problemimizle ilgili şu görüş ve öneriler yer almıştır:

Öğretmen Yetiştirme.- Öğretmen yetiştirme konusu, gündemin incelenmesiyle de anlaşılacağı gibi bu şûrada ele alınan ana konulardan biridir. Bu konuyu, ilgili komisyon on alt başlıkta incelemiştir. Bu alt başlıklar;

- 1- Öğretmen Yetiştirme ile ilgili ilkeler,
- 2- İlköğretmen Okulları,
- 3- İlköğretimin çeşitli alanları ile Halk eğitimi için eleman yetiştirilmesi,
- 4- İlköğretmen Okulları Kanun Tasarısı,
- 5- Ortaokul öğretmeni yetiştirme işleri,
- 6- Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı,
- 7- Eğitim Enstitülerinin öğretmen gereksinimi,
- 8- Lise ve dengi okullar için öğretmen yetiştirilmesi,

- 9- Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü,
 10- Öğretmen yetiştiren diğer okullar, şeklinde saptanmıştır.

Bütün öğretmen yetiştiren kurumlar için geçerli olan ilkeler ilgili komisyon raporunda; her öğretmenin,

a) Millî Eğitimin Temel İlkelerini benimsemiş ve bunları uygulama düzeyine ulaşmış olması,

b) Meslek yaşamına başladığında genel kültür ve bilgi yönünden en az lise düzeyinde olması,

c) Mesleksel formasyon ve okutacağı derslerin bilgi ve becerileriyle donatılmış ve gerekli uygulamaları geçirmiş bulunması,

d) Türk Cumhuriyetinin, devrimlerinin ve milliyetçiliğin ilkelerine kişilik ve ahlâki karakter sahibi, mesleğin değerine inanmış, çevresinde öğretmenliğin sosyal itibarını korumasını öğrenmiş ve kendini meslekte hizmete adanmış olması, şeklinde saptanmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.227-228).

Şûra'nın, ilkokullara öğretmen yetiştiren kurumlar olarak ilköğretmen Okulları hakkında yapılmasını gerekli gördüğü düzenlemeler ve önerdiği önlemler:

1- İlköğretmen okullarından ilkokul öğrenimine dayalı olanların yedi, ortaokul öğrenimine dayalı olanların dört yıla çıkarılarak sürelerinin uzatılması ve bu

konunun hemen uygulamaya geçirilmesi,

2- İlköğretmen okullarının, çevrenin eğitim, öğretim ve ilkokul öğretmenlerini işbaşında yetiştirme, mezunları izleme ve gerekli yardımları yapma merkezleri haline getirilmesi,

3- İlköğretmen okullarının ders programı yönetmeliklerinin ayrıntısı ile yeniden hazırlanması,

4- Yabancı dilin, bu okullarda zorunlu dersler arasına alınması,

5- Okuldaki her türlü tesisten yararlanılarak hem bilgi, beceri ve sanatın hem de mesleksel formasyonun, öğrenciye, uygulamaya geçirebileceği biçimde kazandırılması,

6- Uygulama ve staj okullarının ilköğretmen okullarına bağlanması,

7- Sürekli uygulama okullarının gerek kuruluş ve tesisler, gerek eğitim personeli yönünden ele alınması; bu okulların binaları ile birlikte sabit tesislerinin öncelikle yapılması ve öğretmenlerinin atamalarının Bakanlıkça saptanacak ilkelere göre komisyonca yapılması,

8- İlköğretmen okullarının alabilecekleri öğrenci sayısı saptanması ve her birinin bir gelişme planına bağlanması,

9- Her okulun yerleşme durumunun yetkili bir kurulca saptanması, bina ve tesislerin mümkün olduğunca toplulaştırılması,

10- Öğrenci mevcudu az olan üç sınıflı ilköğretmen okullarının en az 400 öğrenci alabilecek tesislere

kavuşturulması,

11- İlköğretmen okullarının lojman gereksiniminin karşılanması için bir plan hazırlanması,

12- Yedi sınıflı ilköğretmen okullarında çevrenin de ivedi gereksinimlerine yanıt verecek tarım, sanat ve kültür tesislerinin kurulması,

13- İlköğretmen okullarında okuyan kız öğrencilerin sayısının arttırılması, bunun için yeniden geniş kadrolu karma ilköğretmen okullarının açılması ve bina durumları uygun olan okullarda karmakeğitime gidilmesi,

14- Yeni açılacak yatılı öğretmen okullarının, büyük kasabada ve şehirlerin yakınında, tarıma elverişli geniş arazi üzerinde açılması,

15- Yeni açılacak ilköğretmen okullarının yerleri saptanırken her bölgenin öğretmen gereksiniminin, o bölgedeki öğretmen okullarınca karşılanmasının ön planda tutulması ve mezun olacak öğretmenlerin istekleri de gözönünde tutularak kendi illerine verilmesi,

16- İlköğretmen okullarının tarım, ev-işleri ve sanat dersleri için özel şekilde yetiştirilmiş öğretmenlere gereksinim olması nedeniyle, bu öğretmenlerin eğitim enstitülerinde, Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okulları, Orman, Veteriner, Ziraat Fakülteleri ve Ziraat Bakanlığı ile işbirliği yapılarak yetiştirilmesi,

17- İlköğretmen okullarına her zaman seçkin öğretmen ve yöneticilerin atanabilmesi için gerekli her türlü önlemin alınması,

18- Bu bölüme aşağıdaki konuların eklenmesi uygun görülmüştür:

- a) Öğretmen yetiştiren okulların öğretmen kurullarına daha geniş yetkiler tanınması,
- b) İlköğretmen okullarının ders programları, yedi yıllık süreye göre yeniden düzenlenirken Eğitim Tarihi, Eğitim, Özel Öğretim Metodu, Köy Sosyolojisi ve Halk Eğitimi konularına da yer verilmesi,
- c) Toplum kalkınmasında büyük sorumluluklar yüklenen öğretmenlerin ayrı bir statüye tabi tutulması ve bu statünün Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanması,
- d) İlköğretmen okulları öğrencilerinin, yılda en az iki kez öğretmenleri rehberliğinde yurt içi geziler yapabilmeleri için gerekli önlemlerin alınması, şeklinde sıralanmaktadır (VII. M.E.Ş., 1962, s.228-230).

İlkokul sonu eğitim kurumları, özel eğitim okulları, yetiştirme yurtları ve halk eğitimi kurumları için gerekli elemanların yetiştirilmesi amacıyla kurulmuş özel kurumlar bulunmadığı belirtilen şûrada, bu kurumlar için gerekli elemanların, şimdilik, şartları uygun olan okullarda açılarak özel kurs ve seminerlerle yetiştirilmesi önerilmiştir. Bu kurs ve seminerlerde görev alacak öğretmenlerin Yüksek Öğretmen Okulu'nun ilgili bölümünde, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda veya yabancı ülkelerde yetiştirilmesinin uygun olacağı, ayrıca, kız enstitüleri ile bazı ilköğretmen okullarında anaokulu öğretmeni yetiştir-

tirmek için bölümler açılmasının da düşünülmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Ayrıca, bu alanlarda öğretmen okullarından ve öğrencilerinden yararlanmayı amaçlayan bazı uygulamalar önerilmiştir. Bu öneriler;

1- İlköğretmen okulları son sınıf öğrencilerinde gereksinim duyulan sayıda adayın, yetiştirme yurtlarında hizmet görecektir nitelikte yetiştirilmesi,

2- İlköğretmen okulları öğretim programına Halk Eğitimi dersinin konulması,

3- İlkokul sonrası eğitim kursları için bölge okullarından faydalanılması,

4- Durumu uygun bulunan bir kaç kız ilköğretmen okulunda anaokulu öğretmeni yetiştiren deneme sınıflarının açılması,

5- Özel eğitim alanında eleman yetiştirilmesi için Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Özel Eğitim bölümünün yeniden açılması,

6- İlköğretmen okullarının Halk Eğitimi merkezi ve bu okullar elemanlarının Halk Eğitimcileri olarak yetiştirilmesi, şeklinde sıralamak mümkündür (VII. M.E.Ş., 1962, s.230-231).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "İlköğretmen Okulları Kanun Tasarısı" Şûra'da incelenen bir başka konudur. Şûra'nın ilgili komisyonu, tasarının bazı maddelerinin değiştirilerek kabul edilmesini önermiştir. Değiştirilmesi istenen maddelerden, öğretmen ye-

tiştirme ile ilgili olanları, Şûranın önerdiği biçimle-
riyle sıralamak gerekirse;

1- İlköğretmen okullarının, çevrenin eğitim, öğ-
retim ve kültür merkezi haline getirilmesi, çevrelerinde-
ki ilkokul öğretmenlerini ve halk eğitimcilerini iş başın-
da yetiştirmede etkili kılınması ve bu işlerin her öğre-
tim yılı başında planlanması,

2- İlköğretmen okullarının öğretim süresinin,
ilkokul üzerine 7, ortaokul üzerine 4 yıl olması,

3- İlköğretmen okullarına sınavla alınacak öğren-
cilerin yüzde 75'inin köy okulları mezunlarından alınması
ve bu oranın sağlanabilmesi için Bakanlığın gerekli önlem-
leri alması,

4- Öğretmen okullarında gündüzlü olarak okuyan
öğrenciler için zorunlu hizmet düşünülmemesi,

5- İlköğretmen okulu mezunlarına donatım bedeli
ile birlikte, mesleksel bilgi ve kültürü geliştirici nite-
likte 100'er kitap verilmesi,

6- İlköğretmen okullarının, öğretim programları-
nın çevreye uyumu ve çeşitli eğitim-öğretim faaliyetleri
yönünden öğretmen yetiştiren daha yüksek dereceli okullar-
la işbirliği yapmalarının hükme bağlanması,

7- Uygulama ve staj okullarının ilköğretmen okul-
larına bağlanması, sürekli uygulama ve staj okullarının
denetim ve kontrolünün, ilköğretmen okulları kadrosunda
bulundurulacak uygulama denetmenlerine bırakılması,

8- Uygulama ve staj okullarına, öğretmen adayla-

rının mesleğe hazırlanmalarında yararlı olabilecek nitelikteki öğretmenlerin Bakanlıkça atamalarının yapılması,

9- İlköğretmen okullarında kurslar açılarak yardımcı öğretmen yetiştirilmesi ve yedek subay öğretmenlerin mesleğe hazırlanması,

10- Yüksek dereceli öğretmen okullarından en az birinin, 7 sınıflı ilköğretmen okullarında açılması,

11- Öğretmen Okulları Genel Müdürünün başkanlığında, ilköğretmen okullarından birer temsilcinin katılması ile yılda bir defa danışma niteliğinde çalışmak üzere bir Öğretmen Okulları Danışma Kurulu'nun kurulması,

12- Okula gündüzlü devam eden öğrencilerden başarılı olanların, öğretmenler kurulu kararı ile yatılı öğrenciliğe alınması,

13- İlköğretmen okulu ile ilgili her türlü yazışmaların, doğrudan Bakanlık Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü ile yapılmasını sağlayacak yasal önlemlerin alınması,

14- İlköğretmen okulunu bitiren yeni mezun stajyer öğretmenlerin stajyerliklerini yalnız tam teşkilatlı okullarda tamamladıktan sonra köylere gönderilmesi, şeklindedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.231-233).

İlgili komisyon raporunda ortaokullara öğretmen yetiştiren kurumlar olarak ele alınan Eğitim Enstitülerinin tanım ve işlevleri şöyle açıklanmaktadır:

Eğitim Enstitüleri, ortaokullarla dengi orta öğretim kurumlarının genel bilgi derslerine, orta dereceli okulların beceri ve yabancı dil

dersleri ile ilköğretmen okullarının meslek derslerine öğretmen; ilköğretime müfettiş; ilköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştiren; ilk ve ortaokullarla ilköğretmen okullarının ilgili problemleri üzerinde her türlü bilimsel araştırma ve yayınlar yapan ve bu okullar öğretmenlerinin mesleksel gelişmelerine yardım eden bir yüksek öğrenim kurumudur (VII. M.E.Ş., 1962, s.223).

Ayrıca, oylama sonucu, komisyon raporuna eklenmesi kabul edilen bir önerge ile eğitim enstitüsü mezunlarından yeterliği saptanmış olanların, liselerin ikinci devresinde de genel bilgi derslerini okutmaları karara bağlanmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.350).

Şûra'nın Eğitim Enstitülerinde yapılmasını gerekli gördüğü değişiklik önerileri:

1- Eğitim Enstitülerinin tüm bölümlerinde öğretim süresinin üç yıla çıkarılması,

2- Edebiyat bölümlerinin, Türkçe ve Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi; Fen bölümlerinin, Matematik-Fizik ve Kimya-Tabiat Bilgisi olmak üzere iki branşa ayrılması,

3- Eğitim Enstitülerinin bilimsem kimliğinin yükseltilmesi ve bu kurumların her yönden tutarlılığa kavuşturulması,

4- Bu okulların maddi eksiklerinin giderilmesi, gerek arazi, gerekse kuruluş bakımından geliştirilmeye

elverişli olanların genişletilmesi, yeni açılacak eğitim enstitülerinin, öğretim kadrolarından yararlanmak amacıyla üniversitelerin bulunduğu yerlerde açılması,

5- Eğitim Enstitülerine en yeterlikli öğretmenlerin atanmasını sağlamak için atama şekli ve bu okullara öğretmen yetiştirmenin akademik bir esasa bağlanması,

6- Yedi yıllık ilköğretmen okulları mezun verene dek, bazı ilköğretmen okullarında kurslarla eğitim enstitülerine öğrenci hazırlanması,

7- İlköğretmen okullarında ve ortaokullarda gereksinim duyulan tarım, ev işleri ve işbilgisi öğretmenlerinin yetiştirilmesi için önlem alınması,

8- Gece eğitim enstitülerinin kurulması için olanakların araştırılması,

9- Eğitim Enstitülerine alınacak öğrenci sayılarının, öğretmen gereksinimine göre saptanması ve Çapa Eğitim Enstitüsü'nde pedagoji, resim-iş ve almanca, İzmir Eğitim Enstitüsünde de tarım bölümünün açılması,

10- Eğitim Enstitülerinin her bölümüne türkçekompozisyon ve yabancı dil derslerinin zorunlu ders olarak konulması,

11- Öğretmen yetiştiren tüm kurumlarda rehberlik servislerinin örgütlenmesi ve öğretim programlarına bununla ilgili konuların konulması,

12- Eğitim Enstitülerindeki bir öğretim yılının iklim koşullarına bağlı olarak düzenlenmesi ve sürelerin uzatılması,

13- Bütün öğretmen okullarında okuyan öğretmenlerin öğrencilik sürelerinin kıdemlerine eklenmesi,

14- Eğitim Enstitüsü mezunlarının Yüksek Öğretmen Okulu'na geçişte önceki eğitim kredilerinin gözönüne alınması, şeklinde olduğu görülmektedir (VII. M.E.Ş.,1962, s.233-234).

Ayrıca bir önerge ile, bu raporla Eğitim Enstitüsü mezunlarının kazanacakları haklardan, eski mezunların da, Bakanlıkça açılan kurslarda yetiştirilerek yararlanmalarının sağlanması karara bağlanmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.351).

Şûra'da, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak Şûra'ya sunulan Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı da incelenmiş ve yeterli bulunmamıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi için ilgili komisyon tarafından saptanan ilkeler ışığında, eğitim enstitüleri temsilcilerinden oluşan bir komisyon tarafından yeniden gözden geçirilmesi önerilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak komisyonun saptadığı ilkelerin;

1- Eğitim Enstitüleri için hazırlanacak olan kanun tasarısının tüm öğretmen yetiştiren kurumların kanun tasarılarıyla ilişkili bir şekilde hazırlanması,

2- Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinin tüm meselelerini bu kuruma ayırmaları koşuluyla ödenek verilmesi,

3- Eğitim Enstitüsünde çalışanlara akademik usül-

ler çerçevesinde ve bilimsel bir çalışma karşılığı ünvan verilmesi ve bir kademedен diğerine geçişin yürürlükteki yasaya göre yapılması,

4- Eğitim Enstitülerinin amacının; ortaokullarla dengi orta öğretim kurumlarının genel bilgi derslerine, orta dereceli okulların beceri ve yabancı dil dersleri ile ilköğretmen okullarının meslek derslerine öğretmen; ilköğretime müfettiş; ilköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştirme; ilk ve ortaokullarla ilköğretmen okullarının ilgili problemleri üzerinde her türlü bilimsel araştırma ve yayınlar yapma ve bu okul öğretmenlerinin mesleksel gelişmelerine yardım etme, şeklinde olması,

5- Eğitim Enstitüsü adının her durumda korunması,

6- Eğitim Enstitülerinde öğretmenlik görevi alabilmek için bir bilim kurulu tarafından kabul edilmiş bilimsel ve özgün bir eser yazmış olmanın, tercih nedeni olarak kabul edilmesi, biçiminde sıralandığı görülmektedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.235).

Eğitim Enstitülerinin öğretmen gereksinimini de inceleyen Şûra, Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu raporun bu konuyla ilgili bölümünü aynen kabul etmiştir. Buna göre, Eğitim Enstitülerine öğretmen yetiştirmek için başvurulması gereken önlemler;

1- Yabancı ülkelere doktora ve ihtisas yapmak üzere öğrenci ve 4489 sayılı kanuna göre öğretmen gönde-

rilmesi,

2- Türk üniversitelerinde doktora öğrencisi okutulması,

3- Eğitim Enstitüleri asistanlık kurumunun desteklenmesi, öğretmen yetiştirmeye elverişli koşulların hazırlanması, şeklindedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.235).

Lise ve dengi okullar için öğretmen yetiştirme konusunda da Şûra, Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı rapordaki ilgili bölümü aynen kabul etmiştir. Bu rapora göre, liselere öğretmen yetiştiren başlıca iki kaynak olarak ele alınan üniversitelerin fen ve edebiyat fakülteleri ile yüksek öğretmen okullarının öğretmen gereksinimini karşılamaktan uzak oldukları belirtilmektedir. Bu kurumların geliştirilmesine ilişkin öneriler ise;

1- Yüksek öğretmen okullarının üniversiteye bağlı veya bağımsız bir eğitim fakültesi haline getirilmeleri; öğrencilerinin branş öğrenimlerini üniversitenin ilgili fakültelerinde, meslek formasyonunu Eğitim Fakültesinde almaları, bu öğrenimin branş bilgisinden alınacak dört ve meslek derslerinden alınacak bir sertifika ile tamamlanması ve beş yıllık bir yüksek öğrenim olarak planlanması,

2- Eğitim Fakültelerinin aynı zamanda "Eğitim Araştırmaları Merkezi" olarak organize edilmesi ve eğitim alanına uzman, yönetici ve test ve araştırmacı gibi personeli yetiştirme görevini de üzerine alması, şeklinde sı-

ralandığı görülmektedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.218-219).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan raporda kurulması istenen Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü, Şûra'nın ilgili komisyonunda kuruluş ve amaçları yönünden incelenerek böyle bir kuruma gerek olmadığı, Yüksek Öğretmen Okullarının geliştirilmesi ile de saptanan amaçlara ulaşılabileceği sonucuna varılmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.236). Ancak, oylama sonucu kabul edilen bir önerge ile bu karar değiştirilmiş ve Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü'nün kurulması gerektiğine karar verilmiştir (VII. M.E.Ş., 1962, s.352).

Bu son değişiklikten sonra, Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulları ile ilgili olarak Şûra'dan çıkan kararlar;

1- Yüksek Öğretmen Okullarının geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması,

2- Yüksek Öğretmen Okullarının eğitim ve öğretim bakımından üniversitelere bağlanması,

3- Millî eğitim örgütünün gereksindiği eğitim özel personeli ile öğretmen okulları ve eğitim enstitülerine meslek dersleri öğretmenlerini yetiştirmek, öğretimin her kademesinde çalışan öğretmenlerin mesleklerinde daha yüksek ihtisas yapabilmelerine olanak vermek ve eğitim alanında gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak üzere bir Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü'nün kurulması,

4- İlköğretmen okullarına öğretmen yetiştirilmesi konusunun, lise ve dengi okullara öğretmen yetiştirme konusu içinde ele alınması ve yüksek öğretmen okullarına alınacak öğrenciler için üniversitelerin kontenjan ayırması, biçiminde ifade edilmiştir (VII. M.E.Ş., 1962, s.236).

Yedinci Millî Eğitim Şûrası'nda öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak ele alınan son konu meslekî ve teknik öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmedir. Bu kurumlara öğretmen yetiştiren okulların, mesleksel formasyon bakımından, diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla, koordineli çalışmaya olanak verecek önlemlerin alınması gerektiği belirtildikten sonra, bu kurumlar tek tek ele alınarak incelenmiştir (VII. M.E.Ş., 1962, s.237).

Kız Teknik Öğretmen Okulu; "orta dereceli kız teknik öğretim okullarında mesleki dersleri ve dengi okullarda branşları ile ilgili dersleri okutacak, yeteri derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve meslekî becerikliğe sahip öğretmenler yetiştiren 4 yıllık yüksek dereceli bir okul" olarak tanımlanmış ve geliştirmeye yönelik öneriler getirilmiştir. Bu öneriler;

1- Mevcut okulun gerekli her çeşit yetiştirme olanaklarına kavuşturulması, yeni bir okulun henüz düşünülmemesi,

2- Haftalık ders saatinin 36 saati aşmaması,

3- Giriş sınavlarının ve idari, yönetmeliklerin iyileştirilmesi; rehberlik örgütünün kurulması,

4- Öğretmenlerin, yetişme, bilgi ve görgülerini arttırma amacıyla yurt dışına gönderilmesi,

5- Okulda, denetmenlik, rehberlik ve yöneticilik gibi alanlar için uzmanlık sınıflarının açılması, bu görev ve formasyonun Eğitim Fakültesi'ne veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsüne bırakılması,

6- Okulun çeşitli branşlardaki öğretmen gereksinimini karşılamak için bir yandan yabancı ülkelere öğretmen gönderilirken, diğer yandan da kendi öğretmenlerini okul bünyesi içinde yetiştirme olanağının sağlanması ve bu konunun kuruluş kanununda yer alması, biçiminde sıralanmaktadır (VII. M.E.Ş., 1962, s.237).

Şûra'da incelenen bir başka teknik öğretmen okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'dur. "Orta dereceli Erkek Teknik Öğretim Okulları ile Tekniker Okullarına atelye ve meslek dersleri ve dengi okullarda branşlarıyla ilgili dersleri verebilecek kabiliyette, branşında mühendislik seviyesinde teknik bilgi ve pedagojik formasyona sahip öğretmenler yetiştiren 4 yıllık yüksek dereceli bir okul" olarak tanımlanan Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili şûrada alınan kararlar;

1- Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nun inşaatı tamamlandığında öğrenci mevcudunun 1000'e çıkarılması, İstanbul Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nun ise

yeni şubeler açarak öğretime devam etmesi,

2- Öğretmenlik formasyonu veren derslerin diğer Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Öğretmen Okulları ile aynı seviyede olması ve açıldığı taktirde bu derslerin Eğitim Fakültesinde veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünde okutulması,

3- İleride gerekli görülen alanlarda denetmenlik, yöneticilik, rehberlik gibi uzmanlık sınıflarının açılması, bu sınıfların, açıldığı taktirde Eğitim Fakültesi veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü'nde yer alması,

4- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nun, yüksek dereceli bir öğretmen okulu kimliğine kavuşabilmesi için her türlü gelişmesini sağlayacak bir kadro ve teşkilat kanununun çıkarılması, bu kanunda nitelikli öğretmen sağlayıcı özel hükümler ile yönetsel kademelerin daha iyi işlemlerini sağlayacak şube şeflikleri, okul kurulu gibi kuruluşlara yer verilmesi,

5- Öğretim programlarının yeniden ele alınması ve üç yıllık Erkek Sanat Liselerinde atelye ve meslek dersleri etkin bir biçimde okutabilecek öğretmenler yetiştirebilecek düzeye çıkarılması,

Bu okulların özelliğini oluşturan atelye ve laboratuvar öğretimine her sınıfta haftalık 40 saatlik ders saatinin en az % 30'u oranında yer verilmesi,

Öğrencilerin, öğrenimleri sırasında, 90 iş günün-

den az olmamak koşuluyla, işyerlerinde staj yapmaları,

6- Okul yönetmeliklerinin yeniden hazırlanması,

7- Okulun çeşitli branşlarda gereksinim duyduğu öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla her yıl on öğretmen olmak üzere beş yılda 50 öğretmenin yurt dışına gönderilmesi ve adayların, okulun gereksinimlerine uygun yüksek okul mezunları arasından seçilmesi,

8- Dış ülkelerde öğretmen yetiştirme yanısıra, okul bünyesi içinde, gereksinime göre, öğretmen yetiştirme olanaklarının sağlanması ve bu konunun Kuruluş Kanununda yer alması,

9- Okul laboratuvarlarının, yeni hazırlanacak öğretim programlarına yanıt verecek duruma getirilmesi, ayrıca atelyelerde yapılan işlerin niteliklerini kontrol etmek için atelyelerin yanına birer laboratuvar eklenmesi,

10- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nun aynı zamanda erkek teknik öğretim kurumlarının öğretim ve eğitim bakımından bir araştırma merkezi haline getirilmesi ve bu araştırmaların tüm kurumlara duyurulması için bir yayın organı kurulması, biçimindedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.238-240).

Şûra'da ele alınan bir başka öğretmen yetiştiren kurum, Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu'dur. Okul; "orta dereceli ticaret okullarıyla diğer orta dereceli okullara ticaretle ilgili meslek dersleri öğretmeni yetiştiren yüksek dereceli bir okul olarak tanımlanmıştır (VII. M. E.Ş., 1962, s.240).

Şûra'da, bu okulla ilgili önerilerin;

- 1- Öğretim süresinin dört yıla çıkarılması,
- 2- Öğretim programlarının yeniden ele alınması ve okulun meslek dersleri öğretmenliğinin yanı sıra, meslekle ilgili bir yardımcı ders öğretmenliği formasyonu da verebilmesi,
- 3- Öğretmenlik formasyonu veren derslerin, açıldığı taktirde, Eğitim Fakültesinde veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü'nde okutulması, biçiminde olduğu görülmektedir (VII. M.E.Ş., 1962, s.240).

Yönetici Yetiştirme.- Şûranın gündeminde yer alan "Yönetim Örgütü" konusu içinde, Bakanlık merkez örgütü ele alınmış, okul yöneticilerinin yetiştirilmesi konusunda, herhangi bir görüş ve öneri yer almamıştır.

Denetmen Yetiştirme.- Denetim konusu, Yönetim Örgütü Komisyonu'nun raporunda yer almıştır. Denetim kavramı; rehberlik, iş başında yetiştirme, denetleme, soruşturma ve sonuçları değerlendirme hizmetlerinin toplamı olarak tanımlanmış ve denetim hizmetlerinin Yönetim Örgütü içinde bir tek dairede birleştirilmesi kararı alınmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.231).

Ayrıca, bu bölüme eklenmesi kabul edilen bir önergeye göre;

1- Bölge müfettişliği yerine il müfettişliklerinin kurulması,

2- İlköğretim müfettişleri için de, grup teftişi yönteminin benimsenmesi,

3- İlkokul öğretmenlerinin soruşturmalarının, idare müfettişi adı verilecek kimseler tarafından yapılması, rehberlik ve verimi arttırma işleriyle eğitim müfettişi adı verilecek kimselerin uğraşması, karara bağlanmıştır (VII. M.E.Ş., 1962, s.374).

Buraya kadar anlatılanlar kısaca özetlenecek olursa Yedinci Millî Eğitim Şurası, tüm öğretmen yetiştiren kurumları;

- a) Öğrenim süreleri,
- b) Öğrenim programları ve yönetsel yönetmelikler,
- c) Öğrenci sayıları,
- d) Bu kurumlarda görev alacak öğretmenlerin niteliği açılarından ele alıp incelemiştir.

İlköğretmen okullarının sürelerinin bir yıl uzatılarak, ders programlarındaki mesleki derslerin arttırılması, mesleki formasyonun güçlendirilmeğe çalışıldığını göstermektedir.

Kuramsal öğretim ile uygulama arasında koşutluk sağlanmaya çalışılması ve ilköğretmen okullarından mezun

olacak öğrencilerden değişik eğitim alanlarında yararlanılmaya çalışılması, niteliğin yükseltilebilmesi için, yüksek dereceli okullarla işbirliği yapılması, şûrada getirilen dikkat çekici uygulamalardır.

Ayrıca, bu okullardaki belli bir kontenjanın köy ve ortaokulu olmayan kasaba çocuklarına ayrılması ve öğrenci sayılarının, okulun kapasitesine göre saptanarak bunun bir gelişme planına bağlanması önerileri, rasyonel bir eğitim planlamasının ilk adımları olarak görülebilir.

Ortaokullara öğretmen yetiştirme konusunda, tüm bölümlerin üç yıla çıkarılarak öğretim birliğinin sağlanmaya çalışılması, Edebiyat ve Fen bölümlerinin branşlara ayrılarak uzmanlaşmaya önem verilmesi, dikkat çeken önerilerdir.

Liselere öğretmen yetiştiren kurumların öğretim sürelerinin 5 yıla çıkarılması ve bu kurumların üniversitelere bağlanması veya bağımsız birer Eğitim Fakültesi haline getirilmeleri önerileri, bu kurumların bilimsel kimliklerinin yükseltilmesi çalışmaları olarak düşünülebilir.

Bu kurumların Eğitim Fakültelerine dönüştürülmeleri halinde, öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, eğitim uzmanı yetiştirme ve birer "Eğitim Araştırmaları Merkezi" olarak düzenlenmeleri, önerileri, işlevsel bir genişle-

meye ve eğitim alanında uzmanlık ve araştırmanın önem kazanmaya başladığının bir kanıtı olarak kabul edilebilir.

Ayrıca, ilkokullara öğretmen yetiştirme konusunun, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirme konusu ile birlikte ele alınması önerisi, öğretmen yetiştirme konusuna ilk kez bir sistem bütünlüğü içinde bakıldığını göstermektedir.

Mesleki ve Teknik Öğretmen Okulları ile ilgili önerilerde, öğretmenlik formasyonun önem kazandığı dikkati çekmektedir. Bu okulların öğretmenlik formasyonu bakımından, diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla eşgüdümlü olarak çalışması ve öğretmenlik formasyonu veren derslerin, diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla aynı düzeyde olması önerileri, yalnızca alan bilgisine sahip öğretmenin değil, bu bilgiyi aktarabilecek yeterliğe de sahip öğretmenin önem kazanması şeklinde düşünülebilir.

Ayrıca, bu kurumların kendi bünyelerinde rehberlik, denetmenlik, yöneticilik gibi uzmanlık sınıflarının açılması önerisi, yine hem alan bilgisine hem de uzmanlık bilgisine sahip bireylerin öğrenme-öretmen ortamını geliştirici etkilerinin daha fazla olacağı inancının ve uzmanlığa verilen önemin somut ifadeleri olarak görülebilir.

Denetim yöntemi konusunda, bölge müfettişlikleri

yerine il müfettişliklerinin kurulması, denetimin daha merkezi bir sistemden daha yerel bir sisteme doğru kaydırılmak istenmesinin grup teftişi yönteminin getirilmesi önerisinin ise, tek kişilik bir denetimin sakıncalarının giderilmeye çalışılmasının sonucu olarak algılamamız mümkündür.

Bu konuda bir başka dikkat çekici öneri, soruşturma yapacak denetmenler ile rehberlik yapacak denetmenlerin farklı kişiler olması önerisidir. İdare müfettişlerinin, soruşturma işleriyle eğitim müfettişlerinin ise rehberlikle ilgilenmesi düşüncesi, üzerinde bugün bile tartışılan bir konuya o günlerde getirilmiş bir çözüm önerisi olarak ele alınabilir.

Sekizinci Millî Eğitim Şûrası:

28 Eylül-3 Ekim 1970 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz başkanlığında toplanan Sekizinci Millî Eğitim Şûrası'nın gündemi tek maddeden oluşmaktadır.

"Orta Öğretim Sistemimizin Kuruluşu ile Yüksek Öğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi" konusunun incelendiği bu şûrada araştırma problemimizle ilgili bir görüş veya öneri yer almamıştır.

Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası:

24 Haziran-4 Temmuz 1974 tarihleri arasında Millî Eğitim

Bakanı Mustafa Üstündağ başkanlığında toplanan Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası'nın gündemini "Millî Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar" konusu oluşturmuştur. Araştırma problemimizle ilgili konular, şûrada başlıbaşına bir konu olarak ele alınmamakla birlikte, dar bir kapsam içinde sözü edildiği görülmektedir. Ele alındığı kadarı ile konumuzla ilgili görüş ve önerileri şöyle incelememiz mümkündür.

Öğretmen Yetiştirme.- Genel Kurul'da görüşülüp kabul edilen İkinci Komisyon Raporu'nda yer alan "Diğer Görüş, Dilek ve Tavsiyeler" bölümününün 20. maddesinde; öğretmen yetiştiren kurumların yüksek okullar halinde düzenlenmesi için kuruluş, işleyiş ve öğretim üyeleri yönünden akademik bir statüye kavuşturacak olan Yüksek Okullar Kanun Tasarısı'nın bir an önce çıkarılması istenmiştir (Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası, 1975, s.268). Bu durum, Şûra Kararları bölümünde "öğretmen yetiştiren kurumlar, Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan esaslar ve önümüzdeki yıl çıkacak olan Yüksek Okullar Kanunu'nun hükümlerine uygun olarak yeniden düzenlenecektir" biçiminde ifade edilmiştir (IX. M.E.Ş., 1975, s.321).

Ayrıca, temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarına yeni getirilen seçmeli dersleri okutacak öğretmenlerin veya uzman ve usta öğreticilerin seçilmesi, hizmet içi

eğitimlerinin sağlanması, bazı branşlar için ek formasyon kazandırılmasının, bazıları için ise yeniden öğretmen yetiştirilmesinin gerekli olduğu vurgulanarak, bu konunun IX. Millî Eğitim Şûrası'nda kabul edilen esaslara uygun olarak ayrıca ele alınması ve ayrıntılı bir uygulama planına bağlanmasına karar verilmiştir (IX. M.E.Ş., 1975, s.323).

Yönetici Yetiştirme.- Şûra'da "Yönetici Yetiştirme" konusu ile ilgili herhangi bir görüş veya öneri yer almamıştır.

Denetmen Yetiştirme.- Denetmen yetiştirme konusunun da Şûra'da yer almadığı görülmektedir.

Özetle, bu Şûra'da, araştırma problemimizle ilgili olarak, sadece "Öğretmen Yetiştirme" konusuna değinilmiştir. Bu konuda iki karar alındığı görülmektedir. Bunlardan ilki; öğretmen yetiştiren kurumların, Yüksek Okullar Kanun Tasarısı ile yüksek okul haline dönüştürülmesi, böylece, tüm öğretmenlerin yüksek öğrenim görmelerinin sağlanmasıdır. İkincisi ise, temel eğitim ve orta öğretim programlarına yeni alınan seçmeli dersler için öğretmen yetiştirme kararıdır.

Onuncu Millî Eğitim Şûrası:

23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında, Millî Eğitim Ba-

kanı Hasan Sağlam başkanlığında toplaman Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nın gündemini şu konular oluşturmaktadır:

- Türk Millî Eğitim Sistemi,
- Eğitim Programları,
- Öğrenci Akışı,
- Öğretmen Yetiştirme (Onuncu Millî Eğitim Şûrası, 1981, Giriş Bölümü).

Gündem maddelerinin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, bu Şûra'da problemimizle ilgili olarak sadece "Öğretmen Yetiştirme" konusuna yer verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen görüş ve önerileri şöyle incelemek mümkündür:

Öğretmen Yetiştirme.- Öğretmen yetiştirme konusunu inceleyen komisyon, konuyu dört bölüm halinde ele almıştır:

- 1- Öğretmen yetiştirmede temel alınması gereken ilkeler,
- 2- Öneri model,
- 3- Öneri modelin uygulanması,
- 4- Uygulamaya geçiş için yapılması gereken çalışmalar (X. M.E.Ş., 1981, s.353).

Öğretmen yetiştirmede temel alınması gereken ilkeler, komisyon raporunda 15 madde olarak saptanmıştır.

Bu ilkelerin;

- Öğretmenlik ve diğer eğitim hizmetlerinin, özel nitelikleri gerektiren bir meslek oluşu ilkesi,
- Bütünlük ve tutarlılık ilkesi,
- Ülke gerçeklerine uygunluk ilkesi,
- Süreklilik ilkesi,
- Öğretmen yetiştirmede yüksek öğretime dayalı-
lık ilkesi,
- Yönetim, denetim personeli, halk eğitim ve özel eğitim öğretmen ve diğer eğitim personelinin özel olarak yetiştirilmesi ilkesi,
- Kurumlararası işbirliği ilkesi,
- Öğretmenlerin ve eğitim personelinin akademik ve mesleki çalışmalara katılmalarını kolaylaştırma ve bu yönde başarıyı pekiştirme ilkesi,
- Öğretmen adaylarının seçimini geniş tabana da-
yama; adayların sistemle etkileşim olanak ve süresini art-
tırma ilkesi,
- Mesleğin çekici hale getirilmesi ilkesi,
- Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlerin istihdamın-
da esneklik ilkesi,
- Özerklik ve demokratiklik ilkesi,
- Seçimde ve yetiştirmede uygulama deneyimlerine
ağırlık verilmesi ilkesi,
- Öğretmen Yetiştiren kurumların bazı özel alan-
larda ihtisaslaşmalarına ve farklı modeller denemelerine
olanak sağlanması ilkesi, biçiminde saptandığı görülmek-

tedir (X. M.E.Ş., 1981, s.353-357).

Şûra'da, bu ilkeler doğrultusunda bir öneri model geliştirilmiştir. Bu öneri model, ana hatlarıyla şöyledir:

Okulöncesi eğitim, temel eğitimin doğal bir tamamlayıcısı kabul edilerek bu kurumlara aynı kaynaktan öğretmen yetiştirmek gerektiği, uygulamada olması gereken farklılıkların, eğitim programlarındaki esneklikle karşılanmasının yerinde olacağı görüşü savunulmuştur. Bu kurumlarda ayrıca, özel eğitim ve yurt dışındaki işçilerin çocuklarını eğitecek öğretmenlerin de yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (X. M.E.Ş., 1981, s.358).

Modelde, okulöncesi eğitimi öğretmenleri ile, temel eğitim birinci kademe öğretmenlerinin, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve üniversitelerle işbirliği içinde olan iki yıllık bir yüksek öğrenim ile yetiştirilmeleri öngörülmektedir. Bu okulların öğrenci kaynağını, başta Öğretmen Liseleri ile bazı Mesleki ve Teknik okullar olmak üzere lise ve dengi okulların oluşturması, öğrenci seçiminde Öğretmen Liselerine ve bazı Mesleki ve Teknik okulları özel kontenjan tanınması, giriş sınavının esas alınması, okulöncesi ve temel eğitim birinci kademe kurumlarına öğretmen yetiştirme konusunda getirilen diğer önerilerdir (X. M.E.Ş., 1981, s.358).

Temel eğitim ikinci kademe okulları ile tüm orta öğretim kurumlarının, iki yıllık yüksek öğrenim veren öğretmen okullarının bazı öğretmenlerinin, yurt dışı işçi çocuklarının eğitimini üstlenecek öğretmenlerin, dört yıllık yüksek öğrenimi içeren Yüksek Öğretmen Okullarında yetiştirilmesi önerilmiştir (X. M.E.Ş., 1981, s.358).

Ortaöğretim kurumlarındaki farklılıklar dikkate alınarak Yüksek Öğretmen Okullarında farklı programlar yürütülmesi, bu kurumların bazı konularda özerk, fakat temelde Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetiminde olması ve eğitim programlarının planlanıp yürütülmesinde, üniversiteler, yüksek öğretim kurumları ve iş alanlarıyla işbirliği yapılması, konu ile ilgili diğer önerilerdir (X. M.E.Ş., 1981, s.358-359).

Yüksek öğretmen okullarının öğrenci kaynağı, Öğretmen Liseleri, bazı Mesleki ve Teknik okullar, iki yıllık yüksek öğrenim veren öğretmen okulları ve orta öğretim kurumları olarak belirlenmiştir. Öğrenci alımında, bazı kurumlara özel kontenjan tanınması ile giriş sınavının temel alınması öngörülmektedir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Öte yandan, bu kurumlarda, öğretmenlik dışında bazı eğitim hizmetleri personelinin özel programlarla yetiştirilmesi ve bu personelin, öğretmenlik deneyimi olanlar arasından seçilmesinin uygun olacağı ileri sürülmüş-

tür (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Konu ile ilgili bir başka öneri de, değişik üniversitelerce yürütülen Öğretmenlik Sertifikası programlarının, Bakanlığın genel ilke ve standartları çerçevesinde sürdürülmesidir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Yüksek Öğretmen Okullarının öğretmenleri ve Öğretmen Okullarının bazı öğretmenleri ile diğer eğitim personelinin özel olarak düzenlenecek lisansüstü öğretim programları ile yetiştirilmesi, bu programların zamanla doktora doğru uzatılması önerilmiştir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Bu programların, bir yandan Millî Eğitim Bakanlığı ile diğer yandan özellikle akademik konularda üniversitelerle ilişkili olması ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın saptayacağı gereksinim üzerine ilgili üniversitelerin olanakları harekete geçirilerek, taraflarca hazırlanacak bir protokole göre başlatılıp yürütülmesi, öğrencilerin, uygulamada çalışan Yüksek Öğretmen Okulu ya da üniversite mezunu öğretmenler ile genel koşullara uyan diğer meslek üyeleri arasından sınavla seçilmesi, konu ile ilgili olarak ileri sürülen diğer görüşlerdir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Öğretmen yetiştirme konusunda geliştirilen bu model Ek 3'te, öğretmenlik formasyonu ile ilgili olarak

hazırlanan program önerisi de "Ek 4"'de gösterilmiştir.

Şûrada, mevcut öğretmenlerin modele uyarlanması da ele alınmıştır. Hizmet içi eğitim, problemimizin alanı dışında olduğu için konu, ayrıntılı olarak ele alınmayacaktır. Ancak, modelin uygulamaya aktarılabilmesi için, görev başındaki öğretmenlerin de gözönünde bulundurulduğunu vurgulamak amacıyla, bu konuya da değinmekte yarar görülmektedir.

Şûra'da, Yeni Türk Eğitim Sisteminin uygulamaya konulabilmesi için, öğretmen yetiştirme sisteminde değişiklikler yapmanın yanı sıra, görev başındaki öğretmenlerin de hizmet içi eğitim yoluyla yetiştirilmelerinin gerekli olduğu ifade edilerek, bu konudaki önceliğin, "mektupla öğretim" ve "hızlandırılmış program" larla yetiştirilen yaklaşık 90 bin öğretmenin olduğu belirtilmiş ve bu konuda yapılacak çalışmalar sıralanmıştır (X. M.E. Ş., 1981, s.360-361).

Önerilen öğretmen yetiştirme modelinin uygulamaya aktarılması için yapılması gereken çalışmalar başlığı altında, yeni öğretmen yetiştirme modelinin uygulamaya aktarılabilmesi için bazı ön hazırlıkların yapılması gerektiği vurgulanarak, öncelikler ve zamanlama konusundaki tercihlerin yönetim tarafından yapılması gerektiği belirtilmiştir (X. M.E.Ş., 1981, s.362).

Sözü edilen ön hazırlık çalışmaları;

- 1- Amaçların, ilkelerin ve öncekilkerin saptanması,
- 2- Gerekli verilerin toplanması,
- 3- Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
- 4- Eğitim-öğretim ortamının öğelerinin geliştirilmesi, sağlanması,
- 5- Mevcut öğretmen yetiştiren kurumların öğretmen ve öğrencilerinin yeni modele uyarlanması,
- 6- Üniversitelerin öğretmen yetiştirme öğretmenlik sertifikası programlarına ilişkin ilkelerin saptanması,
- 7- Lisansüstü öğretim programlarını başlatma hazırlıklarının yapılması ve programların faaliyete geçirilmesi,
- 8- Yapılacak tüm çalışmalar için genel bir uygulama programının hazırlanması,
- 9- Tüm öğretmen yetiştirme çalışmalarının planlanıp yürütülmesinden sorumlu olacak bir birimin oluşturulması, şeklinde sıralanmaktadır (X. M.E.Ş., 1981, s.362-363).

Yönetici ve Denetmen Yetistirme.- Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda "Yönetici ve Denetmen Yetiştirme", öğretmen yetiştirme konusu içinde ve beraber ele alınmıştır. Bu yaklaşıma uygun olması amacıyla, iki konunun birlikte işlenmesi uygun görülmüştür.

Yönetici ve denetmen yetiştirme, öncelikle, öğretmen yetiştirmenin genel ilkeleri içinde ele alınmıştır. Öğretmen yetiştirme ilkelerinden biri olarak saptanan "Yönetim, denetim personeli, halk eğitimi ve özel eğitim öğretmenleri ve diğer eğitim personelinin özel olarak yetiştirilmesi" ilkesi içinde, "meslekte asıl olan öğretmenlik-tir" görüşünün artık geçerliğini yitirdiği eğitim hizmetlerinde öğretmenlik deneyiminin öneminin yadsınmadığı, ancak, herbiri bir uzmanlık alanı olan bu hizmetler için özel programlar yoluyla personel yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (X. M.E.Ş., 1981, s.354-355).

Öneri model bölümünde ise "Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Öğretmen ve üst düzeyde diğer eğitim personeli-ni yetiştirme" başlığı altında, öğretmenlik dışındaki di-ğer eğitim personelinin, özel olarak düzenlenecek lisans üstü öğretim programları yoluyla yetiştirilmesi öneril-miştir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Bu programların, bir yandan Millî Eğitim Bakan-lığı ile, diğer yandan, özellikle akademik konularda üni-versitelerle ilişkili olması, ilgili elemanlara izin ve ekonomik yardım, eğitim için gerekli tesis, araç-gereç vb. sağlamada yardımın, Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumlulu-ğunda, öğrenci seçimi, akademik programların düzenlenip yürütülmesinin üniversitelerin sorumluluğunda olması ve ve bu programlara seçilecek öğrencilerin uygulamada ça-

lısan Yüksek Öğretmen Okulu ya da üniversite mezunu öğretmenler ile genel koşullara uyan diğer meslek üyeleri arasından seçilmesi, konuyla ilgili diğer önerilerdir (X. M.E.Ş., 1981, s.359).

Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda problemimizle ilgili olarak alınan kararları özetle belirtmek gerekirse, şunlar söylenebilir:

Bu Şûra'da dikkat çeken noktalardan biri, "öğretmen yetiştirme" ilkeleri üzerinde durulmuş olmasıdır. Böylece, nasıl bir öğretmen yetiştirme sistemi ve hangi niteliklere sahip öğretmen istendiği ifade edilmiş olmaktadır. Ayrıca, bu ilkeler doğrultusunda bir model geliştirilmiş olması, konuyu daha da somutlaştırmaktadır.

Modelin, tüm eğitim kademelerine öğretmen yetiştirme konusundaki yaklaşımı, öğretmenin yüksek öğrenim görmüş olmasıdır.

Diğer bir ortak nokta; tüm öğretmen yetiştiren kurumların, Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetiminde ancak eğitim-öğretim konularında, üniversitelerle işbirliği içinde olması görüşüdür.

Görev başındaki öğretmenlerin modele uyarlanması ve modelin uygulamaya aktarılabilmesi için yapılması gereken ön hazırlıklar üzerinde durulması, modelin uygulama-

maya konulacağı ortam ve koşulların da dikkate alındığını, beklenen sonucun alınabilmesi için ortam ve koşulların uygun olması gerekliliğinin gözardı edilmediği görülmektedir.

Yönetici ve denetmen yetiştirme konusunda da, varolan uygulama eleştirilerek, yöneticiliğin ve denetmenliğin birer uzmanlık alanı olduğu, bu nedenle, mesleki deneyim yanında bir uzmanlık eğitiminin koşul olduğu sonucuna varılmıştır.

Onbirinci Millî Eğitim Şûrası:

8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanını Hasan Sağlam başkanlığında toplanan Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nın gündemini "Millî Eğitim Hizmetlerinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar)" konusunun oluşturduğu görülmektedir. Konu, beş alt başlıkta incelenmiştir. Bunlar;

- Öğretmen eğitiminin gelişimi,
- Öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler,
- Eğitim uzmanlarının eğitimi,
- Öğretmen ve uzmanların hizmet içi eğitimi,
- Öğretmen ve uzmanların sorunları ve çözüm önerileri,, şeklinde saptanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.417).

Gündem maddelerinin incelenmesiyle de açıkça anlaşılacağı gibi, bu Şûra, öğretmen ve eğitim uzmanlarına ayrılmıştır. Araştırma problemimizin kapsamına giren konular, Şûra'da şu şekilde ele alınmaktadır:

Öğretmen Yetiştirme.- "Öğretmen Eğitiminin Gelişimi" komisyonu raporunda, Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda hazırlanan "öğretmen yetiştirmenin genel ilkeleri", "öneri model", "mevcut öğretmenlerin modele uyarlanması", "önerilen öğretmen yetiştirme modelinin uygulamaya aktarılması için yapılması gereken çalışmalar" başlıkları ahtındaki bölümlerin genelde benimsendiği belirtilmiş (XI. M.E.Ş., 1982, s.312) ve öğretmen eğitiminin geliştirilmesine yönelik bir dizi öneri getirilmiştir. Bu önerilerih;

1- Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci alınırken, programların oluşturulmasında ve öğretim elemanı yetiştirilmesinde -özellikle geçiş döneminde- üniversiteler ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında yakın bir ilişki kurulması,

2- Bu okullara öğrenci seçiminde, Öğretmen Liseleri ve bazı Mesleki ve Teknik Okullara, belli oranda kontenjan tanınması, özellikle, Öğretmen Liselerinin lise standardı korunarak, öğrencinin yetenekli olduğu alanlarda öğretmenliğe özendirici ve hazırlayıcı seçmeli dersler yöntemini içeren programlar geliştirilmesi, bunların yanı sıra, liselerin birinci, ikinci ve üçüncülerinin, kendi

yetiştirme alanlarına uygun olan öğretmen yetiştiren kurumlara sınıvsız olarak girebilmelerinin sağlanması,

3- Öğretmen yetiştiren fakültelerde öğrencilerin bir bütünlük içinde eğitilmesi amacıyla özel alan, meslek bilgileri, genel kültür derslerine, bölümlerin özelliklerine göre ağırlık verilmesi,

4- Öğretmen gereksinimini karşılamak üzere, gerekli görülen alanlarda lisans öğrenimini tamamlayanların, Eğitim Fakültelerinde pedagojik formasyon görmeleri koşuluyla, öğretmen olarak atanmalarının sağlanması,

5- Üniversiteler içinde alanla ilgili laboratuvar ve uygulama görevi yapacak olan okulöncesi eğitim, özel eğitim, temel eğitim, orta eğitim vb. kurum ve birimlerin oluşturulması, üniversitelerin alan araştırmaları ve uygulamaları için, buldukları bölgelerdeki Bakanlığa bağlı okullar ve personel ile işbirliğine gidilmesi, gereksinim duyulan konularda Talim ve Terbiye Başkanlığı ile ortak araştırma, geliştirme ve uygulama projeleri başlatıp yürütmede işbirliğine önem verilmesi,

6- Bütün üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakülte, yüksek okul ve birimlerinde bütünlüğü sağlayıcı, asgarî müstereklerde birleşen programlar hazırlanması ve uygulanması,

7- Yabancı ülkelerde, öğretmenlik mesleği ve diğer mesleklerle ilgili lisans ve lisansüstü öğretim yaparak, ülkemizde görev almak isteyenlerin denkliği konusunda karar vermede, Talim Terbiye Başkanlığı'nın Yüksek Öğ-

retim Kurulu ile işbirliği yaparak karar sürecinin kısaltılması,

8- Tüm fakülte ve yüksek okullarda halen görev yapan ve yeni atanacak olan öğretim elemanlarının, pedagojik formasyon kazandıran programlardan geçirilmesi, bu programlarda özellikle genel ve özel öğretim yöntemlerine ağırlık verilmesi, biçiminde sıralandığı görülmektedir. (XI. M.E.Ş., 1982, s.312-313).

"Öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler" komisyonu, Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu doküman üzerinde çalışmış, genel olarak dokümanda yer alan görüşleri kabul etmekle birlikte bazı değişiklikler yapılması da önerilmiştir. Bu değişiklikleri de dikkate alarak incelememizi sürdüreceğiz.

Öğretmen yetiştirmeye ilişkin sorunlar 8 ana grupta toplanmaktadır. Bunlar;

1- Değişik eğitim kademe ve tiplerine çok değişik kurumlardan değişik programlarla, değişik sürelerde öğretmen yetiştirilmesi,

2- Mevcut öğretmen yetiştirme programlarının, Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde yer alan yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlenmesi,

3-Öğretmen yetiştiren kurum programlarında,

- Muhteva kategorilerinin ağırlıkları,
 - Zorunlu seçimlik dersler, yıl ve sömestir sistemi, haftalık ders saati ve kredi sistemlerinin uygulanması,
 - Uygulama ve staj faaliyetlerine ayrılan süre ve bu faaliyetlerin düzenlenmesi,
 - Değerlendirme sistemleri gibi konularda bir çeşitlenmenin göze çarpması (XI. M.E.Ş., 1982, s.70-71).
- 4- 1739 sayılı yasanın 43. maddesinde belirtilen genel kültür, alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi programlarının belli standartlara bağlanmaması, öğretmen yetiştiren kurumların programlarıyla, öğrencilerin görev alacakları eğitim kurumlarının programları arasında gerekli ilişkilerin kurulmaması (XI. M.E.Ş., 1982, s.319).
- 5- Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinde ne gibi ek nitelikler aranılacağı, bu öğretmenlerin öğrenim düzeylerinin ne olacağının açıklık kazanmaması,
- 6- Eğitim sistemimizin her düzeyinde yetersiz öğretmenlik belgesine sahip veya hiçbir belgesi olmayan öğretmenlerin çalıştırılması,
- 7- Eğitim sisteminin her kademesinde çalışan ücretli öğretmenlerin, sadece ders saatinde derse girip çıkmakla yükümlü olmalarından dolayı, bu öğretmenlerin, öğrencileriyle yakından ilgilenememesi,
- 8- Bu güne dek öğretmen yetiştirmede nicel gereksinimleri gidermek amacıyla, nitelikten fedakarlık

edilmesi, bu çabalar, öğretmen arz-talep projeksiyonlarına dayalı olarak yürütülmediğinden, sayısal sorunlara da çözüm getirilememesi, biçiminde gruplandırılmaktadır (XI. M.E.Ş., 1982, s.70-71).

"Öğretmen Eğitiminde Hizmetöncesi Sorunlar ve Öneriler" bölümünde, X. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararlar ışığında, bir öğretmenlik hizmetöncesi eğitimi modeli geliştirilmiş, bu model içinde, "Öğretmenlik Mesleğinin Genel Standartları", "Öğretmen Eğitimi Modelinin Esasları", "Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Düzeni ve Ağırlığı", "Önerilen Modelin Eğitim Kademelerine Göre Esasları" konuları ele alınmıştır.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde, öğretmenlik; "devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler, bu görevlerini, Türk Millî Eğitimnin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler" hükmü ile, öğretmenlik mesleğinin genel standardının belirtildiğine işaret edilmiş ve bu maddeden hareketle, öğretmenliğin genel standartları biraz daha ayrıntılı olarak saptanmıştır. Bu genel standartlar:

- a) Öğretmenlik bir meslektir,
- b) Öğretmenlik mesleği özel bir meslekî yeterliği gerektirir,
- c) Öğretmenlik mesleğinde yetişenler eğitim, öğretim ve yönetim görevlerinden sorumludurlar,

d) Öğretmenler, Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak görevlerini yerine getirmek zorundadırlar (XI. M.E.Ş., 1982, s.72).

Öğretmenlerin uymak zorunda oldukları Türk Millî Eğitiminin temel amaçları Ek 5'te gösterilmiştir.

Öğretmenlerin, bu amaçlara hizmet etmenin yanı sıra, genellik ve eşitlik, ferdin ve toplumun ihtiyacı, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkân eşitliği, süreklilik, Atatürk İnkîlâpları ve Türk Milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ve ailenin işbirliği ve her yerde eğitim kavramlarından oluşan eğitim politikamıza da uymak zorunda olduklarına işaret edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.73).

Bu amaçları gerçekleştirecek olan öğretmenin eğitim programının ilkeleri de şu şekilde ifade edilmektedir:

- 1- Tüm öğretmen adaylarının, Temel Eğitim Kanunu'nun 43. maddesine göre, lise üstü bir öğrenim görmesi,
- 2- Tüm öğretmen adayları için 4 yıllık bir lisans öğreniminin kabul edilmesi,
- 3- Saptanan bu süre içinde, her kademe öğretmenliğinin gerektirdiği bilgi ve becerilerin en iyi bir şekilde kazandırılması,

4- Öğretmen yetiştirme programlarında bütünleşmeye gidilmesi, bunu gerçekleştirebilmek için şu niteliklerin yaygınlaştırılmasının sağlanması,

a) Sömestir sisteminin uygulanması;

Bilgi kapsamının genişlemesi sonucunda artan ders sayısı, öğretmen okulu programlarında "öğretim yılı" yerine "sömestir sistemi" nin getirilmesini zorunlu kıldığı görüşüne yer verilmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.74).

b) Kredi sisteminin benimsenmesi:

Sömestir sisteminin başarılı sonuç vermesi, büyük ölçüde kredi sistemi ile birlikte kullanılmasına bağlanmıştır. Teorik derslerin, uygulama, seminer, atölye çalışmaları ve benzerlerinin okutuldukları ders saati-ne göre krediye bağlanmaları gerektiği, böyle bir düzenlemede, öğrencilerin, istedikleri zaman kredilerini yatay ve dikey geçişler için transfer edebilecekleri savunulmuştur (XI. M.E.Ş., 1982, s.74).

d) Öğretmen yetiştirme programlarında yer alan içerik kategorilerinin düzenleme ve ağırlıklarında paralellik sağlanması:

Öğretmenlik mesleğinde, diğer birçok meslek için yeterli olan genel kültür ve alan bilgisinin yeterli olmadığı, bunlara ek olarak öğretmenlik meslek bilgisinin de verilmesi gerektiği, bu nedenle, öğretmen yetiştiren kurum programlarında, bu üç içerik kategorisine de gerekli yerin verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (XI. M.E.Ş., 1982, s.74).

d) Seçmeli derslere yer verilmesi:

Öğretmen yetiştiren kurum programlarında konuların çeşitlenmesi sonucu "seçmeli dersler" kavramının ortaya çıktığı, bu dersler aracılığıyla öğrencilerin meslek bilgisi ve öğretim alanlarında daha çok bilgi edinebilecekleri ifade edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.74).

e) Uygulama ve staj faaliyetlerinde birlik sağlanması:

Öğretmen adaylarına kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışların, programda yer alan meslek bilgisi ders ve faaliyetleri ile sağlanacağı, ancak, programın etkin olabilmesi için kuramsal bilgi ile uygulamanın anlamlı bir şekilde birleştirilmesi gerektiği, bu nedenle, tüm öğretmen yetiştiren kurum programlarında bir birlik sağlanması zorunluluğu vurgulanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.74).

f) Uygulama okullarının belirlenmesi:

Uygulama ve staj faaliyetlerinin verimli olması için çeşitli önlemlerin alınması gerektiği, bunlardan birinin de, her öğretmen yetiştiren kuruma en az bir uygulama okulunun bağlanması olabileceği ve bu uygulama okulunun eğitim-öğretim yönünden öğretmen yetiştiren kurum tarafından yönetilmesi ve denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.75).

g) Değerlendirme süreçlerinde birlik sağlanması:

Özellikle yatay ve dikey geçişler için kredi transferinin söz konusu olduğu bir öğretmen yetiştir-

tirme program modelinde en önemli konulardan birinin, benzer değerlendirme süreçlerinin kullanılması olduğu belirtilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.75).

5- Temel Eğitim Kanunu'nun 43. maddesine göre; tüm öğretim kademelerinde, öğretmen adayının göreceği eğitimin yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlenmesi gerektiğinden, geliştirilen öğretmen yetiştirme modelinin bu tür geçişlere olanak vermesi,

6- Ülkemizin ekonomik ve coğrafi koşulları nedeniyle, her öğretmen adayının, bir esas alan yanında, bir de, yardımcı alanda yetiştirilmesi, önerilmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.73-75).

Bu esaslara uygun bir öğretmen yetiştirme program modelinde yer alması gereken içerik kategorilerinin düzeni ve ağırlığı konusu da ele alınıp incelenmiştir.

Öğretmenlik mesleğinin niteliği ile öğretmen yetiştirme programı arasında doğrudan bir ilişki olduğu için, programdaki içerik kategorilerinin düzenini incelemeye, öğretmenlik mesleğini analiz ederek başlanmıştır.

Öğretmen olacak bir kişide şu üç boyutun bulunması gerektiği görüşüne yer verilmiştir:

a) Kim, hangi amaçla, nerede, nasıl eğitilecek sorularına yanıt veren öğretmenlik meslek bilgisi,

b) Öğretim alanı hakkında derin bir alan bilgisi,

c) Küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerini büyük bir yapıya oturtmaya yarayacak genel kültür (XI. M.E. Ş., 1982, s.75).

Bu üç boyut, öğretmen yetiştirme programında yer alması gereken üç tür içerik kategorisini ortaya çıkardığı, bu üç içerik kategorisinin ise;

- a) Öğretmenlik meslek bilgisi,
- b) Alan bilgisi,
- c) Genel kültür, olduğu görülmektedir (XI. M.E. Ş., 1982, s.76).

Bu durumda, tüm öğretmen yetiştiren kurumların programlarında; öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yer alması, ayrıca, öğretmen adayının yetişeceği kurumun kademe ve tipine göre, zorunlu ve seçmeli dersler ile alanına özgü özel öğretim yöntemleri ve uygulamaları derslerine almaları,

Tüm öğretmen adaylarının, genel bir görüş açısı kazandırmayı amaçlayan Türkçe, Atatürk Devrimleri ve İnkîlâp Tarihi, Yabancı Dil gibi orta ve zorunlu dersleri alarak genel kültüre sahip olmaları, bunun yanısıra, alanının gerektirdiği genel nitelikteki bilgileri içeren ve hem mesleklerinin hem de alanlarının gerektirdiği genel kültürü verecek olan genel psikoloji, genel sosyoloji, genel biyoloji gibi dersleri almaları,

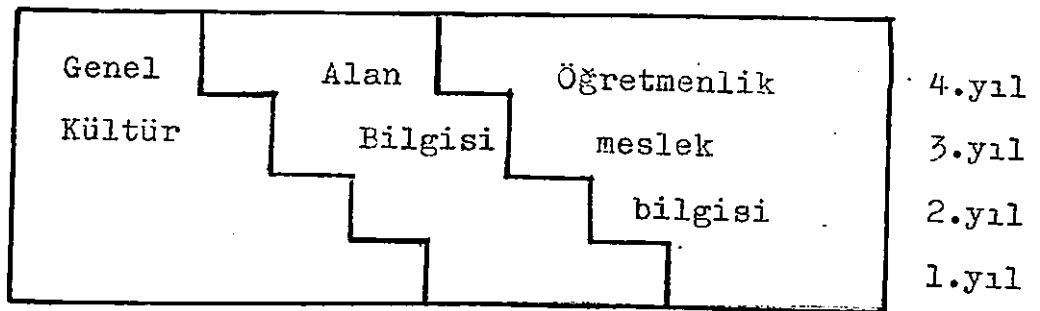
Öğretim yapacağı kademe ve tipteki okul ve öğretim alanı ile ilgili alan bilgisi derslerini almaları, önerilmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.76).

Şûra'da, yukarıda açıklanan bu üç içerik kategorisinin programlara en uygun biçimde nasıl yerleştirilebileceği ve ağırlıklarının ne olması gerektiği konularına da yer verilmiştir.

Değişik biçimlerde programlara yerleştirilebilecek olan öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür kategorilerinin, Şûraca en uygun bulunan düzenlemesi "Şekil 1" de gösterilmektedir.

Şekil 1

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASINDA ÖNERİLEN İÇERİK KATEGORİLERİNİN DÜZENLENMESİ

Kaynak: XI. M.E.Ş., 1982, s.76.

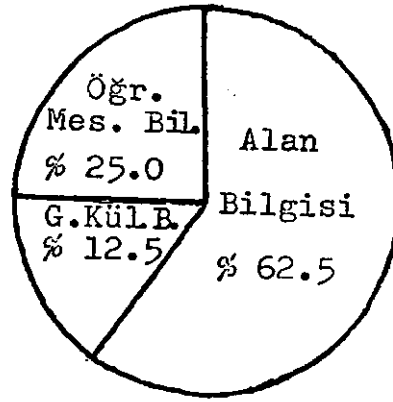
Paralel düzenleme adı verilen bu düzenlemede, alan bilgisi, tüm yıllarda ağırlığını korurken, genel kültür, sınıflar ilerledikçe azalmakta, öğretmenlik meslek bilgi-

si ise artmaktadır (XI. M.E.Ş., 1982, s.76-77).

Öğretmen yetiştirme programlarında içerik kategorilerinin ağırlığının ne olacağını büyük bir özenle saptanması gerektiği belirtilerek, özellikle temel ve ortaöğitime öğretmen yetiştirme programlarındaki içerik kategorilerine örnek olmak üzere "Şekil 2" gösterilmiştir.

Şekil 2

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASINDA ÖNERİLEN İÇERİK
KATEGORİLERİNİN AĞIRLIĞI

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.77.

"Şekil 2" de de görüldüğü gibi, öğretmen yetiştirme programlarında, alan bilgisine sekizde beş, öğretmenlik meslek bilgisine sekizde iki, genel kültür bilgisine sekizde bir ağırlık verilmesi önerilmektedir (XI. M.E.Ş., s.77).

Öğretmen yetiştirecek kurumun kademe ve tipine

göre içerik kategorilerinin önerilen ağırlıkları "Ek 6" daki grafikte gösterilmektedir. Böyle bir programda yer alması gereken ders çeşitleri ve kredi türünden ağırlıkları tablo halinde gösterilmiştir. Bu tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo- 1

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASINDA ÖNERİLEN
DÖRT YILLIK LİSANS PROGRAMI

İÇERİK KATEGORİLERİ	Kredi Saat	Ders Çeşidi	X	Ağırlık
Öğretmenlik meslek bilgisi "Uygulama dahil" (x)	36	12		25.0
Alan Bilgisi	90	30		62.5
Genel Kültür	18	6		12.5
TOPLAM	14.4	48		100.0

(x) Her ders üç kredi olarak düşünülmüştür. Programa iki kredilik dersler koyarak ders sayısını arttırmak olanaklıdır.

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.77.

Ancak, bu tablo, çeşitli okul tipleri ve kademe-leri için uyarlanırken iki noktaya dikkat edilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Bu noktalar;

1- İçerik kategorileri saptanırken, öğretmen, hangi düzeydeki eğitim kurumu için yetiştiriliyorsa, o

düzeyde öğretmenden beklenen bilgi ve becerilerin gözönünde tutulması, her tür eğitim kurumunun programında, içerik kategorilerini, o kurumun amaçlarına göre ağırlık kazanması önerilmektedir.

2- Tüm öğretmen yetiştiren kurumlarda ortak olan noktanın öğretmenlik davranışı kazandırmak olduğu vurgulanarak, özellikle alan bilgisi lehine, öğretmenlik meslek bilgisinden özveride bulunulmaması ve öğretmenlik meslek bilgisinin tüm program içinde en az beşte bir ağırlıkta olması gerektiği belirtilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.78).

Öğretmenlik meslek bilgisi programında yer alması önerilen dersler "Ek 7" de gösterilmektedir.

Geliştirilen bu model, öğretim kademelerine göre tek tek ele alınarak, değişik kademelerdeki okullara nasıl uyarlanabileceği incelenmiştir. Her kademe, kendi içinde "amaçlar", "işlevler", "İlkeler", "İçerik ve etkinlik kategorileri" açısından ele alınıp geliştirilen modelin, bu yönlerden görünümünün nasıl olacağı ortaya konmuştur. Bu çalışmanın tam metni "Ek 8" de gösterilmektedir.

Şûra'da, okulöncesi eğitim, temel eğitim ve ortaöğitime öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, yüksek eğitim öğretmenin eğitimi üzerinde de durulmuş ve özellikle

le öğretmen yetiştiren öğretmenlerin nasıl eğitilmeleri gerektiği konusu incelenmiştir. Konu ile ilgili saptamaları ve getirilen önerileri şöyle sıralamak mümkündür:

Eğitim sisteminin en önemli ögesi kabul edilen öğretmenin yetiştirilmesinin, yeni nesillerin iyi yetiştirilmesi açısından çok büyük önem taşıdığı belirtilerek, bu nedenle öğretmen yetiştiren öğretmenlerin yetiştirilmesinin daha da önemli olduğu ileri sürülmüştür. Bu öğretmenlerin yetiştireceği öğretmenlerin, göreve başladıklarında, nitelikleri ile sistemi olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilecekleri, bu nedenle eğitim sistemindeki öğretimin kalitesi ile öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışan öğretim elemanlarının niteliğinin aynı olacağı savunulmuştur (XI. M.E.Ş., 1982, s.95).

Sistem açısından böylesine önemli olan öğretmen yetiştiren öğretmenlerin eğitiminde dikkat edilmesi gereken noktaların;

- 1- Öğretmen yetiştiren kurumlara, öğretmen yetiştirmenin kurum olarak değil, sistem olarak düşünülmesi,
- 2- Öğretmen yetiştiren kurumlar yüksek öğretim kurumları olduğundan, buralarda görev alacaklara 2547 sayılı kanunun ilgili hükümlerinin uygulanmasına hemen başlanması,
- 3- Bu kurumlarda halen çalışmakta olan öğretmenlerin yeni düzenlemeye uyumlarının sağlanması, örneğin;

yüksek lisans ve doktora derecesi almaya yöneltilmeleri, bunun için 1416 sayılı yasanın yurt içinde uygulanması konusunda önlemler alınması,

4- Öğretmen yetiştiren kurumların, akademik kariyerli kendi kadrosu oluşana dek, diğer yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim üyelerinden dönüşümlü olarak yararlanılması, kanununun 40/b ve 41. maddelerinin uygulanmasından yararlanılması,

5- Öğretmen yetiştiren kurumlara kendi kadrolarını en kısa zamanda oluşturulmasına çalışılması, bu amaçla, 2547 sayılı kanununun 35. maddesine de dayanarak, üniversitelere öğretim elemanı yetiştirme görevi ve olanaklarının verilmesi,

6- Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmenlik yapacakların hepsinde, "öğretmenlik meslek bilgisi programlarından" geçmiş olma koşulunun aranması, biçiminde saptandığı görülmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.96).

Saptanan bu noktalarda başarıya ulaşmanın koşulları ve uygulama üzerinde de durularak bazı öneriler de bulunulmuştur. Bu öneriler;

A. Programlara İlişkin Öneriler:

1- Öğretmen yetiştiren kurumlarda; geliştirilen modelin uygulanabilmesi için gerekli program düzenlemelerinin ivedi ve derinlemesine çalışmalar sonucu oluşturulması ve uygulanması,

2- Öğretmen yetiştiren kurum programlarının

her aşamasının (amaçlar, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme) günün koşullarına uyum sağlayacak ve birbiriyle tutarlı bir biçimde yeniden ele alınması,

3- Bu kurum programlarının, sürekli olarak program geliştirme ilkelerine uygun ve araştırmalara dayalı olarak geliştirilmesi (XI. M.E.Ş., 1982, s.96).

B. Öğretim Kadrosuna İlişkin Öneriler:

1- Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrolarının, ivedi olarak 2547 sayılı kanunun istediği biçime dönüştürülmesi ve bu kurumlara öğretim elemanı yetiştirme esaslarını kesinliğe kavuşturan yönetmeliklerin bir an önce çıkarılması,

2- Bu yasa ve yönetmeliklerin yetersiz olacağı düşünülürse, yeni bir yasa tasarısı için ön çalışmalara başlanması (XI. M.E.Ş., 1982, s.96-97).

C. Öğrenci Seçimine İlişkin Öneriler:

1- Öğretmenliğin, herkesin yapabileceği bir meslek olduğu düşüncesinin silinmesi ve gerçekten bu mesleğe yatkın öğrencilerin seçilebilmesi için, seçme ve yerleştirme sınavı yanında, adayların öğretmenlik tutumlarını ölçen ölçeklerin de uygulanması,

2- Bu kurumlara alınacak öğrenci sayısının, öğretmen talep projeksiyonları yapılarak saptanması,

3- Ortaeğitim programlarına, öğretmenliğe yöneltici seçmeli dersler konulması (XI. M.E.Ş., 1982, s.96-97).

4- Öğrenim süresi içinde öğretmenlik mesleğine veya alanına yatkın olmadığı saptanan adayların başka bir alanda istihdamlarını olanaklı kılacak bir mekanizmanın oluşturulması (XI. M.E.Ş., 1982, s.319).

D. Diğer Öneriler:

1- Siyasi iktidarlara bağlı olmayan, kalıcı ve gelişmeye açık bir "öğretmen yetiştirme politikası"nın oluşturulması,

2- Öğretmenlerin görev öncesi eğitimleri konusunda araştırma projelerinin oluşturulması, ülke çapında elde edilecek bulgular ve çağdaş literatür ışığında uygulamaların geliştirilmesi,

3- Öğretmen yetiştirme için gerekli olan ekonomik olanakların geliştirilmesi,

4- Öğretmen yetiştiren kurumların belli merkezlerde açılması,

5- Öğretmen yetiştiren kurumlarda fiziksel ortamların amaca uygun biçimde düzenlenmesi, şeklinde gruplandırılarak ifade edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.97).

Öğretmen yetiştirmeye ilişkin yukarıda açıklanan görüş ve önerilerin dile getirildiği Şûra'da, eğitim uzmanlarının eğitimi de ayrı bir sistem sorunu olarak ele alınmıştır. Eğitim sistemi içinde öğrenci ile yalnız öğretmenlerin etkileşimde bulunmadığı, okulun yönetiminde bulunanların, okulu denetleyenlerin, eğitim programını

geliştirenlerin, özel eğitime muhtaç öğrencilere yardım edenlerin, eğitim ortamını hazırlayanların ve benzerlerinin de, öğrenci başarısına doğrudan veya dolaylı olarak etkide buldukları belirtilmiştir. Bu nedenle, öğretmenlere ve öğrencilere yardımcı olacak, rehberlik edecek bu elemanlara büyük gereklilik duyulduğu vurgulanmış, ancak, Türk Eğitim Sistemi geleneğinde, uzman çalıştırma yerleşmediğinden, 1960'lı yıllardan bu yana, eğitim fakültelerinden veya bölümlerinden mezun olanların sistemde yerlerini alamadıkları ifade edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.107).

X. Millî Eğitim Şûrası ile benimsenen Yeni Türk Millî Eğitim Sisteminin başarıya ulaşabilmesi için iyi yetişmiş öğretmenlerin yanı sıra, iyi yetişmiş eğitim uzmanlarına da gereksinim duyulduğu, bu nedenle Türk Eğitim Sistemi'nde eğitim uzmanlarının çalıştırılmasının ve yetiştirilmesinin zorunluluk haline geldiği görüşüne yer verilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.107).

Bu bağlamda tek tek ele alınarak incelenen eğitim uzmanlarından "eğitim yöneticisi" ve "eğitim denetmeni" ile ilgili olarak ele alınan konular, getirilen görüş ve öneriler aşağıdaki gibidir.

Yönetici Yetiştirme.- Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda eğitim yöneticisi; "değişik sistem, kurum ve kademelerde eğitim hizmetlerini yönetmeye yeterli olacak

nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzman" olarak tanımlanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.114).

Bu kapsama giren uzmanların sistem içindeki işlevlerinin ne olacağı konusu da incelenmiş ve görevleri;

1- Değişik eğitim kurumlarında, okullarda, eğitim kademelerinde eğitim programlarını, öğrenci ve işgören hizmetlerini, bütçe ve donanım işlerini yönetmek,

2- Yönettiği kurumun yönetsel ve eğitsel amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda yönetim süreçlerini işletmek,

3- Yönettiği kurumun alt sistemlerinin, kurum amaçları doğrultusunda çalışmasını sağlamak, biçiminde saptanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.114).

Eğitim sisteminin bu görevleri yerine getirebilecek uzmana duyduğu gereksinim nicel olarak saptanmaya çalışılmış ve okulöncesi eğitimde 200, temel eğitimde 5000, ortaöğretimde 2500, il ve ilçe eğitim örgütlerinde 710, Bakanlık merkezinde 100 kişi olmak üzere yaklaşık 8510 eğitim yöneticisine gereksinim duyulduğu ileri sürülmüştür (XI. M.E.Ş., 1982, s.114).

Eğitim yöneticisi olarak atanacakların yüksek lisans eğitimi görmeleri gerektiği, lisans eğitimi görenlerin, yönetici yardımcısı olarak atanmaları önerilerek, eğitim yöneticisinin eğitiminin ne olacağı konusuna açık-

lık getirilmeye çalışılmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.115).

Bu öneriye göre, eğitim yönetmeni olacakların;

a) Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan diğer bilimlerde ve yönetim bilimlerinde dersler almaları, yönetim bilimlerinde alınacak derslerin yönetim bilimi, eğitim yönetimi, yönetim hukuku, eğitim denetimi, öğrenci hizmetlerinin yönetimi, işgören hizmetlerinin yönetimi gibi dersler olması,

b) Yüksek lisans düzeyinde eğitim ve yönetim bilimlerinde uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almaları ve bir tez çalışması yapmaları karara bağlanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.115).

Eğitim yöneticisi yetiştiren kurumlara lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenci seçerken, öğretmenliğe yönelten ortaöğretim programlarından mezun olanlarla, eğitim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik verilmesi, bu kurumlarda öğrenci olabilmenin koşulları olarak saptanmıştır (XI. M.E.Ş., s.115).

Şûra'da, öğretmenlerin eğitim yönetimi alanında çalışabilmeleri için iki yol önerilmektedir. Bunlar;

a) Daha önce açıklanan lisans eğitiminden eksik aldıkları dersleri tamamlayarak ve yüksek lisans eğitimi yaparak eğitim yöneticisi olabilmeleri,

b) Bakanlık veya eğitim yapan kurum tarafından

seçilen öğretmenlerden sertifika eğitimini bitirenlerin eğitim yönetmeni olarak çalışabilmeleri, şeklindedir. Sertifika alabilmek için, eğitim yönetimi alanında en az onsekiz, yöneticilik yapacakları eğitim alanında en az altı kredilik ders almaları zorunlu görülmüş, ayrıca sertifikanın, kişiye eğitimde uzmanlık hakkı vermemesi, eğitime kabul edilen öğretmenlerin maaşlı izinli sayılmaları önerilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.115).

Yukarıda nitelikleri açıklanan eğitim yöneticisini yetiştirecek kaynaklar olarak, üniversitelerin fakülte ve bölümlerinde eğitim yönetimi alanında lisans, yüksek lisans ve doktora programları gösterilmiş ve bu programlar arasında en az ortak eğitim standartlarınının saptanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.115).

Şûra'da eğitim yöneticilerinin hizmeti alınma ve çalışma koşulları da incelenmiş ve şu kararlar alınmıştır:

- a) İşe alma: Eğitim yöneticisi olmak için;
- (1) eğitim ve öğretim hizmetlerinde en az beş yıl çalışmış,
 - (2) önceden belirlenmiş ölçütlere göre seçilmiş,
 - (3) eğitim yönetiminde yüksek lisans yapmış olma koşullarınının aranması önerilmektedir. Ayrıca, yeterli sayıda yüksek lisans yapmış eleman bulunamazsa, bu alanda sertifika sahibi olanların da olabileceği, işe girmede ara-

nan meslek deneyiminin lisans veya yüksek lisans eğitiminden sonra da alınabileceği, bu alanda lisans eğitimini tamamlayanların, meslek deneyimi aranmaksızın, yönetici yardımcısı olarak atanabilecekleri belirtilmektedir (XI. M. E.Ş., 1982, s.116).

b) Yükselme: Eğitim yöneticisinin üst kademe yöneticiliklerine yükselmesinin hiyerarşik sıra ve yeterlik esasına göre yapılması, yeterlik ölçütlerinin ise önceden belli olması önerilmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.116).

c) Yan geçiş: Eğitim yöneticisinin, eğitim denetmenliğine ve kendi alanında öğretmenliğe koşulsuz olarak geçebilmesi, diğer eğitim uzmanlıklarına ise, aradaki eğitim farkını giderme koşuluyla geçebilmesinin sağlanması önerilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.116).

Eğitim yöneticisi yetiştirme konusunda, son olarak, yetiştirmenin planlanması için önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerin;

a) Kısa sürede, şimdiye dek bu alanda lisans ve yüksek lisans yapanların sisteme alınması ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın seçeceği öğretmen ve yöneticilere eğitim yönetimi sertifikası verilmesi için gerekli olanakların sağlanması,

b) Uzun sürede, Bakanlık ile üniversitelerin işbirliği içinde yönetici yetiştirme sorumluluğunu yüklenmeleri ve eğitim yöneticisi yetiştirmenin uzun süreli bir plana bağlanması, biçiminde olduğu görülmektedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.116).

Eğitim yönetimi alanına ğrenci seçme, yetiştirme ve işe alma konularında yukarıda açıklanan kararları alan şûra, Eğitim Denetmeni yetiştirmeye de şu şekilde yaklaşmaktadır:

Denetmen Yetiştirme.- Onbirinci Millî Eğitim şûrası'nda, eğitim denetmeni; "değişik sistem, kurum ve kademelerde eğitim hizmetlerini denetlemeye yeterli olacak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzman" olarak tanımlamış (XI. M.E.ř., 1982, s.117) ve görevleri;

1- Değişik eğitim kurum ve kademelerinde eğitim programlarını, ğrenci ve işgören hizmetlerini, bütçe ve donanım işlerini denetlemek, değerlendirmek,

2- Denetlediği kurumun yönetsel ve eğitsel amaçlarını gerçekleştirmek için denetim, değerlendirme, eşgdmler, iletişim süreçlerini etkili bir biçimde kullanmak,

3- Örgütün alt sistemleri ile üst yönetim kademeleri arasında iletişim kurarak, örgütsel sorunların çözümüne yardımcı olmak, şeklinde ifade edilmiştir (XI. M.E.ř., 1982, s.117).

Eğitim sisteminin gereksinim duyduğu denetmen sayısı saptanmaya çalışılmış ve okulöncesi eğitime 100, temeleğitime 3400, ortaeğitime 2000, diğer kesimlere 500 olmak üzere yaklaşık 6000 denetmene gereksinim duyulduğu

ileri sürülmüştür (XI. M.E.Ş., 1982, s.117).

Şûra'da eğitim denetmeni olacakların eğitimi için bir öneri model hazırlanmıştır. Bu modele göre, eğitim denetmenlerinin yüksek lisans eğitimi görmüş olmaları, eğitim yönetiminde lisans eğitimi görenlerin de denetmen yardımcısı olarak atanmaları esas kabul edilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.117).

Eğitim denetmeni olacakların;

a) Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan bilimlerde ve yönetim bilimi, eğitim yönetimi, yönetim hukuku, eğitim hukuku, eğitim denetimi, öğrenci hizmetlerinin yönetimi, işgören hizmetlerinin yönetimi ve benzeri dersleri almaları,

b) Yüksek lisans düzeyinde, yönetim bilimlerine ve eğitim bilimlerine ilişkin uygulamaya ağırlık veren yüksek lisans derslerini almaları ve bir tez çalışması yapmaları, modelin öngördüğü denetmen eğitimi biçimidir (XI. M.E.Ş., 1982, s.117).

Eğitim denetmeni yetiştiren programlara öğrenci alımı da belli kurallara bağlanmıştır. Bu programlara öğrenci alırken öğretmenliğe yönelten ortaöğretim kurumlarından mezun olanlarla, eğitim-öğretim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.118).

Ayrıca, öğretmenlerin eğitim denetmeni olabilmesi belli koşullara bağlanmıştır. Bu koşulların,

a) Kendi alanlarında denetmenlik yapacakların, lisans eğitiminden eksik aldıkları dersleri tamamlayarak, eğitim denetiminde lisans diploması alabilmeleri ve bunların denetmen yardımcısı olarak atanmaları, lisans tamamlama programından sonra yüksek lisans yapanların ise, denetmen olarak atanmaları,

b) Bakanlık veya eğitimi yapan kurum tarafından seçilecek öğretmenler arasından sertifika eğitimini bitirenlerin, eğitim denetimi alanında çalışabilmeleri, sertifikanın; eğitim yönetimi ve denetimi alanında en az sekiz, denetmeni olacakları eğitim kademesinde en az altı kredilik dersten sonra verilmesi, şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, sertifikanın, uzmanlık hakkı vermemesi ve seçilen öğretmenlerin maaşlı, izinli sayılmaları, konuyla ilgili olarak alınan diğer kararlardır (XI. M.E.Ş., 1982, s.118).

Eğitim denetmeni yetiştirecek kaynaklar olarak, halen, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim veren, fakültelerin eğitim yönetimi ve denetimi programları gösterilmekte, diğer yüksek öğretim kurumlarında da aynı programların açılabilceği belirtilerek, bu alanda da en az ortak eğitim standartlarınının saptanması istenmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.118).

Öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitim denetmeni olmaya, olanların daha etkin bir çalışmaya yöneltmek için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özendirici düzenlemeler yapılması, bu konuda alınan bir başka karardır (XI. M.E. Ş., 1982, s.118).

Şûra'da, eğitim denetmenlerinin hizmete alınma ve çalışma koşulları da incelenmiş ve şu kararlar alınmıştır:

a) İşe alma: (a) eğitim ve öğretim hizmetlerinde en az beş yıl çalışmış, (b) önceden saptanmış ölçütlere göre seçilmiş, (c) eğitim yönetiminde yüksek lisans yapmış olma özelliklerinin aranması önerilmektedir. Yüksek lisans yapmış eleman bulunamadığında, eğitim yönetiminden sertifika alanların çalıştırılabileceği, aranan meslek kıdeminin alan eğitiminden önce, toptan veya parça parça alınmış olabileceği, lisans mezunlarının denetmen yardımcısı olarak atanabilecekleri, konuyla ilgili alınan diğer kararlardır (XI. M.E.Ş., 1982, s.118-119).

b) Yükselme: Eğitim denetmeninin üst derece denetmenliklere yükselmesinin hiyerarşik sıra bozulmadan ve yeterlik ilkesine göre yapılması, yan alanlarda denetmenliğe geçişte aranacak koşulların önceden saptanması karara bağlanmıştır (XI. M.E.Ş., 1982, s.119).

c) Yan geçiş: Eğitim denetmeninin, aynı derecedeki eğitim yönetimi kademelerine ve kendi alanında öğretmenliğe koşulsuz olarak geçebilmeleri, diğer eğitim

uzmanlıklarına geçmesine ise, ancak, aradaki eğitim farkını vermek koşuluyla izin verilmesine karar verilmiştir (XI. M.E.Ş., 1982, s.119).

Şûra'da eğitim denetmeni yetiştirmenin planlanması için öneriler getirildiği görülmektedir. Bu öneriler;

a) Kısa sürede: Bu alanda, lisans ve yüksek lisans yapanlardan koşullara uygun olanların alınması, Millî Eğitim Bakanlığının seçeceği elemanlara eğitim yönetimi alanında sertifika programı açılarak, ilk yıllar için gereksinilen eğitim denetmeninin yetiştirilmesi,

b) Uzun sürede: Eğitim denetmeni yetiştirme işinin uzun süreli bir plana bağlanması, bu yükümlülüğü, Millî Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin işbirliği içinde üstlenmeleri, şeklindedir (XI. M.E.Ş., 1982, s.119).

Öğretmen ve eğitim uzmanlarına ayrılan bu şûra'da, araştırma problemimiz, özetle şu şekilde ele alınmaktadır;

Öğretmen yetiştirme konusunda alınan kararları, program, nicelik ve nitelikle ilgili kararlar olmak üzere üç grupta toplamak mümkün görülmektedir.

Öğretmen yetiştiren kurumların programları ile ilgili olarak alınan kararlar;

- Tüm öğretmen yetiştiren kurumların öğretim sürelerinin dört yıl olarak saptanması,
- Öğretmen yetiştiren kurumların ders programlarında bütünleşmeye gidilmesi,
- Bu okullarda sömestir ve kredi sisteminin uygulanması,
- Ders programlarının yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlenmesi,
- Uygulama ve staj faaliyetlerinde birlik sağlanması, biçiminde özetlenebilir.

Nicel yönden öğretmen gereksinimini karşılamaya yönelik önerilerin, özetle,

- Öğretmen adaylarının, ana alanları yanında, bir yardımcı alanda da yetiştirilmeleri,
- Lisans öğrenimini tamamlayanların, pedagojik formasyon görmeleri koşuluyla öğretmen olarak atanmaları,
- Bu okullara alınacak öğrenci sayısının talep projeksiyonları ile saptanarak, gereksinim duyulan öğretmen sayısı ile yetiştirilen öğretmen sayısı arasında bir uyum sağlanması biçiminde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin ne tür niteliklere sahip olması gerektiği ve öğretmen niteliğinin iyileştirilmesine ilişkin kararlar ise;

- Öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğren-

cilere üniversite sınavının yanı sıra, öğretmenlik tutum-
larını ölçen ölçeklerin uygulanması,

- Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde
yer alan "öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bunun-
la ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihti-
sas mesleğidir" hükmü esas alınarak, öğretmenlik mesleği-
nin genel standartlarının saptanması,

- Yükseköğretim öğretmenin yetiştirilmesi üye-
rinde ilk defa durularak, özellikle, öğretmen yetiştiren
kurumlarda görev yapacakların, mutlaka, öğretmenlik mes-
lek programından geçmesi,

- Öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan
öğretmenlerin, 2547 sayılı kanun uyarınca, bir an önce,
yüksek lisans ve doktora yapmaya yöneltilmesi, şeklinde
özetlenebilir.

Şûra'da, yönetici yetiştirmeye ilişkin olarak,
yöneticilerin ne tür bir eğitim görmeleri gerektiği, di-
ğer eğitimcilerin yönetici olabilme koşulları, eğitim yö-
neticisinin diğer eğitim uzmanlıklarına geçiş koşulları
ve yönetici yetiştirmenin planlanması konuları üzerinde
durulmuştur. Konu ile ilgili kararlar;

- Eğitim yöneticilerinin yüksek lisans eğitimi
görmeleri, lisans mezunlarının ise, yönetici yardımcısı
olarak atanmaları,

- Yönetici yetiştiren kurumlara öğrenci alımın-
da, öğretmenliğe yönelten ortaöğretim kurumlarından mezun

olanlarla, eğitim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik verilmesi,

- Öğretmenlerin toplam 24 kredilik ders sonunda alacakları sertifika ile yönetici olabilmelerinin sağlanması, ancak, bu sertifikanın, kişiye uzmanlık hakkı vermemesi,

- Eğitim yöneticilerinin, kendi alanında öğretmenliğe ve eğitim denetmenliğine koşulsuz olarak, diğer eğitim uzmanlıklarına ise, aradaki eğitim farkını vererek geçebilmeleri,

- Kısa sürede, eğitim yöneticisi gereksiniminin karşılanabilmesi için, bu alanda lisans ve yüksek lisans yapmış olanların sisteme alınması, Bakanlığın açacağı kurslarla, önceden seçilmiş öğretmenlere yönetici sertifikası verilmesi, uzun sürede ise, yönetici yetiştirmenin, uzun süreli bir plana bağlanması, şeklinde özetlenebilir.

Eğitim denetmeni yetiştirme konusunda da, denetmenlerin hangi düzeyde eğitim görmeleri gerektiği, diğer eğitim alanlarına geçiş koşulları, diğer eğitim alanlarında çalışanların denetmen olabilme koşulları, işe alma ve çalışma koşulları, eğitim denetmeni yetiştirmenin planlanması konuları üzerinde durulmuştur. Şûra kararlarına göre;

- Eğitim denetmeni olacakların yüksek lisans eğitimi görmüş olmaları gerekmektedir. Lisans düzeyinde eği-

tim görenler ise, denetmen yardımcısı olarak atanabileceklerdir.

- Eğitim denetmeni yetiştiren kurumlara öğrenci alımında öğretmenliğe yönelten ortaöğretim kurumlarından mezun olanlarla, eğitim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır.

- Öğretmenlerin, denetmen olabilmeleri belli koşullara bağlanmıştır: Buna göre, öğretmenler, lisans tamamlama ve sertifika eğitimi yoluyla denetim alanında görev almaları mümkün görülmüştür. Ancak, sertifika eğitimini bitirenler, denetmen olabilmekle birlikte, uzmanlık haklarına sahip olamamaktadırlar.

- Denetmenin, diğer eğitim hizmetlerine geçiş yollarına bir açıklık getirilmektedir. Denetmen, kendi alanında öğretmenliğe ve eğitim yöneticiliğine koşulsuz olarak, diğer eğitim uzmanlıklarına ise, aradaki eğitim farkını vermek koşuluyla geçebilmektedir.

Şûra'da, eğitim denetmeni yetiştirmenin planlanması çabalarına rastlanmaktadır. Buna göre, kısa sürede denetmen gereksinimini azaltmak için, bu alanda lisans ve yüksek lisans eğitimi görmüş olanların sisteme alınması ve Bakanlığın açacağı eğitim yönetimi sertifika programlarıyla denetmen yetiştirilmesi önerilmektedir. Uzun sürede ise, denetmen yetiştirme işinin, uzun süreli bir plana bağlanması istenmektedir.

Onikinci Millî Eğitim Şûrası:

18-22 Temmuz 1988 tarihleri arasında, Millî Eğitim Bakanı Hasan Celâl Güzel başkanlığında toplanan Onikinci Millî Eğitim Şûrası'nın gündemini şu konular oluşturmaktadır:

- 1- Türk Eğitim Sistemi
 - a) İlköğretim (Temel Eğitim)
 - b) Genel ve Meslekî-Teknik Orta Öğretim
 - c) Yüksek Öğretime Geçiş
 - d) Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi (Ölçme ve Değerlendirme)
 - 2- Yüksek Öğretim
 - 3- Öğretmen Yetiştirme
 - 4- Eğitimde Yeni Teknolojiler
 - 5- Türkçe ve Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi
 - a) Türkçe Eğitim Ve Öğretimi
 - b) Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi
 - 6- Eğitim Finansmanı
 - a) Türk Eğitiminin Finansman Kaynakları
 - b) Eğitim Yatırımları
 - 7- Öğretim Programları (Müfredat Programları)
- (Onikinci Millî Eğitim Şûrası, 1988, s.51).

Günümüze dek yapılan son şûra olan Onikinci Millî Eğitim Şûrası'nda, araştırma konumuzla ilgili olarak şu kararların alındığı görülmektedir;

Öğretmen Yetiştirme.- Öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak alınan ilk karar, bu kurumlarda uygulanan "genel kültür" programının niteliği ve niceliği ile ilgilidir. Bu karara göre, genel kültür programında yer alan ve toplumu tanıma, yöneltme bilimleri olarak kabul edilen Sosyoloji, Felsefe, Din ve Ahlâk Bilimleri, Liderlik, Sosyal Tarih gibi derslerin artırılması önerilmektedir. Yine bu karara göre, öğrencilere, kalkınma bilincinin kazandırılması için Türkiye'nin kalkınma hedefleri hakkında bilgi verilmesi, işlenen konularla ülke gereksinimleri arasında bağlantı kurulması ve öğrencilere çeşitli mesleklerle ilgili bilgiler verilmesi istenmektedir. Kararın üçüncü bölümünde, demokratik kişilik kazandırma üzerinde durulmaktadır. Bunun için de, çözüm üretme teknikleri konusunda genel kültür programının desteklenmesi önerilmektedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.363).

Öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programı ile ilgili olarak alınan ikinci karar, programa, öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültürün yanı sıra, "Millî Kültür" unsutunun da eklenmesi gerekli görülmüştür (XII. M.E.Ş., 1988, s.363).

Öğretmen yetiştiren kurumların programlarında yer alan genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ağırlık ve içeriklerinde koşutluk sağlanması, eğitim programlarının değişen koşullara göre

düzenlenmesi, ders çeşidi ve haftalık ders saatlerinin azaltılması, eğitim programları ile ilgili olarak alınan diğer kararlardır (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Nicel yönden öğretmen gereksinimini karşılamaya yönelik olarak alınan kararlar da şöyledir;

Anaokulu ve anasınıfı öğretmeni gereksiniminin yükseköğretim tarafından karşılanması mümkün olana dek, lise ve dengi okul mezunlarının, bir pedagojik formasyondan sonra bu alanda çalıştırılmaları ve mevcut öğretmenlerin yanına "öğretmen yardımcısı" veya "eğitici" verilmesi konusunda gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir (XII. M.E.S., 1988, s.363).

Yaygın eğitimin ve özel eğitimin gereksinim duyduğu öğretmenlerin yetiştirilmesi için yeni programlar açılması, konuyla ilgili bir başka karardır (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Şûra'da, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yeterli sayıda ve nitelikte öğretim elemanı yetiştirme konusu da ele alınmış ve bu amaç doğrultusunda, yurt içi yüksek lisans ve doktora sonrası yurt dışı burs olanaklarının sağlanması, yurt dışına gönderilecek araştırma görevlilerinden öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışanlara öncelik ve ağırlık verilmesi karara bağlanmıştır (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Bu Sûra'da, öğretmen yetiştiren kurumların niteliğini artırmaya yönelik çabalar olarak değerlendirilebileceğimiz bazı kararların da yer aldığı görülmektedir.

Bu kararlarda, konuya, özellikle, öğretim süresi, öğrenci seçimi ve uygulama açısından yaklaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, eğitim kademelerine göre şu kararlar alınmıştır;

Okulöncesi eğitim kademelerine öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarının öğretim sürelerinin iki yıl olarak kalmasına ve bu programlara öğretmen lisesi mezunlarının belli kontenjan ve puan avantajı sağlanmış ÖSS puanıyla, meslek lisesi mezunlarının ÖSS mesleğe yakınlık testi ile alınmaları ve bu programların Eğitim Yüksekokulları bünyesinde düşünölmeleri karara bağlanmıştır (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Sınıf öğretmeni yetiştiren Eğitim Yüksekokullarının öğretim sürelerinin dört yıla çıkarılması, öğretmen lisesi mezunlarının belli bir kontenjan ve puan avantajı sağlanmış ÖSS puanı ile alınmaları önerilmiştir. Bu okullarla ilgili olarak alınan bir başka karar, sınıf öğretmenliği yanında, temel eğitimin ikinci devresine veya ortaokullara Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik gibi branş öğretmeni yetiştiren bölümlerin açılması ve bu bölümlere, öğretmen lisesi mezunlarının belli kontenjan ve puan avantajı sağlanmış ÖYS puanı ile alınmaları-

dır (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Eğitim Fakültelerinin Beden Eğitimi, Resim, Müzik Eğitimi bölümlerine, öğretmen lisesi mezunlarının ÖSS yetenek sınavı ile alınmaları, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının diğer bölümlerine, öğretmen lisesi mezunlarının, yine belli kontenjan ve puan avantajı sağlamış ÖYS puanı ile alınmaları veya başarı durumlarına göre doğrudan geçişlerinin sağlanması önerilmektedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci alımında, öğretmen liselerine öncelik tanınan bu Şura'da diğer kaynaklardan öğrenci alımı da belli esaslara bağlanmıştır. Bu durumda, öğrencinin, ÖSS veya ÖYS, Mesleğe Yatkınlık Testi ve Mülakat sınavlarından geçirilmesi önerilmektedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Meslekî Eğitim ve Teknik Eğitim Fakülteleri ile Sanat Eğitimi ve Kız Sanat Eğitimi Yüksek Okullarına; Kız Meslek, Endüstri Meslek, Teknik, Ticaret, Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri ile diğer meslek liseleri mezunlarından ÖSS ve Mesleğe Yatkınlık Testi ile öğrenci alınmasına karar verilmiştir (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Ayrıca, ilkokullarda zorunlu, ortaöğretim kurumlarında seçmeli olarak verilen İş ve Teknik, Ticaret, Taram ve Ev Ekonomisi dersleri için öğretmen yetiştiren

Yükseköğretim Programlarına, meslek lisesi mezunlarının, belli kontenjan ve puan avantajı sağlanmış ÖSS puanı ile alınmalarının önerildiği görülmektedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Din eğitimi veren orta dereceli okullar ile genel ve meslekî okullara Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi der- si öğretmeni yetiştirme konusunun da, branşlaşmayı ve uz- manlaşmayı esas alacak biçimde yeniden ele alınması gerek- tiği ileri sürülmüştür (XII. M.E.Ş., 1988, s.364).

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci alımında, tüm bu okulları kapsayan bir genel ilke olarak, bedensel ve zihinsel özürülülerin alınmamala- rı önerilmiştir (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Şûra'da, öğretmen adaylarının uygulamaları ile il- gili şu kararların alındığı görülmektedir:

Öğretmen adaylarının uygulamalarını, Bakanlık ve ilgili üniversitenin işbirliği sonucunda seçilecek olan uygulama okullarında, daha uzun süreli yapmaları için gerekli önlemlerin alınmasına ve Eğitim Yüksekokulu öğ- rencilerinin, uygulamalarının bir bölümünü, mutlaka köy okullarında yapmalarının sağlanmasına karar verilmiştir (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Ayrıca, mezun olduktan sonra, en az bir yıl aday-

lık eğitimine alınmaları ve başarılı olanların öğretmen olarak görevlendirilmeleri önerilmektedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.366).

Bu Şûra'da, öğretmen yetiştirme konusunda, belki de en dikkat çekici olan, bu kurumlarda yapısal bir değişikliği hedefleyen kararlardır. Bu nitelikteki kararları şöyle sıralamamız mümkündür:

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesine alınması önerilmiştir (XII. M.E.Ş., 1988, s.363).

Bakanlık merkez örgütünde "Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü" nün kurulması kararlaştırılmıştır (XII. M.E.Ş., 1988, s.366).

Öğretmen Liselerinin yeniden açılarak, öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci kaynağı oluşturulmasına karar verilmiştir (XII. M.E.Ş., 1988, s.363).

Yönetici Yetiştirme.- Onikinci Millî Eğitim Şûrası'nda "Yönetici Yetiştirme" konusu, başlıbaşına bir konu olarak ele alınıp incelenmemekle birlikte, "Öğretmen Yetiştirme" konusu içinde bu konuya da değinildiği görülmektedir.

Şûra'nın, eğitim yöneticilerinin seçilip yetiş-

tirilmesine ilişkin olarak aldığı karar; eğitim yöneticiliğinin bir branş olarak benimsenmesi ve mevcut öğretmenler arasından sınavla seçilecek eğitim yöneticisi adaylarının, Bakanlıkça saptanacak uzun süreli hizmetiçi eğitim kurslarında yetiştirilmesi ve bu durumun kurumlaştırılması, biçimindedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.366).

Denetmen Yetiştirme.- Şûra'da "Denetmen Yetiştirme" konusu da, "Yönetici Yetiştirme" de olduğu gibi, ayrı bir konu olarak değil, "Öğretmen Yetiştirme" konusu içerisinde değinilmesi gereken bir sorun olarak yaklaşılmıştır.

Denetmen yetiştirmeye ilişkin, Şûra'nın aldığı tek karar; eğitim sisteminin gereksindiği her tür denetmenin yetiştirilmesi için yeni yöntem ve programların uygulamaya konulması, biçimindedir (XII. M.E.Ş., 1988, s.365).

Özetle, bu Şûra'da öğretmen yetiştirme konusunda yapısal bir değişiklik çabası görülmektedir. Bu çaba, öğretmen yetiştiren kurumların üniversiter yapı içinden alınıp, tekrar Bakanlığa bağlı birer kurum haline dönüştürülmesi, şeklinde özetlenebilir. Bu amaçla, Öğretmen Liselerinin tekrar açılması ve öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci kaynağı oluşturması önerilmektedir.

Nicel yönden öğretmen gereksinimini karşılama,

bu Şûra'da da bir sorun olarak ele alınıp, çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir.

Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim süreleri, programları, öğrenci kaynakları ve seçme koşulları, uygulama faaliyetleri gözden geçirilerek, belli esaslara bağlanmaya çalışılmıştır. Burada dikkat çekici olan nokta, Meslekî Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerine girişte, Meslek Liselerinden mezun olanlara, diğer öğretmen yetiştiren kurumlara girişte ise, Öğretmen Liselerinden mezun olanlara öncelik ve ağırlık verilmesidir. Böylece, öğrencinin, ortaöğretim kurumlarında yönlendirilmek istendiği görülmektedir.

Eğitim yöneticiliğinin bir branş olarak benimsenmesi gerektiğini ileri süren Şûra, eğitim yöneticisi yetiştirme yöntemi olarak, öğretmenler arasından sınavla seçilecek adayların, Bakanlıkca düzenlenecek hizmetiçi kurslar yoluyla yetiştirilmesi görüşünü benimsemiştir.

Denetmen yetiştirmeye ilişkin olarak da, içerik ve biçiminden hiç sözedilmeyen "yeni yöntem ve programların uygulamaya konulması" önerilmektedir.

Kalkınma Planları

Türkiye, 1960 yılından itibaren, plânlı ekonomi dönemine girmiştir. 1963 yılında, 1963-1967 yıllarını kapsayan

ilk Beş Yıllık Plân yürürlüğe konmuştur. Günümüze dek, toplam beş adet Beş Yıllık Kalkınma Plânı hazırlanmıştır. Kalkınma planlarının araştırma problemimize yaklaşımı şöyledir:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967):

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın "İnsangücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma" başlıklı VII. bölümünde, eğitim hedeflerine ulaşmanın, çok önemli bir hamleyi gerektirdiği belirtilerek, bu amaçla tüm eğitim kademelerindeki öğretmen gereksiniminin karşılanması için gerekli tüm önlemlerin alınacağı vurgulanmıştır (Kalkınma Planı Birinci Beş yıl 1963-1967, 1963, s.442).

Eğitim sisteminden beklenen verimin alınamamasının nedenleri üzerinde de durulan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, bu nedenlerden biri olarak, öğretmen arzının yetersizliği ve bunun sonucu olarak öğrenci-öğretmen oranlarındaki dengesizlik gösterilmiştir (I.B.Y.K.P., 1963, s.448-449). Bu dengesizliğin giderilmesi için alınması gereken önlemler;

- a) Öğretmen yetiştiren okullara öncelik vermek,
- b) Öğretmen olacak nitelikte yetişmiş olanların bu mesleğe geçmesini önleyen ekonomik ve hukuksal engelleri gidermek,
- c) İlköğretimde, geçici öğretmen vekili kulla-

nabilme olanaklarını araştırmak,

d) Ortaokullarda öğretmen açığıının kapatılmasına öncelik vermek, bunun için gerekirse, alışılmış kurallar dışında öğretmen bulma yolları aramak,

e) Liselerde, üniversiteyi bitirenlerin öğretmen olarak çalışabilmesine olanak vermek,

f) Teknik liselerde, Yüksek Teknik Öğretmen Okulları'nı bitirip meslekten ayrılanların, yeniden mesleğe dönmelerini sağlayacak önlemler almak, şeklinde belirtilmektedir (I.B.Y.K.P., 1963, s.458-459).

Eğitim yöneticisi yetiştirme, bu planda ele alınmamakla birlikte, sistemin önemli sorunlarından biri olarak, yönetici yetiştirilmemesi gösterilmiştir (I.B.Y.K.P., 1963, s.449).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim sisteminin durumu değerlendirilmiş ve öğretmen sorununun, eğitimin tüm kademelerinde, gelişmeyi ve eğitimin niteliğini sınırlamakta olduğu saptanmıştır. Öğretmen sayısının yetersiz oluşunun, öğretmen öğrenci oranlarını bozduğu, nicel gereksinimi gidermek için meslekten olmayan elemanların sistem içine alınmasının eğitimin niteliğini düşürdüğü ileri sürülmüştür (Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972, 1967, s.160-161).

"Sağlanacak Gelişme ve Uygulanacak Politikalar" bölümünde, Lise dengi İlköğretmen Okullarının, Plân dönemindeki gelişimi tablo halinde gösterilmiştir. Bu tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 2

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINA GÖRE
LİSE SEVİYESİNDE İLKÖĞRETMEN OKULLARINDA GELİŞME
(1968-1972) (Bin Kişi)

Yıllar	Toplam Öğrenci (1)	İlk Kayıt (2)	Mezunlar (3)
1968-1969	47,9	16,7	11,6
1969-1970	52,1	17,8	14,3
1970-1971	57,5	18,9	15,0
1971-1972	64,7	20,6	16,7
1972-1973	72,8	22,8	18,9

Kaynak: Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972, 1967, s.167.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, İlköğretmen Okullarına her yıl artan sayıda öğrenci alınması hedeflenmektedir. Böylece, bu kurumların her yıl daha fazla sayıda mezun vermesi sağlanarak, öğretmen açığının kapatılması planlanmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlerin diğer çalışma alanlarına kaymalarını önleyici, bölgesel dağılımını dengeleyici, mevcut öğretmenlerden en üst düzeyde yararlanmayı sağlayıcı bir politika uygulanmasına karar verilmesi de, nicelik sorununun çözümlenmesine yönelik çabalar olarak görülebilir (II.B.Y.K.P., 1967, s.176).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, yukarıda açıklanan nicel önlemlerin yanı sıra, niteliği yükseltmeye çalışan hedeflerin de bulunduğu görülmektedir. Bunlar;

a) İlkokul programına alınan oyun, elişi ve gözlem metodlarının ilköğretmen Okulları ders programına da alınarak kurumsal bilgi ile uygulama arasında uyum sağlanması (II.B.Y.K.P., 1967, s.167).

b) Öğretmen yetiştiren kurumların bina, teçhizat ve öğretim kadrolarının istenen niteliğe ulaştırılmasında öncelik taşınması (II.B.Y.K.P., 1967, s.176), şeklinde ifade edilebilir.

Planda, ilköğretmen Okulları'nda yapısal bir değişikliğin de hedeflendiği görülmektedir. Bu değişiklik, altı sınıflı ilköğretmen okullarının birinci devresinin, ilköğretmen okulu bünyesinde genel ortaokul niteliğine getirilmesidir (II.B.Y.K.P., 1967, s.167).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Planlı dönemde, eğitim sistemindeki gelişmelerin irdelendiği Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, genel olarak, öğrenci ve öğretmen sayılarında bir artış olmakla birlikte, sosyo-ekonomik yapıya ve Plan hedeflerine uygun bir gelişme gerçekleştirilemediği saptanmıştır (Üçüncü Beş Yıl.Yeni Strateji ve Kalkınma Planı 1973-1977, 1973,s.85).

Yine aynı irdilemede lise dengi öğretmen okullarında ilk kayıtların, öngörülenin altında kaldığı, ancak öğretmen okullarını bitirenlerin, sayıca gereksinimi karşılayan bir düzeye yükseldiğine yer verilmiştir (III.B.Y.K.P., 1967, s.86).

Üçüncü Plan dönemine girerken Türk toplumunun temel sorunlarından biri olarak, öğretmen sayılarının artmasına karşın, özellikle ortaöğretimdeki açıklanan sürmesi ve tüm eğitim kademelerinde öğretmenlerin bölgelerarası dengesiz dağılımları gösterilmiştir (III.B.Y.K.P., 1967, s.110).

Saptanan bu sorunların çözümü için, plan dönemi içinde yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve bunun için gerekli fiziksel yatırımların gerçekleştirileceği belirtilmiştir (III.B.Y.K.P.,1967, s.718).

Üçüncü Plan döneminde, temel eğitimin gereksin-

diği öğretmenleri yetiştirme yolları;

a) Temel eğitime sınıf öğretmeni yetiştiren ilköğretmen okulları, Üçüncü Plan döneminde de bu işlevlerini sürdürecektir, ancak perspektif dönem içinde, öğretmen yetiştiren kurumlar arasında kaynak birliği sağlamak amacıyla yüksek eğitime dönüştürüleceği,

b) Temel eğitime dal öğretmenleri yetiştirmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel programlar düzenleneceği,

c) Mevcut ilköğretmenlerine kısa süreli eğitimle verilecek formasyon sonucu, temel eğitimin sınıf öğretmeni gereksiniminin karşılanacağı, şeklinde belirtilmektedir (III.B.Y.K.P., 1967, s.761).

Öğretmen sorununun ortaokul ve liselerde de, nicelik, nitelik ve dağılım bakımından çözülemediği ileri sürülen planda (III. B.Y.K.P., 1967, s.738-740), genel liselerde, üçüncü plan dönemi sonunda toplam 16-400 öğretmen bulunacağı belirtilmiştir (III. B.Y.K.P., 1967, s.743) açıklanmamıştır.

Teknik liselerde, öğretmen-öğrenci oranlarının giderek bozulduğu belirtilen planda, 15 öğrenciye bir öğretmen sağlanması öngörülmekte, ancak, yine, bunun hangi yollarla sağlanacağı belirtilmemektedir (III. B.Y.K.P., 1967, s.747).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, eğitim sistemimizdeki gelişmelerin incelendiği planda, her kademede yetersiz olan öğretmenlerin, bölgelerarası dengesiz dağılımı nedeniyle eğitim standardının daha da düştüğü, sayısal yetersizliğin yanı sıra öğretmen yetiştiren kurumların niteliğinin de giderek düşmekte olduğu belirtilmiştir. (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983, 1979, s.148).

Bu saptamalardan sonra, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, öğretmen yetiştirme sorununa şu şekilde yaklaşılacağı ifade edilmiştir.

a) Tüm öğretmenlerin yüksek öğrenim kurumlarında yetiştirilmeleri esastır. Bu okulların asıl öğrenci kaynağı öğretmen liseleri olacaktır. Öğretmen Liselerini bitirenler, doğrudan iki yıl daha öğrenim görerek, ilkökul öğretmeni olacak, isteyenler diğer yükseköğrenim kurumlarına da girebileceklerdir (IV. B.Y.K.P., 1979, s.458).

b) Eğitim enstitülerindeki kapasitenin, farklı eğitim kademelerindeki öğretmen gereksinimini karşılamasını sağlayacak esnek bir öğretmen yetiştirme sistemi geliştirilecek, fazla kapasitenin diğer eğitim amaçlarına uygun olarak kullanımı sağlanacaktır. (IV. B.Y.K.P., 1979, s.458).

c) Öğretmenlik mesleğine katılımı özendirme ve

öğretmenlerin eğitim sürecine daha etkin bir biçimde katılmalarını sağlayabilmek amacıyla, hizmet koşullarının iyileştirilmesi ve mesleki bilgi birikimlerini sürekli olarak yenileyebilmeleri sağlanacaktır (IV. B.Y.K.P., 1979, s.458).

d) Mesleki-teknik öğretimdeki öğretmen açığının kapatılabilmesi için bu alana öğretmen yetiştiren kaynaklar çoğaltılacak ve güçlendirilecektir. Ayrıca, bu amaçla öğretim yapan yükseköğretim kurumlarından ve endüstride çalışan teknik elemanlardan yararlanılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır (IV. B.Y.K.P.,1979,s.458).

e) Teknik liselerdeki meslek dersi öğretmenlerinin, eğitim sistemi içinde kalmalarını sağlayacak bir ücret sistemi geliştirilecektir (IV. B.Y.K.P., 1979, s.458).

f) İmam-Hatip okullarında öğretimin niteliğini yükseltmek amacıyla, bu okulların ders araç ve gereçleri ve nitelikli öğretmenlerle desteklenmesi sağlanacaktır (IV. B.Y.K.P., 1979, s.458).

Besinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, öngörülen okullaşma oranları ve öğrenci-öğretmen oranlarına göre gereksinim duyulan öğretmen sayısı saptanmaya çalışılmıştır (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989, 1985, s.135). Bu çalışmanın sonucunda, plan döneminde ulaşılması gereken

Öğretmen hedefi, aşağıda tablo halinde gösterilmektedir.

Tablo 3

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE
ULAŞILMASI ÖNGÖRÜLEN ÖĞRETMEN HEDEFİ
(Bin Kişi)

Kademe	1984		1989
	Mevcut	İhtiyaç	Hedef
İlkokul Öğretmeni	226.0	225.0	237.0
Ortaokul,Lise Öğretmeni	150.0	131,0	170.0
Yükseköğretim Öğretmeni	20.2	22.0	45.0

Kaynak: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989,
1985, s.137

Tablo 2'de açıkça görüldüğü gibi, eğitimin her kademesinde büyük bir öğretmen açığı göze çarpmaktadır. Plan döneminde öğretmen yetiştirmeye ağırlık verilerek, bu açığın kapatılmaya çalışılacağı, özellikle, meslekî ve teknik ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye öncelik verileceği belirtilmekte, ayrıca, kalitenin yükseltilmesi için çalışmaların sürdürüleceği vurgulanmaktadır (V. B. Y.K.P., 1985, s.140).

Bu dönemde, öğretmen yetiştirme ile ilgili ola-

rak yapılması planlanan diğer çalışmalar da;

a) Yükseköğretim Kurulu'nun, teknisyen lisele-
rine öğretmen hazırlama programını başlatması,

b) Örgün eğitimin her kademesinde ağırlık kazan-
dırılacak olan yabancı dil eğitiminde gereksinim duyulan
sayıda öğretmenin yetiştirilmesi için gereken önlemlerin
alınması (V. B.Y.K.P., 1985, s.140).

c) Özel eğitim alanında görev alacak öğretmenle-
rin yetiştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması, bi-
çiminde ifade edilebilir (V. B.Y.K.P., 1985, s.142).

Yıllık Programlar

1962 Yılı Programı:

1962 Yılı Programı'nın, eğitim sorunlarının ele alındığı
"Meseleler" bölümünde, 1962 yılında toplam 4000 dolayında
öğretmen yetiştirilmiş olacağı, bunun ise, ancak, mevcut
64.000 öğretmenin yıpranma payını karşılayabileceği belir-
tilerek, 1962 yılı için 8.000 öğretmene gereksinim duyul-
duğu ileri sürülmüştür. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme-
nin, öncelikle ele alınması gereken kiritik bir durum ol-
duğu kabul edilmiştir (1962 Yılı Program Tasarısı, 1961,
s.110).

Bu sorunun çözümü için alınması gereken önlemler
olarak, öğretmen yetiştiren kurumların genişletilmesine

öncelik verilmesi ve bu kurumlardan mezun olanlardan daha iyi yararlanılmasını sağlayacak önlemlerin düşünülmesi gerektiği ileri sürülmüştür (1962 Y.P.T., 1961, s.111).

1963 Yılı Programı:

Programda, çeşitli okulların, 1963 yılı için alacağı öğrenci sayıları saptanmıştır. Buna göre; ilköğretmen okullarının ikinci devresine, 1961-1962 öğretim yılında alınan öğrenci sayısının ek 2700 öğrenci, Eğitim Enstitülerine, 1962 yılı kayıt düzeyine ek 700 öğrenci, Erkek Teknik Öğretmen Okullarına 1962 kayıt düzeyine ek 500 öğrenci alınacaktır (1963 Yılı Programı, 1963, s.221).

Öğrenci-öğretmen oranlarındaki bozukluğun eğitime yansıdığı belirtilen planda, bu oranların düzelmesi için alınması gereken önlemler, eğitim kademelerine göre ele alınmıştır. Buna göre;

a) İlköğretimde, yedeksubay öğretmenler ve 1962 yılından itibaren kullanılan geçici öğretmenler yoluyla, çok yüksek olan öğrenci-öğretmen oranının düşürüldüğü ve bu nedenle 1963 yılında geçici öğretmen kullanımı konusunda özel önlemler alınmasına gerek olmadığı,

b) Ortaokul ve liselerde gereksinim duyulan öğretmenlerin, öğretmen okulu mezunlarıyla kısa sürede sağlamanın mümkün olmadığı, bu nedenle, vekil öğretmen, geçici öğretmen, ücretli öğretmen gibi önlemlerin sürdürü -

leceği, ayrıca, üniversite mezunlarının öğretmen olabilmelerini engelleyen ekonomik ve hukuksal engellerin giderilmesi için önlemler alınacağı, belirtilmiştir (1963 Y.P., 1963, s.223).

Programda, ayrıca, öğretmen yetiştiren okulların, yurdun olanak ve gereksinimlerine uygun bir sistem içinde bulunması için gerekli araştırmaların yapılacağı, kuruluş sistemlerinin ve programlarının gözden geçirileceği ifade edilmiştir (1963 Y.Y., 1963, s.227).

1964 Yılı Programı:

1964 yılında, ilköğretimde, öğretmen-öğrenci oranının yükselmesini önlemek, vekil öğretmenler yerine atamalar yapmak için, geçici öğretmen yetiştirileceği belirtilmiştir. Geçici öğretmen adaylarında en az kız enstitüsü, lise veya ticaret lisesi mezunu olma kışulu aranacağı, kendi uzmanlık alanlarında çalışacak çeşitli okul mezunlarının, bu kurslara alınmayacağı ve kursların, öğretmen sıkıntısı fazla olan bölgelerde açılacağı, konu ile ilgili olarak alınan kararlardır (1964 Yılı Programı, 1963, s.233).

Öğrenci-öğretmen oranlarının, ortaokullarda bir öğretmene 23 öğrenci, liselerde bir öğretmene 15 öğrenciye indirilmesi gerektiği görüşüne yer verilmiş, ancak, bu, öğretmen okulu mezunlarıyla kısa sürede gerçekleşmeyeceğinden, geçici önlemlerin sürdürüleceği, ayrıca, üniver-

site mezunlarının bu mesleğe geçmelerini sağlayıcı önlemler alınacağı belirtilmiştir. Programda, öğretmen gereksinimini karşılayıcı bir başka önlem olarak İzmir ve Erzurum'da birer Yüksek Öğretmen Okulu kurulması düşünülmüştür (1964 Y.P., 1963, s.233).

1965 Yılı Programı:

1965 Yılı Programı'nda da, öğretmen yetiştirme konusunda, gereksinim duyulan sayıda öğretmen yetiştirme anlayışıyla yaklaşılmaya devam edildiği görülmektedir. Bu programda konu ile ilgili önlemler;

a) İlköğretimde, öğrenci-öğretmen oranlarının yükselmesini önlemek amacıyla, yeterli nitelikte geçici öğretmen yetiştirmeye devam edilmesi,

b) 1965-1966 öğretim yılında, üç yıllık öğretmen okullarında, bir önceki yıla göre 3 bin 500 öğrencilik kayıt artışı sağlanması,

c) Aynı öğretim yılında, Eğitim Enstitülerinde, bir önceki yıla göre 500 öğrencilik kayıt artışı sağlanması, biçiminde ifade edilebilir (1965 Yılı Programı, 1964, s.295-296).

Ayrıca, nitelikli öğretmen gereksinimini kısa sürede kapamaya yardımcı olmak, eğitim konularında araştırmalar yapmak, eğitim uzmanlarını eğitmek ve böylece Plânda, öğretmen yetiştirmeye ayrılan yatırım ve ödeneklerin

en ussal kullanımını sağlamak amacıyla kurulması düşünülen Eğitim Fakülteleri üzerinde çok yönlü çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir (1965 Yılı Programı, 1964, s.296).

1966 Yılı Programı:

Bu programda, öğretmen-öğrenci oranlarındaki dengesizliğin, okullardaki öğrenci kapasitesinin zorlanmasından doğduğu, bunun da, eğitimde beklenen nitelik düzelmesini olanaksız kıldığı görüşüne yer verilmiştir (1966 Yılı Programı, 1965, s.534).

Öğretmen-öğrenci oranlarını iyileştirmek amacıyla, mevcut öğretmen sayısını artırmakla ilgili olarak öngörülen önlemlerin uygulanmasından yeterli sonuç alınmadığı vurgulanarak, bu konu ile ilgili ekonomik ve hukuksal önlemlerin, yürürlüğe yeni giren Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde gerçekleştirileceği belirtilmiştir (1966 Y.P., 1965, s.535).

Ayrıca, öğretmen yetiştiren okulların, ülkenin olanak ve gereksinimlerine uygun bir sistem içinde bulunmaları için Ankara Üniversitesi tarafından Eğitim Fakülteleri Kanun Tasarısı hazırlandığı belirtilmiştir (1966 Y.P., 1965, s.535).

1967 Yılı Programı:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın son dönemini oluşturan 1967 Yılı Programı, eğitim sisteminin plan dönemi içindeki gelişimini çeşitli yönlerden değerlendirmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda, elde edilen bulgulardan biri de, öğretmen-öğrenci oranlarının, Plânda öngörülenin tersine, gittikçe kötüleşmekte olduğudur. Plânda hedeflenmiş olan öğrenci-öğretmen oranları; ilkokullarda 1/40, ortaokullarda 1/23, liselerde 1/15 iken, uygulamada gerçekleşen oranların; ilkokullarda 1/45.5, ortaokullarda 1/40, liselerde ise 1/35 şeklinde olduğu, bunun da eğitimde verimi düşürdüğü görüşüne yer verilmiştir (1967 Yılı Programı, 1966, s.346).

Programın, öğretmen yetiştirme sorununa getirdiği çözümler;

a) Üç yıllık ilköğretmen okulları için 1967-1968 öğretim yılında 3 bin kayıt artışı sağlanması (1967 Y.P., 1966, s.351),

b) Öğretmen yetiştiren kurumların ders programlarında, öğrencilerin, eğitim araçları konusunda yetirli ölçüde bilgi sahibi olmalarını sağlayacak düzenlemelerin yapılması şeklinde ifade edilebilir (1967 Y.P., 1966, s.348).

1968 Yılı Programı:

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilk programı olan

1968 Yılı Programı'nda, eğitimde nitelik sorununun, tüm ağırlığını hissettirmekte olduğu vurgulanmıştır (1968 Yılı Programı, 1967, s.137).

İlköğretmen okulları mezunlarının, ilkokul programında ağırlık kazanacak olan oyun, elişi, gözlem metodları ile yaygın eğitim konusunda yeterli bilgi edinmelerini sağlayabilmek amacıyla, ilköğretmen okulları programında gerekli düzenlemelerin yapılması ve bu programın 1968-1969 öğretim yılında uygulamaya konulması kararı, yukarıda sözü edilen nitelik sorununun bir ürünü olarak görülebilir (1968 Y.P., 1967, s.139).

Ayrıca, altı sınıflı ilköğretmen okullarının birinci devresinin, ilköğretmen okulu bünyesinde, genel ortaokul niteliğine getirilmesi kararı alınarak, bu kurumlarda yapısal bir değişiklik hedeflenmiştir (1968 Y.P., 1967, s.139).

Tüm eğitim kademelerindeki nicel gelişmenin de ele alındığı programda, 1968-1969 öğretim yılında, bir önceki yıla oranla, ilköğretmen okullarının birinci devresine 3 bin, ikinci devresine 11 bin, Eğitim Enstitülerine 2400 fazla öğrenci alınması kararlaştırılmıştır (1968 Y.P., 1967, s.138).

1969 Yılı Programı:

1969 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştirme konusu ile

ilgili olarak alınan tek karar; çok sayıda beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Eğitim Enstitülerinin bu bölümlerinin geliştirilmesidir. Hedefi saptamada, tüm ortaöğretim kademesinde her gün bir beden eğitimi dersinin ölçü olanağı belirtilmiştir (1969 Yılı Programı, 1969, s.345).

1970 Yılı Programı:

Bu programda, 1968-1969 öğretim yılında, eğitim kademele-
rinde gerçekleşen yeni öğrenci kayıtlarının, plân hedef-
leriyle karşılaştırılması sonucu, öğretmen okullarına ya-
pılan önemli harcamalara karşın, yeni kayıtların, hedef-
lere ulaşamadığı görüşüne yer verilmiştir (1970 Yılı Prog-
ramı, 1979, s.458).

Öğrenci-öğretmen oranlarında kısmi bir iyileş-
menin görülmesine karşın, özellikle bazı dallarda, yeter-
li sayılabilecek oranlara henüz ulaşamadığı vurgulan-
mıştır (1970 Y.P., 1970, s.460).

Programda, öğretmen yetiştirme sorunu ile ilgili
olarak alınacak önlemler;

a) Ana sınıflarında, kız enstitülerinin ilgili
bölüm mezunlarına öncelikle görev verilmesi,

b) Her kademedeki okulların öğretmen ve araç-ge-
reç yönünden eksiklerinin tamamlanması için hazırlanacak

programda, öğretmen okullarına öncelik verilmesi,

c) 1970-1971 öğretim yılı için, ilköğretmen okullarında 18 bin, eğitim enstitülerinde 5 bin kişilik bir kayıt düzeyi gerçekleştirilmesi, şeklinde ifade edilebilir (a.g.e., s.461-463), (1970 Y.P., s.461-463).

1971 Yılı Programı:

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın dördüncü yılını kapsayan 1971 Yılı Programı, önceki üç yılın genel bir değerlendirmesini yapmış ve 1969-1970 öğretim yılında, öğretmen okullarının yeni öğrenci kayıtlarında, plân hedeflerinin gerisinde kaldığını saptamıştır. Bunun nedeni olarak; mevcut okulların yenilenmeleri devam ettiğinden, yapılan yatırımların Plân hedeflerinde öngörüldüğü kadar yeni kapasite yaratmaması gösterilmektedir. Ayrıca, bu okullardaki öğretimin niteliğinin de, Plânda öngörülen düzeye ulaşamadığı belirtilmiştir (1971 Yılı Programı, 1971, s.618).

Öğretmen yetiştirme ile ilgili bir başka sorun olarak, Teknisyen Okullarındaki öğretmen açığının sürdüğü ve bu okulların programlarının gerektirdiği nitelikte öğretmen yetiştirilmesine geçilemediği saptanmıştır (1971 Y.P., 1971, s.618).

Programda, öğretmen sorununun çözümü için geti-

len tek önlem, ilköğretim ve genel ortaöğretimde, öğretmen gereksiniminin, bölgeler ve iller arası denge ilkesi ve bölgenin durumunun gözönünde tutularak, ayrıntılı, bir program içinde saptanacağıdır (1971, Y.P., 1971, s.624).

1972 Yılı Programı:

1972 Yılı Programı'nda, genel olarak eğitim sisteminin değerlendirildiği, bu değerlendirme sonucunda, öğretmen okullarının, 1970-1971 öğretim yılında da, yeni öğrenci kayıtlarının saptanan hedeflerden geride kaldığı görüşüne yer verilmiştir. Ayrıca, yurt dışında çalışan işçilerin çocuklarının eğitim sorununun, öğretmen sağlamadaki güçlük nedeniyle çözümlenemediği belirtilmiştir (1972 Yılı Programı, 1972, s.348).

Programda, öğretmen yetiştirme konusu ile ilgili bir önleme rastlanamamıştır.

1973 Yılı Programı:

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilk dilimini oluşturan 1973 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştirme sorunu ile ilgili olarak alınması gerekli görülen önlemlerin;

a) Millî Eğitim Bakanlığı'nın temel eğitim dal öğretmenini gereksinimini karşılamak amacıyla, çeşitli kaynaklardan sağlanacak elemanlara, özel eğitim programları düzenlenmesi,

b) Temel eğitim sınıf öğretmeni gereksiniminin, mevcut ilkokul öğretmenlerine verilecek hizmetiçi eğitimle karşılanması,

c) Ortaokul öğretmenlerinden gerekli görülen sayıda bir grubun, hizmetiçi eğitimle lise öğretmeni olarak yetiştirilmesi,

d) Yükseköğretim kurumlarında, özellikle gereksinim duyulan dallarda lise öğretmeni yetiştirmek üzere çabaların yoğunlaştırılması ve bunun için özel pedagoji programları uygulanması,

e) Mevcut eğitim enstitülerinden olanakları uygun olanlarda, liselere öğretmen yetiştirmek üzere gerekli süre uzatma ve program geliştirme çalışmalarının sonuçlandırılması, şeklinde ifade edildiği görülmektedir (1973 Yılı Programı, 1972, s.246).

Mesleki ve Teknik eğitime öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak alınacak önlemlerin;

a) Mühendis yetistiren yükseköğretim kurumları mezunlarının teknik liselerde, kuramsal teknik ders öğretmeni olarak çalıştırılmalarının sağlanması, ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Yüksek Teknik Öğretmen Okullarına, kuramsal ders öğretmeni yetiştirmek için gerekli önlemlerin alınması,

b) Teknik Öğretmen Okullarının öğrenci sayıları artırılarak, teknik liselerde ve teknik liselere dönüştü-

rülene dek sanat enstitülerinde görev alacak meslek ve atelye dersi öğretmeni yetiştirilmesi,

c) Kız meslek liseleri öğretim kadrolarının niteliğini yükseltmek amacıyla, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda, bu liselerin yeni bünyelerine uygun öğretmen yetiştirmeye yönelik program geliştirme çalışmalarının yapılması, şeklinde sıralandığı görülmektedir (1973 Y.P., 1972, s.245).

1974 Yılı Programı:

1973 program dönemi içinde, eğitim sistemindeki gelişmelerin değerlendirildiği 1974 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştirme konusunun, eğitimin her kademesinde, nicelik ve nitelik yönünden önemli bir sorun olduğu görüşüne yer verilmektedir (1974 Yılı Programı, 1974, s.287).

Öğretmen açığının giderek artmasının nedenleri olarak; temel eğitim ikinci kademe okullarının, kırsal bölgede, nüfus kriterine dikkat edilmeden yaygınlaştırılması, genel liselerde, öğretmen dağılımı politikasındaki aksaklıklar ve plan dışı okullar, teknik eğitimde, sosyal talebin hızla artması, öğretmenlerin görevden ayrılma oranlarının yüksekliği gösterilmektedir (1974 Y.P., 1974, s.288-289).

Öğretmen gereksiniminin giderilmesi için ,prog-

ramda yer alan önlemler;

a) Temel eğitim okullarının açılmasına koşut olarak, öğretmen gereksinimini karşılamak üzere, hizmet öncesi ve hizmetiçi öğretmen yetiştirme çalışmalarının hızlandırılması,

b) Temel eğitime sınıf ve dal öğretmeni yetiştirmek üzere, yüksek öğretim kademesinde iki yıllık ön lisans veren okulların program döneminde tamamlanmasının sağlanması,

c) Yeni geliştirilecek öğretmen yetiştirme sistemine koşut olarak, ilköğretmen okullarının, parasız yatılı, genel, teknik ve meslek liselerine dönüştürülmesi,

d) Üniversite ve yüksekokulların bulunduğu merkezlerdeki eğitim enstitülerinden, durumları uygun olanların, liselere öğretmen yetiştirmek üzere gerekli süre uzatımı ve program geliştirilmesinin sağlanması, bu grubun dışında kalan eğitim enstitülerinden, temel eğitime öğretmen yetiştirmek üzere yararlanılması,

e) Kız meslek liselerinde uygulanacak yeni öğretim dallarına göre öğretmen yetiştirmek üzere Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda gerekli düzenlemelerin yapılarak nitelikli öğretmen yetiştirme konusuna ağırlık verilmesi,

f) Teknik liseler ve pratik sanat okullarında sanayide deneyimli elemanların sözleşmeli olarak çalışmalarının sağlanması, şeklinde ifade edilmektedir (1974 Y.P., 1974, s.294-295).

1975 Yılı Programı:

1975 Yılı Programında öğretmen gereksinimine ilişkin ileri sürülen görüşler, öğretmen kullanma politikasının aksayan yönlerinin düzeltilememesi nedeni ile Temel Eğitim I. kademesinde, toplam öğretmen sayısının yeterli gözükmesine karşın öğretmen dağılımındaki bölgeler arası ve kıır-kent farklılığının önemli bir sorun olarak ağırlığını sürdürmekte olduğu şeklindedir (1975 Yılı Programı, 1975, s.296).

Yine, Meslekî ve Teknik eğitimde, öğretmen darboğazına çözüm getirmek amacıyla 1974 Yılı Programı'nda öngörülen önlemlerin gerçekleştirilemediği, programın saptamaları arasındadır (1975 Y.P., 1975, s.299).

Öğretmen açığının, eğitimin çeşitli kademelerinde sürmekte olduğuna ilişkin bu saptamalara karşın, öğretmen yetiştirmeye ilişkin önlemlerin, Meslekî ve Teknik eğitime yönelik olduğu görülmektedir. Bu önlemlerin;

a) Teknik eğitime öğretmen sağlanması ve mevcutların ayrılmasına yol açan etkenlerin giderilmesi için işe alma koşullarını düzenleyici önlemlerin alınmasını sağlamak üzere DPT'nin eşgüdümünde, Millî Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Personel Dairesi'nce ortak bir çalışma yapılması,

b) Sanat Enstitüsü ve Teknisyen Okulu mezunları-

nın teknik okullarda öğretmen yardımcısı olarak işe alınmaları ve aynı zamanda öğretim elemanı olarak yetişmelerini sağlayacak önlemlerin alınması, şeklinde açıklandığı görülmektedir (1975 Y.P., 1975, s.299).

1976 Yılı Programı:

Programda, Temel eğitimin birinci kademesinde, öğretmen sayısının artmış olmasına karşın, kır ve kent kesimindeki dengesiz dağılımın ve bunun getirdiği nicelik ve nitelik sorununun sürdüğü görüşüne yer verilmiştir (1976 Yılı Programı, 1976, s.86).

Erkek Teknik Öğretim Okullarında, kapasite ve öğretmen sorununun çok büyük boyutlara ulaştığı belirtilmiştir (1976 Y.P., 1976, s.87).

Bu sorunlara karşı alınacak önlemler arasında sadece Mesleki ve Teknik liselere değinildiği, bu okullardaki öğretmen açığını kapatmak amacıyla sanayide ve üretimde deneyimi olan elemanların ek ders ücretli veya sürekli olarak işe alınmaları ile ilgili çalışmaların geliştirileceğinin belirtildiği görülmektedir (1976 Y.P., 1976, s.88).

1977 Yılı Programı:

1977 Yılı Programı'nın durum değerlendirmesi bölümünde,

Temel Eğitim I. Kademe'de öğretmen dağılımının, köy aleyhine bir dengesizlik gösterdiği, genel liselerde, öğretmen ihtiyacının modern standartlarda karşılanması için süratle bir programlamaya gidilmesi gerektiği belirtilmektedir (1977 Yılı Programı, 1977, s.334-335).

Meslekî ve Teknik Öğretimdeki öğretmen açığının giderilmesi için alınan önlemlerin yetersiz kaldığı ve bu okullarda eğitimin niteliğinin, beklenen düzeye ulaşmadığı görüşlerine yer verilmiştir (1977 Y.P., 1977, s.336).

Ancak, Programda, öğretmen açığının kapatılabilmesi için yapılacak herhangi bir çalışma ya da önlem yer almamıştır.

1978 Yılı Programı:

1978 Yılı Programı'nda da, eğitim sisteminin değerlendirilmesi yapılmış, temel öğretim ve genel ortaöğretim için, aslında yeterli olabilecek öğretmen sayısının, öğretmen kullanma politikasının hatalı olması nedeniyle öğretmen açığının kapatılamadığı, bunun da eğitimin niteliğini olumsuz biçimde etkilediği görüşüne yer verilmiştir (1978 Yılı Programı, 1978, s.288).

Endüstri Meslek Liselerinde de, öğretim kadrosunda gerekli artış sağlanmaksızın, öğrenci kapasitesinin artırılmasının eğitimin niteliğini düşürdüğü belirtilmiştir (1978 Y.P., 1978, s.289).

Eğitim sisteminin iyileştirilmesi amacıyla alınacağı belirtilen önlemler arasında, Teknik eğitim dışındaki eğitim kademeleri için bir önlem getirilmemiş, bu alan içinde; Teknik Öğretmen Okullarının sayı ve kapasitelerinin artırılacağı ve öğretmenliği özendirici güvencelerin gerçekleştirileceği belirtilmiştir (1978 Y.P., 1978, s.290).

1979 Yılı Programı:

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde girildiği 1979 yılı için hazırlanan programda, eğitim sisteminin durum değerlendirmesinin sonuçları arasında; temel eğitim I. kademe için, yeterli olabilecek öğretmen sayısının, dengesiz dağılım nedeniyle bazı illerde fazlalık, bazı illerde açık yarattığı, Endüstri Meslek Liselerinde ise, hızla artan öğrenci sayısına karşılık, öğretmen sayısında, buna koşut bir artış sağlanamadığı görüşlerinin yer aldığı görülmektedir (1979 Yılı Programı, 1979, s.344).

Yine, durum değerlendirmesi yapılan bölümde, öğretmen yetiştiren kurumlar, öğrenci sayıları yönünden ele alınmış ve Öğretmen Liselerindeki öğrenci sayısında azalma görüldüğü, buna karşın 2 ve 3 yıllık Eğitim Enstitülerinde hızlı bir artış kaydedildiği belirtilmiştir (1979 Y.P., 1979, s.345).

Eğitim sistemi ile ilgili alınacak önlemler bölümünde, öğretmen yetiştiren yüksek okulların asıl kaynağının öğretmen liseleri olacağı, bu okullardan mezun olanların, doğrudan iki yıl daha öğrenim görerek ilkokul öğretmeni olacağı ve diğer yükseköğrenim kurumlarına da girebilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir (1979 Y.P., 1979, s.346).

1980 Yılı Programı:

Bu programda, öğretmen yetiştirme konusu ile ilgili olarak sadece, öğretmen açığının azalmasına karşın, iller ve bölgeler arasında dağılım dengesizliğinin sürdüğü görüşü yer almış, ancak konu ile ilgili bir önlem getirilmemiştir (1980 Yılı Programı, 1980, s.102).

1981 Yılı Programı:

Programın, eğitim sistemindeki genel görünümünün ele alındığı "Durum" bölümünde, Temel Eğitim II. kademedeki öğretmen sayısı dikkate alınmadan açılan okulların, eğitimin niteliğini düşürdüğü görüşü yer almıştır (1981 Programı, 1981, s.361).

Ayrıca, genel ortaöğretimde bazı meslek dersleri öğretmenlerinin sayısal yetersizlikleri yanı sıra, dengesiz dağılımlarının da sürdüğü belirtilmiştir (1981 Y.P., 1981, s.362).

Eğitim sistemindeki sorunlara getirilecek çözüm-lerin ele alındığı önlemler bölümünde, öğretmen yetiştirme sorunu ile ilgili olarak alınması planlanan önlemler;

a) Üniversite ve yüksek okul mezunlarının, pedagojik eğitimden geçirildikten sonra, temel eğitim ve ortaöğretim kademelerinde öğretmen olarak çalışmalarının yaygınlaştırılması,

b) Öğretmenlerin dengesiz dağılımını önlemek amacıyla bir rotasyon uygulamasına başlanması (1981 Y.P., s.362).

c) Öğretmen yetiştiren kurumlarda, özellikle son yıllarda gözlenen nitelik düşmesini giderici önlemlerin alınması ve bu kurumların öğretmen gereksinimlerinin yeniden belirlenmesi, şeklinde ifade edilmiştir (1981 Y.P., 1981, s.366).

1982 Yılı Programı:

1982 Yılı Programı'nın eğitim sistemini değerlendirmesi; temel eğitim ve genel ortaöğretimdeki dengesiz öğretmen dağılımını giderici önlemlerin, sadece "seyrekleştirme uygulaması" olarak değerlendirildiği, kriterler yeterince geliştirilemediğinden, gereksiz harcamalara yol açtığı (1982 Yılı Programı, 1982, s.307), temel eğitim II. kademe ve her tür eğitim kademesinde bazı branş öğretmenlerine gereksinimin sürdüğü, bazı branşlarda ise gereksi-

niminin fazlası yığılmalar olduğu, şeklindedir (1982 Y.P., 1982, s.309).

Temel eğitim ve genel ortaöğretime öğretmen yetiştirilmesi ile ilgili olarak, programda alınacağı belirtilen önlemler;

a) Öğretmenlerin niteliğinin, hizmetiçi eğitim programlarından da yararlanılarak yükseltilmesi,

b) 1982-1983 öğretim yılından itibaren tüm eğitim kademelerinde zorunlu dersler arasına alınacak olan din öğretimi ve eğitimi için öğretmen gereksiniminin, öncelikle İmam Hatip Okulları, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi mezunları arasından karşılanması, şeklinde ifade edilmiştir (1982 Y.P., 1982, s.310).

Mesleki ve Teknik öğretimin öğretmen gereksiniminin de ele alındığı Programda, bu alan ile ilgili alınacağı belirtilen önlemler;

a) Endüstri Meslek Liseleri ile Teknik Liselerin meslek dersleri öğretmen gereksiniminin karşılanması ve öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programları yoluyla aralarındaki nitelik farklılıklarının giderilmesi,

b) Bir yandan Mesleki ve Teknik öğretime öğretmen yetiştirme faaliyetleri sürdürülürken, öte yandan, bu öğretmenlerin meslekte kalmasını sağlayıcı önlemlerin alınması, biçiminde açıklanmaktadır (1982 Y.P., 1982, s.314).

1983 Yılı Programı:

Bir önceki yıla göre eğitim sistemindeki gelişme ve sorunların değerlendirildiği "Durum" bölümünde, öğretmen ve diğer kaynakların dağılımındaki dengesizliklerin, 1982 yılında da sürdüğü görüşüne yer verildiği görülmektedir (1983 Programı, 1983, s.343).

Konu ile ilgili bir başka saptama, temel eğitim II. Kademe ve diğer eğitim kademelerinde, alınan tüm önlemlere karşın bazı branşlarda gereksinim fazlası yığılmalar olduğudur (1983 Y.P., 1983, s.343).

Temel eğitim ve genel ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusu ile ilgili alınacağı belirtilen tek önlemin, hizmetiçi eğitim programları ile öğretmenlerin sürekli olarak yetiştirilmesine devam edileceği, olduğu görülmektedir (1983 Y.P., 1983, s.347).

Meslekî ve Teknik eğitimin durumunun ele alındığı bölümde, Öğretmen Liselerinin, genel lise durumuna getirilmesiyle, bu okullara olan istemin azaldığı, ayrıca, Eğitim Enstitülerinin YÖK'e bağlanması sonucu, öğretmen yetiştirmede yeni bir darboğazın oluştuğu öne sürülerek Öğretmen Liselerinin meslek okulu olarak devam edip etmemesi konusunda karar alınması gerektiği belirtilmiştir (1983 Y.P., 1983, s.350).

Programda, Meslekî ve Teknik eğitim için alınması gerekli görülen önlemlerden öğretmen yetiştirme ile ilgili olanlar;

a) YÖK'e bağlanan öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları da dikkate alınarak, Öğretmen Liselerinin durumunun yeniden düzenlenmesi, bu kademedeki yüksek öğretimin aynı dallarına geçiş için gerekli yapının oluşturulması,

b) Türk Eğitim Sistemi'nde gereksinim duyulan öğretmenlerin mevcut stok da dikkate alınarak, hangi kademelerden yetiştirileceğinin karara bağlanması,

c) Her kademe ve branş için gereksinim duyulan öğretmen sayı ve niteliklerinin, her yıl, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından YÖK'e bildirilmesi, şeklinde ifade edilmiştir (1983 Y.P., 1983, s.353).

1984 Yılı Programı:

1984 Yılı Programı'nda öğretmen yetiştirme ile ilgili sorunlar, ortaokullarda çalışan öğretmenlerin sayı ve nitelik yönünden yetersiz oluşları, özel eğitim okul ve kurumlarında görev alacak öğretmenleri yetiştirecek bir kurum bulunmayışı, liselerde öğretmen dağılımının dengesiz oluşu ve lise öğretmenlerinin sayı ve nitelik açısından yetersiz oluşu, şeklinde dile getirilmiştir (1984 Programı, 1984, s.302-303).

Temel eğitim ve genel orta eğitimde saptanan bu sorunların çözümü için, öğretmenlerin yurt çapında dengeli dağılımını sağlayacak önlemlerin alınacağı belirtilmiştir (1984 Y.P., 1984, s.303).

Meslekî ve Teknik eğitime öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak alınacak önlemler;

a) Meslekî ve Teknik eğitime öğretmen yetiştirme ve hizmete almanın belli esaslara ve mevzuata bağlanması,

b) Okulöncesi öğretmenlerinin, kız teknik eğitimi ile öğretmen okullarında yetiştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması, biçiminde açıklanmıştır (1984 Y.P., 1984, s.307).

1985 Yılı Programı:

1985 Yılı Programı'nda, eğitim sisteminin sorunlarından öğretmen boyutu ile ilgili olanlar; özel eğitim okul ve kurumlarında görev alacak öğretmenleri yetiştiren bir okulun bulunmaması, genel ve meslekî-teknik liselerdeki öğretmenlerin nicel ve nitel yönden yetersiz oluşları, şeklinde belirtilmiştir (1985 Yılı Programı, 1985; s.291-293).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı dönemine girilen bu programda, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak

alınacak önlemler;

a) Öğretmen Liselerinde meslek programlarına yeniden başlanması ve bu okullarının, öğretmen yetiştiren kurumların öğrenci kaynağı haline getirilmesi,

b) Meslekî ve Teknik öğretim okullarında görev alacak meslek dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için özel önlemler alınması,

c) Okulöncesi, ilk ve ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların olanaklarının artırılması ve YÖK ile MEGSB arasında işbirliği kurularak, nitelikli öğretmen yetiştirilmesinin sağlanması, şeklinde ifade edilmektedir (1985 Y.P., 1984, s.294-295).

1986 Yılı Programı:

1985 Program döneminde, eğitim sistemindeki gelişmeleri ve sorunları değerlendiren 1986 Yılı Programının, öğretmen yetiştirme sorunu ile ilgili olarak verdiği bilgiler;

a) Halen ilköğretimde görev yapan ilköğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin, açıköğretim yoluyla yükseköğrenimden geçmelerini amaçlayan çalışmaların belli bir aşamaya gelmiş olduğu, ayrıca, hızlandırılmış eğitim programlarıyla yükseköğrenimlerini tamamlayan öğretmenlerin daha üst düzeyde yetişmelerine yardımcı olmak üzere programlar hazırlandığı,

b) Eğitimin her kademesindeki öğretmenlerin, bölgeler arasında dengeli dağılımının sağlanabilmesi için öngörülen önlemlerin uygulamaya konmakta olduğu (1986 Yılı Programı, 1986, s.312),

c) Özel eğitim kurumlarında görev alacak özel olarak yetiştirilmiş öğretmenlerin sağlanamadığı, şeklindedir (1986 Y.P., 1986, s.315).

Bu programın, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak alınacağını belirttiği önlemler;

a) Yabancı dille öğretim yapan okullarda görev alan öğretmenlerin, dil ve eğitim formasyonu yönünden yeterli bir düzeye ulaştırılabilmeleri için başlatılan çalışmaların sürdürülmesi (1986 Y.P., 1986, s.314),

b) Öğretmen Liselerinde meslek formasyonu veren derslere ağırlık verilmesi ve bu okulların, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğrenci kaynağı durumuna getirilmesi (1986 Y.P., 1986, s.322),

c) Meslekî ve Teknik öğretim okullarında görev alacak atölye ve meslek dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için özel önlemler alınması (1986 Y.P., s.322),

d) Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının gereksinimlerinin öncelikle karşılanması, olanaklarının artırılması, bu okullara daha yetenekli öğrenciler alınması ve daha nitelikli öğretmen yetiştirmek amacıyla

YÖK ile MEGSB arasında başlatılan işbirliğinin etkin bir şekilde sürdürülmesi, şeklinde ifade edilmektedir (1986 Y.P., 1986, s.325).

Programda, eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesine de yer verildiği görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak, her kademedeki eğitim yöneticilerinin seçiminde belli ölçütlerin dikkate alınacağı, hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim yoluyla yetiştirilmelerine ağırlık verileceği ve bu amaca yönelik, hizmetiçi eğitim programlarının hazırlanarak uygulamaya konulacağı belirtilmektedir (1986 Y.P., 1986, s.314).

1987 Yılı Programı:

1986 Program döneminde eğitim sisteminin değerlendirmesi yapılan programda, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak şu noktalar kayda değer görülmüştür;

a) Eğitim ve öğretimin kalitesini olumsuz yönde etkileyen etkenlerden biri olarak, öğretmenlik mesleğinin geliştirilememesi gösterilmiştir (1987 Yılı Programı, 1986, s.334-335),

b) İlköğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin önli-sans öğrenimi için Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde eğitime başladıkları, halen 46.770 öğretmenin öğretime devam ettiği belirtilmiştir (1987 Y.P., 1986, s.335),

c) Hızlandırılmış eğitim programlarından mezun ortaokul öğretmenlerinin hizmetçi eğitim programlarının sürmekte olduğu, ancak, yabancı dil öğretmenleri için Hacettepe, Orta Doğu ve Boğaziçi Üniversitelerinde başlatılan hizmetçi eğitim programlarının başarı ile yürütülemediği ifade edilmiştir (1987 Y.P., 1986, s.335),

d) MEGSB ile YÖK arasında, öğretmen yetiştirme konusunda ortak ilkeler saptanamadığı için uygulama aşamasına gelinemediği, Meslekî ve Teknik eğitime öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının programlarında yapılan değişiklikler nedeniyle, bu kurumlarda istenilen düzeyde öğretmen yetiştirilemediği, ayrıca bu alanda ekonomik yetersizliklerin öğretmen kaybına neden olduğu görüşlerine yer verilmiştir (1987.Y.P., 1986, s.335),

e) Öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımını amaçlayan önlemlerin uygulanmasından, beklenen başarının sağlanamadığı belirtilmiştir (1987 Y.P., 1986, s.335).

Programda, eğitim yöneticilerinin ve denetmenlerin eğitimi konusuna da değinildiği görülmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve sorunlar;

a) Denetim kadrosunun güçlendirilmesi ve denetim sisteminin daha işlevsel hale getirilmesi için meslekî, idarî, malî, rehberlik, program gibi uzmanlık gruplarına ayrılması ve bu kadronun, çağın gereklerine göre yetiştirilmeleri konusunda ön çalışmalara başlandığı,

b) Eğitim yöneticilerinin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitiminde etkili programların uygulamaya konulmadığı, şeklinde ifade edilmiştir (1987 Y.P., 1986, s.335).

Yukarıda açıklanan sorunlardan öğretmen yetiştirme ile ilgili olanlara programın getirmeyi amaçladığı önlemler;

a) Yabancı dille öğretim yapan okullardaki branş öğretmenlerinin, gerek dil, gerekse mesleksel formasyon açısından yeterli düzeye getirilebilmeleri için başlatılan çalışmaların sürdürüleceği (1987 Y.P., 1986, s.337).

b) Öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlamak ve belli yerlerdeki yığılmaları önlemek için gerekli önlemlerin alınacağı (1987 Y.P., 1986, s.338),

c) Nicel ve nitel yönden eğitim sisteminin gereksinimlerine yanıt verebilecek bir öğretmen yetiştirme sisteminin geliştirilmesi için MEGSB ile YÖK arasında yakın bir işbirliğinin sürdürüleceği (1987 Y.P., 1986, s.338),

d) Okulöncesi eğitim kurumlarının öğretmen gereksiniminin karşılanması için gerekli programların hazırlanacağı (1987 Y.P., 1986, s.339),

e) Özel eğitime öğretmen yetiştirmenin belli esaslara bağlanacağı (1987 Y.P., 1986, s.340),

f) Ana sınıfı ve yuva öğretmeni yetiştirmek amacıyla Kız Meslek Liselerinin eğitim programlarında başlatılan değişiklik çalışmalarının hızlandırılacağı (1987 Y.P., 1986, s.341),

g) Fen Liseleri öğretmenlerinin, yurt içinde ve yurt dışında daha iyi yetisttirilmelerinin bir programa bağlanarak yürütüleceği (1987 Y.P., 1986, s.342),

h) Öğretmen Liselerinin tekrar meslek lisesi haline getirileceği, öğrenci kaynağı geliştirilerek daha yetenekli öğrencilerin alınacağı, öğretmenlik bilgisi derslerinin programlarında ağırlık kazanacağı, öğretmen olabilecek nitelikteki öğrencilerin, ilgili yüksekokullara ve Eğitim Fakültelerine yönelmelerinin özendirileceği (1987 Y.P., 1986, s.342),

ı) İlk ve ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunda uygulanacak yöntemin saptanacağı ve uygulamaya geçirileceği, bu amaçla MEGSB ile üniversiteler arasında merkezi bir organ oluşturulacağı (1987 Y.P., 1986, s.348),

i) Eğitim Fakültelerine, öğretmen olma yeteneği olan öğrencilerin girebilmelerini sağlayacak çalışmaların yapılacağı (1987 Y.F., 1986, s.348),

j) Öğretmen Liselerinden mezun olan öğrencilerin öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yönlendirilmeleri için, öğretim programlarında ve merkezi seçme ve yerleştirme sınav sisteminde gerekli düzenlemelerin yapılacağı (1987 Y.P., 1986, s.348),

k) Özel eğitime öğretmen ve uzman yetiştirmek üzere, olanakları uygun üniversitelerde yeni programlar açılacağı (1987 Y.P., 1986, şeklinde ifade edilmiştir.

Eğitim yöneticisi yetiştirme konusunda program yaklaşımı şöyledir:

Eğitim yöneticiliğinin bir uzmanlık alanı olması nedeniyle her kademedeki eğitim yöneticilerinin seçilmesinde belli ölçütlerin gözetilerek, yöneticilerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimle yetiştirilmeleri için hizmetiçi eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulacağı, bu konuda Eğitim Fakülteleri ve Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü ile işbirliği yapılacağı belirtilmiştir (1987 Y.P., 1986, s.338).

Programda, eğitim denetmeninin eğitilmesi ile ilgili herhangi bir yaklaşım olmamakla birlikte, denetim sisteminin geliştirilmesiyle ilgili bir önlem getirildiği görülmektedir. Bu nlem; denetmenlerin her türlü eğitim faaliyetini denetleyebilmeleri için grup halinde çalışmaları ve mesleki, mali-idari, program geliştirme, rehberlik, özel eğitim vb. uzmanlık grupları halinde geliştirilmeleri için çalışmalara başlanacağı ifade edilmiştir (1987, Y.P., 1986, s.336).

1988 Yılı Programı:

nceki plan döneminde, eğitim sisteminin durumunun değerlendirildiği programda, sistemin ğretmen sorunu ile ilgili olarak yapılan çalışma ve sorunlar ř şekilde ifade edilme'ttedir;

a) Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim ve işe alınmaları konusunda; meslekî ve teknik alanda niteliğin yükseltilmesi, giriş sınavlarının merkezi sisteme bağlanarak, öğrenci seçiminde objektif ölçütlerin getirilmesi, Üniversite Seçme Sınavı'nda, meslek liselerinden mezun olanların, kendi alanlarındaki programlara yerleşmelerini sağlamak amacıyla, yüksek katsayı uygulamasının başlatıldığı belirtilmektedir (1988 Yılı Programı, 1988, s. 332).

b) İlköğretmen Okulu mezunu 130.000 öğretmenin, Açık Öğretim Fakültesi'ndeki ön lisans eğitim programının sürdürüldüğü, hızlandırılmış programlarla yetiştirilen 25.000 dolayındaki branş öğretmenlerinin niteliklerinin yükseltilmesi için yapılan hizmetiçi eğitim çalışmalarıyla ancak 5.000 öğretmenin eğitiminin yapılabildiği ve öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerinin düzene kavuşturulması gerektiği görüşlerine yer verilmiştir (1988 Yılı Programı 1988, s.333).

c) Daha nitelikli öğretmen yetiştirmek ve öğretmen olacak gençleri, ortaöğretim düzeyinden itibaren yetiştirmek amacıyla Öğretmen Liselerinin yeniden açılması çalışmalarının tamamlandığı, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına ek kaynak sağlanarak niteliğin yükseltilmesi ile ilgili çalışmaların sürdüğü ifade edilmiştir (1988 Y.P., 1988, s.333).

d) Her kademede görev yapan öğretmenlerin, yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlamayı amaçlayan çalışma-

ların yetersiz kaldığı, batı bölgelerinde öğretmen fazlalığı varken, bazı bölgelerde öğretmen açığını kapayabilmek için, diğer mesleklerden ve askerlik görevini yapanlardan yararlanıldığı belirtilmiştir (1988 Y.P,1988, s.333).

e) İlköğretimde, kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki nitelik farklılıklarının en aza indirilmesi için, diğer eksiklerin yanısıra öğretmen gereksiniminin giderilmesi ve öğretmen niteliğinin yükseltilmesi çalışmalarının sürdürüldüğü ifade edilmiştir (1988 Y.P,1988, 337).

f) Özel eğitim alanındaki öğretmen gereksiniminin sürdürüldüğü belirtilmiştir (1988 Y.P, 1988, s.339).

g) Ortaöğretimde, özellikle, Meslekî ve Teknik Okullarda öğretmen açığının kapatılamadığı açıklanmıştır (1988 Y.P, 1988, s.340).

Programda, denetim sisteminin yeterliliği konusuna da değinilmiş ve denetim elemanı sayısının sınırlı olması ve uzmanlaşma olmaması nedeniyle denetim sisteminin yetersiz kaldığı, öğretim kurumlarına ve öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik yapılamadığı görüşüne yer verilmiştir (1988 Y.P, 1988, s.334).

Saptanan bu sorunlara, programda, getirileceği açıklanan önlemler;

a) Eğitim sisteminin gereksinimine uygun sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirilmesi konusunda, MEGSB

ile YÖK arasındaki işbirliğinin sürdürülmesi ve kalıcı hale getirilmesi (1988 Y.P, 1988, 335).

c) Başarılı öğrencilerin Öğretmen Liselerinde parasız yatılı olarak okumaları, mezuniyetlerinden sonra Eğitim Fakültelerinin ilgili bölümlerine girmeleri konusunda gerekli düzenlemelerin tamamlanması (1988 Y.P, 1988, s.337).

d) Yabancı dille eğitim yapan okullardaki öğretmenlerin, dil ve mesleki formasyon yönünden yeterli düzeye ulaşabilmeleri için başlatılan çalışmaların sürdürülmesi, ayrıca, yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmeleri konusunda MEGSB ile üniversiteler arasındaki işbirliği çalışmalarının sonuçlandırılması (1988 Y.P, 1988, s.337).

e) Öğretmenlerin, hizmetiçi eğitimlerinin belli bir sistem ve program bağlanarak sürdürülmesi (1988 Y. P,1988, s.337).

f) Okulöncesi eğitim kurumlarının öğretmen gereksiniminin karşılanması için, 2 yıllık Eğitim Yüksekokulları ile, öğretmenlik formasyon kurslarından geçirildikten sonra, genel lise ve Kız Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi Bölümü mezunlarının öğretmen olarak hizmete alınmaları konusunda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması (1988 Y.P, 1988, s.339).

h) Mesleki ve Teknik eğitimde sıkıntısı çekilen öğretmenlerin meslekten ayrılmalarını önlemek amacıyla,

hizmete alma ve ücret durumlarının belli esaslara bağlanarak, teşvik edici önlemlerin alınması (1988 Y.P, 1988 s.342).

ı) Fen Liseleri öğretmenlerinin yurt içinde ve dışında daha iyi yetiştirilmelerinin bir program dahilinde gerçekleştirilmesi (1988 Y.P, 1988, s.342).

i) İlk ve ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunda uygulanacak yöntemin saptanması, bu amaçla MEGSB, YÖK ve üniversiteler arasında merkezi bir organ kurularak faaliyete geçirilmesi (1988 Y.P, 1988, s. 347).

j) Eğitim Fakültelerine öğretmen olma yeteneği olan öğrencilerin girmesini sağlayacak çalışmaların yapılması (1988 Y.P, 1988, 347).

k) Eğitim Fakültelerinde yabancı dil ve bilgisayar eğitiminin desteklenmesi (1988 Y.P, 1988, s.348), şeklinde ifade edilmektedir.

Ayrıca, eğitim yöneticilerinin eğitimine de değinilmektedir. Bu konuda, programın, alınacağı belirtilmiş önlem; her kademedeki eğitim yöneticilerinin seçiminde belli ölçütlerin dikkate alınacağı, yöneticilerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimle yetiştirilmeleri için hazırlanacak hizmetiçi eğitim programlarının uygulamaya konulacağı, bu konuda Eğitim Fakülteleri ile Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü arasında işbirliği yapılacağı, biçiminde belirtilmektedir (1988 Y.P,1988, s.335).

1989 Yılı Programı:

1989 Yılı Programı'nda, bir önceki program döneminde yapılan eğitim sistemini iyileştirme çalışmaları ile sorunların bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme sonuçlarından, öğretmen yetiştirme ile ilgili olanlar;

a) Öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmetiçin-
de yetiştirilmeleri konusunda çalışmaların sürdürüldüğü
(1989 Programı, 1989, s.350),

b) Öğretmenlerin dengeli dağılımını sağlayacak
ve belli yerlerde yığılmaları önleyecek çalışmaların sür-
dürüldüğü (1989 Y.P., 1989, s.351),

c) Eğitim sisteminin gereksinimlerine uygun sayı
ve nitelikte öğretmen yetiştirilmesi konusunda MEGSE ve
YÖK arasında işbirliğini sağlayacak çalışmaların başla-
tıldığı (1989 Y.P., 1989, s.351),

d) Meslekî ve teknik eğitimde, özellikle teknik
dallarda öğretmen açığını kapatabilmek için yapılan çalış-
malardan henüz olumlu bir sonuç alınmadığı (1989 Y.P.,
1989, s.351),

e) İlköğretimin ikinci kademesi olan ortaokullar-
da, özellikle kırsal bölgelerde, öğretmen-öğrenci oranla-
rının, ortalamanın oldukça altında olduğu (1989 Y.P.,
1989, s.355),

f) Özel eğitim alanında, bu amaçla yetiştiril-
miş öğretmen gereksiniminin sürdüğü (1989 Y.P., 1989,

s.355), şeklinde ifade edilmektedir.

Ayrıca, ortaöğretimde denetim elemanı sayısının yetersiz olması ve meslek bazında uzmanlaşmanın gerçekleştirilememesi nedeniyle, denetim hizmetinin yetersiz kaldığı belirtilmektedir (1989 Y.P., 1989, s.351).

Programda, saptanan bu sorunlara karşı alınacağı belirtilen önlemler;

a) Başarılı öğrencilerin öğretmen liselerinde parasız yatılı olarak okumaları ve mezuniyetten sonra eğitim fakültelerinin ilgili bölümlerine daha kolay girebilmelerini sağlayıcı düzenlemelere devam edilmesi (1989 Y.P., 1989, s.353),

b) Anadolu liseleri ile Anadolu meslek liseleri ve yükseköğretim kurumlarındaki yabancı dil öğretmenlerinin ve yabancı dille öğretim yapan dal öğretmenlerinin, eğitim işlevi yönünden yeterli düzeye gelebilmeleri için, başlatılan çalışmaların sürdürülmesi (1989 Y.P., 1989, s.353),

c) Mesleki ve Teknik eğitimde gereksinim duyulan alan öğretmenlerinin kurumlarından ayrılmalarını önlemek amacıyla hizmete alma koşullarının ve özellikle ücret durumlarının iyileştirilmesini sağlayacak düzenleme çalışmalarının sürdürülmesi (1989 Y.P., 1989, s.359), şeklinde yer almaktadır.

Programda, ayrıca, eğitim yöneticiliğinin bir uzmanlık alanı olduğu kabul edilmiş ve okul yöneticileri ile öğretmenlerin terfilerini hizmetiçi eğitimle ilişkilendirilecek düzenlemeler yapılacağı belirtilmektedir (1989 Y.P., 1989, s.352).

Hükümet Programları

Cumhuriyetin ilan edildiği tarih olan 29 Ekim 1923'ten günümüze dek 46 hükümet kurulmuş, bunlardan, 6 Mart 1924-22 Kasım 1924 tarihleri arasında görev yapmış II. İnönü Hükümeti ile 5 Ocak 1961-20 Kasım 1961 tarihleri arasında görev yapmış II. Gürsel Hükümeti program getirmemiştir.

Aşağıda, öğretmen yetiştirme konusuna değinen hükümet programları, tarihsel sıra içinde incelenmektedir.

Okyar Hükümeti:

Ali Fethi Okyar'ın başkanlığında, 22 Kasım 1924-3 Mart 1925 tarihleri arasında görev yapan Okyar Hükümeti'nin programında, öğretmen eksiğinin giderilmesine çalışılması, hükümetin görevi olarak kabul edilmiştir (Hükümetler ve Programları I, 1988, s.29).

I. Bayar Hükümeti:

1 Kasım 1937-11 Kasım 1938 tarihleri arasında, Mahmut

Celâl Bayar başkanlığında kurulan I. Bayar Hükümeti, programında, ilköğretimin çok önemli olduğunu, bu nedenle, en iyi yetişmiş öğretmenlerin ilköğretimde ve ilkokul öğretmeni yetiştirmede kullanılacağını belirtmektedir (Hükümetler ve Programları I, 1988, s.79).

Peker Hükümeti:

7 Ağustos 1946-10 Eylül 1947 tarihleri arasında görev yapan, Recep Peker'in Başbakan olduğu Peker Hükümeti'nin programında, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak yaklaşımları;

a) Okulsuz köylerin okula kavuşturulması çalışmalarının, öğretmen yetiştirme işiyle denk ve uyumlu olmasını sağlayacak ve ortalama 10 yılda tamamlanacak şekilde, Bakanlar Kurulunca ayrıntılı bir plana bağlanması,

b) Köy Enstitülerinden mezun olacak gençlerin, kendilerinden beklenen hizmetleri başaracak düzeyde bilgi ve millî duygu içinde yetiştirilmelerine önem verilmesi,

c) Her kademe için, gereksinilen sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirmeye önem verilmesi, bu amaçla, Öğretmen Okullarının yapı ve programlarında gerekli düzenlemelerin yapılması,

d) Kasaba ve şehirlerdeki ortaokul gereksinimini gidermek amacıyla, ortaokullara öğretmen yetiştirmeye önem verilmesi, şeklinde ifade edilmektedir (Hükümetler ve Prog-

ramları I, 1988, s.130-131).

II. Menderes Hükümeti:

9 Mart 1951-17 Mayıs 1954 tarihleri arasında, Adnan Menderes'in başkanlığında görev yapan II. Menderes Hükümeti, programında, ilkokul öğretmenlerinin, gerekli özellikler gözönünde bulundurulmak koşuluyla, aynı kaynaktan gelmelerine ve çok iyi nitelikte yetişmelerine önem verileceğini belirtmektedir (Hükümetler ve Programları I, 1988, s.176).

I. Koalisyon (VIII. İnönü) Hükümeti:

20 Kasım 1961-25 Haziran 1962 döneminde, İsmet İnönü'nün başbakanlık ettiği I. Koalisyon Hükümeti programında, her alanda yeter sayı ve nitelikte öğretmen bulunmaması, büyük sorun olarak değerlendirilmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.23).

II. Koalisyon (IX. İnönü) Hükümeti:

İsmet İnönü'nün Başbakanlık ettiği, 25 Haziran 1962- 25 Aralık 1963 tarihleri arasında görev yapan II. Koalisyon Hükümeti programında, her kademe ve tipteki öğretim kurumlarının öğretmen gereksiniminin karşılanmasına önem verileceği ve öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirileceği, görüşüne yer verilmiştir (Hükümetler ve Program-

ları II, 1988, s.44).

IV. Koalisyon (Ürgüplü) Hükümeti:

Suat Hayri Ürgüplü'nün başkanlığında 20 Şubat 1965-27 Ekim 1965 tarihleri arasında görev yapan IV. Koalisyon Hükümeti, programında, öğretmenleri, millî eğitim hizmetlerinin temel unsuru olarak kabul etmiş ve öğretmenlerin, bu hizmette layık yeterlik, nitelik ve sayıda yetiştirilmeleri için gerekli tüm olanakların araştırılacağı belirtilmiştir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.80).

I. Demirel Hükümeti:

27 Ekim 1965-3 Kasım 1969 tarihleri arasında görev yapan Süleyman Demirel'in başkanlığındaki I. Demirel Hükümeti'nin programında;

a) İlköğretime yeter sayıda öğretmen yetiştirilmesi için gereken önlemlerin alınacağı,

b) Ortaöğretimin öğretmen gereksiniminin karşılanabilmesi için, yetişmiş elemanların meslekte kalmasını sağlayacak her türlü önlemin alınacağı ve öğretmen yetiştiren okulların sayılarının artırılacağı ifade edilmektedir (Hükümet ve Programları II, 1988, s.94).

II. Demirel Hükümeti:

3 Kasım 1969-6 Mart 1970 tarihleri arasında, Süleyman

Demirel başkanlığında görev yapan II. Demirel Hükümeti, programında, öğretmen yetiştiren kurumların, her yönden geliştirilmesine, öğretmenlerin, mesleklerinde ilerlemelerine ve öğretmenliği cazip kılacak önlemlere öncelik verilmesine devam edileceğini belirtmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.142).

I. Erim Hükümeti:

Nihat Erim'in Başbakan olduğu, 26 Mart 1971-11 Aralık 1971 dönemi hükümetinin programında "Millî Eğitim Reformu" başlığı altında, öğrenci artışını karşılayacak sayı ve nitelikte, Atatürk ülküsüne bağlı öğretim üyesi ve öğretmen yetiştirilmesinin sağlanacağı, bu mesleklerin daha çekici kılınması için çözüm bekleyen sorunların ele ele alınacağı görüşüne yer verilmiştir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.204).

Melen Hükümeti:

22 Mayıs 1972-15 Nisan 1973 döneminde, Ferit Melen'in başkanlığında görev yapan Melen Hükümeti'nin programında, tüm eğitim kademelerinde uygulanan programların, Atatürk ilkelerine, laik ve sosyal devlet esaslarına, hür, demokratik düzene yürekten inanmış, ulusal bir ruh taşıyan vatandaşlar yetiştirecek şekilde değiştirileceği ve işe, öğretmen yetiştiren kurumlardan başlanacağı belirtilmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.241).

Irmak Hükümeti:

17 Kasım 1974-31 Mart 1975 tarihleri arasında görev yapan, Sadi Irmak başkanlığındaki Irmak Hükümeti'nin öğretmen yetiştirme sorununa programdaki yaklaşımı;

a) Öğretmenlerin meslek içinde yetiştirmelerini ve ilerlemelerini sağlayacak koşulların yaratılması için çaba sarfedileceği,

b) Ortaöğretimdeki öğretmen açığını kapatmak ve yükseköğretim kurumlarına giremeyen öğrencilere öğrenim olanağı sağlamak amacıyla başlanan "Mektupla Öğretim" uygulamasının başarılı olması için çalışılacağı ve bu uygulamanın gerektirdiği kitapların, kısa sürede ve belli bir bilimsel düzeyde hazırlanabilmesi için, üniversite ve diğer yükseköğretim kuruluşlarıyla işbirliğine gidileceği, şeklindedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.308).

IV. Demirel Hükümeti:

Süleyman Demirel'in Başbakanlık yaptığı 31 Mart 1975-21 Haziran 1977 dönemi IV. Demirel Hükümeti programında, eğitimde yöntem ve araçtan daha önemli görülen öğretmenlik mesleğine gereken önemin verileceği, öğretmenlerin her türlü sorunlarının çözümlenmesine, hizmetiçi eğitimlerini ve ilerlemelerini sağlayacak koşulların hazırlanmasına çalışılacağı belirtilmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.325).

IV. Demirel Hükümeti programında, ayrıca, ilahiyat Fakültesi, İslamî Bilimler Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam-Hatip Okulları mezunlarının, ilk ve ortaöğretimde okutulan Ahlâk derslerine öğretmen olarak gireceklerini ve din derslerinin gerekli nitelikleri taşıyan öğretmenlerce verilmesinin sağlanacağı ifade edilmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.325).

II. Ecevit Hükümeti:

Bülent Ecevit'in Başbakan olduğu 21 Haziran 1977-21 Temmuz 1977 dönemi hükümetinin programında, öğretmen yetiştirme yöntemlerinden biri olan "Mektupla Öğretim" uygulamasıyla, örgün yükseköğretim arasında bağlantı ve uyum sağlanacağı, mektupla öğretimde, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılacağı açıklanmaktadır (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.372).

V. Demirel Hükümeti:

21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978 tarihleri arasında görev yapan Süleyman Demirel başkanlığındaki hükümet, programında, ilk ve ortaöğretimde okutulmakta olan Ahlâk dersine, İlâhiyat Fakültesi, İslâmî İlimler Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam Hatip Okulları mezunlarının öğretmen olarak gireceğini, Din derslerinin, gerekli nitelikleri taşıyan öğretmenlerce verilmesinin sağlanacağını ifade etmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.385).

Ayrıca, İslâm Enstitülerinin Akademi haline getirileceği ve akademi mezunlarının, liselerde felsefe, ahlâk, sosyoloji ve psikoloji öğretmeni olarak görev yapmalarının sağlanacağı belirtilmektedir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.389).

III. Ecevit Hükümeti:

5 Ocak 1978-12 Kasım 1979 döneminde, Eüilent Ecevit başkanlığında görev yapan III. Ecevit Hükümeti, programında, Mektupla Öğretim ile örgün yükseköğretim arasında bağlantı, uyum ve eşitlik sağlanacağını, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılacağını açıklamıştır (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.437).

I. Özal Hükümeti:

Turgut Özal'ın Başbakan olduğu 13 Aralık 1983-21 Aralık 1987 dönemi hükümetinin programında, üniversitelerin beden eğitimi ve spor bölümlerinden mezun olanların, beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapmalarının sağlanacağı ifadesine yer verilmiştir (Hükümetler ve Programları II, 1988, s.57).

II. Özal Hükümeti:

21 Aralık 1987 tarihinde kurulan ve günümüze dek işbaşında kalan Turgut Özal başkanlığındaki II. Özal Hükümeti,

programında, öğretmenlerin meslek içi eğitimine önem verilerek, sürekli gelişmelerinin sağlanacağı belirtilmiştir (Hükümetler ve Programları III, 1988, s.97).

BÖLÜM IV

BULGU, YORUM VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri ile ilgili bulgular, bu bulgulara ilişkin yorumlar ve öneriler yer almaktadır.

Bulgular

Birinci Alt Problem ile İlgili Bulgular

Birinci alt problemimiz, bilindiği gibi, "öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirmek konuları, Millî Eğitim Şûralarında nasıl ele alınmış ve nasıl bir gelişme göstermiştir" idi. Şûralardan elde edilen bulgular, aşağıda ele alınmaktadır.

Birinci Millî Eğitim Şûrası.- Birinci Millî Eğitim Şûrası'ndan araştırmamızla ilgili şu bulgular elde edilmiştir:

1. İlköğretime kısa sürede öğretmen yetiştirme yöntemlerinden biri olan eğitimci yetiştirme sistemini sürdürmek.

2. İlköğretmen Okullarının ve Köy Enstitülerinin sayılarını artırmak ve bu okullara daha fazla sayıda öğ-

renci almak.

3. Ortaokul öğretmeni olacak öğrencileri, iki grup dersi okutabilecek şekilde yetiştirmek.

4. İlköğretim denetmenlerini, ortaokullarda bir dersi okutabilecek şekilde yetiştirmek.

5. Her on eğitime bir gezici başöğretmen vermek.

6. Öğretmen Okullarını, değişik ortamlarda görev yapabilecek nitelikte öğretmen yetiştirebilecek bir yapı ve programa kavuşturmak.

7. Ortaöğretimde kullanılan yardımcı öğretmenleri, belli bir statüye kavuşturmak.

8. Ortaöğretime öğretmen yetiştirme yöntemlerinden biri olan "B Seksiyonu" nu kaldırmak.

9. Hazırlanacak yeni bir "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği" ile, denetimin özünün, yargılamaktan çok, rehberlik etmek haline gelmesini sağlamak.

10. Denetmen yetiştiren Pedagoji bölümünün öğretim süresini bir yıl uzatarak, bu son yılda, denetmen denetmen adaylarına ziraat uygulamaları yaptırmak.

11. Denetmen olabilmenin belli koşullara bağlanmasını sağlamak.

İkinci Millî Eğitim Şûrası.- Aynı konuya İkinci Millî Eğitim Şûrası'nın yaklaşımı şöyledir:

1. Tüm öğretmen yetiştiren kurumlarda, daha iyi bir Türkçe, Tarih ve Ahlâk eğitimi vermek.

2. Tarih alanında yardımcı öğretmenlerin kulla-

nılmamasını ve Tarih öğretmenliğinin meslekleşmesini sağlamak.

Üçüncü Millî Eğitim Şûrası.- Üçüncü Millî Eğitim Şûrası'ndan elde edilen bulgular da şöyle sıralanabilir:

1. Öğretmen yetiştiren kurumları tek bir daireye bağlamak.
2. Köy Enstitülerini, her yıl 3.000 mezun verecek şekilde planlamak.
3. Ankara'da, ikinci bir Yüksek Öğretmen Okulu açmak.
4. Öğretmen yetiştiren tüm bölümleri ve öğrenci sayılarını çoğaltmak.
5. Öğretmen Okullarını, iki yıllık yüksek öğrenim veren Eğitim Enstitüleri haline dönüştürmek.
6. Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okullarınının öğretim sürelerini bir yıl uzatarak dört yıla çıkarmak.
7. Ortaokul ve lise öğretmenlerini tek kaynaktan yetiştirmek.
8. "Yönetken Enstitüsü" adı altında bir okul açılarak, eğitim yöneticilerinin, bu okulda yetişmelerini sağlamak.

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası.- Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'ndan şu bulgular elde edilmiştir:

1. Öğretmen yetiştiren okulların ve öğrencile-

rin sayısını artırmak.

2. Bölge Öğretmen Okulları açmak.

3. İlköğretmen Okulları program ve yönetmeliğinde, ilkokul programı ile uyumlu olmasını sağlayacak değişiklikler yapmak.

4. İlköğretmen Okullarında, yeni İlkokul Programını uygulayabilecek nitelikte öğretmenler yetiştirebilmek için önlemler almak.

5. Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarını birleştirmek.

6. Açılması önerilen Bölge Öğretmen Okullarında görev alacak öğretmen ve yöneticileri, başarılı öğretmenler arasından seçmek.

7. Ortaokul öğretmeni olacak öğrencileri, ikinci bir branşta daha ders verebilecek şekilde yetiştirmek.

8. Ortaokul öğretmeni olacak öğrencileri, öğretim süreleri boyunca ve mezuniyetten sonraki staj döneminde izleyerek, başarı ve kişilik özellikleri yönünden, iyi öğretmen olup olamayacağına karar vermek.

9. Ortaokul öğretmeni yetiştiren okullara öğrenci alırken, öğrencileri sağlık ve bilgi yönünden elemeyen geçirmek.

Beşinci Millî Eğitim Şûrası.-- Beşinci Millî Eğitim Şûrası'ndan elde edilen bulgular:

1. Okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirmek.

2. Özel eğitime öğretmen yetiştirmek.

3. Öğretmen Okulları ile Köy Enstitülerini öğretim yönünden birleştirmek.

4. Öğretmen yetiştiren kurumları, sadece belli bir öğretim süresi içinde öğrencileri eğiten okullar olmaktan çıkarıp, meslek içindeki öğretmenlerin gelişmesine yardımcı olan ve mezunlarını izleyen kurumlar haline getirmek.

5. Başarılı ilkokul öğretmenlerine yükselme olanağı sağlamak.

6. İlköğretim Kanunu Tasarısı'ndaki ilkokul öğretmenliği ile ilgili 15. maddenin değiştirilerek, öğretmenlik kaynağının daha açık ve kesin olarak saptanmasını sağlamak.

7. İlköğretim Kanunu Tasarısı'ndaki 14. maddeye "İlköğretim idareciliklerinde öğretmenlik asıldır" hükmünü eklemek.

8. İlköğretim Kanunu Tasarısı'ndaki 22. maddenin değiştirilerek, yönetici olabilmenin belirli koşullara bağlanmasını sağlamak.

9. İlköğretim Kanunu Tasarısı'ndan değişiklik yapılarak, denetmenliği belli ölçütlere bağlamak.

Altıncı Millî Eğitim Şûrası.- Altıncı Millî Eğitim Şûrası'nda konu ile ilgili dikkati çeken noktalar şunlardır:

1. Meslekî ve Teknik Öğretmen Okullarındaki öğretmen açığını çeşitli yollarla kapatmak.

2. Kız Teknik Öğretmen Okulları yöneticilerinin iyi yöneticilik formasyonu alabilmeleri için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak.

3. Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okullarında görev yapacak denetmenlerin, denetleyecekleri alanda eğitim görmüş olmalarını sağlamak.

4. Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okullarında görev yapan denetmenlerin sayısını çoğaltmak.

Yedinci Millî Eğitim Şûrası.- Yedinci Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma problemimize şu şekilde yaklaşılmaktadır:

1. İlköğretmen Okullarının öğretim sürelerinin bir yıl uzatılarak, ders programlarında meslek derslerini artırmak.

2. İlköğretmen Okullarından mezun olan öğrencilerden değişik eğitim alanlarında yararlanmak.

3. İlköğretmen Okullarına alınacak öğrenci sayısının, okulun kapasitesine göre saptanarak bunu bir gelişme planına bağlamak.

4. İlkokullara öğretmen yetiştirme konusunu, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirme konuları ile birlikte ele almak.

5. Ortaokullara öğretmen yetiştiren kurumların öğretim sürelerini üç yıla çıkarmak ve Edebiyat ve Fen bölümlerini branşlara ayırmak.

6. Liselere öğretmen yetiştiren kurumların ögre-

tim sürelerini beş yıla çıkarmak ve bu kurumların öğretim sürelerini beş yıla çıkarmak ve bu kurumların üniversitelere bağlanmasını veya bağımsız birer Eğitim Fakültesi haline dönüşmelerini sağlamak.

7. Lise öğretmeni yetiştiren okulların Eğitim Fakülteleri halinde, öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, eğitim uzmanı da yetiştiren, birer "Eğitim Araştırmaları Merkezi" olarak düzenlenmelerini sağlamak.

8. Mesleki ve Teknik Öğretmen Okullarının, öğretmenlik formasyonu bakımından, diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla eşgüdümlü çalışarak, bu derslerin diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla aynı düzeyde olmasını sağlamak.

9. Mesleki ve Teknik Öğretmen Okulları bünyesi içinde rehberlik, denetmenlik, yöneticilik gibi uzmanlık sınıfları açmak.

10. Bölge müfettişlikleri yerine il müfettişlikleri kurmak ve grup teftişi yöntemini getirmek.

11. Soruşturma yapacak denetmenlerle, rehberlik yapacak denetmenlerin farklı kişiler olmasını sağlamak.

Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası.- Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası'nın araştırma problemimiz ile ilgili bulguları şöyledir:

1. Tüm öğretmen yetiştiren kurumları, Yüksek Okullar Kanun Tasarısı ile yüksek okul haline dönüştürmek.

2. Temel eğitim ve ortaöğretim programlarına ye-

ni alınan seçmeli dersler için öğretmen yetiştirmek.

Onuncu Millî Eğitim Şûrası.- Aynı konuya Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda şu şekilde yaklaşmıştır:

1. Öğretmen yetiştirme ile ilgili ilkeler saptanarak, bu ilkeler doğrultusunda öğretmen yetiştirmek.

2. Her kademedeki öğretmenlerin yüksek öğrenim görmesini sağlamak.

3. Tüm öğretmen yetiştiren kurumları, M.E.B. denetiminde ve eğitim-öğretim konularında, üniversitelerle işbirliği içinde olan kurumlar haline getirmek.

4. Görev başındaki öğretmenlerin, yeni öğretmen yetiştirme sistemine uyarlanabilmeleri için gerekli çalışmalarını yapmak.

5. Eğitim yöneticisi ve denetmeni yetiştirmede, adayları bir uzmanlık eğitiminden geçirmek.

Onbirinci Millî Eğitim Şûrası.- Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma problemimiz ile ilgili önemli noktalar şunlardır:

1. Tüm öğretmen yetiştiren kurumların öğretim sürelerini dört yıl olarak saptamak.

2. Öğretmen yetiştiren kurumların ders programlarında bütünleşmeye gitmek ve ders programlarını yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlemek.

3. Öğretmen yetiştiren kurumlarda, sömestir ve kredi sistemini uygulamak.

4. Bu okullardaki uygulama ve staj faaliyetlerinde birlik sağlamak.
5. Öğretmen adaylarını, ana alanları yanında, bir yardımcı alanda da yetiştirmek.
6. Lisans öğrenimini tamamlayanları, pedagojik formasyon görmeleri koşuluyla, öğretmen olarak atamak.
7. Öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenci sayısını talep projeksiyonları ile saptamak.
8. Öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilere, üniversite giriş sınavının yanı sıra, öğretmenlik tutumlarını ölçen ölçekler uygulamak.
9. Öğretmenlik mesleğinin genel standartlarını saptamak.
10. Özellikle, öğretmen yetiştiren kurumlarda görev alacak öğretmenlerin, mutlaka, öğretmenlik meslek programlarından geçmelerini sağlamak.
11. Öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan öğretmenleri, 2547 sayılı kanun uyarınca, yüksek lisans ve doktora yapmaya yöneltmek.
12. Eğitim yöneticilerinin yüksek lisans eğitimi görmelerini lisans mezunlarının ise yönetici yardımcısı olarak atanmalarını sağlamak.
13. Yönetici yetiştiren kurumlara öğrenci alınırken, öğretmenliğe yönelten ortaöğretim kurumlarından mezun olanlarla, eğitim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik vermek.
14. Öğretmenlerin, toplam 24 kredilik ders sonunda alacakları sertifika ile yönetici olabilmelerine

olanak tanımak, ancak, bu sertifika ile uzmanlık hakkı vermemek.

15. Eğitim yöneticilerinin, kendi alanında öğretmenliğe ve eğitim denetmenliğine koşulsuz olarak, diğer eğitim uzmanlıklarına ise, aradaki eğitim farkını vererek geçebilmelerini sağlamak.

16. Kısa sürede eğitim yöneticisi gereksiniminin karşılanabilmesi için, bu alanda lisans ve yüksek lisans yapmış olanların sisteme alınması ve M.E.B.'nin açacağı kurslarla, önceden seçilmiş öğretmenlere yönetici sertifikası verilmesini sağlamak. Uzun sürede ise, yönetici yetiştirmenin, uzun süreli bir plana bağlanmasını sağlamak.

17. Eğitim denetmeni olacakların yüksek lisans eğitimi görmelerini, lisans mezunlarının ise denetmen yardımcısı olarak atanmalarını sağlamak.

18. Eğitim denetmeni yetiştiren kurumlara öğrenci alımında öğretmenliğe yönelten ortaöğretim kurumlarından mezun olanlarla, eğitim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik vermek.

19. Öğretmenlerin lisans tamamlama ve sertifika eğitimi yoluyla denetmen olabilmelerini olanaklı kılmak, ancak, sertifika ile uzmanlık haklarına sahip olmalarını engellemek.

20. Denetmenlerin, kendi alanında öğretmenliğe ve eğitim yöneticiliğine koşulsuz olarak, diğer eğitim uzmanlıklarına ise, aradaki eğitim farkını vermek koşuluyla geçmelerine olanak sağlamak.

21. Denetmen gereksinimini azaltmak için, kısa

sürede, bu alanda lisans ve yüksek lisans eğitimi görmüş olanları sisteme almak ve M.E.G.S.B. tarafından açılacak eğitim yönetimi sertifika programları ile denetmen yetiştirmek; uzun sürede ise, denetmen yetiştirme işini uzun süreli bir plana bağlamak.

Onikinci Millî Eğitim Şûrası.- Onikinci Millî Eğitim Şûrası'nda araştırma problemimizle ilgili şu noktalar önemli görülmektedir:

1. Öğretmen yetiştiren kurumların programındaki genel kültür derslerini artırmak ve "Millî Kültür" unsurunu eklemek.

2. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını M.E.G.S.B. bünyesine almak.

3. Öğretmen Liselerinin yeniden açılarak, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci kaynağı oluşturmasını sağlamak ve bu okulların sayı ve kapasitelerini artırmak.

4. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına, bedensel ve zihinsel özüllüleri almanak, Öğretmen Liseleri dışında başka kaynaklardan öğrenci alınması halinde ÖSS veya ÖYS, Mesleğe Yatkınlık Testi, Mülâkat koşullarını aramak.

5. Bakanlık merkez örgütünde, "Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurmak.

6. Eğitim Yüksekokullarını dört yıla çıkararak, bu okullarda temel eğitim ikinci kademe için branş öğretmeni yetiştiren bölümler açmak.

7. Lise ve dengi okul mezunlarının, kendilerine verilecek pedagojik formasyondan sonra, anaokulu ve ana-sınıflarına "öğretmen yardımcısı" veya "eğitici" olarak atanmalarını sağlamak.

8. Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarını daha uzun süreli ve Eğitim Yüksekokulu öğrencilerinin bu uygulamanın bir kısmının mutlaka köy ilkokullarında yapmalarını sağlamak.

9. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına yeterli sayı ve nitelikte öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla, geliştirilecek bir proje çerçevesinde yurtiçi yüksek lisans ve doktora sonrası yurt dışı burs olanakları sağlamak.

10. Sınavla seçilecek öğretmenleri, bakanlık tarafından açılacak uzun süreli hizmet içi kurslarla, eğitim yöneticisi olarak yetiştirmek.

11. Eğitim sisteminin gereksindiği her türlü denetmenin yetiştirilmesi için yeni yöntem ve programları uygulamaya koymak.

İkinci Alt Problem İle İlgili Bulgular

İkinci Alt Problemimiz, "Öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme konusuna Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarda nasıl yaklaşmıştır?" idi. Kalkınma Planları ve Yıllık Programlar, araştırma problemi açısından incelendiğinde şu bulgular elde edilmiştir:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan elde edilen bulgular şöyledir:

1. Daha fazla sayıda öğretmen yetiştirmek.
2. Meslek içindeki öğretmenlerin ayrılmalarını önlemek.
3. Meslek dışından öğretmen sağlamak.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili bulgular şu şekildedir:

1. Daha fazla sayıda öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, mevcut öğretmenlerden daha iyi yararlanmak ve bölgesel dağılımı dengelemek.
2. İlköğretmen Okullarının birinci devresini genel ortaokul haline dönüştürmek.
3. İlköğretmen Okulları programı ile ilkokul programı arasında uyum sağlamak.
4. Öğretmen yetiştiren kurumlara donanım yönünden öncelik tanımak.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili bulgular aşağıdaki gibidir:

1. İlköğretmen Okullarını, perspektif dönemde, yüksek öğretim kurumları haline dönüştürmek.
2. M.E.B. tarafından düzenlenecek özel programlarla temel eğitime dal öğretmeni yetiştirmek.
3. Mevcut öğretmenleri kısa süreli kurslardan

geçirerek, temel eğitim sınıf öğretmeni gereksinimini karşılamak.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda araştırma problemimiz ile ilgili bulgular şöyledir:

1. Daha fazla öğretmen yetiştirmenin yanı sıra, öğretmenlerin meslekten ayrılmalarını önleyici önlemler almak.

2. Öğretmenlerin, değişik eğitim kademelerinde çalışabilmelerini olanaklı kılacak esnek bir öğretmen yetiştirme sistemi geliştirmek.

3. Tüm öğretmenlerin yüksek öğretim kurumlarında yetiştirilmelerini ve bu kurumların öğrenci kaynağını Öğretmen Liselerinin oluşturmasını sağlamak.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili bulgular aşağıdaki gibidir:

1. Yeterli sayıda yabancı dil ve özel eğitim öğretmeninin yetiştirilmesi için gerekli önlemleri almak.

2. YÖK'ün Teknisyen Liselerine öğretmen yetiştirme programını başlatmasını sağlamak.

Yukarıdaki bulgulara ek olarak, Kalkınma Planları ile ilgili önemli görülen bir başka bulgu, her planın, kendinden önceki plan dönemini değerlendirerek, yeterli

sayıda öğretmen yetiştirilemediğini vurgulamasıdır.

İkinci alt problemimizin ikinci bölümünü oluşturan yıllık programlar ile ilgili bulgular, tekrarlardan kaçınmak ve ilgili dokümanların soruna yaklaşımını daha net bir şekilde ortaya koyabilmek için, Kalkınma Planları dönemine göre gruplandırılarak verilmiştir. Ancak, Kalkınma Planları dönemine girmeyen, taslak niteliğindeki 1962 Yılı Programı ile, geçiş niteliğindeki 1978 ve 1984 Yılı Programlarının bulguları ayrıca verilmiştir.

1962 Yılı Programı.- Bu programda daha fazla öğretmen yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar.- I.B.Y.K.P. Dönemine giren 1963, 1964, 1965, 1966 ve 1967 Yılı Programlarında şu bulgular elde edilmiştir:

1. 1963, 1965, 1967 Yılı Programlarında, öğretmen yetiştiren kurumlara daha fazla sayıda öğrenci almak.
2. 1963, 1966 Yılı Programlarında, öğretmen sayısını artıracak ve öğretmenlik dışından kişilerin öğretmen olmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapmak.
3. 1964-1965 Yılı Programlarında, kurslar açarak, geçici öğretmen yetiştirmek.
4. 1964 Yılı Programında, yeni Yüksek Öğretmen Okulları açmak.

5. 1967 Yılı Programında, öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğrencileri, eğitim araçları konusunda bilgili kılacak düzenlemeler yapmak.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar.- II. B.Y.K.P. Dönemine giren 1968,1969, 1970, 1971, 1972 Yılı Programlarında şu bulgular elde edilmiştir.

1. 1968, 1970 Yılı Programlarında, öğretmen yetiştiren kurumlara daha fazla sayıda öğrenci almak.

2. 1968 Yılı Programında, İlköğretmen Okulları ile İlkokul Programı arasında uyum sağlamak.

3. 1968 Yılı Programında, altı sınıflı İlköğretmen Okullarının ilk devresini genel ortaokul durumuna dönüştürmek.

4. 1969 Yılı Programında, daha fazla sayıda Beden Eğitimi öğretmeni yetiştirmek.

5. 1970 Yılı Programında, öğretmen yetiştiren okullara , öğretmen ve donanım yönünden öncelik vermek.

6. 1970 Yılı Programında, Kız Enstitüsü mezunlarına, anasınıflarında öğretmen olarak görev vermek.

7. 1971 Yılı Programında, öğretmen dağılımını yurt düzeyinde dengelemek.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar.- III. B.Y.K.P. Dönemine giren 1973, 1974, 1975, 1976 ve 1977 Yılı Programlarında şu bulgular

edile edilmiştir:

1. 1973, 1974 Yılı Programlarında, özel eğitim programları ve hizmet içi eğitim kurslarıyla Temel Eğitime öğretmen yetiştirmek.

2. 1973, 1974, 1976 Yılı Programlarında, sanayide çalışan elemanları, Meslekî ve Teknik liselerde öğretmen olarak çalıştırmak.

3. 1974 Yılı Programında, Üniversitelerin yakınında kurulmuş olan Eğitim Enstitülerinden, lise öğretmeni yetiştirmede yararlanmak.

4. 1974 Yılı Programında, İlköğretmen Okullarını, genel, teknik ve meslek liselerine dönüştürmek.

5. 1975 Yılı Programında, Sanat Enstitüsü ve Teknisyen Okulu mezunlarını, teknik okullarda öğretmen yardımcısı olarak çalıştırmak ve bunları öğretim elemanı olarak yetiştirmek için önlemler almak.

1978 Yılı Programı.- III. B.Y.K.P. Dönemi bittiği ve IV. B.Y.K.P. hazırlanamadığından, geçiş niteliğinde hazırlanan 1978 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak alınan tek karar; Teknik Öğretmen Okullarınının sayı ve kapasitelerini artırmaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar.- IV. B.Y.K.P. Dönemine giren 1979, 1980, 1981, 1982, 1983 Yılı Programlarında şu bulgular elde edilmiştir:

1. 1981 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştiren kurumların niteliğini yükseltmek, 1982, 1983 Yılı Programlarında, hizmet içi programlarla öğretmenlerin niteliğini yükseltmek.

2. 1979 Yılı Programı'nda, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına, Öğretmen Liselerinin kaynaklık etmesini sağlamak.

3. 1981 Yılı Programı'nda, üniversite ve yüksek okul mezunlarının, pedagojik eğitimden geçirilerek, ilk ve ortaöğretime öğretmen olmalarını sağlamak.

4. 1981 Yılı Programı'nda öğretmenlerin dengeli dağılımını sağlayacak önlemler almak.

5. 1982 Yılı Programı'nda, din eğitimi ve öğretimi için öğretmen yetiştirmek.

6. 1982 Yılı Programı'nda, Meslekî ve Teknik öğretime, bir yandan öğretmen yetiştirirken, diğer yandan, mevcut öğretmenlerin meslekten ayrılmalarını önleyici önlemler almak.

7. 1983 Yılı Programı'nda, Öğretmen Liselerinin durumuna kesinlik kazandırmak.

8. 1983 Yılı Programı'nda, gereksinim duyulan öğretmen sayı ve niteliklerini saptamak.

1984 Yılı Programı.- IV. B.Y.K.P. Döneminin sona ermesi ve V. B.Y.K.P.'nin hazırlanmaması nedeniyle, Kalkınma Planları dönemine girmeyen 1984 Yılı Programı'ndan elde edilen bulgular şöyledir:

1. Öğretmenlerin yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlamak.
2. Meslekî ve Teknik eğitime öğretmen yetiştirmeyi belli kurallara bağlamak.
3. Okulöncesi öğretmenlerini, Kız Teknik Eğitim ve Öğretmen Okullarında yetiştirmek.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemine Giren Yıllık Programlar.- V. B.Y.K.P. Dönemine giren 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 Yılı Programlarına ilişkin bulgular şöyledir:

1. 1985, 1986, 1988, 1989 Yılı Programlarında, Meslekî ve Teknik Okullara öğretmen yetiştirmek için önlem almak.
2. 1985, 1987 Yılı Programlarında, Öğretmen Liselerini yeniden meslek liseleri haline dönüştürmek, 1986 Yılı Programında, Öğretmen Liselerinde, meslek derslerine ağırlık vermek, 1987 Yılı Programında, öğretmen yetiştiren kurumların ana kaynağının Öğretmen Liseleri olmasını sağlamak.
3. 1986, 1987, 1988 Yılı Programlarında, öğretmen yetiştirme konusunda, YÖK ile MEGSEB arasında işbirliği sağlamak.
4. 1986, 1987, 1988 1989 Yılı Programlarında, öğretmen yetiştiren kurumlara başarılı öğrenciler almak.
5. 1986, 1987, 1989 Yılı Programlarında, yabancı dil öğretmenlerinin ve yabancı dille eğitim yapan dal öğ-

retmenlerinin niteliğini yükseltici çalışmalar yapmak.

6. 1987, 1988 Yılı Programlarında, öğretmenlerin, yurt düzeyinde dengeli dağılımını sağlayıcı önlemler almak.

7. 1987, 1988 Yılı Programlarında, okulöncesi eğitim ve özel eğitime öğretmen yetiştirmek için önlemler almak.

8. 1986, 1987, 1988 Yılı Programlarında, eğitim yöneticilerinin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerini sağlamak amacıyla, hizmet içi eğitim programları geliştirmek.

9. 1987 Yılı Programında, eğitim denetmenlerini uzmanlık gruplarına ayırarak geliştirmek.

Yıllık Programlarla ilgili yukarıdaki bulgulara ek olarak, önemli sayılabilecek genel bir bulgu, her yıllık programın, kendisinden önceki program dönemini değerlendirerek, öğretmen yetiştirmede saptanan hedeflere ulaşamadığını vurgulamasıdır.

Üçüncü Alt Problem İle İlgili Bulgular

Üçüncü alt probleminiz, "Cumhuriyet dönemi siyasal iktidarlarının programlarında, öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme konusu nasıl ele alınmıştır?" idi. Hükümet programlarının incelenmesinden elde edilen bulgular aşağıda gösterilmektedir.

1. Hükümet programlarının, öğretmen yetiştirme konusunu ele alma durumlarını gösteren Tablo-4'ün incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, Cumhuriyetin ilanından günümüze dek kurulan 46 hükümetten 18'i programlarında "öğretmen yetiştirme" konusuna yer vermiştir.

Tablo-4

HÜKÜMET PROGRAMLARININ ÖĞRETMEN YETİŞTİRME KONUSUNU ELE ALMA DURUMLARI

TARİH	ÖĞRETMEN YETİŞTİRME KONUSUNU	
	ELE ALAN	ELE ALMAYAN
29.10.1923-22.11.1924	-	2
22.11.1924- 3. 3.1925	1	-
3. 3.1925- 1.11.1937	-	5
1.11.1937-11.11.1938	1	-
11.11.1938- 7. 8.1946	-	5
7. 8.1946-10. 9.1947	1	-
10. 9.1947- 9. 3.1951	-	4
9. 3.1951-17. 5.1954	1	-
17. 5.1954-20.11.1961	-	5
20.11.1961-25.12.1963	2	-
25.12.1963-20. 2.1965	-	1
20. 2.1965- 6. 3.1970	3	-
6. 3.1970-12. 3.1971	-	1
26. 3.1971-11.12.1971	1	-
11.12.1971-22. 5.1972	-	1
22. 5.1972-15. 4.1973	1	-
15. 4.1973-17.11.1974	-	2
17.11.1974-12.11.1979	5	-
12.11.1979-13.12.1983	-	2
13.12.1979- ----	2	-

2. Yine Tablo-4'te görüldüğü gibi 1961 Yılı öncesinde kurulan 25 hükümetten 4 tanesi öğretmen yetiştirme konusuna değinirken, geri kalan 21 hükümet programından öğretmen yetiştirmeden hiç söz etmemiştir. 1961 Yılı sonrasında kurulan 21 hükümetten ise, 14'ü öğretmen yetiştirme konusunu ele almış, 7 tanesi, konuya programında yer vermemiştir.

3. Hükümet programlarından hiç birisinde, eğitim yöneticisi ve eğitim denetmeni yetiştirme konularına değinilmemiştir.

4. Cumhuriyet dönemi boyunca, hükümetlerin, öğretmen yetiştirme konusuna farklı açılardan yaklaştıkları ve farklı konulara öncelik verdikleri görülmektedir. Dokümanlar incelendiğinde hükümetlerin şu noktaları önemli buldukları görülmektedir:

Okyar Hükümeti: Öğretmen eksisinin giderilmesine çalışmak,

I. Bayar Hükümeti: En iyi yetişmiş öğretmenleri ilköğretimde ve ilköğretime öğretmen yetiştirmede kullanmak,

Peker Hükümeti: (a) Okul yapımı ile öğretmen yetiştirme işinin uyumlu olmasını sağlamak ve on yılda tamamlanacak şekilde, ayrıntılı bir plâna bağlamak, (b) Köy Enstitülerinden mezun olacakları, bilgili ve ulusal duyguya sahip olacak şekilde yetiştirmek, (c) Her kademeye gereksinilen sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirmek için,

Öğretmen Okullarının yapı ve programlarında düzenlemeler yapmak, (d) Ortaokullara öğretmen yetiştirmeye önem vermek.

II. Menderes Hükümeti: İlkokul öğretmenlerinin aynı kaynaktan gelmelerine ve çok iyi nitelikte yetişmelerine önem vermek.

I. Koalisyon (VIII. İnönü) Hükümeti: Her alanda yeterli sayı ve nitelikte öğretmen bulunmaması, büyük bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

II. Koalisyon (IX. İnönü) Hükümeti: (a) Her kademe ve tipteki öğretim kurumlarının öğretmen gereksiniminin karşılanmasına önem vermek, (b) Öğretmenlik mesleğini cazip hale getirmek.

IV. Koalisyon (Ürgüplü) Hükümeti: Milli Eğitim hizmetlerinin temel unsuru olan öğretmenleri, bu hizmete layık, yeterlik, nitelik ve sayıda yetiştirmek için gerekli olanakları araştırmak.

I. Demirel Hükümeti: (a) İlköğretime yeterli sayıda öğretmen yetiştirmek için gerekli önlemleri almak, (b) Ortaöğretimdeki öğretmenlerin meslekte kalmalarını sağlayacak önlemler almak, (c) Öğretmen yetiştiren okulların sayısını artırmak.

II. Demirel Hükümeti: (a) Öğretmen yetiştiren kurumları her yönden geliştirmek, (b) Öğretmenlerin mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak ve öğretmenliği cazip kılacak önlemlere öncelik vermek.

I. Erim Hükümeti: (a) Öğrenci artışını karşılayacak sayı ve nitelikte, Atatürk ülküsüne bağlı öğretmenler yetiştirmek, (b) Öğretmenliği cazip hale getirmek.

Melen Hükümeti: Öğretmen yetiştiren kurumların programını, Atatürk ilkelerine, laik ve sosyal devlet esaslarına, hür, demokratik düzene yürekten inanmış, ulusal bir ruh taşıyan öğretmenler yetiştirecek şekilde değiştirmek.

Irmak Hükümeti: (a) Öğretmenlerin meslek içinde yetişme ve ilerlemelerini sağlamak, (b) Mektupla öğretim uygulamasının başarılı olması için çalışmak.

IV. Demirel Hükümeti: (a) Öğretmenlik mesleğine gereken önemi vermek, (b) Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerini ve ilerlemelerini sağlayacak koşulları hazırlamak, (c) İlahiyat Fakültesi, İslami Bilimler Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü ve İmam Hatip Okulu mezunlarının, ilk ve ortaöğretimde Ahlâk derslerine girmelerini sağlamak, (d) Din derslerinin, gerekli nitelikleri taşıyan öğretmenlerce verilmesini sağlamak.

II. Ecevit Hükümeti: Mektupla Öğretim uygulaması ile örgün yüksek öğretim arasında bağlantı ve uyum sağlamak, bu yöntemde, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanmak.

V. Demirel Hükümeti: (a) İlahiyat Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü ve İmam Hatip Okulu mezunlarının ilk ve orta öğretimde okutulan Ahlak dersine öğretmen olarak girmelerini sağlamak, (b) Din Derslerinin, gerekli nitelikleri taşıyan öğretmenler tarafından verilmesini sağlamak, (c) İslam Enstitülerinin, akademi haline getirilerek, mezunlarının, liselerde, Felsefe, Ahlak, Sosyoloji ve Psikoloji öğretmeni olmalarını sağlamak.

III. Ecevit Hükümeti: (a) Mektupla Öğretim ile örgün yüksek öğretim arasında bağlantı, uyum ve eşitlik sağlamak ve bu uygulamada, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanmak, (b) Öğretmenlerin, Kendilerini sürekli yenilemelerini kolaylaştırmak.

I. Özal Hükümeti: Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerinden mezun olanların, Beden Eğitimi öğretmeni olarak görev yapmalarını sağlamak.

II. Özal Hükümeti: Öğretmenlerin meslek içi eğitimlerine önem verilerek, sürekli gelişmelerini sağlamak.

Dördüncü Alt Problemlerle İlgili Bulgular

Dördüncü alt problemimiz, "Millî Eğitim Şûrası, Kalkınma Planları ve Hükümet Programları arasında, öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme konularını ele alış biçimi yönünden bir tutarlılık ve koşutlar vad mıdır?" idi. Dökümanlar, bu açıdan karşılaştırıldığında şu noktalar dikkati çekmektedir.

1- Araştırma kapsamına giren dökümanlarda, öğretmen yetiştirmede nicelik ve nitelik sorunu paylaşılmaktadır. Bir başka deyişle, Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları ve Hükümet Programları, yeterli sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirme konusunu bir sorun olarak görmektedirler.

2- İncelenen dokümanlarda ortak bir yaklaşım; Öğretmen yetiştirmenin, yönetici ve denetmen yetiştirmeden ayrı olarak ele alınmasıdır.

3- Söz konusu dokümanlardan Kalkınma Planları ile Millî Eğitim Şûralarının, öğretmen yetiştirmede nicelik ve nitelik sorununa getirdikleri çözüm önerilerinde ortak noktalar bulunduğu, Hükümet Programlarının ise diğer dokümanlardan farklı bir yaklaşım izlediği görülmektedir.

Millî Eğitim Şûraları ile Kalkınma Planlarının öğretmen yetiştirmede nicelik sorununa getirdikleri ortak çözüm önerileri;

- a) Daha fazla sayıda öğretmen yetiştirmek,
 - b) Çeşitli yollarla, meslek dışından öğretmen sağlamak,
 - c) Öğretmenlikten ayrılmaları önlemek,
 - d) Mevcut öğretmenlerden daha iyi yararlanmak,
 - e) Öğretmen dağılımını yurt düzeyinde dengelemek,
- şeklinde ifade edilebilir.

Millî Eğitim Şûraları ile Kalkınma Planlarının öğretmen yetiştirmede nitelik sorununa getirdikleri ortak önlemler;

- a) Tüm öğretmenlerin yüksek öğrenim görmesi,
 - b) Hizmetiçi eğitim programlarıyla öğretmenlerin niteliğinin yükseltilmesi,
 - c) İlköğretmen Okullarının birinci devresinin, genel ortaokul durumuna dönüştürülmesi,
 - d) İlköğretmen Okullarının genel, teknik ve meslek liselerine dönüştürülmesi,
 - e) Öğretmen yetiştiren kurumlara başarılı öğrencilerin alınması,
 - f) Öğretmen Liselerinin, öğretmen yetiştiren kurumların öğrenci kaynağını oluşturması,
- biçimindedir.

4- Millî Eğitim Şûraları ile Kalkınma Planları arasında göze çarpan önemli bir fark; öğretmen yetiştirmede nitelik sorunu, Millî Eğitim Şûralarında oldukça ayrıntılı ve daha çok hizmet öncesi eğitim sorunu şeklinde ele

alınırken, Kalkınma Planlarında konuya yüzeysel ve bir hizmetiçi eğitim sorunu olarak yaklaşmaktadır. Bu yaklaşımın sonucu olarak da, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerine ilişkin somut bir önlem, Kalkınma Planlarında yer almamaktadır. Bunun yanı sıra Kalkınma Planlarındaki öğretmen yetiştirme planlamasının eğitim kademelerine ve dallara göre ayrıntılı verilere dayandırılmadığı görülmektedir.

5- Hükümet Programlarında, öğretmen yetiştirmede nitelik ve nicelik sorunlarından söz edilmekle birlikte, konu, somut önlemler içermeyen ifadelerle ele alınmaktadır.

Yönetici eğitimi açısından söz konusu kaynaklar karşılaştırıldığında şu noktalar dikkati çekmektedir:

1- Şûra dokümanlarından 3.,5.,6.,7.,10.,11., ve 12. Millî Eğitim Şûralarında yönetici yetiştirme konusuna değinilmektedir. Kalkınma Planlarından, sadece V.B.Y.K.P dönemine giren yıllık programlarda, konu ele alınmakta, ilk dört Kalkınma Planında ise konuya yer verilmemektedir. Hükümet Programlarında ise, yönetici eğitimi konusuna hiç değinilmediği görülmektedir.

2- Millî Eğitim Şûralarında, yönetici yetiştirme konusu, XII. M.E.Ş.'sına kadar, bir uzmanlık eğitimi gerektirdiği şeklinde ele alınırken, XII.M.E.Ş.'sında, yöneticilerin, hizmetiçi eğitim kurslarıyla yetiştirilmeleri ge-

rektiği görüşüne yer verildiği görülmektedir. Diğer dokümanlardan yönetici yetiştirme konusuna değinen tek doküman olan V.B.Y.K.P'nda, konuya bir hizmetiçi eğitim sorunu olarak yaklaşılmıştır. Bu açıdan, XII. M.E.Ş ile V. B.Y.K. P arasında ortak bir noktanın bulunduğu ileri sürülebilir.

Araştırma Kapsamına giren kaynaklar, eğitim denetmeni yetiştirme açısından karşılaştırıldığında, şu noktalar önemli görülmektedir.

1- Millî Eğitim Şûraları dokümanlarında, denetmen yetiştirme konusu, 1.,5.,6.,7.,10.,11. ve 12. Millî Eğitim Şûralarında ele alınmıştır. Kalkınma Planlarından, sadece, V.B.Y.K.P dönemine giren yıllık programlardan konuya değinilmektedir. İlk dört Kalkınma Planında konu yer almamaktadır.

2- Millî Eğitim Şûralarında, XII. M.E.Ş.'na kadar, konuya, denetmen olacakların bir uzmanlık eğitiminden geçmeleri gerektiği görüşüyle yaklaşılırken, XII.M.E.Ş.'nda, eğitim sisteminin gereksindeği her türlü denetmenin yetiştirilmesi için yeni yöntem ve programların u yulamaya konulması önerilmektedir.

V.B.Y.K.P. Dönemine giren yıllık programlarda, eğitim denetmenlerinin, uzmanlık guruplarına ayrılarak geliştirilmesi görüşüne yer verilmektedir. Aynı öneri, VII.M.E.Ş.'nda da yer almaktadır. Bu nedenle, bu iki dokü-

man arasında bir uyum söz konusudur. XII.M.E.Ş' nda sözü edilen "yeni yöntem ve programlara açıklık getirilmediğinden bir karşılaştırma yapmak mümkün görülmemektedir.

Yorum

Araştırma kapsamına giren dokümanların çok büyük bir çoğunluğunda, nicel ve nitel yönden öğretmen yetiştirme sorununun ele alınması, ayrıca, Kalkınma Planları ve Yıllık Programların kendilerinden önceki dönemleri değerlendirmelerinde, yeterli sayıda öğretmen yetiştirilemediğinin belirtilmesi, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana geçen Altmış-altı yılda, öğretmen yetiştirme sorununu ne nicel ne de nitel yönden çözümediğimiz bir ifadesi olarak kabul edilebilir.

Bu başarısızlığın nedenlerinden biri olarak, Türk Eğitim sistemi'ndeki belirsizliklerin öğretmen yetiştirme sistemine yansımaları olarak düşünülebilir. Eğitim sisteminde görülen kararsızlık ve belirsizliklerin, öğretmen yetiştirme sistemini, çift yönlü etkilediği ileri sürülebilir. Öncelikle, açık ve net olarak saptanmamış olan "hangi niteliklerle donanık bir öğretmen yetiştirilmek istendiği" ve "bu niteliklerin, hangi yollarla, eğitim sürecine giren adaya kazandırılacağı" konuları, öğretmen yetiştirme sisteminin netlik kazanmasını ve bir devlet politikası haline dönüşmesini engellemektedir. Bu durum siyasal iktidarların eğilimlerine göre yön ve biçim değiştiren bir öğret-

men yetiştirme sisteminin doğmasına neden olmaktadır. Böyle bir sistemde yetiştirilen öğretmenin sahip olacağı niteliklerin, rastlantılara kalacağı düşünülebilir. Konuya bir başka açıdan bakıldığında, eğitim sistemindeki belirsizliklerin, öğretmenin meslek yaşamındaki başarısını da düşüreceği ileri sürülebilir. Öğretmenin niteliğini belirleyecek olan, amaçları doğrultusunda çalıştığı eğitim sistemi olduğu düşünülürse, hangi amaçları gerçekleştirmek için çalıştığını net bir şekilde bilmeyen bir öğretmenin başarısı da, rastlantısal olarak yorumlanabilir.

Araştırmada ele alınan kaynaklardan Millî Eğitim Şûralarında öğretmen yetiştirme sorununun, oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alındığı, somut ve çağdaş eğitim anlayışına uygun düşen öneriler getirildiği kabul edilebilir. Temel konusu, eğitim sisteminin sorunları olan şûraların, toplumun değişik kesimlerinden kurum ve kuruluşların temsilcilerini bir araya getiren bir danışma kurulu niteliğinde olduğu düşünülürse, öğretmen yetiştirme sorununun ayrıntılı bir şekilde ele alınması, somut ve çağdaş öneriler getirilmesi doğal görülebilir. Ancak, ne var ki; Şûra kararlarının pek çoğunu uygulamada görmek mümkün olmamaktadır. Bu duruma örnek olarak şu kararlar, gösterilebilir.

I- I.M.E.Ş'nda öğretmen yetiştiren kurumların değişik ortamlarda görev yapabilecek nitelikte öğretmen yetiştirebilecek bir yapı ve programa kavuşturulması önerilmiştir. Bu öneri, özellikle ilkokul öğretmeni yetiştire-

ren kurumlar için oldukça büyük bir önem taşımaktadır, çünkü; ilkokul öğretmenlerinin mesleki yaşamları büyük ölçüde, köyde geçecektir. Bu nedenle, özellikle, ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumların, öğrencilerini köy ortamını ve köy yaşamını tanıyan bireyler olarak yetiştirmesi beklenir. Ancak, uygulamaya bakıldığında, köy enstitülerinin kapatılmasından sonra bu amaçtan giderek uzaklaşıldığı görülmektedir. İlköğretim okulları sisteminde yer alan kısa süreli köy uygulamaları, Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek okulu sistemlerinde tamamen kaldırılmıştır. Aynı konuya, XII.M.E.Ş' nda da değinilmiş, öğretmen yetiştiren kurumlarda, daha uzun süreli bir uygulama yapılması ve Eğitim Yüksekokulu öğrencilerinin, bu uygulamanın bir kısmını mutlaka köy ilkokullarında yapmaları önerilmiştir. Ancak, bu önerinin, uygulamaya henüz yansıtılmadığı görülmektedir.

2- VII.M.E.Ş'nda, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenci sayılarının, okulun kapasitesine göre saptanarak, bunun bir gelişme planına bağlanması önerilmektedir. Buna benzer bir öneriye XI.M.E.Ş'nda da rastlanmaktadır. XI.M.E.Ş' nda, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenci sayılarının, talep projeksiyonları ile saptanması önerilmektedir. Bu öneriler, rasyonel bir öğretmen yetiştirme planlamasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Diğer sektörlerle birlikte, eğitim sektörünün de planlandığı Kalkınma Planlarında okul kapasiteleri, eğitim kademelelerinin gereksinim duyduğu öğretmen sayı ve türüne ilişkin ayrıntılı veriler olmadığı görülmektedir. Bu da, öğretmen

yetiştiren kurumlara rasyonel bir planlama yapılmadan öğrenci alındığını gösterir niteliktedir.

3- IV.M.E.Ş' nda öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilerin, sağlık ve bilgi yönünden, elemenden geçirilmesi önerilmiştir. XI. ve XII.M.E.Ş' nda da, aynı konuya değinilerek, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilerin, Üniversite giriş sınavlarının yanı sıra, mesleğe yatkınlık testleri ve mülakattan geçirilmeleri önerilmiştir. Uygulamada, öğretmen yetiştiren kurumların Resim, Müzik ve Beden Eğitimi Bölümlerinin dışındaki bölümlerinde böyle bir elemenin yapılmadığı görülmektedir.

4- XI.M.E.Ş' nda, öğretmen yetiştiren kurumlarda görev alacak öğretmenlerin, mutlaka, öğretmenlik meslek programlarından geçmiş olması önerilmektedir. Oysa bugünkü uygulamada öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullarda çalışan öğretim elemanları ve öğretim üyelerinden bir kısmının bu koşula uymadığı söylenebilir.

5- V.M.E.Ş' nda, öğretmen yetiştiren kurumların, sadece belli bir öğretim süresi içinde, öğrencileri eğiten okullar olmaksızın çıkarıp, meslek içindeki öğretmenlerin gelişmesine yardımcı olan ve mezunlarını izleyen kurumlar haline getirilmesi önerilmiştir. Öğretmen yetiştiren kurumların, eğitimcilerin eğitim merkezi haline gelmesi demek olan bu öneriyle ilişkili bir uygulamanın varlığından söz etmek mümkün görülmemektedir.

6- XI.M.E.Ş' nda, öğretmen yetiştiren kurumların ders programlarında bütünleşmeye gidilmesi önerilmektedir. Bugünkü sistemde, öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokul-

ların standart bir ders programının bulunmadığı, dolayısıyla, farklı okullarda yetiştirilen öğretmenlerin, farklı yeterlikleri sahip oldukları ileri sürülebilir.

Yukarıda açıklanan kararlar, şûra kararlarının uygulamaya yeterince yansıtılmadığının bir ifadesi olarak görülebilir. Bu durum, akla, şûraların göstermelik toplantılar olarak düzenledikleri düşüncesini getirmektedir.

Araştırmanın III. Bölümünde de görüldüğü gibi Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme politikaları, daha çok, nicel yönden öğretmen gereksinimini karşılama amacına yönelik olmuştur bu durumun, çoğu kez nicelik uğruna niteliğin feda edilmesi sonucunu doğurduğu söylenebilir. Oysa, I.M.E.Ş'ndan itibaren, değişik şûralarda, niteliği düşüren öğretmen yetiştirme yöntemlerinin tek edilmesi gerektiği savunulmuştur. Buna örnek olarak; B Seksiyonunu kaldırma, yardımcı öğretmenliği belli bir statüye kavuşturma, Tarih alanında yardımcı öğretmen kullanmama önerileri gösterilebilir. Ancak, bu, Millî Eğitim Şûralarında nicelik sorununun ikinci plana atıldığı anlamına gelmemektedir. Aksine, öğretmen yetiştirme konusunun ele alındığı her şûrada, nicelik boyutuna da yer verilmiş olduğu görülmektedir. Bu durum, Millî Eğitim Şûralarında, öğretmen yetiştirme konusunda izlenen genel politikanın, niteliği düşürmeden nicelik sorununu çözmek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Millî Eğitim Şûralarında, daha öncede belirtildi-

ği gibi, çağdaş eğitim anlayışıyla uyuşan birçok kararın çıkmış olmasına karşın, son yapılan şûra olan XII.M.E.Ş'nda buna uymayan bir kararın çıktığı görülmektedir. O da; öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarını M.E.B. bünyesine almaktır. III.M.E.Ş'ndan itibaren, çeşitli şûralarda, öğretmen yetiştiren kurumların Üniversiter bünye içine alınması için çaba harcanırken, XII.M.E.Ş'ndan, bunun tam tersi bir kararın çıkması dikkat çekicidir. Ayrıca, birçok şûra kararı uygulamaya aktarılmazken, bu kararın ivedilikle uygulamaya konabilmesi için çalışmalara başlanması da, üzerinde durulması gereken bir başka noktadır. Diğer şûralarla çelişen bir kararın, ivedilikle uygulamaya konulması için çaba harcanması, eğitim sorunlarının önyargısız olarak tartışılması ve nesnel çözüm yollarının bulunması beklenen şûra çalışmalarının, önyargılı bir tutum içinde bulunduğu kuşkusunu yaratmaktadır. Bir başka deyişle, önceden oluşturulan bazı kararların onaylanması için, şûranın bir araç olarak kullanıldığı izlenimini vermektedir.

Millî Eğitim Şûralarında yönetici yetiştirme konusuna, öğretmen yetiştirmeye oranla oldukça az yer verildiği görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri, eğitim sistemimizde gelenekselleşen "eğitim yöneticisi; yönetici konumuna getirilmiş öğretmendir" felsefesinin, şûra gündemini belirleyen Bakanlık yetkililerince de paylaşılmış olmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Millî Eğitim Şûralarında, yönetici yetiştirme ko-

nusu, ilk kez 1946 yılında yapılan III. Millî Eğitim Şûrası'nda ele alınmış ve Millî Eğitim Bakanlığı'na yönetici yetiştirecek bir okulun açılması önerilmiştir. Henüz lise düzeyinde eğitim görmüş öğretmenlerin bile oldukça az olduğu bir dönemde, uzmanlık eğitimine önem vermek ve uzmanlaşmayı savunmak, o günkü koşullarda gerçekleştirilmesi oldukça zor olarak görülebilirse de, ileri bir görüşün ürünü olduğu ve çağdaş eğitim yönetimi anlayışıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

X. Millî Eğitim Şûrası'nda eğitim yöneticisi olacakların, hizmetöncesinde bir uzmanlık eğitimi görmelerinin koşul olduğu, öğretmen ve eğitim uzmanlarına ayrılan XI. Millî Eğitim Şûrası'nda, eğitim yöneticilerinin yüksek lisans eğitimi görmeleri ve kısa sürede yönetici gereksiniminin karşılanabilmesi için, bu alanda lisans eğitimi görenlerin sisteme alınması önerildiği halde, bu kararların uygulamaya konulacağına ilişkin bir bakanlık çalışmasının mevcut olmadığı söylenebilir. Bu da, Millî Eğitim Bakanlığının, Şûra kararlarını, öğretmen yetiştirme konusunda olduğu gibi, yönetici yetiştirme konusunda da, uygulamaya yansımadağı şeklinde yorumlanabilir.

XII. Millî Eğitim Şûrası'nda, öğretmen yetiştirme olduğu gibi, yönetici yetiştirme konusunda da, bu Şûra'ya dek varılmak istenen noktanın tersine bir gidişin söz konusu olduğu ileri sürülebilir. XII. Millî Eğitim Şûrası'nda, yöneticilerin, Bakanlık tarafından açılacak hiz-

metiçi eğitim kurslarıyla yetiştirilmesi önerilmektedir. Bu Şûra'yı oluşturan üyelerin çoğunluğu tarafından, eğitim yönetiminin bir bilim dalı olduğu ve hizmet öncesi formal bir eğitim gerektirdiği görüşünün reddedildiği, ya da, komisyon üyelerinin ve oy hakkına sahip şûra üyelerinin bu eğitimi yansıtacak biçimde oluşturulduğu düşüncesini akla getirmektedir.

Denetmen yetiştirme konusunu ele alan ş ûralardan, XII. Millî Eğitim Şûrası dışındakilerin, konuya ortak yaklaşımlarının; denetmenlerin, hizmet öncesi bir uzmanlık eğitiminden geçirilmeleri ve denetleyecekleri alanla ilgili olarak bilgilendirilmeleri, şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, denetimin özünün, yargılamak değil, rehberlik etmek olduğu görüşü savunulmaktadır. Örnekleme gerekirse; I. Millî Eğitim Şûrası'nda, denetmen yetiştiren pedagoji bölümünün öğretim süresi bir yıl uzatılarak, bu son yılda, adayın rehberlik edeceği alanlardan biri olan tarımsal konularda bilgilendirilmesinin önerildiği görülmektedir. Benzeri öneriler VI. ve VII. Millî Eğitim Şûralarında da getirilmektedir. VI. Şûra'da; bu şûranın gündemini oluşturan Teknik öğretmen okulları'nda görev yapacak denetmenlerin, denetleyecekleri alanda da eğitim görmüş olmaları gerektiği, VII. Şûrada, bu okullarda, denetmenlik sınıfının açılması gerektiği görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca VII. Millî Eğitim Şûrası'nda, soruşturma yapacak denetmenlerle, rehberlik yapacak denetmenlerin farklı kişiler olması önerisi ile üzerinde bugün bile tartışılan, soruşturma yapan

kişinin rehberlik yapmayacağı konusuna bir çözüm getirdiği ileri sürülebilir. X. Millî Eğitim Şûrası'nda, denetmenlerin bir uzmanlık eğitimi görmeleri, XI. Millî Eğitim Şûrası'nda, denetmenlerin, yüksek lisans eğitimi görmeleri, şûralarında, denetmenlerin uzmanlık eğitiminden geçirilmeleri görüşünün benimsendiğine ilişkin örnekler olarak kabul edilebilir.

Denetmen yetiştirme konusunda da, diğer şûralardan farklı bir öz taşıyan XII. Millî Eğitim Şûrası'nda, eğitim sisteminin gereksindiği her türlü denetmenin yetiştirilmesi için yeni yöntem ve programların uygulamaya konulması önerilmektedir. Sözü edilen "yeni yöntem ve programlar"ın, ne tür bir denetmen yetiştirme yaklaşımı içerdiği açık olmamakla birlikte, var olan uygulamaların yetersiz bulunduğu ve yeni bir denetmen yetiştirme arayışı içinde olduğunun bir ifadesi olarak düşünülebilir.

Şûralarda alınan ve denetim sisteminin işgörülerini daha etkin yerine getirmesinde rol oynayabilecek bir çok kararın, uygulamada yer almadığı ileri sürülebilir. Örnek olarak; VII. Millî Eğitim Şûrası'nda önerilen so-ruşturma yapacak denetmenlerle, rehberlik yapacak denetmenlerin ayrılması, X. Millî Eğitim Şûrasında alınan, denetmenlerin uzmanlık eğitimi görmüş olmaları, XI. Millî Eğitim Şûrası'nda önerilen, denetmenlerin yüksek lisans eğitimi görmüş olmaları ve kısa sürede denetmen gereksiniminin giderilmesi için, bu alanda lisans eğitimi görenlerin

sisteme alınması önerileri gösterilebilir.

Kalkınma Planlarının, öğretmen yetiştirme konusunda nicel boyuta ağırlık verdiği görülmektedir. Planlama, sınırlı kaynaklarla gereksinimleri dengeleme çabası olduğundan, bu, doğal bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Ancak, nicel boyutun ayrıntılı olarak ve net verilerle planlanması beklenir. Kalkınma Planlarında, tüm eğitim kademeleri ve dalları için var olan öğretmen sayısının, o andaki gereksinimin ve plan dönemi içinde duyulacak öğretmen gereksiniminin ayrı ayrı saptanması gerekirken uygulamaya bakıldığında, böyle net veriler olmaksızın, planlama yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Böyle bir çabanın, amacına ulaşamayacağı ileri sürülebilir. Nitekim, bu sonuç, her Kalkınma Planının ve Yıllık programın, kendinden önceki dönemi değerlendirmesinde, yeterli sayıda öğretmen yetiştirilemediğini belirtmesi ile somutlaşmaktadır.

Kalkınma Planlarında zaman zaman, öğretmen yetiştiren kurumlarla ilgili yapısal değişiklikler ve öğretmen yetiştirmenin nitelik boyutu ile ilgili kararların da yer aldığı görülmektedir. Örneğin; II.B.Y.K.P'nda, İlköğretmen Okullarının birinci devresini genel ortaokul haline dönüştürmek, İlköğretmen okulları programı ile ilkokul programı arasında uyum sağlamak; IV.B.Y.K.P'nda; tüm öğretmenlerin yükseköğretim kurumlarında yetiştirilmelerini ve öğrenci kaynağını Öğretmen Liselerinin oluşturması; 1967 Yıllık programında, öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğrencile-

rin, eğitim araçları konusunda bilgili kılınması; 1982-1983 Yılı Programlarında, hizmetiçi eğitim programlarıyla öğretmenlerin niteliğini yükseltmek gibi planlama kavramının anlamı dikkate alınırca Kalkınma Planlarının plan anlayışı ile hazırlanmadığı gibi bir sonuca götürmektedir.

Kalkınma Planlarında, yönetici yetiştirmeye nicel bir yaklaşım getirilmemektedir. Konuya sadece V.B.Y.K.P. dönemine giren Yıllık programlarda değinilmekte ve, yöneticilerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimlerini sağlamak amacıyla, hizmetiçi eğitim programlarının, geliştirileceği ifade edilmektedir. Burada, hem yönetici yetiştirme konusunda bir planlama yapılmaması, hem de, yöneticilerin gerek hizmet öncesi, gerekse hizmetiçi eğitimlerini sağlama da hizmetiçi eğitim programlarından söz edilmesi, Kalkınma Planlarında, sistemde var olan, öğretmeni hizmetiçi kursla yönetici yapma yaklaşımının benimsendiğinin bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

Kalkınma Planlarında, eğitim denetmeni yetiştirme sorunu da planlanmamaktadır. Konuya sadece V.B.Y.K.P. dönemine giren 1987 Yılı programında değinilmekte ve denetmenlerin, uzmanlık gruplarına ayrılarak geliştirileceği belirtilmektedir. Ancak, bu geliştirmenin nasıl bir eğitim sonucu gerçekleştirileceği konusuna açıklık getirilmediği görülmektedir.

Kalkınma Planlarında, eğitim yöneticisi ve eği-

tim denetmeni yetiştirmenin planlanmaması, yöneticilik ve deneticiliğın, planlarda bir meslek olarak, dolayısıyla bir uzmanlık alanı olarak görülmediğı biçiminde yorumlanabilir.

Hükümet Programlarında öğretmen yetiştirme sorunu; "öğretmen eksiğinin giderilmesine çalışılacak", "ortaokullara öğretmen yetiştirmeye önem verilecek", "öğretmenler bilgili ve ulusal duyguya sahip olacak şekilde yetiştirilecek", "bu hizmete layık nitelik ve yeterlikte yetiştirilecek", "öğretmenlik mesleğine gereken önem verilecek" gibi, somut önlemler içermeyen ifadelerle ele alınmaktadır. Bu da, hükümetlerin, öğretmen yetiştirme konusunda net ve somuk bir politikaları bulunmadığının bir ifadesi olarak kabul edilebilir.

Ancak, özellikle 1961 yılında sonra kurulan hükümetlerin, programlarında içerik olarak çok değışmese de, konuya daha sık yer vermeleri öğretmen yetiştirme sorununa önem verilmeye başlandığının bir belirtisi olarak görülebilir.

Hükümet Programlarında, yönetici yetiştirme ve denetmen yetiştirme konularına yer verilmediğı görülmektedir. Bu, yönetici ve denetmen yetiştirmenin, hükümetler tarafından bir sorun olarak görülmediğı biçiminde yorumlanabilir.

Öneriler

1- Amaçları açıkça belirlenmiş ve devlet politikası haline getirilmiş bir öğretmen yetiştirme sistemi ivedilikle geliştirilmelidir.

2- Millî Eğitim Şûraları göstermelik toplantılar olmaktan çıkarılıp, kararları uygulamaya aktarılmalıdır.

3- Şûralarda toplumdaki tüm kurum, kuruluş ve güç grupları eşit oranda temsil edilebilmelidir.

- Millî Eğitim Şûralarında, gündem Bakanlık tarafından saptanmamalı, şûradan önce yapılacak bir kamuoyu yoklamasıyla belirlenen, konunun öncelik verdiği konular şûra gündemini oluşturmalıdır.

- Öğretmen yetiştirme sorunu, yönetici ve denetmen yetiştirme ile birlikte, bir sistem bütünlüğü içinde ele alınmalıdır.

- Kalkınma Planları, öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme sorununun nicelik boyutunu ayrıntılı olarak ve sağlıklı verilerle planlamalı, nitelik boyutu ile ilgilenmemelidirler.

- Hükümetler, programlarında, ne tür bir öğretmen, yönetici ve denetmen yetiştirme politikası izleyeceklerini açık ve ayrıntılı bir şekilde ifade etmelidirler.

- Bu üç tür doküman arasında bir işbirliği ve uyum olmalıdır. Daha açık bir ifadeyle, Millî Eğitim Şûraları, öğretmen, yönetici, denetmen yetiştirme sorununun nitel yönünü planlarken, Kalkınma Planları nicel yönünü, Hükümet Programları ise alınan kararların uygulamaya nasıl yansıtılacağını planlamalıdır.

ÖZET

Bu araştırma, sosyal, siyasal ve ekonomik planlamaların, öğretmen, yönetici ve de netmen eğitimine yaklaşımlarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, zaman açısından Cumhuriyet dönemi ile, kaynak açısından, Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları ve Hükümet Programları ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamına giren kaynaklar, önce tek tek ele alınarak konu ile ilgili karar ve önlemler açıklanmış, daha sonra da aralarında bir tutarlılık ve koşutluk olup olmadığı yoruma dayalı olarak incelenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulguları şöyle özetlemek mümkündür:

1- Araştırma kapsamına giren dokümanlarda, öğretmen yetiştirme, gerek nicel gerekse nitel açıdan bir sorun olarak ele alınmaktadır.

2- Millî Eğitim Şûralarının ve Kalkınma Planlarının öğretmen yetiştirme konusuna yaklaşımlarında ortak noktalar bulunduğu, Hükümet Programlarında ise böyle bir benzerliğin bulunmadığı görülmektedir.

3- Millî Eğitim Şûralarında, öğretmen yetiştirmeye, nicel ve nitel açıdan oldukça fazla yer verildiği, getirilen önerilerin somut, ayrıntılı ve birbiriyle tutarlı olduğu, ancak, XII. M.E.Ş.'nda izlenen yaklaşımla, diğer şûralarda izlenen yaklaşımın birbiri ile çeliştiği görülmektedir.

4- Kalkınma Planlarının öğretmen yetiştirmeye yaklaşımında nicel yönü ağırlık taşıdığı, bunun yanı sıra nitel önlemlerin de yer aldığı, ancak, öğretmen eğitimi planlamasının ayrıntılı verilere dayandırılmadığı saptanmaktadır.

5- Hükümet Programlarında, öğretmen eğitimi konusuna somut önlemler içermeyen ifadelerle yaklaşılmaktadır.

6- İlk dört Kalkınma Planında ve Hükümet Programlarında yönetici ve denetmen yetiştirmeye ilişkin bir karar ya da önlem getirilmemektedir.

7- Millî Eğitim Şûralarında yönetici ve denetmen eğitimine öğretmen yetiştirmeye oranla daha az yer verildiği, XII. M.E.Ş.'na kadar, yönetim ve denetimin bir uzmanlık alanı olması nedeniyle uzmanlık eğitimi gerektirdiği biçiminde yaklaşılırken, XII. M.E.Ş.'nda, yönetici eğitiminin hizmetiçi kurslarla sağlanacağı, denetmen eğitiminde yeni yöntem ve programlar uygulanacağını belirtildiği saptanmaktadır.

8- Yönetici ve denetmen yetiştirmeye değinen tek Kalkınma Planı olan V. B.Y.K.P.'nda yönetici eğitimine hizmetiçi eğitim programları geliştirilerek çözüm getirileceğinin, denetmenlerin, uzmanlık gruplarına ayrılarak geliştirileceğinin ifade edildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adem, Mahmut. Eğitim Planlaması. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, Yayın No. 1, II. Baskı, Ankara, 1981.
- Akyüz, Emine. Eğitim Hukuku Ders Notu. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, Teksir No. 6, Ankara, 1981.
- Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No. 114, Ankara, 1982.
- Aydın, Mustafa. Eğitim Yönetimi. Hatiboğlu Yayınevi, II. Baskı, Ankara, 1988.
- _____. Eğitimde Denetimsel Davranış (Çağcıl Bir Yaklaşım). Ankara, 1984.
- _____. "Bir Hizmetçi Eğitim Olarak Denetim" "Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü" Uluslararası Sempozyumu 17-19 Kasım 1986, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, Yıl: 1987.
- Balcı, Ali. "Eğitim Yöneticilerinin Hizmet İçinde Yetiştirilmesi" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 15, Sayı: 1, Ankara, 1982.
- Başar, Hüseyin. Eğitim Müfettişi (Rolleri, Yeterlikleri, Seçilmesi, Yetiştirilmesi). (Daktilo Edilmiş Metin), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 1985.
- Başaran, İ. Ethem. Örgütsel Davranış. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No. 108, Ankara, 1982.
- _____. "Öğretmenliğin Toplumdaki Konumu" Çağdaş Eğitim, Yıl: 12, Sayı: 118, Ankara, Ocak 1987.
- Binbaşoğlu, Cavit. Eğitim Yöneticiliği. Binbaşoğlu Yayınevi, III. Basım, Ankara, 1983.
- Bursalıoğlu, Ziya. Eğitim Yöneticisinin Davranış Etkenleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No. 87, II. Baskı, Ankara, 1980.
- _____. Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama. Ankara Üni-

- versitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No.71, III. Baskı, Ankara, 1978.
- Bursalıoğlu, Ziya. "Eğitim Yöneticisinin Hizmet Öncesi ve Hizmet İçinde Hazırlanması". "Çağdas Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü" Uluslararası Sempozyumu 17-19 Kasım 1986, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 2, Ankara, 1987.
- _____. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No. 107, VI. Baskı, Ankara, 1982.
- Cicioğlu, Hasan. Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi). II. Baskı, Ankara, 1985.
- DPT. Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967). Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1963.
- _____. Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968-1972). Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1967.
- _____. Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl (1973-1977). Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1972.
- _____. Kalkınma Planı Dördüncü Beş Yıl (1979-1983). Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1979.
- _____. Kalkınma Planı Beşinci Beş Yıl (1985-1989). Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1985.
- _____. Planlı Devreye Geçiş İçin 1962 Yılı Program Tasarısı (Müşvedde). Başbakanlık DPT, Ankara, 1961.
- _____. 1963 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Ankara, 1963.
- _____. 1964 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Ankara, 1963.
- _____. 1965 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Ankara, 1964.
- _____. 1966 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Ankara, 1965.
- _____. 1967 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Ankara, 1966.
- _____. 1968 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT, Yayın No. 543, Ankara, 1967.
- _____. 1969 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT. Yayın No.748, Ankara, 1969.

- DPT. 1970 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT. Yayın No. 837, Ankara, 1970.
- _____. 1971 Yılı Programı. T.C. Başbakanlık, DPT. Yayın No. 1004, Ankara, 1971.
- _____. 1972 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1136, Ankara, 1972.
- _____. 1973 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1271, Ankara, 1972.
- _____. 1974 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1343, Ankara, 1974.
- _____. 1975 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1397, Ankara, 1974.
- _____. 1976 Yılı Programı. Resmi Gazete. S. 15485, 31 Ocak 1976.
- _____. 1977 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1604, Ankara, 1977.
- _____. 1978 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1643, Ankara, 1978.
- _____. 1979 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1662, Ankara, 1979.
- _____. 1980 Yılı Programı. Başbakanlık Basımevi, DPT. Yayın No. 1704, Ankara, 1980.
- _____. 1981 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 1752, Ankara, 1981.
- _____. 1982 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 1832, Ankara, 1982.
- _____. 1983 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 1886, Ankara, 1983.
- _____. 1984 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 1945, Ankara, 1984.
- _____. 1985 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 1989, Ankara, 1985.
- _____. 1986 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 2019, Ankara, 1986.
- _____. 1987 Yılı Programı. DPT. Yayın No. 2065, Ankara, 1986.
- _____. 1988 Yılı Programı. Resmi Gazete. S. 19739 (Mükerrer-

rer), 28 Şubat 1988.

_____. 1989 Yılı Programı. DPT. Yayın No. Ankara, 1989.

Devilioğlu, A. Servet. "Türk Millî Eğitim Sistemi III." Çağdaş Eğitim, Yıl: 12, Sayı: 118, Ankara, 1987.

Ergün, Mustafa. "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi" "Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü" Uluslararası Sempozyumu 17-19 Kasım 1986, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 2, Ankara, 1987.

_____. Atatürk Devri Türk Eğitimi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Yayınları No. 325, Ankara, 1982.

Ertürk, Selahattin. Eğitimde Program Geliştirme. Yelkentepe Yayınları: 4, IV. Baskı, Ankara, 1982.

Esendal, Fethi. Yalnız Kalanlar (Üretim İçinde Demokratik Eğitimden Dönüşün Oyküsü). Memleket Yayınları, I. Baskı, Ankara, 1983.

Gedikoğlu, Şevket. Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri. İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1971.

Güçlüol, Kemal. Eğitim Yönetiminde Karar ve Örnek Olaylar. Ankara, 1985.

Güneş Gazetesi. 25 Ekim 1986, s. 6.

Güneş Gazetesi. 31 Ekim 1988, s. 3.

Hükümetler ve Programları I (1920-1960). (Der. Dağlı, Nuran ve Belma AKTÜRK), T.B.M.M. Basımevi, Yayın No. 12, Ankara, 1988.

Hükümetler ve Programları II (1960-1980). (Der. Dağlı, Nuran ve Belma AKTÜRK), T.B.M.M. Basımevi, Yayın No. 12, Ankara, 1988.

Hükümetler ve Programları III (1980-1987). (Der. Dağlı, Nuran ve Belma AKTÜRK), T.B.M.M. Basımevi, Yayın No. 12, Ankara, 1988.

Işıkoğlu, Müberra. K. "Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Bazı sorunlar" Eğitim ve Bilim, s. 63, Ocak 1987.

İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği. Tebliğler Dergisi. 10.11.1969, s.1580.

Karagözoğlu, Galip. "Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik

- Mesleğine Yönelme". "Çağdas Gelismeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü" Uluslararası Sempozyumu 17-19 Kasım 1986. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s. 2, 1987.
- Kavcar, Cahit. "Tarihe Karışan Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli: Yüksek Öğretmen Okulu" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 15, s. 1, Ankara, 1982,
- _____. "Nitelikli Öğretmen Sorunu" Eğitim ve Bilim. s. 28, Eylül, 1986,
- Kaya, Y. Kemal. Eğitim Yönetimi Kuram ve Türkiye'deki Uygulama. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No. 208, Ankara, 1988.
- _____. İnsan Yetiştirme Düzenimiz (Politika, Eğitim, Kalkınma). IV. Baskı, Ankara, 1984.
- Koçer, Hasan Ali. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967). Türk Eğitim Tarihi Üzerine Araştırmalar Seri. 1, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1967.
- _____. "Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Problemi". Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1973. c. 6, s. 1-4, Ankara, 1974.
- _____. Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu. Uzman Yayınları 1, Ankara, 1987.
- MEB. Birinci Maarif Şûrası. (Çalışma Programı, Konuşmalar, Lahikalar), 1942.
- _____. İkinci Maarif Şûrası (Çalışma Programları, Raporlar, Konuşmalar), 1943.
- _____. Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar), 1947.
- _____. Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar), 1949.
- _____. Besinci Millî Eğitim Şûrası (Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar), 1954.
- _____. Altıncı Millî Eğitim Şûrası (Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar), 1957.
- _____. Yedinci Millî Eğitim Şûrası (Çalışma Esasları, Konular ve Kararlar), 1962.
- MEB. Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (Esaslar, Raporlar, Kararlar), 1970.
- _____. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (Öneriler, Rapor-

- lar, Uygulamaya Konulan Esaslar). Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1975.
- MEB. Onuncu Millî Eğitim Şûrası (Öneriler, Konuşmalar, Kararlar). Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1981.
- _____. Onbirinci Millî Eğitim Şûrası (Öneriler, Konuşmalar, Kararlar). Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1982.
- _____. Onikinci Millî Eğitim Şûrası (Raporlar, Görüşmeler, Kararlar). Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1989.
- "Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği". Resmi Gazete. s. 127137, 30.9.1967.
- "Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na Bağlı Okul Yöneticilerinin Atanmalarına ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönerge". Tebliğler Dergisi. s. 2187, 6.5.1985.
- Millî Eğitimle İlgili Kanunlar I. Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1953.
- Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1988.
- "Millî Eğitim Temel Kanunu" (s.1739). Resmi Gazete. Sayı: 14574, 24.6.1973.
- Öz, Feyzi. "Eğitim Sisteminde Teftiş ve Önemi". Çağdaş Eğitim. Yıl: 10, Sayı: 106, Ankara, Aralık 1986.
- Özalp, Reşat ve Aydoğan Ataunal. Türk Millî Eğitim Sisteminde Düzenleme Teskilatı. Millî Eğitim Basımevi, II. Baskı, İstanbul, 1977.
- Su, Kamil. Türk Eğitiminde Teftişin Yeri ve Önemi. Millî Eğitim Basımevi, I. Basılış, İstanbul, 1974.
- Tanilli, Server. Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz. Amaç Yayıncılık. Genel sıra No. 13, Eğitim Dizisi I, I. Basım, İstanbul, 1988.
- Taymaz, Haydar. "Okul Yönetimi ve Yönetici Yetiştirme". Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt: 19, Sayı: 1-2, Ankara, 1986.
- _____. Teftiş (Kavramlar, İlkeler, Yöntemler). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Yayın No. 113, Ankara, 1982.
- Tezcan, Mahmut. Eğitim Sosyolojisine Giriş. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No. 91, Ankara, 1981.
- Varış, Fatma. "Öğretmen Yetiştirme Üzerine" 50. Yıla Armağan. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,

Ayrı Baskı, Ankara, 1973.

Yöneticiler Semineri Notları. Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1987.

"Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname". Resmi Gazete. s. 17760, 20 Temmuz 1982.

EKLER

<u>EK</u>		<u>Sayfa</u>
1	Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda Bölge Öğretmen Okullarının Son Üç Sınıfında Uygulanılması Önerilen Ders Dağıtım Çizelgesi.	302
2	Dördüncü Millî Eğitim Şûrası'nda Eğitim Enstitülerinde Uygulanılması Önerilen Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.	303
3	Onuncu Millî Eğitim Şûrası Öğretmen Yetiştirme Modeli.	304
4	Onuncu Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Öğretmenlik Formasyonu Programı.	305
5	Öğretmenlerin Uymak Zorunda Oldukları Millî Eğitimin Temel Amaçları.	306
6	Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Bir Öğretmen Yetiştirme Programında İçerik Kategorilerinin Ağırlığı.	308
7	Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Öğretmenlik Meslek Bilgisi Programında Yer Alması Önerilen Dersler.	309
8	Onbirinci Millî Eğitim Şûrası'nda Önerilen Öğretmen Yetiştirme Modelinin Eğitim Kademelerine Göre Esasları.	311

EK 1

DÖRDÜNCÜ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASINDA BÖLGE ÖĞRETMEN
OKULLARININ SON ÜÇ SINIFINDA UYGULANILMASI ÖNE-
RİLEN DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ

<u>Dersin Adı</u>	<u>4ncü sınıf</u>	<u>5nci sınıf</u>	<u>6ncı s.</u>
Türkçe	3	2	-
Çocuk edebiyatı	-	-	1
Pedagoji	-	2	1
Pedagoji Tarihi	-	-	2
Psikoloji	2	-	-
Çocuk ve Gençlik Psikolojisi	-	1	1
Genel Öğretim Metodu	-	2	-
Özel Öğretim Metodu ve Tatb.	-	-	8
Sosyoloji	-	-	2
Okul Sağlık Bilgisi	-	-	1
Milli Eğitim Teşkilatı	-	-	1
Tarih	2	2	1
Coğrafya	2	2	1
Fizik-Kimya	3	3	1
Tabiat Bilgisi	2	2	1
Yakın Yurt İnceleme	-	-	1
Yabancı Dil	3	2	-
Yabancı Dil Okul ve Çocuk Kitap- larının İncelenmesi	-	-	1
Jimnastik	2	2	1
Resim	1	1	1
İş Dersi	2	1	1
Müzik	2	2	1
Askerlik	1	1	1
Matematik	4	4	1
Yazı	1	1	1
	30	30	30

Kaynak: Dördüncü Millî Eğitim Şûrası, 1949, s.219

EK 2

DÖRDÜNCÜ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASINDA EĞİTİM ENSTİTÜLE-
RİNDE UYGULANMASI ÖNERİLEN HAFTALIK DERS DAĞITIM
ÇİZELGESİ

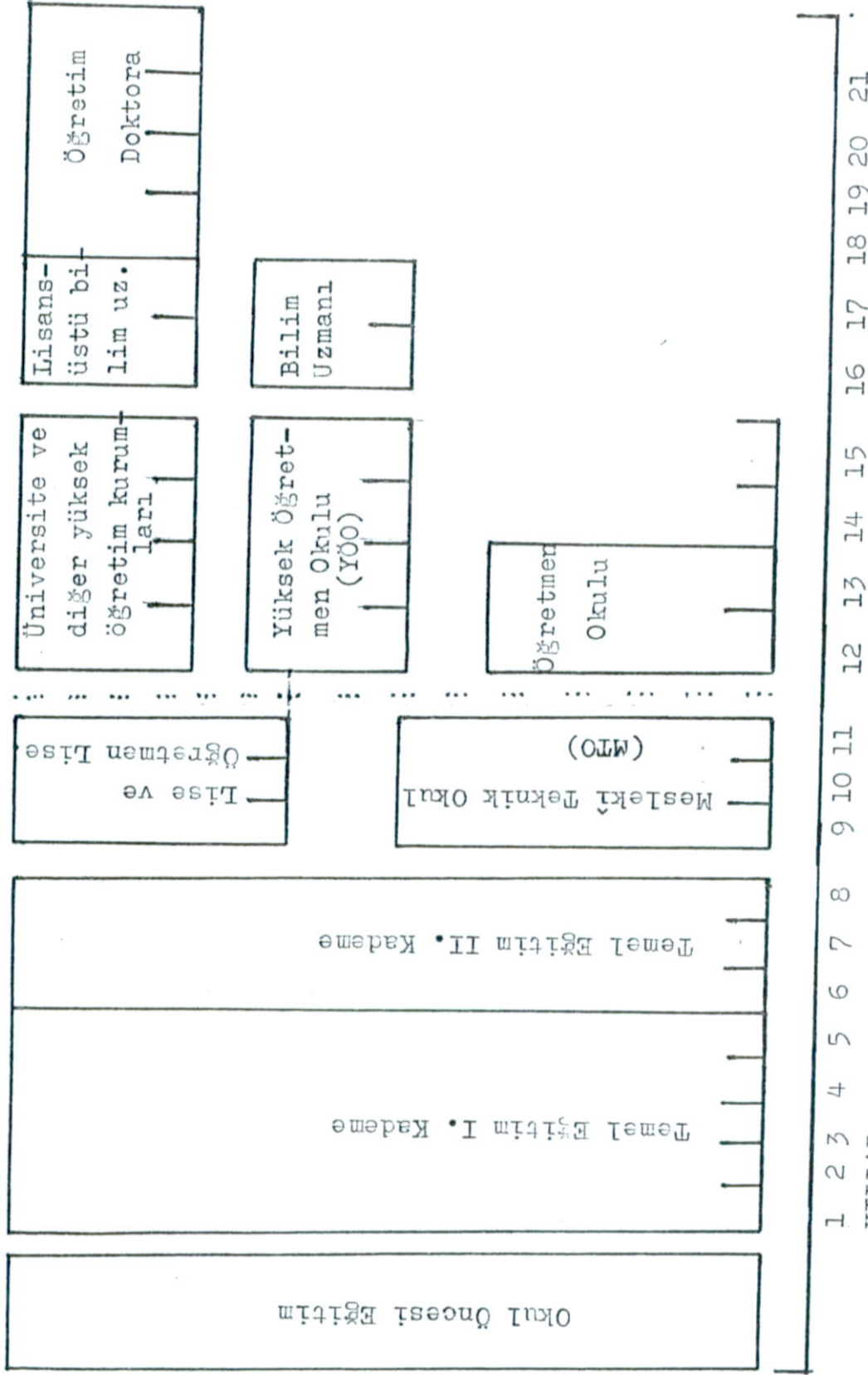
<u>Dersler</u>	Sınıf I		Sınıf II	
	Fen	Ed.	Fen	Ed.
Türk Dili ve Edebiyatı		6		6
Tarih		5		5
Coğrafya		5		5
Yurt Bilgisi		2		1
<hr/>				
Matematik ve Ticaret Bilgisi	6		6	
Tabiat ve Tarım Bilgisi	6		5	
Fizik	6		4	
Kimya	4		4	
<hr/>				
Devrim Tarihi			2	2
<hr/>				
Genel Öğretim Metodu	2	2	2	2
Eğitim Ruhbilimi	1	1	1	1
Ruhsağlığı Bilgisi			1	1
<u>Çocuk ve Gençlik Ruhbilimi</u>	1	1		
<hr/>				
İkinci Branş Dersi	6	6	6	6
Seminer		4		2
	32	32	32	32

Yabancı Dil Bölümleri

<u>Dersler</u>	Sınıf I	Sınıf II
Türkçe	3	3
Meslek Dersleri	4	4
Devrim Tarihi	-	2
Yabancı Dil Dersleri	19	19
İkinci Branş	6	4
	32	32

Kaynak: Dördüncü Millî Eğitim Şurası, 1949, s.137-138.

EK 3:- ONUNCU MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELİ

YILLAR
Kaynak: Onuncu Millî Eğitim Şûrası, 1981, s. 364.

EK 4

- ONUNCU MİLLÎ EĞİTİM ŞRASINDA ÖNERİLEN ÖĞRETMEN-
LİK FORMASYONU PROGRAMI

<u>DERS</u>	<u>KREDİ</u>
Eğitime Giriş (Mesleki Eğitimin Esasları)	3
Eğitim Psikolojisi	3
Ölçme ve Değerlendirme	3
Öğretim İlke ve Yöntemleri	3
Rehberlik (Meslekî Rehberlik)	3
Özel Öğretim Metodu	3
	<hr/>
	24
Uygulama (Bir kısmı kırsal kesimde olmalı)	(Kredisiz)

Kaynak: Onuncu Millî Eğitim Şûrası, 1981, s.365.

EK 5

ÖĞRETMENLERİN UYMAK ZORUNDA OLDUKLARI MİLLÎ
EĞİTİMİN TEMEL AMAÇLARI (MİLLÎ EĞİTİM TEMEL
KANUNU MADDE 2)

Türk milletinin bütün bireylerinin;

a) Atatürk İnkîlâplarına ve Anayasası'nın başlan-
gıcında ifadesini bulan,

- Türk milliyetçiliğine bağlı,
- Türk milletinin, millî, ahlâkî, insanî,
manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve ge-
liştiren,
- Ailesini, vatanını, milletini seven ve da-
ima yüceltmeye çalışan,
- İnsan haklarına ve Anayasa'nın başlangı-
cındaki temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik,
sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne kar-
şı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış
haline getirmesi,

b) Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımların-
dan dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve
karaktere,

- Hür ve bilimsel düşünme gücüne ve geniş
bir dünya görüşüne sahip,
- İnsan haklarına saygılı,
- Kişilik ve teşebbüse değer veren,
- Topluma karşı sorumluluk duyan,

- Yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirilmesi,

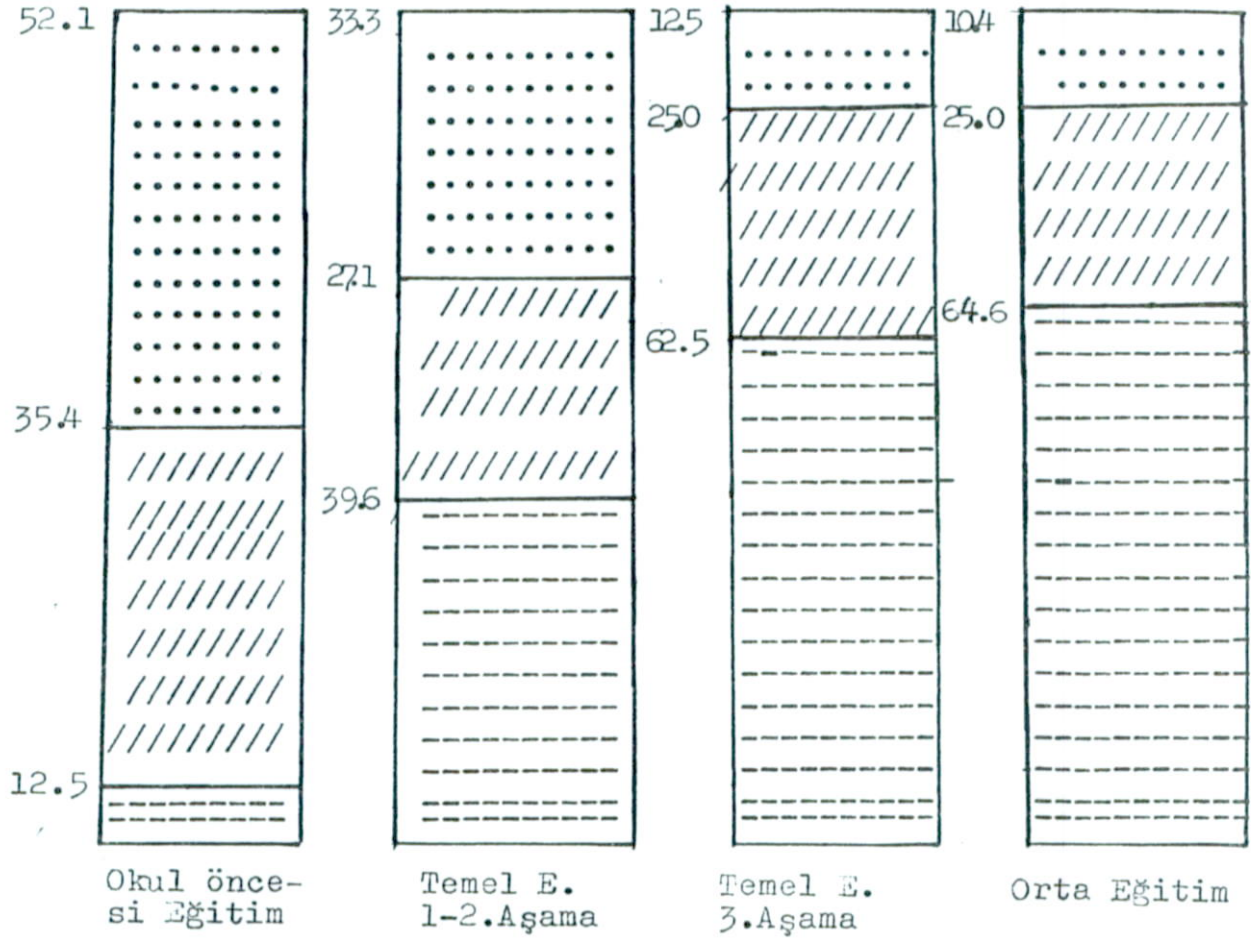
c) İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazanmalarını sağlamak suretiyle hayatta hazırlanmalarının: kendilerini mutlu kılacak ve toplumumuzun mutluluğuna katkıda bulunacak birer meslek sahibi olmalarının sağlanması.

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.72-73.

EK 6

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÜRASINDA ÖNERİLEN BİR ÖĞ-
RETMEN YETİŞTİRME PROGRAMINDA İÇERİK KATEGORİLE-
RİNİN AĞIRLIĞI

- .. Genel Kültür
// Öğretmenlik Meslek Bilgisi
-- Alan Bilgisi

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.98.

EK 7

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASINDA ÖĞRETMENLİK MES-
LEK BİLGİSİ PROGRAMINDA YER ALMASI ÖNERİLEN

DERSLER

(Bu dersler örnek olarak verilmiş olup, kesin değildir.)

Dersler	Teori	Uygu- lama	Kredi Saat	Açıklama
101 Eğitime Giriş	3	0	3	1
102 Gelişim Psikolojisi	3	0	3	1
201 Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	3	1 I.Yıl
202 Eğitim Sosyolojisi	3	0	3	1
203 Ölçme ve Değerlendirme	3	0	3	1
301 Eğitim Teknolojisi	2	1	3	1 II.Yıl
302 Okulöncesi Eğitimde Ma- teriyal Geliştirme	2	1	3	2
303 Çocuk Gelişimi (Seminer)	2	1	3	2
304 Beslenme Eğitimi	2	1	3	2
305 Sosyal Psikoloji	3	0	3	3,4
306 Toplum Sağlığı ve İlk Yardım	3	0	3	3
307 Eğitim Yönetimi	3	0	3	3
308 Çocuk Bakımı	2	1	3	3
309 Grupla Çalışma Yöntemleri	3	0	3	3
310 Eğitimde Araştırma Yöntem.	2	1	3	3,4
311 Eğitimde Program Geliştirme	3	0	3	2,4,5 III.yıl
401 Rehberlik	3	0	3	3,4,5
402 Ruh Sağlığı	3	0	3	3,4,5
403 Öğrenme Psikolojisi	3	0	3	3,4,5
404 İnsan İlişkileri	3	0	3	3,5
405 Özel Eğitim Alanı	3	0	3	4,5
406 Eğitimde Amaç Analizi	3	0	3	4
407 Eğitim Tarihi	3	0	3	4
408 Türk Eğitim Tarihi	3	0	3	4,5
409 Eğitim İstatistiği	2	1	3	4
410 Toplum kalkınması	3	0	3	4

411 Öğretmen ve Dünya Sorunları	2	1	3	4
412 Çocuk Hakları ve ilgili Kurumlar	3	0	3	4
413 Meslek ve Teknik Eğitim Programları	3	0	3	4,5
414 Mesleki ve teknik Eğitim P.	3	0	3	4,5
415 Bireyi Tanıma Teknikleri	2	1	3	4,5
416 Mukayeseli Eğitim	3	0	3	5
417 Çıraklık Eğitimi	3	0	3	5
418 Meslek Analizi ve program Hazırlama	3	0	3	5
419 Yaygın Eğitim	3	0	3	5
420 Hizmet-İçi Eğitim	2	1	3	5
421 Özel Öğretim Yöntemleri (Çeşitli Kademe ve Alanlar.)	3	0	3	1
422 Özel Öğretim Uygulamaları (Çeşitli Kademelerde ve Alanlarda)	0	3	3	1 IV.Yıl

TOPLAM: Okulöncesi öğretmenliği için 51 Kredi
 Temel eğitim 1. 2. aşama Öğr.39 Kredi
 Temel eğitim 3. aşama öğret. 36 Kredi
 Orta eğitim aşama öğret. 36 Kredi

- 1- Her tür öğretmenlik için zorunlu dersler
- 2- Okulöncesi öğretmenliği için zorunlu dersler
- 3- Okulöncesi öğretmenliği için seçmeli dersler
- 4- Temeleğitim öğretmenliği için dersler (sınıf öğretmenliği ve özel eğitim bölümü öğrencileri 2 zorunlu, 3 seçmeli; diğer bölüm öğrencileri alanlarıyla ilgili 2 zorunlu, 2 seçmeli ders alacaklar)
- 5- Ortaeğitim öğretmenliği için dersler (öğrenciler, öğretmeni olacakları alanlara ve okul tiplerine göre 2 zorunlu, 2 seçmeli ders alacaklar).

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.99-100.

EK 8

ONBİRİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞİRASINDA ÖNERİLEN ÖĞRETMEN
YETİŞTİRME PROGRAM MODELİNİN EĞİTİM KADEMELERİNE
GÖRE ESASLARI

OKULÖNCESİ EĞİTİMİNDE ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Okulöncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının;

A. Amaçları:

Bu programı bitiren öğrenci,

- a) Alanıyla ilgili temel kavramları bilir.
- b) Çocuk gelişimini ve bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı gereksinimleri bilir.
- c) Çocukları inceleme, tanıma ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda bilgi ve beceri kazanır.
- d) Çocukların sorunlarını tanırlar ve gereken önlemleri alır, çözüm yolları bulur.
- e) Günlük, haftalık, aylık ve yıllık faaliyet programları plânlar, uygular, değerlendirir ve geliştirir.
- f) Okulöncesi çocukları için gerekli materyalleri seçer, değerlendirir ve geliştirir.
- g) Alanıyla ilgili kaynaklardan yararlanma ve yenilikleri izleme becerisi kazanır.
- h) Konusuyla ilgili araştırma yapar ve sonuçları değerlendirir.
- i) Okulöncesi eğitim kurumlarındaki diğer personel ve idarecilerle işbirliği yapar, gerektiğinde onlara

rehberlik eder.

- j) Yerel kaynak ve olanaklardan yararlanır.
- k) Ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolları arar.
- l) Yeteneği doğrultusunda herhangi bir müzik aletini çalar.

B. İşlevleri:

- a) Okul öncesi eğitimle ilgili genel kavramları öğretmek.
- b) Çocuk gelişimini öğretmek.
- c) Çocukları inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.
- d) Program hazırlama, uygulama, değerlendirme geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.
- e) Okulöncesi materyallerini seçme ve geliştirme yeteneği kazandırmak.
- f) Alanı ile ilgili diğer kaynaklardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.
- g) Araştırma yapma beceri ve alışkanlığı kazandırmak.
- h) Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma yeteneği kazandırmak.
- i) Konusuyla ilgili sorunların çözümünde bilimsel davranma ve rehberlik etme alışkanlığı kazandırmak.
- j) Yerel olanak ve kaynaklardan yararlanma ve yaratıcı davranma alışkanlığı kazandırmak.

C. İlkeler:

Okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirme aşağıdaki ilkelere dayandırılacaktır:

- a) Okulöncesine öğretmen yetiştirecek kurum ideal olarak, ortaöğretim sonrası 4 yıllık bir öğretimi kapsar. Sayısal ihtiyaçlar karşısında bu süre kısaltılabilir.
- b) Programda sömestr esası uygulanır. (4yıl, 8 sömestr)
- c) Kredi esası uygulanır.
- d) Program, genel kültür dersleri, alan dersleri ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden oluşur.
- e) Yatay ve dikey geçişlere olanak verir.
- f) Programda seçimlik derslere de yer verir.
- g) VI. ve VII. sömestri, kurumlarda uygulama çalışmalarına ayrılır.
- h) Teorik derslerde ödev ve seminerlerle öğrenci aktif duruma getirilir.
- ı) Derslerde grup çalışmalarına yer verilir.
- i) Kuruma bağlı uygulama anaokulları açılır.

D. İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

Okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirecek kurum programlarının içeriği ve bu programlarda yer alması gereken etkinlik kategorileri genel hatlarıyla aşağıdaki paragraflarda özetlenmektedir.

- a) Çocuğun günlük temel gereksinimlerini karşılamaya

ve çocuğu bu konuda iyi alışkanlıklar kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Beslenme, Çocuk Hastalıkları, Çocuk Bakımı, Toplum Sağlığı, İlk Yardım, Ruh Sağlığı vb.

b) Sosyo-Kültürel faaliyetleri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Müzik, Resim, Beden Eğitimi, Edebiyat, Drama, Konser vb.

c) Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Türk Dili ve Edebiyatı, Kompozisyon, Yarışma, Münazara vb.

d) Atatürkçülük çizgisinde ulusal bütünleşmeye dönük içerik ve etkinlik kategorileri:

Atatürk Devrimleri ve İnkılâp Tarihi, Münazara, Açık Oturum, Sergi vb.

e) Temel fen kavramlarını öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Fen ve Tabiat Bilgisi, Matematik, Basit Fen Deneyleri vb.

f) Materyal seçme, geliştirme ve değerlendirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Eğitim Teknolojisi, Yaratıcı Çocuk Faaliyetleri, Çocuk ve Kitap, Çocuk Oyunları, Pratik Çalışma vb.

g) Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme ve Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma vb.

- h) Diğer personel ve ana-babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:
İnsan İlişkileri, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Rehberlik. Grupla Çalışma Yöntemleri, Toplantı vb.
- i) Kaynaklardan yararlanma ve araştırma yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:
Araştırma Teknikleri, İstatistik, Ödev, Seminer vb.

TEMEL EĞİTİM ÖĞRETMENİNİN EĞİTİMİ

Temel Eğitim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının:

A. Amaçları:

Bu programı bitiren öğrenci,

- a) Alanıyla ilgili temel kavramları bilir.
- b) Temeleğitim çağındaki çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişimlerini, bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı gereksinimleri bilir ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda beceri kazanır.
- c) Çocukları inceleme ve tanıma tekniklerini bilir.
- d) Çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sorunlarını tanırlar ve sorunların çözüm yollarını bi-

- lir ve gereken önlemleri alır.
- e) Çocukların ilgi ve yeteneklerini tanırlar ve geliştirilmesine yardımcı olur.
 - f) Özel eğitime muhtaç çocukları tanır ve gereken önlemleri alır.
 - g) Alanıyla ilgili eğitim teknolojilerini bilir, kullanır ve geliştirmeye çalışır.
 - h) Alanıyla ilgili yenilikleri ve gelişimleri devamlı izler ve kendisi de araştırma yaparak sonuçları değerlendirir.
 - ı) Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini en uygun yöntemlerle öğrencilerine öğretebilme tekniklerini bilir ve bu konuda beceri kazanır.
 - i) Günlük, haftalık, aylık ve yıllık etkinlik programlarını planlar, uygular, değerlendirir ve geliştirir.
 - j) Ana dil olarak Türkçe'yi çok iyi bilir ve Türkçe okuma yazma öğretimi ile ilgili beceri kazanır.
 - k) Yeteneklerini geliştirerek, gerekli alanlarda iş görme alışkanlığı ve çalışma disiplini kazanır, araştırmacı, yapıcı, yaratıcı ve üretici kişiliğe sahiptir.
 - l) Okul-endüstri ilişkileri ve yaygın eğitim konusunda bilgi ve beceri sahibidir.
 - m) Toplum kalkınması ve halk eğitiminde üzerine düşen görevleri en uygun biçimde yaparak katkıda bulunur.
 - n) Toplumda iş alanlarını tanır, çocukları ilgi ve yeteneklerine göre mesleğe yönlendirmeye çalışır.

- o) Yerel kaynak ve olanaklardan yararlanır.
- ö) Ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolu arar.
- p) Temeleğitim kurumlarındaki diğer eğitim personeli ile işbirliği yapar, gerektiğinde onlara rehberlik eder.

B. Fonksiyonları:

- a) Alanıyla ilgili genel kavramlara öğretmek.
- b) Temeleğitim çağındaki çocukların gelişim özelliklerini bilmelerini sağlamak.
- c) Çocukları inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.
- d) Program hazırlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.
- e) Alanları ile ilgili ders planı hazırlama ve uygulama becerisi kazandırmak.
- f) Eğitim teknolojisini tanıtmak ve kullanmalarını sağlamak.
- g) Alanları ile ilgili kaynakları seçme ve geliştirme yeteneği kazandırmak ve yerel olanaklardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.
- h) Yaratıcı düşünme ve başarıma alışkanlığı kazandırmak.
- ı) Alanı ile ilgili bilimsel davranma ve araştırma yapma beceri ve alışkanlığını kazandırmak.
- i) Alanı ile ilgili bilgisini geliştirme ve değerlendirme becerisi kazandırmak.

- J) Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini öğretebilmeleri için gerekli olan teknikleri tanıtmak ve bu teknikleri kullanma becerisi kazandırmak.
- k) İş görme ve üretici olma alışkanlığı ve çalışma disiplini kazandırmak.
- l) Okul endüstri ilişkilerini kavramak ve yaygın eğitim konusunda beceri kazandırmak.
- m) Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma yollarını öğretmek.
- n) İş ve meslek alanlarını tanıtmak.
- o) Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma yeteneği kazandırmak.
- ö) Özel eğitime muhtaç çocukları tanıtmak ve bu çocukların özür gruplarına göre eğitim yollarını öğretmek.

C. İlkeler:

Temeleğitime öğretmen yetiştirme aşağıdaki ilkelere dayandırılacaktır:

- a) Temeleğitim kurumlarının ilk beş sınıfında sınıf öğretmenliği, son 3 sınıfında da yer alan dersler için dal öğretmenliği esastır.
- b) Sınıf öğretmenliğinde genel kavramlar önemlidir, dal öğretmenliğinde ihtisaslaşma esastır.
- c) Temeleğitim kurumlarına öğretmen yetiştirecek kurumların programlarında toplam kredinin yaklaşık % 25'i öğretmenlik meslek bilgisi, % 12.5'u genel kültür, % 62,5'u alan bilgisi derslerine ayrılır.

- d) Programda öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi dersleri için seçimlik derslere de yer verilir.
- e) Yatay ve dikey geçişlere olanak sağlanır.
- f) VII. ve VIII. yarıyıllarda alanın özelliğine göre uygulama çalışmaları planlanır.
- g) Temeleğitim öğretmenin yetiştiği eğitim ortamının gerçek iş ortamına benzer olması sağlanır.
- h) Öğrencinin öğretime aktif olarak katılması sağlanır.
- i) Programlar, işe ve hayata dönük olacak şekilde düzenlenir.
- i) Bu kurumlarda öğretim süresi, orta eğitimden sonra 4 yıl- 8 sömestirdir.

D. İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

- a) Temeleğitim kurumlarına öğretmen yetiştiren kurumların içerik bakımından ana alan ve yardımcı alan bölümlerini gösterir bir model örnek olarak aşağıya çıkarılmıştır. (Bu alanlar yalnızca örnek olarak verilmiş olup kesin değildir.)

Ana Alan	Yardımcı Alan
1. Sınıf Öğretmenliği	1. Özel Eğitim 2. Türkçe
2. Özel Eğitim	Diğer alanlardan biri
3. Türkçe	1. Türk Dili ve Edebiyatı 2. Yabancı Dillerden biri 3. Sosyal Bilgiler

4. Sosyal Bilgiler	1. Türkçe
5. Fen Bilgisi	1. Matematik
2. Fizik
3. Kimya
6. Matematik	1. Fen Bilgisi
7. Yabancı Diller
(İng., Alm., Fran.)	1. Türkçe
2. Bir yabancı dil yanında diğer bir yabancı dil
8. Resim	1. İş ve Teknik Eğitimi
2. Sınıf Öğretmenliği
3. Türkçe
9. Müzik	1. Türkçe
2. Resim
3. Yabancı dillerden biri
4. Sınıf öğretmeniği
10. Beden Eğitimi	1. Müzik
2. Resim
3. Beslenme
11. Ekonomi-Ticaret- İşletmecilik-Kooperatifçilik-Turizm	1. Yabancı dillerden biri
2. Tarım
12. Ev Ekonomisi	1. Resim
2. Beden Eğitimi
3. Tarım
13. Tarım	1. Ekonomi-Ticaret-İşletmecilik-Kooperatifçilik-Turizm
2. Besin Teknolojisi-Beslenme
14. İş ve Teknik Eğitimi	El Sanatları-Ev Ekonomisi
Kendi bölümlerinden biri

15. Din ve Ahlâk Eğitimi	1. Türkçe
	2. Arapça
	3. Yabancı dillerden biri
	4. Tarih
	5. Felsefe

NOT: 1. Maddede verilen ana alanlara ait bölümler okulun olanaklarına göre açılır.

2. Yardımcı alanlar yine okulun olanaklarına göre açılacak bölümlerden seçilir.

b) Alan Eğitimiyle İlgili İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

1. Öğretmen adaylarına alanıyla ilgili temel kavramları öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri her bölümün uzmanlarınca saptanacaktır.
2. Öğretmen adaylarına alanıyla ilgili araştırma yaparak sonuçlarını değerlendirme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: İstatistik, Araştırma Teknikleri, Ödev, Seminer, Alan Çalışması.

c) Genel Kültür Eğitimiyle İlgili İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

1. Atatürkçülük çizgisinde, ulusal bütünleşmeye dönük içerik ve etkinlik kategorileri: Atatürk Devrimleri ve İnkılâp Tarihi, Açık Oturum, Münazara, Sergi, Gezi.

2. Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe-Kompozisyon, Münazara, Edebi Yazılar.
 3. Sosyo-Kültürel faaliyetleri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Sanat Tarihi, Düşünce Tarihi, Hukuk Bilgisi, Sergi, Gezi, Konser, Konferans.
- d) Öğretmenlik Meslek Bilgisi Kazandırmaya Yönelik İçerik ve Etkinlik Kategorileri:
1. Çocuğu tanıma ve gereksinimlerini karşılama ve sorunlarına çözüm becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Gelişim Psikolojisi, Ruh Sağlığı, Rehberlik.
 2. Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma.
 3. Bilgi ve becerilerini öğretebilme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Genel Öğretim İlke ve Yöntemleri, Özel Öğretim, Uygulamalı Çalışma, Ödev.
 4. Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Yetişkinler Psikolojisi, Toplum Kalkınması, Halk Eğitimi, Uygulamalı Çalışma.

5. Diğer personel ve ana babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Sosyal Psikoloji, İnsan İlişkileri, Kitle İletişim, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Grupla Çalışma, Toplantı.
6. Eğitim kaynaklarını tanıma, geliştirme ve bunlardan yararlanma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitim Teknolojisi, Araç Geliştirme, Pratik Çalışmalar.

ORTAĞİTİM ÖĞRETMENİNİN EĞİTİMİ

Ortağitim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının:

A. Amaçları:

Bu programı bitiren öğrenci;

- a) Alanında derinlemesine bilgi sahibidir.
- b) Ortağitim çağındaki çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişmelerini, bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı gereksinimleri bilir ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda beceri kazanır.
- c) Çocukları inceleme ve tanıma tekniklerini bilir.
- d) Çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sorunlarını tanırlar ve sorunların çözüm yollarını bilir ve gereken rehberliği yapar.
- e) Çocukların ilgi ve yeteneklerini tanırlar ve geliş-

- tirilmesine yardımcı olur.
- f) Alanıyla ilgili eğitim teknolojisini bilir, kullanır ve geliştirmeye çalışır.
- g) Alanıyla ilgili yenilikleri ve gelişimleri devamlı izler ve kendisi de araştırma yaparak sonuçları değerlendirir.
- h) Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini en uygun yöntemlerle öğrencilerine öğretebilme tekniklerini bilir ve bu konuda beceri kazanır.
- ı) Günlük, haftalık, aylık ve yıllık etkinlik programlarını planlar, uygular değerlendirir ve geliştirir.
- i) Ana dil olarak Türkçe'yi çok iyi kullanır.
- j) Yeteneklerini geliştirerek gerekli alanlarda iş görme alışkanlığı ve çalışma disiplini kazanır, araştırmacı, yapıcı, yaratıcı ve üretici kişiliğe sahiptir.
- k) Okul endüstri ilişkileri ve yaygın eğitim konusunda bilgi ve beceri sahibidir.
- l) Toplum kalkınması ve halk eğitiminde üzerine düşen görevleri en uygun biçimde yaparak katkıda bulunur.
- m) Toplamda iş alanlarını tanır, çocukları ilgi ve yeteneklerine göre yüksek eğitime ve mesleğe hazırlayıcı önlemleri alır.
- n) Yerel kaynak ve olanaklardan yararlanır.
- o) Ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolu arar.
- ö) Ortaeğitim kurumlarındaki diğer eğitim personeli ile işbirliği yapar, gerektiğinde onlara rehberlik eder.

B. Fonksiyonları:

- a) Alanıyla ilgili derinlemesine bilgi vererek, ihtisaslaşmalarını sağlamak.
- b) Ortaeğitim çağındaki çocukların gelişim özelliklerini bilmelerini sağlamak.
- c) Çocukları inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.
- d) Program hazırlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.
- e) Alanları ile ilgili ders planı hazırlama ve uygulama becerisini kazandırmak.
- f) Eğitim teknolojisini tanıtmak ve kullanmalarını sağlamak.
- g) Alanları ile ilgili kaynakları seçme ve geliştirme yeteneği kazandırmak ve yerel olanaklardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.
- h) Yaratıcı düşünme ve başarıma alışkanlığı kazandırmak.
- ı) Alanı ile ilgili bilimsel davranma ve araştırma yapma beceri ve alışkanlığı kazandırmak.
- i) Alanı ile ilgili bilgisini geliştirme ve değerlendirme becerisini kazandırmak.
- j) Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini öğretebilmeleri için gerekli olan teknikleri tanıtmak ve bu teknikleri kullanma becerisi kazandırmak.
- k) İş görme ve üretici olma alışkanlığı ve çalışma disiplini kazandırmak.
- l) Okul-endüstri ilişkilerini kavratmak ve yaygın eği-

tim konusunda beceri kazandırmak.

- m) Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma yollarını öğretmek.
- n) İş ve meslek alanlarının derinlemesine tanıtmak.
- o) Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma yeteneği kazandırmak.

C. İlkeler:

- a) Ortaeğitim kurumlarında dal öğretmenliği esastır.
- b) Dal öğretmenliğinde ihtisaslaşma önemlidir.
- c) Ortaeğitim kurumlarına öğretmen yetiştirecek kurumların programlarında toplam kredinin yaklaşık % 25'i öğretmenlik meslek bilgisi, % 10'u genel kültür, % 65'i alan bilgisi derslerine ayrılır.
- d) Programda öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi dersleri için seçimsiz derslere de yer verilir.
- e) Yatay ve dikey geçişlere olanak sağlanır.
- f) VII. ve VIII. yarıyıllarda alanın özelliğine göre uygulama çalışmaları planlanır.
- g) Ortaeğitim öğretmenin yetiştirildiği eğitim ortamının gerçek iş ortamına benzer olması sağlanır.
- h) Öğrencinin öğretime aktif olarak katılması sağlanır.
- ı) Programlar, işe ve hayata dönük olacak şekilde düzenlenir.

D. İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

- a) Ortaeğitim kurumlarına öğretmen yetiştiren kurumların içerik bakımından ana alan ve yardımcı alan

bölmelerini gösterir bir model olarak aşağıya çıkarılmıştır. (Bu ders listesi örnek olarak verilmiş olup, kesin değildir.)

<u>Ana Alan</u>	<u>Yardımcı Alan</u>
Türk Dili ve Edebiyatı	Yabancı Dil, Tarih, Coğrafya
Psikoloji	Sosyoloji, Felsefe
Sosyoloji	Psikoloji, Felsefe
Felsefe	Sosyoloji, Psikoloji
Matematik	Fizik, Astronomi
Fizik	Kimya, Matematik, Elektrik, Elektronik
Kimya	Fizik, Biyoloji
Biyoloji	Kimya, Su ürünleri, Besin Teknolojisi, ve Beslenme.
Tarih	Coğrafya, T.C. İnkılâp Tarihi
Resim İş	Ağaç İşleri, Metal İşleri, El Sanatları, Mobilya İç Mimari, Resim-İş, Türkçe, Yabancı Dil
Müzik	Resim-İş, Türkçe, Yabancı Dil
Beden Eğitimi	Müzik, Resim, Türkçe, Anatomi, Sağlık Bilgisi, Beslenme
Seramik Sanatlar	Resim-İş, Grafik Sanatlar, El Sanatları, Yabancı Dil
Grafik Sanatlar	Seramik Sanatlar, Resim-İş, El Sanatları, Yabancı Dil, Model
İngilizce	Türkçe, İkinci bir yabancı dil
Fransızca	Türkçe, İkinci bir yabancı dil
Almanca	Türkçe, İkinci bir yabancı dil
Arapça	Türkçe, Din ve Ahlâk Eğitimi, İkinci bir yabancı dil
Ağaç İşleri	El Sanatları, Model, Mobilya, İç Mimari

İnşaat	Ağaç İşleri, Tesisat
Mobilya	Ağaç İşleri, Resim, Grafik Sa- natları, El Sanatları
Metal İşleri	Döküm, Tesviye, Makina, El Sa- natları
Tesviye	Döküm, Metal İşleri, Model, Makina
Döküm	Tesviye, Makina, Model
Elektrik	Elektronik, İç Tesisat, Fizik
Elektronik	Fizik, Elektrik
Motor	Makina, Model, Fizik
Makina	Tesviye, Metal İşleri, Döküm, Model
Tesisat (Sıhhi)	İnşaat, Fizik, Metal İşleri
El Sanatları	Mobilya, İç Mimari, Tekstil, Resim-İş, Seramik Sanatları, Giyim, Ev Ekonomisi
Tekstil	Giyim, El Sanatları, Resim-İş, Grafik Sanatlar
Matbaa	Türkçe, Yabancı dillerden biri
Model	Döküm, Mobilya, İç Mimari
Ekonomi-Ticaret	Muhasebe, Tarım, İşletmecilik, Ev Ekonomisi, Matematik
İşletmecilik	Kooperatifçilik, Muhasebe, Tu- rizm, Büro İdaresi ve Sekreter- lik, Daktilografi, Ekonomi, Ya- bancı Dil
Kooperatifçilik	Muhasebe, Turizm, Daktilografi, Tarım, Ekonomi,
Muhasebe	Büro İdaresi ve Sekreterlik, İşletmecilik, Kooperatifçilik, Daktilografi, Ekonomi
Turizm	Türkçe, İşletmecilik, Muhasebe, Daktilografi, Ekonomi, Yabancı Dil, Büro İdaresi ve Sekreterlik
Büro İdaresi ve Sekre- terlik	İşletmecilik, Kooperatifçilik, Muhasebe, Turizm, Daktilografi,

Daktilografi	Yabancı Dil, Türkçe Büro İdaresi ve Sekreterlik, Turizm, Yabancı Dil, Türkçe
Ev Ekonomisi	Giyim, El Sanatları, Kooperatifçilik, İşletmecilik, Besin Teknolojisi ve Beslenme
Tarım	Ekonomi, Besin Teknolojisi ve Beslenme, Kooperatifçilik, El Sanatları, İşletmecilik
Besin Teknolojisi ve Beslenme	Ev Ekonomisi, Biyoloji, Tarım, Sağlık Bilgisi
Giyim	El Sanatları, Tekstil, Ev Ekonomisi, Sağlık Bilgisi, Beslenme ve Besin Teknolojisi, Resim-İş
Din ve Ahlâk Eğitimi	Türkçe, Arapça, T.C. İnkılâp Tarihi, Yabancı dillerden biri, Tarih, Felsefe

Not: 1. Maddede verilen ana alanlara ait bölümler okulun olanaklarına göre açılır.

2. Yardımcı alanlar yine okulun olanaklarına göre açılacak bölümlerden seçilir.

b) Alan eğitimiyle ilgili içerik ve etkinlik Kategorileri:

1. Alanıyla ilgili bilgileri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri, her bölümün uzmanlarınca saptanacaktır.

2. Alanıyla ilgili araştırma yaparak sonuçlarını değerlendirme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: İstatistik, Araş-

tırma Teknikleri, Ödev, Seminer, Alan Çalışması.

c) Genel Kültür eğitimiyle ilgili içerik ve etkinlik kategorileri:

1. Atatürkçülük çizgisinde ulusal bütünleşmeye dönük içerik ve etkinlik kategorileri: Atatürk Devrimleri ve İnkılâp Tarihi, Açık Oturum, Münazara, Gezi, Sergi.
2. Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Sanat Tarihi, Düşünce Tarihi, Hukuk Bilgisi, Sergi, Gezi, Konser, Konferans.

d) Öğretmenlik meslek bilgisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri:

1. Çocuğu tanıma ve gereksinimlerini karşılama ve sorunlarına çözüm becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Psikoloji, Gelişim Psikolojisi, Ruh Sağlığı, Rehberlik.
2. Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma.
3. Bilgi ve becerilerini öğretebilme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Genel Öğretim İlke ve Yöntemleri, Özel Öğretim, Uygulamalı Çalışma, Ödev.
4. Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bu-

- lunma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Yetişkinler Psikolojisi, Toplum Kalkınması, Halk Eğitimi, Uygulamalı Çalışma.
5. Diğer personel ve ana babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Sosyal Psikoloji, İnsan İlişkileri, Kitle İletişim, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Grupla Çalışma, Toplantı.
6. Eğitim kaynaklarını tanıma, geliştirme ve bunlardan yararlanma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitim Teknolojisi, Araç Geliştirme, Pratik Çalışmalar.

Kaynak: Onbirinci Millî Eğitim Şûrası, 1982, s.79-94.